

16

R-145510

9(5)
M150

HISTORIA

DE GENTIBVS

SEPTENTRIONALIBVS,

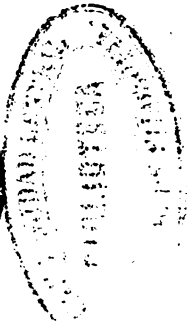
Authore Olao Magno, Gotho, Archie-
piscopo Vpsalensi, Suetiæ &

Schy rex, Gothiæ Primate.

*A Cornelio Scribonio Grapheo, præclaræ urbi Antuer-
pianæ à secretis, sic in Epitomen redacta, ut non mi-
nus clarè quàm breuiter quicquid apud Se-
ptentrionales scitu dignum
est, complectatur.*

32391

Magnus, Olav

ANTVERPIAE.

Apud Ioannem Bellerum, sub insigni
Falconis. M. D. LXII.

*As del or dor espadero,
dado a este Colegio, y no se puede amparar.*

CLARISSIMO

VIRO D. VIGLIO ZVI-

chemo, Frisio, in supremo Sereniss. Philippi

Hispaniarum, &c. Regis consilio

Præsidi equis.

Christophorus Plantinus.

S. D. P.

Blata est mihi nuper
a D. Cornelio Scribo-
nio Grapheo, præclaræ
huius vrbs à secretis,
viro antiquorum monumeto-
rum peritissimo, Historiæ rerum
Septentrionalium ab Olao Ma-
gno Gotho, Archiepiscopo Vpsa-
lensi conscriptæ, Romæ circa an-
num Domini M. D. LV. satis in-
commo volumine excusæ, ma-
gnoque ab omnibus propter in-
auditam variarum rerum noui-
tatem applausu exceptę Epitome,

A 2

non

non minùs fidelis, quòd ne verbo quidem à suo prototypo differat (ne sit, in quo iniuriam sibi vllam Autor in oratione factã esse queri possit) quàm graui iudicio facta, quòd & omnia, & sola ea, quæ ad Septentrionalium rerum cognitioné faciebant, magno compendio complectatur, sublatis summa modestia iis, quas aliunde citat historiis, fabulosis narrationibus, & veris quidém illis, sed tritis, atque adeò otiosis Physicis, Geometricis, Astrologicis, Meteorologicis, ac nonnunquam Theologicis rationibus, tũ superfluis quorundam Autorum citationibus, & aliquot non admodum necessariis ipsius Autoris præfationibus: prætereà ritibus, moribus, cõsuetudinibus non Septentrionalibus

DEDICATORIA.

libus modò , sed & aliis gentibus
plerisque communibus.

Hanc Epitomè vt typis excude-
rem , etsi doctissimorum virorū,
rei que literariæ imprimis fauen-
tium , qui hoc à me cupidè effla-
gitabant, autoritas consilij, cui me
non obtemperare nefas esset, loco
esse debebat: ratione tamen vna,
quòd studiosis omnibus propter
characterum elegantiam, in excu-
dendo diligentiam (quæ vt à me
sperabant, sic, an ex voto eorum
præstiterim, ipsorum esto iudiciū)
& commoditatem voluminis sic
gestando aptioris , & emendo vi-
lioris , gratum me facturum esse
confirmarent, facile, vt opus aggre-
derer, persuaserunt.

Omnibus itaq; ad eam rem in-
structis, reliquum erat, vt quem-

a 3 admo-

admodum ex Olai Magni Archiepiscopi operis huius Autoris nomine gratissima hæc multis prodijt historia , sic illius Epitome vniuersis per se, vt speramus, placitura , audaciùs tamen clari alicuius viri patrociniò freta in lucem emitteretur. Quòd autem te potissimùm mihi proposuerim, Præses æquissime , cuius sub auspiciis hanc Epitomen edendam esse ducerem, multis , iisque grauiissimis rationibus omisis, duas duntaxat (vt breuior sim) hîc adscribam.

Efficiet profectò celeberrima eruditionis , iudicij , prudentiæ tuæ fama , vt ab omnibus , qui non eò me temeritatis & impudentiæ processurum fuisse iudicabunt , vt, nisi lectione dignissima

DEDICATORIA.

fima esset, eam amplitudini tuæ dicarem, fide certiore legatur.

Accedebat recens humanitatis, gratiæ, fauoris, quo me his paucis diebus, quibus Antuerpiæ fuisti, complexus es, memoria: cuius ego testimonium, quum non modò priuatim, qua potero semper obseruantia, obsequio, industria: sed etiam publicè, vt & magnitudo tuorum in me meritorum, & meum erga te officium notius esset, edere vehemenssimè cuperem: nullum mihi præsentius nūc occurrebat, quàm vt hunc artis nostræ impressoriæ fructum, Amplitudini tuæ dicarem.

A te igitur etiam atque etiam peto, primùm, vt audaci gratitudinis meæ omnibus testandæ

a 4 studio

EPIST. DEDICAT.

studio cum eorum, qui Epitomen
hanc legent, & voluptate & utili-
tate coniuncto, pro humanitate
tua ignoscas: tum vt eo animo o-
pellam hanc nostram accipias, pa-
trocinioq; tuo tueare, vt me pro-
penfa voluntate tua in poste-
rum reddas alacrio-
rem. Vale.

Ordo

Ordo Librorum & argumenta capitum Septent. Historiæ.

EPITOME LIBRI I.

DE ritu gentium, & natura rerum, ac usu bellandi populorum Septentrionalium. fol. 1.

ARGUMENT.

Biarmiæ descriptio.

Finmarchiæ descriptio.

Scricfinniæ descriptio.

De vehementia venti Circij.

De Septentrionalium ventorum violentia.

Diuerſi effectus tonitruum, fulminum, & coruscationum in locis Septentrionalibus.

De frigoris asperitate.

De pruinis, & casu niuium.

De niuium & vitrorum varietate.

De castellis niualibus inuenum.

De cursu glaciali equorum pro palliis.

De cursu glaciali hominum pro brauiis.

De glacialibus hospitiis itinerantium.

De transitu glaciali inter voragines.

De glacialibus instrumentis.

De bellicis Gothorum obeliscis, & erectis saxis.

De obeliscis sepulchralibus.

De saxis figuratis, &c.

De horologiis ymbrosis.

De baculis temporum designatoribus.

De Alphabeto Gothorum.

LIB. II.

De mira natura rerum Septentrional. fol. 12.

ARGUMENT.

De venis sulphureis, & combustione aquarum.

I N D E X.

- De quorundam montium admirabili natura.**
Islandia, & eius gentis descriptio.
De sonitu horribili littoralium cauernarum.
De rupe Monachi marini.
De rupe Coronata, & multitudine piscium.
De fluxu & refluxu Oceani.
De charybdi, & mira natura glacierum.
De scorteis, seu coriariis nauibus piratarum Grunlandiæ.
De inscrutabili profunditate littorum Noruegiæ.
De portubus annulorum ferreorum.
De periculoso transitu montium Scars & Sula, inter Suetiam & Noruegiam.
De statuis viarum in montibus niuosis.
De transitu tenebroso.
De luminibus & tedis piceis.
De irruptione aquarum stagnatarum.
De tribus famosis lacubus Gothorum.
De specubus infidiosis.
De excellenti antiquitate Regiæ arcis Vestrogothorum Aaranes.
De mirabili horto montis Kindaberg prope prædictam arcem.
De pulchritudine & vbertate insulæ Gothorum Elan diæ.
De famosissima insula Gothorum Gothlandia dicta.
De clypeis principum montibus Hangæ insculptis.
De rupibus galeatis.
De angustiis portuum lapidosorum.
De scopulis lapidosis, & via per Udebenkia periculosa.
De torrentibus rapidis.
De diuersis formis littoralium saxorum.
De saxis gigantum, & scaturigine fontium.

LIB. III.

De supersticiosa cultura dæmonum populorum Aquilonarium. fol. 30.

ARGUMENT.

De supersticiosa cultura Lituorum paganorum.
De sup-

I N D E X.

- De suppolarium hominum supersticiosa cultura.
- De tribus diis maioribus Gothorum.
- De tribus diis minoribus.
- De magnifico templo Deorum Septentrionalium.
- De sacris & sacrificiis Gothorum.
- De superstitionibus Gothorum circa tonitrua.
- De impugnatione Deorum.
- De fatalibus sororibus & nymphis.
- De Eluarum, id est, spectrorum nocturna chorea.
- De pugna contra Faunos.
- De diuinatione.
- De arte magica Erici ventosi pilei, & aliorum.
- De magicis mulieribus.
- De magis & maleficis Finorum.
- De magicis instrumentis Bothniæ.
- De magis marinis.
- De mago ligato.
- De castigatione maleficarum.
- De damnis à dæmonibus datis.

L I B. I I I I.

- De bellis & moribus syluestrium paganorum, ac vicinorum. fol. 42.

A R G V M E N T.

- De infelici pugna Regis Danorum Regneri.
- De Finorum lignipedum agilitate in bello.
- De immanitate siluestrium incolarum.
- De ergastulis piscium ossibus constructis.
- De quintuplici lingua Septentrionalium Regnorum.
- De commutationibus mercium sine nummis.
- De nudinis glacialibus.
- De nuptiis Lapponum per ignem & filicem.
- De choreis luctuosis.
- De exercitiis sublunaribus.
- De nauibus, neruis, & radicibus colligatis.
- De instructione sagittandi.
- De venatione Lapponum.
- De transitu equorum super montes niuosos.
- De periculoso transitu intra montes.

De lege

I N D E X.

- De lege cornuorum necandorum.
- De baptizandis pueris syluestrium incolarum.
- De conuersione Finlandiæ Septentrionalis, & Orientalis, ac maxima hospitalitate.

L I B. V.

De Septentrionalium Gigantibus.

A R G V M E N T.

- De Gigantibus.
- De diuersitate Gigantum & pugilum,
- De sobrietate Gigantum, ac pugilum.
- Starchateri carmen de frugalitate.
- Starchateri discipuli.
- De virtutibus fortissimi Starchateri.
- De patrocínio quod tulit oppressis.
- De exercitiis eiusdem Starchateri.
- De summa gestorum Starchateri.
- De maximo & terribili bello Suecorum ac Gothorum
cui Starchaterus præfuit contra Danos.
- De morte Starchateri.
- De Haldano, aliisque pugilibus ab eo deuictis.
- De alio quodam Haldano, & gestis eius.
- De Olone Vegeto.
- De eodem pro pudicitia victorioso pugnante.
- De Arngrimi, & Aruarodi pugilum gestis.
- De occisione vrsi, & epotatione sanguinis eius.
- De Regnero Pilosa barba dicto.
- De Alfone pudicitie defensore.
- De stratagematibus Fridleui.
- De eiusdem stratagematibus per aues.
- De pugna Harald Regis contra draconem domest.
- De pugna Frothonis & Fridleui contra serpentem.
- De eodem Fridleuo.
- De piratica illustrium virginum.

L I B. V I.

De mineris & metallis.

fol. 70.

A R G V M E N T.

- De mineris, & earum inuentione.
- De situ mineralium venarum.

De modo

I N D E X.

- De modo cauandi metalla.
- De distinctione Mineralium venarum.
- De rotis, instrumentis, & periculis laboratorum.
- De arte & ingenio fabrorum.
- De distinctione fusilium metallorum.
- De metallicis dæmonibus.
- De fulgure montium metallicorum.
- De Aurificibus.
- De argenteo ornatu virginum.

LIB. VII.

- De bellicis instrumentis, ritu, causa, & cautelis præliandi. fo. 74.

ARGUMENT.

- De artificibus ballistarum & telorum.
- De sagittis & telis bellicis.
- De subita conuocatione communitatis ad arma.
- De custodia viarum & exploratorum.
- De directione multitudinis conuocatae.
- De littoralibus præliis.
- De fundis lapidum, & igniti ferri.
- De velis centurionum & modo adducendi velas.
- De sudibus, telis, & foueis infidiosis.
- De stratagema Regis Hachonis per frondes.
- De hostilibus incendiariis puniendis, &c.
- De custodia riparum circa lacum Meler in Suetia.

LIB. VIII.

- De statu Regentium & Officiorum, ac exercitio militari. fol. 81.

ARGUMENT.

- De electione Regis, & adopt. illustrium per arma.
- De militari educatione nobilium puerorum.
- De tyrannica seueritate præfectorum.
- De causa perpetuæ discordiæ, quâ Sueci & Gothi contra Danos gerunt.
- De seueritate Regis Christierni secundi.

LIB. IX.

- De bellis campestribus. fol. 90. A R.

I N D E X.
A R G V M E N T.

- De gladiis versatilibus in rotis.
- De curribus falcatis.
- De Septentrionalium bombardis.
- De crudelitate adulatorum, proditorum, & aduenarū,
sæpius in regia ciuitate Holmenfi perpetrata.
- De aquarum & panum defectu subleuando.

L I B. X.

- De bellis naualibus.
- A R G V M E N T.**
- De præliis palustribus, & ruptis pontibus.
- De forma & vsu antiquarum nauium Septentrional.
- De natatione equestrium & pedestrium.

L I B. X I.

- De bellis glacialibus. fol.100.
- A R G V M E N T.**
- De conflictu glaciali, & machinis glacialibus.
- Modus penetrandi rupturas glacierum, & de impedi-
enda aquarum congelatione, &c.
- De onagris & rangiferis in glacie currentibus.

L I B. X I I.

- De structuris Aquilonarium. fol.115.
- A R G V M E N T.**
- De domibus fabricandis, varia forma saxorum, & mul-
titudine & magnitudine arborum Septentrion.
- De Gummi abietino, & origine Succini.

L I B. X I I I.

- De agricultura, & humano victu. fol.119.
- A R G V M E N T.**
- De messibus, pane, sale, butyro, & caseis.
- L I B. X I I I I.**
- De variis conditionibus Aquilon. populorum. fo.122.
- A R G V -**

I N D E X.
A R G V M E N T.

De diuerſitate habituum.

De benedictione catholicorum Regum, &c.

De nuptiis plebeiorum, & adulterorum poena.

L I B. X V.

De diuerſis hominum exercitiis.

fol.126.

A R G V M E N T.

De ritu fugandæ hyemis, & receptione æſtatis.

De Maialibus, luſu aleæ & Schacorum.

De chorea gladiatoria, & armifera ſaltatione.

De arcuali, & piratica ſaltatione.

L I B. X V I.

De Eccleſiaſticis diſciplinis.

fol.129.

A R G V M E N T.

De ritu orandi in Eccleſiis, & Principi. funeribus.

L I B. X V I I.

De Animalibus domeſticis.

fol.131.

A R G V M E N T.

De Arietibus, agnis, bobus, vaccis, equis, &c.

De Rangiferis, & eorum vtilitate.

L I B. X V I I I.

De animalibus ſylueſtribus.

fol.135.

A R G V M E N T.

De Onagris, Ceruis, Damulis, Caſtoribus, Gulonibus, Leporibus, Lyncibus, Lupis, &c.

De Marduris, Zebelis, Hermelinis, Taxis, Vrfis, & Herinaceis.

De doſoſo ingenio vulpium, &c.

L I B. X I X.

De Auibus.

fol.157.

A R G V M E N T.

De accipitre, Aquila, Anate, Anſere, Coruo, Falcone, hirundine, ypupis, niualibus auiculis, &c.

L I B.

I N D E X.

LIB. XX.

De piscibus.

fol.161.

ARGVMENT.

**De triplici Borhnia, & abundantia eius piscatura.
De vitulis marinis.**

LIB. XXI.

De piscibus monstrosis.

fol.174.

ARGVMENT.

**De Physterere, Balena, & vario genere Cetorum.
De monstroso pisce in littore Septentrionalis Angliæ
Anno M.D.XXXII. reperto.
De Noruagico serpente.**

LIB. XXII.

De infectis animalibus.

fol.190.

ARGVMENT.

**De Culicibus & cimicibus.
De margaritis, & earum generatione.**

F I N I S.

OLAI

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de ritu Gentium & natura rerum ac vsu bellandi
populorum Septentrionalium.

EPITOME LIBRI PRIMI.

Biarmia descriptio. Cap. 1.

Biarmia est regio Septentrionalis, cuius
zenith est in ipso polo Arctico, eiusq;
Orizon est idem cum circulo æquino
ctiali: qui Zodiacum in duas partes
æquales intersecās, efficit, vt vna me-
dietas totius anni sit vnus dies artifi-
cialis, & altera medietas vna nox: &

ita totus annus esset ibi vnus dies naturalis. Diuidi-
tur autem Biarmia, secundum Saxonem Sialandicum,
in vltiorē, & citeriorem. In hac citeriore sunt mōtes
perpetuis, sed innocuis niuibus offusi, æstiuīque ardo
ris expertes, inter quos inuijs nemoribus & saltibus
abundat, pascuorum feracissima, inusitatisq; alibi be-
stijs frequens. Crebri in ea fluuij, ob infitas alueis cau-
tes, stridulo, spumantiq; volumine perferūtur. In vl-
teriore verò Biarmia sunt quidā monstrōsæ nouitatis
populi, ad quos aditus inuius & insuperabilibus peri-
culis obfusos est, nec facile mortalibus patere potest.
Maior siquidem itineris pars præaltis niuibus perēni-
ter obsidetur: quas si quis superare velit, ceruis iugali-
bus (quorū maxima copia illic est, vt apud Italos asi-
norum) currū instruit, cuius incredibili celeritate, exi-
mio gelu rigētia iuga transcēdat. Meminit Saxo, Mē-
mingum quendā sylvarum Satyrum, insignibus diui-
tijs præditum, illic mansionem tenuisse, ad quem Ho-
therus Suetiæ Rex domicorum cetuorum cursu perue-
niens, maximorum spoliū, opumq; adeptione di-
tatus, & felix euasit. Vtraque tamen hæc terra vallibus
campisque distincta, fruges, si seminarentur, haud ne-
garet: sed inexhausta piscium vbique copia, & ferarum

*Biarmia
duplex.*

*Memmin-
gus Saty-
rus.*

A

frequen-

DE RITV GENT. SEPTEN.

frequentissima venatio, efficit, ne ibi panis vsus magnopere concupiscatur. Pugnaturi Biarmiensēs, armis artibus plerunque permatant, carminibusque in nimbos soluere coelum, ac lætam aëris faciem tristi iumbriū aspergine confundere cōsueuerunt. Sunt Biarmi idolo latræ & Amaxobij, Scytharū more, atque in fascinandis hominibus instructissimi. Quippe aut oculorum aut verborum, aut alicuius alterius rei maleficio, homines ita ligant, vt liberi non sint, nec mentis compotes, sæpeque ad extremam maciem deueniant, & tabescendo dispareant.

Finmarchiæ descriptio. Cap. 2.

Finmarchia regio est Septentrionalis, partis Noruegiæ, olim ob sui amplitudinē Regio titulo decorata. Hæc rigidiorē orbis parte, culturam ac mansionē fortita est, attamen homines robustis corporibus, & animo magno habet, qui ab hostium incurſu se strenuè defendere solent. Aër illius regionis, sicuti & vicinarum, semper frigidus est & serenus, innocuus tamen humanis corporibus, rarissimas pluuias tempore æstiuo admittens: tantaque est illic aëris temperies, vt pisces nullo sale conditi, sed solo aëre ficcati, toto decennio à putrefactione durēt. Ab octauo Calend. Aprileis, vsque ad sextum Idus Septembreis, est illic continuus dies, nullis inueniētibus tenebris, videturque sol à 1111. Nonas Maij vsque ad Calend. Augusti, nulla intercedente nocte. Ab hac Finmarchia Septentrionali ad Australiora Gothorum ultra CCCL. milliariū Gothorum est distantia: vbi medijs noctibus solstitij æstiuales in distinctis locis, Lincopiæ videlicet, & Scaris, minutissimæ literæ sine lumine legi, ac scribi, imd pecuniæ numerari possunt. Quibus etiam in locis sub eleuatione poli Arctici gradibus 60. à principio Maij ad initium Augusti, nullæ penitus cōspiciuntur stelle, præter lunare corpus, quod in plenilunio veluti ardēs rubus, penes terræ superficiem paululum, eo temporis interuallo (omnium admiratione, & horrore) peruidetur.

Dies quinque mēsiū continuus.

Serie

Scriefinnia descriptio. Cap. 3.

Scriefinnia regio est inter Biarmiã, ac Finmarchiã sita, angulum tamen lōgiorem versus Austrum, & mare Bothnicum emittens. Estque cauda principaliter appellata, quia incolæ eius admirabili quadam celeritate, certis planis lignis instar arcuum in anteriori parte curuatis, ac pedibus affixis, directione manualis baculi utitur, quibus sese arbitraria volūtate sursum, deorsumq; , vel obliquè, super niuium cacumina trāsferunt: eo tamen modo feruato, vt vnū lignum altero sit longius mensura vnus pedis, iuxta virorū, vel mulierum proceritatē: vt pote si vir, vel mulier sit octo pedū longitudine, lignum vnus pedis totidem habebit pedes in longitudine iusta, reliquum verò nouem. Præterea prouident, quod ligna illa subducta sint tenerissima pelle vituli Rangiferorum: cuius forma & color ceruino colori assimilatur, sed longè procerior, & maior est. Cur autem pellibus tam teneris hæc ligna subducantur, variæ redduntur causæ, vt videlicet celeriori lubricitate sese transferant p̄ altas niues, vt expeditius rupiū voragines, et precipitia trāsuerso motu euitēt, vt sursum dirigentes cursum, retrorsum nō excidāt: quia pili instar sudii, aut echinorū se erigunt, miraque naturæ potentia, ne relabātur, obsistunt. Talibus igitur instrumentis cum ingenio currēdi instructi, montiū in accessu, valliumque ima, hyberno præsertim tempore asse-

Mira, celeritate currēdi ratio, in Scriefinnia

DE RITV GENT. SEPTEN.

quuntur. Sed non æquè facillè in æstate, licet habeant niues: quia impressiõni lignorū citissimè cedunt. Neque enim vlla rupes adedè prominēt, quin ad eus fastigium callida cursus ambage perueniāt. Primò siquidè valliū profunda relinquentes, scopulorum radices tortuosa gyratiõne perlabuntur. sicque meatū crebræ declinationis obliquitate perflētūt, donec per sinuosos collium anfractus destinatū loci cacumen exuperent: id ipsum interdum venationis ardore facientes, nōn unquam de ingenio, & artis magisterio contendentes, veluti stadiorum cursores constitutū brauiū suscepturi.

De vehementia venti Circij. Cap. 4.

Portus est in Islandia (terra scilicet mari glaciali vicina, sub dominio regni Noruegiæ, vulgari sermone Vestrabord) Occidentalis dictus, penes quē in litoralibus spatijs & campis, obequitantes armati, potenti flatu huius venti Circij quasi stuppa prosternuntur in terram. Similiter penes portucrypicos, id est, in cauernosis rupibus, & antris habitantes, eo præcipuè tēpore brumæ, quo sol regreditur ad solstitialia signa, quādo in marinis fluctibus venti sunt temperatiores. Sunt præterea montes in Hybernia mediocri sublimitate in pluribus locis eminentes: in quibus, si quis iter hoc Circio vento flante perficere tentauerit, nedū periculum, & ruinam expectare cogetur, sed spiritus suffocationem in præcipitiis voraginosis. Præterea quàm formidabiles & noxij sint venti, in Occidentalioribus Noruegiæ ripis, ipsi incolæ, imò & alienigenæ ed confluentes, nō ignorant. Nullum enim lignum, neque fruticem, ob violentiam huius venti, ibidem germinare intuentur. Quo fit, vt ob eorum defectum, in ignibus instruendis cibusque coquendis, ossibus magnorū piscium vtantur. Quantum etiam sæuiat ventus iste in Occidentalioribus Bothniæ littoribus, ipsi habitantes magno incommodo suo sæpiùs experiuntur. Rapit enim integra tecta domorum, eaque per immensa terrarum spatia dissoluta dispergit.

De Septentrionalium ventorum violentia. Cap. 5.

Turbines ac tempestates Septentrionalium locorum, vim habere terribilè ac periculosam, nemo qui

qui secreta naturæ didicit aut scrutatur, ignorat: præsertim cùm multiplex ac indeficiens eius originis causa materiaque reperitur. Ex mari itaque sæpe auferunt aquas sub nauibus, nauesque subuehunt in sublime: etiam ex terra lapides ac alia animalia, & paululum erepta dimittunt. Nec solum ea, sed plumbea tecta templorum ac ædiũ diuersarum, imò & fortissima tigna, quæ ac aëra rapiunt, atque alio accedente spiritu vehementiore, transuehunt in spatia longiora. Sæpissimè etiam integra molendina ventorum, cum ingentibus saxis turbine inuoluta, saluis hominibus in loca remota uehuntur: imò aded ingens turbo descendit, ut vrbes, castella, & villas inuoluens, tecta longius (ut dictũ est) ad campos dispergat. Aestate ab Occidente, Septentrioneque, perflant tanta vi, impetuque venti, ut lapides, quantos manus possit cõtinere, à terra rapiant, ac veluti arenæ, lapillorum aceros haud paruos cumulent: & ut aliquando ab hominibus arma, & vestes, quandoque ascensore vi ab equo auferat. Quinimò in Vichia Noruegiæ aliquãdo accidit, ut aëre, soleque maximi pisces torrendi, è perticis instar tabularum, vi turbinum, in magna congerie à diuitum piscatorum locis in ædes pauperum eiecti, tanquam donum diuinitus datum recipiantur.

Diuersi effectus tonitruum, fulminum, & coruscationum in locis Septentrionalibus. Cap. 6.

Formidabilem vim, & effectũ habent tonitrua, fulmina, atque coruscationes in Septentrionalibus terris, præsertim versus loca opposita Meridiei. Apparèt sæpissimè in partibus Aquilonis, sub sereno celo, totis noctibus, in Septembri, clara atque continua fulmina, quæ magis minantur, quàm lacerat inspectores. Fulmen verò natura nubium exortum, tonitruque elapsum, grauissima dâna mortalibus, aliisque rebus ibidè infert. Plures etenim homines sublimiora loca inhabitâtes, cum iumentis interimit: excelsas etiam turres, & ædes dura pice linitas (quod mirũ nõ est) inextinguibili flamma consumit, altas arbores, vel ex summo vertice directè findit: vel obliqua corrosione contundit.

DE RITV GENT. SEPT.

De frigoris asperitate. Cap. 7.

Quantam potentiã gelu, seu frigus, in Septétrione tanquã proprio loco possideat, multis rationib⁹ potius, quã autoritatibus, per sensum ostendi potest. Sentit enim vim & vredinem eius, trepida animãtium multitudo, pluribus stadiorum millibus inde distans, corpusque, & reliqua membra modico eius allapsu comprimit, & perhorret. Quid non faceret, vbi propriis viribus, & naturæ legibus imperat ipsum frigus? Sub quo quia natus, & versatus sum (etiam circa eleuationem graduũ poli Arctici 86.) arbitror me posse hoc, & multis sequentibus capitulis, nonnihil ceteris vaga opinione scribentibus, clarius demonstrare, quã vehemens, & horrendum sit illic frigus: quod inde succelsiuè veluti radij, ex centro tãdem per totum orbem ampliatur, quemadmodum omnes varrones, quas penetrat, eius asperitate commotæ attestantur.

De pruinis, & casu niuium. Cap. 8.

Tanta est plerunq; in Aquilonarib⁹ terris vis pruinæ, & casus niuium, tamq; dira tēpestat, vehemētēque caligines aëra obscurantes, vt viatores proximũ quẽque obuiũ etiam si amicus, vel inimicus sit, agnoscere, vel euitare nõ possint. Quod omnimodam parit difficultatē, ed quod in vtroque latere, vel alta præcipitiã imminet, vel condensatæ niues tã eleuatæ sint, vt ferentes sarcinas dextrorsum, vel sinistrorsum vix sese extricare possint. Attamen quia contra præcipitiã rardõceditur optabile remediũ, pro statione iumentorum mutuo labore niues exoluũt, plaustraq; super eas euerunt, vt institutũ iter absoluãt: hocque ea celeritate faciunt, quasi rapido incēdio, molestissimoque periculo celerrimè auertendo vrgerentur: ne lōgiore interueniēte mora, ex subito casu niuium, & pruinarum, repletio fiat itinerum, & sylvarum: vt quæ sit via, vel cãpus, difficilius agnosci possit. In glacie verdõ nulla, vel rara difficultas occurrit, ed quod omnia placabili æqualitare itinerãtib⁹ offeruntur, saluo quod caueant à ruptura glacierũ per apposita signa ad os rupturæ. Quæ signa, vel crustatis glaciei particulis ad os aperturæ relictis, vel virẽtib⁹ abietum, seu iuniperorũ ramis in glacie congelatis,

*Author com-
posita nar-
rat.*

*Aer maxi-
mè caligino-
sus, & peri-
culis ple-
nus.*

gelatis, & eminentibus ostenduntur: idque lógo ordine, & milliaribus multis, sumptu & diligentia piscatorum, ne viatores aberrare contingat, fideliter observatur. In sylvis autem non leuia quandoque mutud sibi obuiantibus obstacula è ruptura, seu motione arborum occurrunt. Stant enim præsertim populeæ arbores, ob densitatem niuium, veluti arcus extenti, niuibus onerata: quarū leuissimo motu maxima niuiū moles in viatores descendens, eos nō parum retardat: imò & ipsę arbores cæcellato casu, grauitate, niuis, abruptæ, viā omnino immeabilē faciunt, vt nō nisi securibus ad eū vsū cōportatis, sibi exitum parare possint, prout mihi, meoq; comitatu sæpius accidisse cōtestor.

*Itineris
pericula.*

*Author ex-
pertus lo-
quitur.*

De niuium & vitrorum varietate. Cap. 9.

VNo eodemq; die, ac nocte, X V. vel X X. aut plures quandoque distinctæ niuium formæ reperiuntur. Præterea non minor varietas in vitris contingit, quæ arcendi frigoris causa, æstuariorum fenestris imponuntur. Dum enim loca huiusmodi, caloribus contra immensum gelu tepidius instaurantur, forinsecò frigore, atque miro naturæ artificio sub diuersis imaginibus ita depicta videntur illa vitra, vt quiuis artifex talibus inspectis, naturæ excellentiam potius possit admirari, quàm imitari. Ingenio tamen adhibito, plurima ex his pro domestico ornatu, ac decore, artificum industria excogitatur, ac perficiuntur, qualia ab alijs nationibus prece, vel pretio vix acquiruntur. Vnde euenerat, vt eo ingenio plurimi argentei crateres excellenter fabricati viderentur. Præterea laneæ, lineæq; texturæ pretiosæ, atque picturæ mirabiles, & decentes, quemadmodum inferius nonnihil dicetur de pictoribus, ac texturis.

De castellis niualibus iuuenum. Cap. 10.

MOs est Septétrionaliū populorū, prouida quadā sagacitate adolescētes, diuersis bellandi exercitijs & artibus castella impugnandi exercere, & excitare, quibus præsertim tyrocinia sine cæde, & sanguine, ac quouis vitę periculo, hæc aggredi putat voluptuosum:

*Tyronum
exercitia.*

A 4 & ob

DE RITV GENT. SEPT.

& ob id quotannis hyeme durâtibus niuibus, loco ali quo eminenti turmatim à maioribus excitati congregiuntur adoleſcètes, cõformi labore immēſas niuiũ moles comportantes: è quibus propugnacula ad formam caſtrentium mœniorum, feriatis ſaltem diebus ſolicitè fabricant, aqua ſtructuram huiusmodi fenestris diſtinctam, continuò aſpergentes, vt nix cū aqua taliter congeſta, accedēte frigore validius induretur. Qua diligētia aded fortificantur, vt non ſolũ leues ictus, ſed æreos globos, atq; impulſum teſtudinũ (quatenus opus eſſet) poſſent ſuſtinere. Quibus paratis, adoleſcentes prædicti in diuerſas turmas ſegregati, pars mœnia ingreditur contuēda, pars foris remanet eadē impugnanda. Nec deſunt in cãdidis caſtris atra, ſeu fuſca vexilla, aut virides Iuniperorũ rubi: ſub quibus non pecuniæ, ſed ſolius laudis appetitu, voluptuoſum ingrediuntur certamen: quod alijs armis vtrobique non committitur, niſi niueis globis, in alterutrũ è manibus proiectis. Statuta enim pœna eſt nudi corporis in gelidam aquã immergēdi, ne quis globis huiusmodi niualibus ſaxũ, ferrum, lignum, aut glaciem proiecturus inuoluat. Sũt præterea inter oppugnantes, qui more cuniculorum inferiores niuium baſes perforant, ac ingrediuntur, vt propugnaculi deſenſores coërceant à ſtationibus ſuis. Nec ſegnior intercudit mœra, qua pugnis certatur cominus, donec vexillo rapto pars victa ſuccumbat, alio tempore reſtaurato prælio cõtra partem victricem in eiſdem caſtellis (ſi poterit) triũphatura. Neq; ſegnus, aut debilius ludos huiusmodi committunt, aut perfeſcunt, quàm ſi pro patria, pro legibus, pro focis (vt dicitur) & aris, publico ſpectaculo in agone certarēt. Proſugos verò, & meticuloſos pugnã excedentes, niuibus dorſotenus inter cutē, veſtēque immiſſis, vbi deprehēſi fuerint, inſolentibus verbis, ac vocibus punitos abſoluunt, vt aliàs fortius reuerſuri perſiſtant, & acrius defendant caſtra. Quoſdã aquis cõgelatis in caput & colũ tẽpore horrēdi frigoris guttatim dimiſſis, caſtigāt, prout inferius, de pœnis glacialibus maniſteſtius exponetur. Et hæc omnia veluti voluptuoſa ſpectacula ad irrogandum rebellibus, & ſtupidis mitiores pœnas.

De

De cursu glaciali equorum pro palliis. Cap. 11.

Olim apud veteres Gothos mos erat, brumali tēpore ad finem mensis Decembris (dū niuibus, & frigore lacus, stagna, atq; terræ omnes validissima glacie constringerentur) optimos quosque equos, forma elegantiores, in singulis prouincijs ad edenda publica spectacula colligere: quantum verò ad voluptuosa spectacula attinet, die 26. Decēbris super stagna, ac flumina congelata, instar speculi micantia, infiniti terrarum incolæ in qualibet prouincia (distinctis licet communitatibus) pro brauio, ac gloria in agilibus equis certaturi congregiuntur. Terminus verò, seu meta cursus huiusmodi, longitudinem quatuor, aut sex miliarium continet Italicorum. Brauium autem aliquot mensuræ, seu modij annonæ seminandæ, & noua vestimenta apponuntur, & denique, vt equus metâ non attingēs, victori cedat. Verùm hæc spectacula nullibi frequentius in toto Septentrione super glaciem, quàm apud Ostrogothos, ac Vestrogothos committuntur. Abundat enim terra eorum vberissimi pascuis pro equitijs ad multa millia in electissimis herbis naturaliter conuenientibus equis enutriendis, licet valde spatiosis, & dispersis campis, & non in vno prato.

De cursu glaciali hominum pro brauio. Cap. 12.

Duo genera hominū ad stadia, & brauia celerrimè sub præsignatæ artis cōpēdio currētium, superiori figura mōstrantur. Primū syluestre, seu Lapponicū, & pandis

DE RITV GENT. SEPTEN.

pandis trabibus, siue longis stipitibus plantis pedū af-
 fixis, supra niues in vallibus, ac montibus flexuoso, ac
 arbitrario motu cursum præcipitem dirigendo se trās-
 fert: idque perfectissima arte facit, siue aduersis casibus
 congregiendum sit, siue venationibus voluptuosis, qua-
 rum quæstu viuūt, & fortunas assequuntur vberiores,
 siue brauij, aut gloriæ causa hoc ipsum sit attentandū.
 Hocq; genus præcipuum inter Scricianos. Hic satis
 est, dixisse, eos homines talem, tamq; celerē in percur-
 rendis cacuminibus niuoforū montiū, etiam pro bra-
 uio, habere agilitatem, qualē vix reliqui planioribus,
 ac breuioribus instrumentis innixi, in plana, & lubrica
 glacie pertingere valent. Quinimō qui niuens calcant,
 & constitutam metā attingunt, ferā occurrentē sagit-
 tis occidunt. Qui verò seruat glacialem cursum, vix ab
 hiatibus subtus latentibus est securus, prout infra de
 glacialibus bellis dicetur. Aliud verò genus; quod ferro
 plano, & polito, siue planis ossibus ceruinis, vel bo-
 uinis scilicet tibijs, naturalem lubricitatem, ob innatā
 pinguedinem habētibus, pedali lōgitudine sub plātis
 affixis, in sola glacie lubrica cursum intendit velocissi-
 mum, quēq; in glaciali æqualitate semper currēdo con-
 tinuat. In quo etiam genere vbiq; reperiūtur homines
 voluptuose pro brauio cursitantes: quorum meta super
 congelatos lacus instar speculi glaridos, spatio VIII.
 vel XI I. miliariū Italicorū ab vtrisq; partibus est con-
 stituta, vel minus. Brauiū verò cochlearia argentea, am-
 phoræ aræa, gladij & nouæ vestes, ac iuuenes equi: sed
 hi frequentius, cæteris brauium lucraturi, currēdo præ-
 ueniūt, qui ceruinas tibias latē limatas plātis affigūt,
 porcina axungia perūctas, quia gelidis aque guttis ve-
 lut per poros glaciæ, in vehemēti frigore surgentibus,
 tibias sic vnctas impediri, aut cōstringi non possunt, si-
 cuti fertum quantumcunq; politum, aut vnctum. Nul-
 la nempe vnctio ferro cōformior est, quàm ossium ri-
 biarum ceruinarū, aut taurinarum, connaturalem ha-
 bentium lubricitatem. Eoq; modo quotiescunq; gla-
 cies clara fuerit, ac niuibus discooperta, duobusq; vel
 tribus digitis spissa, tūc huiusmodi spectacula facilius,
 securiusque exercentur. Sed aliās nequaquā, quia nun-
 quam

quam periculofior, morti que vicinior casus est, quam cursum intendere, dum glacies tenuissima niue fit coperta Amnes etenim, seu riuuli tacita celeritate è litoribus lacuum intrâtes, corrosione, & motu cōtinuo agunt, ne glacies inspissari solidari que possit, nisi gelu fortissimo constringatur. Sed interim contingit temerarios cursores glaciæ, naturam ignorantes vel cōtemnentes, audacius quam cautius accurrentes, glaciæ cōfracta (corpore deorsum, atq; capite sursum, acumine glaciæ velut securi absciso miserè derelicto) submergi. Veruntamē eo periculo, vel simili, rarè pereunt indigenæ, sed peregrini terrarū exploratores: qui dū celeritè proditiōib⁹ perficiēdis cōpendioso itinere inseruiūt, subita glaciæ dolo sitate, ac fragilitate absumuntur.

De glacialibus hospitiiis itinerantium. Cap. 13.

VSus habet, vt publicæ viæ tempestatibus lignorū sylvarum que casu obstructæ, communi sumptu, & labore, dolabris ac securibus reficiantur: densitate verò niuium oclusæ, iumentorum vehiculorumque niualium transitu viritim aperiantur, vel penes littora marina, aut super ipsum mare congelatum signis in glaciæ constitutis viæ generales deducantur, è quibus ad humanas habitationes pateat apertum iter. Ne autem simili ratione, inferiores Germani Vandalicas vrbes, ac regiones inhabitantes, magnitudine niuium syluestres seu campestres vias replentium, in maximis commerciis negotiatorum impediatur, hospitia super littus maris, & planis scopulis, vel ipsa aperta glaciæ mira quadam industria collocant. Trabes enim oblongas duorum vel triū pedū super glaciæ eleuatas ad fundamentorū, & ædiū distinctionem ordināt, ac desuper domos necessarias, hasque tabulatas lateraliter imponunt, foco carbonario in æstuariis abundanter (quemadmodum omnibus aliis ad læta conuiuia requisitis) vtentes, nulliusque exploratoris, aut latronis, infidiatorisue versutias formidantes, quoniā plus securitatis in glaciæ quā palatio gaudēt, se adeptos: eoque securiores alacrioresque permanēt, quo frigora surrexerint acriora & vèti fortiores: qui fundamēta hospitiōrū subter⁹ persistētes, firmiora efficiūt, atq; solidāt, & cōseruāt, donec calidis

DE RITV GENT. SEPTEN.

calidis austru spiraculis tota hæc domorū machina circa vernale equinoctiū dissoluta, incōtinentē terrā, nulla pēfione localis hospitij persoluta, deportetur. De frigoribus autē illius Germanici, seu Getici maris, plura meminit Albertus Crätzius diligētiss. omnium regionū scriptor. Ait enim Anno M. CCC. XXIII, gelidissimo frigore constringebatur mare, vt pedestri itinere per glaciem de littore Lubicensi in Daniam, & in prussiam mare trāsiretur, dispositis per loca opportuna in glacie hospitij. Anno Domini M. CCC. XCIX. per brumam gelu terras, ac maria constrinxit, vt sicco vestigio è Lubeca per mare in vrbem Sundensem, & inde in Daniā perueniretur. Anno Domini M. CD. XXIII. gelu fuit per brumam incomparabile & inauditum, quod equites è Gedano Prussiam in Lubecā, per viam nauigatium transirent incolumes, & deinde à Magnopoli per mare in Daniam, hospitia habentes in glacie. Anno M. CC. XCIII. congelatum est mare Cimbricū, vt à Iuthia in Aslogiā equitaretur. Præterea, etsi multis seculis postea secuta sunt asperrima frigora, & marinorum fluminum congelationes, tamen quia frequentius acciderant, vix annotata reperiuntur.

*Ingenis
frigus.*

De transitu glaciali inter voragines. Cap. 14.

CV M superiore capitulo de glacialibus hospitij
minus expressum sit, quibus signis viatores niuo
so aut pruinoso tēpore dirigātur, vt hospitia pertingāt
deki-

EPITOME LIBRI I.

destinata: ex quo tā amplius & planus vndique imminet transitus, vt nihil præter cælū, & glacies, ac niues, plerunque inspiciatur, vtputa dum eodem itinere sub brumæ rigore iumentorū agilitate cōtendūt incedere, vbi æstiuo tempore maximæ classes ventorum impulsu celerrimè nauigarunt. Idcirco aduertendum est, quodd glacie paululū perforata, arbores Iuniperorū, seu Abietum, singulo stadiorum spatio, vt erectæ stantes congelentur, mari secus viam imponi solent, maxime vbi fortior sit glacies à viarum scrutatoribus explorata. Et vbi hæc signa non essent, non minor formido, aut vitæ periculū inter glaciales voragines immineret, quam in aperto mari inermibus nautis inter crudeles piratas, aut in horrida soletudine inter beluas truculentas. Lege ergo seuerissima cautū est, ne quis eiusmodi signa, nisi tēpore hostili, propter proditores, ac exploratores, alteret aut exportet. Quam præterea periculosus sit hominum transitus inter voragines glaciales superiūs annotatas, sequentibus causis ostendetur. Ante omnia tamen præmittendum est, quodd generaliter omnes lacus, & stagnales aquæ in mēse Octobri incipiunt cōgelari, glaciesq; aucto frigore in plerisque locis tantū cōdensari, vt vbi venæ lacus, & stagna viuētis aque nō intrant, pisces soffacati tempore resolutionis glaciei inspiciantur. Verūm ne hæc suffocatio tam dispendiosa fiat, diligentia piscatorum continuè glacies ipsa perfringitur, ne cōgeleretur, prout inferiūs libro de piscaturis hyemalibus ostendetur. Glacies itaq; primæ, ac mediæ hyemis aded fortis, & tenax est, vt spissitudine seu densitate duorū digitorū, sufferrat hominē ambulātem: trium verò digitorū, equestre amatū: vnius palmæ, & dimidiæ, turmas, vel exercitus militares: trium vel quatuor palmarū, integram legionem, vel myriadē populorum, quemadmodū inferiūs de hyemalibus bellis memorandū erit. Hæc glaciei fortitudo, etsi tā valida cernitur, naturalibus tamē venis, & exhalationibus subtrūs in plerisque locis æstuatibus, ita diuersis rimis, seu aperturis finditur, vt longissimo tractu hiatum relinquat quasi campestris viæ, vel plateæ: quā tamen fissuram prudens viator gyrado pene-

Glacies admiranda fortitudinis.

DE RITV GENT. SEPTEN.

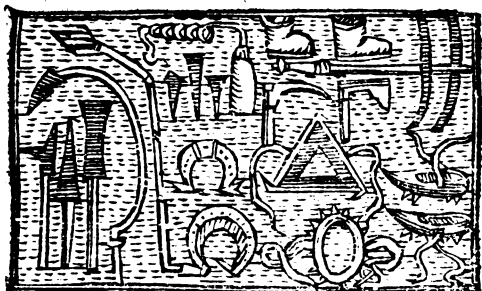
penetrat, ne institutum iter, & tempus amittat. Cùm autè fissuræ huiusmodi præcipuè de nocte contigerint, non aliter, quàm sæva tonitrua; vel sonorosi terræ motus à longè percipiuntur. Sed ob hoc sollicitus viator nihil intentatum relinquit, quin inter voragine conficiat iter. Liquefcente tamè glacie ad principium Aprilis, nullus eius spissitudini, minus fortitudini, nisi in aurora ambulando, confidit: quia solis diurno aspectu tam fragilis redditur, vt quæ equestres armatos pauld antè portauerat, vix hominem nunc sufferre possit inermem. Viæ autem hyemales, ob inductâ frigoris duriciem, qua factæ sunt spissiores, ac solidiores, diutiùs tanquam pontes in lacubus manèt. Descensuri tamen viatores a glacie in terram, vel è contrà, necessum erit, vt habeant tabulatum pontem. Sol enim calefacto litore, decoquit omnem glaciei cõnexionem. Nec prætereundum hic puto, lacum esse 60. miliarium in longitudine, & 20. in latitudine Italicorum, Veter appellatum, in regno Ostrogothorum: qui talis est naturæ, quodd cum tepestuoso vento cõgelatus fuerit, & tẽpus resolutionis immineat, vehemētissimo strepitu incipit in fundo ebullire, & cõmoueri, magnaq. violètia prorumpere in paruas rimas, vel scissuras, quæ fiunt in glacie: & has in modico tẽporis spatio faciès valdè latas, licet pro tunc glacies in spissitudine habuerit plusquàm vnum, vel duo brachia. Tuncque cooperante superiore impetu, diuiditur tota glacies in plures particulas: in quibus viatores constituti, vix aliter, quàm Dei præseruatione ad littora dimittuntur, eo quodd ibi vis naturæ secretius, & mirabilius quàm alibi in lacubus operetur. Est etiã lacus prope Metropolim regni Noruegiæ Nidrosiam, qui nunquam congelatur.

Veter lacus

De glacialibus instrumentis. Cap. 15.

Quemadmodū calidæ, aut tẽperatæ regionis gètes à gelu, frigore, niue, pruina, glacie, & hyewali stridori videntur liberæ: ita vix deprehẽdere possunt quàm diuersis artibus, remediis, & instrumentis aduersus huiusmodi austeritates, sub ipso frigidissimo Septentrione habitâtes se muniant, & dirigât, vt pote cùm impossibile sit lubricam percurrere glaciẽ, aut per eã

onera

onera grauiſſima, ſub maxima diſtancia, ad loca deducere deſtinata, niſi id arte fieret, pro viribus ſublenādis apparent ſuperius calcei lignei, ferreis ſubduēti cuſpidibus, quoniam viatorum, piſcatorum, ac bellantium congruūt vſibus opportunis. Præterea tricuspides, ſeu trianguli ferreos ſtylos habentes, tribus angulis, pro firmiori grefſu fabricati: demum circuli flexibiles vndique aculeos habentes, dētato more acuatōs: quibus omnibus, vt pedibus adhæreant, fortiſſimæ ligæ ſunt annexæ, vt ea firmitate quiuis curſus vel trāſitus ſit ſecurior, & onus quodlibet, vnius vel duorum hominū vi ducibilis: quod alioquin in arena vel niuibus, fortitudine equorum non traheretur. Sunt & dolabræ, ſiue ſecures, omni glaciæ perfindendæ prima, atque aptiora inſtrumenta: quia talibus inſtrumentis aperiantur gelata flumina plurium ſtadiorum, dum clāſſica fieri debeat expeditio in piratas: vel quod Reipublicæ ita videntur vrgere negotia, vt nuntij vltra maria emitantur. Quo etiam caſu, nauigia iumentorum opera, in vehiculis ab vrbibus, & caſtellis ſuper glaciem ad apertum mare repente educūtur, vt agilitate veniorū, ac velorū, ſubito curſu iter aquarū abſoluāt, quod plurimis diebus haud perficerēt in iumētis. Vidētur præterea ferrei ligones præſenti tabulæ inſculpti: quæ his ſpiſſa, atque indurata glaciæ ceteris inſtrumētis ferreis nō cedēs, facilius infringitur, dū aliæ ſecures chalybe præmixtæ, in vehemēti frigore ad ſolū glaciæ, vel virētis arboris icētū inſtar

DE RITV GENT. SEPTEN.

Instar vitri rumpūtur, vbi ligones prædicti, siue ferreæ hastæ, fortissimè manēt. Cæterum vidētur harpagines adūco mucrone formatæ, quibus glacialia frustra prædictis instrumentis contracta, quò opus fuerit, facilius trahantur, vel extrudantur, etiam in aperto mari tēpore hyemalis solsticij, quando nò tantum contra molè glaciale arcendam, ne naues rumpat, prouidendum erit: sed contra latentia saxa, sed denique contra crudeles inimicos sit congregiendū. Cernuntur deinde sotularia, vel focculi, quibus aptius ad arbitrarium motum in glaciali pugna ad fortiter resistendum, vel cautè fugiendum, lubrica glacies securius calcari possit.

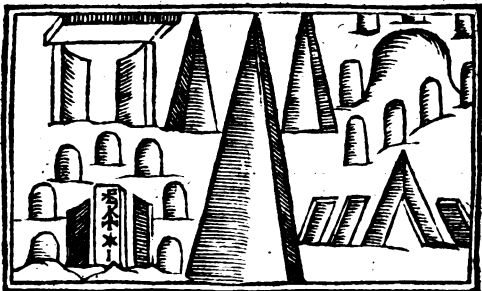

De bellicis Gothorum obeliscis, & erectis saxis. Cap. 16.

Veterum Gothorum, ac Sueonum antiquissimos erat, vt vbi acriores in campis seu montibus instituissent, & perfecisset pugnas, illic erectos lapides quasi Aegyptiacas pyramides collocare soliti sint: quibus huiusmodi præclara gesta breuissimo aliquo titulo insculpentes, memoriã nominis, & gestorū suorum perpetuari putabāt, prout eorundē tēporū vsitatæ cantiones rhythmicis cōpendijs cōpositæ, continuatisq; seculis in præsentem vsque diem deriuatæ, hanc rē ad posterorum memoriã propagarunt. Extant enim in Septentrionalibus locis durissimi montes cinericij coloris, marmoream duriciem longè exuperantes: hi ple
runque

runque terræ motu, fulgure, vel alio naturæ impulsu ita concuti solent, vt excisa, deorsumque cadentia saxa partim formam pyramidis, partim quadratarum columnarum, partim quadrangulorum, & obeliscorum, quasi insigni naturæ opificio forent fabricatæ suscipiunt, vt inutile vanumque aliquid his superaddere videatur. Sed hæc pyramides seu columnæ, apud Helsingos plures quàm alibi reperitür in Aquilone. Obelisci verò, seu sublimia saxa, viribus gygantū ac pugilum erecta, nullibi frequentius, quàm apud Ostrogothos, & Vestrogothos, ac superiores Sueones, in biuijs seu triuijs conspiciuntur: atque etiam in vastis solitudinibus, quæ dudum peste, fame, & bellis, habitatoribus euacuata, necdum ob inertiam seu negligentiam incolarum, ad pristinum cultum (terra vltro exultante hæctenus, nisi rarissimè in formam noualium) sunt reductæ. Habent itaque hæc saxa in plerisque locis erecta, lōgitudinem x. vel xv. xx. aut xxx. & amplius, ac latitudinē quatuor, vel sex pedum, mirabili situ, sed mirabiliori ordine, ac mirabilissimo caractere, ob plurimas rationes collocata: literato, rectoq̄ue, & longo ordine videlicet pugilū certamina, quadrato turmas bellantium, & sphericō familiarium designantia sepulturas: ac cuneato equestrium, ac pedestrium acies ibidem, vel propè fortunatius triumphasse. Scripturæ verò à dextro latere in pede saxorum inchoatæ, vsque in verticem, & tādē reflectendo in sinistro pede finitæ, vel iterum eodem ordine interius eleuatæ, depressæq̄ue terminantur. Habentq̄ue singulæ literæ spissitudinem, atq; lōgitudinē digiti maioris humani. Licet verò imbriū, atq; luti inuria, multæ earū in imo saxorū, ob immemorabilem antiquitatē, sint exesæ, attamen similes earum effectus clarissimè eo modo leguntur: Ego Vffo pro patria certans, 31. pugiles occidi, & tandem à Roluone pugile occisus hic quiesco. Præterea: Domitor violentorū, ac defensor oppresorū, cicatricibus, & senectute plenus, gladioq; cinctus, hic situs sum Ingolus. Cū alij bellicis rebus gloriā quærerent, ego Halstenus paci operam nauans, laudem merui immortalem.

Defunctorum apud Gothos. Sacra memoria.

De obeliscis sepulchralibus. Cap. 17.

Sed neque veteribus Gothis, alijsque gentibus in Septentrione defuit memoria maiorum, quin & eis exhiberent, quos humi recondere placuit, honorabiles statuas lapidum excelsorum, prout hodie cernuntur mira compagine immensa saxa, in modum altissimæ, latissimæque ianux sursum, transuersumque viribus gigantum erecta, præsertim duobus milliaribus magnis à ciuitate Scarenfi ad ruralem Ecclesiam Kelby proficiscendo. Ibi enim in quodam triuio tria ingentissima saxa (vt præmittitur) characteribus Gothicis pulcherrimè sculpta videntur. Si quis etiam curiosus indagator de similibus saxis, tam solitudines, quam apertos campos scrutandi gratia peragrarè uoluerit, infinita spectacula comperiet, quæ præsentibus haud opus est rædiosius insinuare. Vna tamen causa promptior esse possit, quod non longa distantia ab ea uetustissima vrbe Scarenfi erat, arx regia Aaranes dicta (de qua specialiter alibi dicitur) circa quam successiuis seculis, & generationibus, committebantur acerrima bella: de quibus charissimus frater & antecessor meus Ioanes Archiep. Vpsalensis mirifica scripsit. Sũt & apud Ostrogothos itidẽ, & superiores Sueones, magnatum ac nobiliũ arces latè per regiones in locis natura munitis extractæ: penes quarũ muros, & agros, veterum ingentia saxa cuneato, rotundo, oblongo, & erecto situ terris infixæ cernuntur: quorum sublimiora Gothi-

Ioan. Archiep. Vpsalensis historio-graphus.

Gothicis scriptis insignita, quasi viuētis alicuius ducis imperio edocēt, quid sequi, vel fugere debeāt eorū successores, virtutē scilicet amplecti, & vitia detestari, &c. Nec dubitandū est, quin eo xuo edictū simile seruātū sit in Aquilonaribus regnis, contra malignorū principum & tyrannorū condienda corpora, ne honesta potirētur sepultura. Bonorum Principū obelisci, & saxa, multis seculis ante plātatam fidem Catholicā in Septētrionalibus regnis signo crucis insignita adhuc aperte videntur, similem habentia inscriptionem: Postquā dæmonū fallacia seductus erraueram, ad Christianorū Deum cōuersus morior, & hīc sepultus iudicium eius expecto Germundus. Præterea alibi in saxo hæc verba experiūtia: Relicta idolorū cultura mortu⁹, & in Christi fide viuus, sub hoc lapide requiesco Holmstanus.

Defuncti etiam nunc virtutē posteris prædicant, adeo nimirū uis fuit prætiosa.

Pia Epitaphia.

De saxis figuratis, &c. Cap. 18.

Reperiuntur etiam alibi lapideæ tabulæ admodum latæ, & excelsæ, gigantum robore terris impressæ, imagines habentes draconum, serpentum, ac vrsorum inculptas: contra quos non minores sumpsere triumphos, quàm hostes armatos, prout inferiūs lib. de gigantibus, & pugilibus ostendetur. Præterea insignes petreæ sunt in littorib. aquarum immissæ, quæ veteri caractere monstrant, ibidem illustres personas vario euentu fluminum, tempestatum, fulgurum, turbinum, vel insidiatorū impulsu fuisse necatos.

B 2

Indeq;

DE RITV GENT. SEPTEN.

*Termino-
rū vsus cō-
mēdatur.*

Indeq; nomen inditum æuo perpetuo perseverat. Sunt & lapides alti, quorum aspectu & signo, prouinciarum, præfecturarum, arcium, communitatum, nobilium, ac plebeiorum antiquissimæ possessiones, sine legibus, sine litibus, sine iudicijs vnicuique pacificæ permittuntur: documento cæteris nationibus ostenso, quòd inter has simplices gentes plus iuris, & æquitatis ex limitaneis saxis habetur, quàm alibi in multis legum voluminibus, vbi homines se reputant doctiores, & ciuiliores. Sunt & lapides littorales satis sublimes, sine scripturis maiorum industria versus infidos portus reflexi, notabili signo nauas informantes, vt naufragia euitent. Est etiam lapis ingens, & rotundus, circumcirca duodecim minores adiacentes habens, cuneatis petris paululum è terra eleuatus, non procul à metropoli Vpsalensi Morasten dictus: super quem nouus Rex eligendus infinita populi multitudine præsentate suscipitur, ac postmodum sacrioribus ceremonijs à Catholicis Episcopis, iuramento defendendæ fidei præmissò, confirmatur.

De horologijs vmbrosis. Cap. 19.

SCiendum est, incolas extremi Septentrionis vltra Sgradum eleua. poli Arctici 86. habitantes, nullum habere solaris horologij vsus, quale Anaximenes Milesius Lacedæmonienfis primùm (teste Plinio) inuenisse dicitur: neque alterius cuiusuis horologij ponderum, rotarum, aquarum, mensurarum per lineas, & interstitia fabricati: sed tantummodo eos vti præaltis, ac depressis rupium cautibus, partim natura, partim ingenio dispositis, qui radios solares infallibili coniectura obumbrant, partesque dierum distinguunt, veluti hyeme, noctibus & diebus (luna non splendente) volatilium, & campestrium animalium vocibus, & gestis (quorum copia illic est infinita) clarissimè per experientiam temporum rationem metiuntur. Talibusque, velut obeliscis, aut syluestribus signis, sunt contenti.

De

De baculis temporum designatoribus. Cap. 20.

Quemadmodum Latini, & Græci auctores afferunt, Gothos in armis, & militaribus disciplinis consummatam habere experiētiam, & cautelam: ita & Gothici scriptores aiunt, eos domi forisq; multarum, & vtilium rerum tenere notitiam, & experimentum, & præsertim astrorum scientiam, qua plurimum possint diuinare futura, prout his annexa figura in parte demonstrat. Cernitur hic homo senex, atq; adolescens, baculum Gothicis characteribus insignitum habentes, tali ratione insculptum, vt videatur, quibus instrumentis vetustissimo tempore, dum librorum vsus non esset, lunæ, solisve, & cæterorum syderum virtutes, & influentias infallibili euētū cognouerint, prout hoc tempore ferè incolæ omnes agnoscunt. Baculus itaque humana longitudine formatus est, vtroq; latere numero hebdomadarū anni, pro qualibet hebdomada Gothicas literas septem habēs, quibus aurei numeri, & literæ Dominicales (post acceptum Christianismum) patria voce, ac figuris distinguuntur. Nec alijs libris multiplici temporum circulo in astrorum interpretationibus vtebantur. Cæterum parentes filios suos laicos, imò mater filias, vel domi feriatīs diebūs, vel in accessu Ecclesiarum, ita instruit, vt non minus eruditione, quàm experientia artis indies efficiantur perfectiores. Vetusta enim gentis consuetudine, baculis his rurales Ecclesias visitando

Qua ratione astrorū peritiā assequerantur Gothi ante librorum vsū.

DE RITV GENT. SEPTEN.

in prolixis itineribus laici se sustentant, atque pariter conuenientes, certis adductis rationibus, veriores venturi anni iudicant qualitates, quàm forsitan alij speculatiuis scientijs, aut præstigijs prognosticationibus inhærentes. Præterea polum Arcticum mirè obseruât, vti gnomonem totius cælestis horologij. Item Plaustra, seu Vrsas, Colum ac Fusum Veneris, tanquam familiaria antiqui numinis signa: quorum natura inspecta, mirè prouident casibus euenturis.

De Alphabeto Gothorum. Cap. 21.

Antiquissimo tempore cùm essent gigantes in Septentrionalibus terris, hoc est, longè ante inuentas literas Latinas, & antequàm Carmenta ex Græcia ad hostiâ Tyberis, & Romanum solum cum Euandro perueniret, expulsisque Aboriginibus gentem illam rudem, ac planè syluestrem mores, & literas docerent, habuerunt Aquilonaria regna suas literas. Cuius rei indicium præstant eximie magnitudinis saxa veterum bustis, ac specubus affixa. Quod si quis vigigantea, & vetustissimo seculo patratum ambigat, eò accedat, miraque maiora ad stuporem vsque videat, quàm scriptura aliqua polliceatur, vel præstet. His itaque (vt in historia charissimi fratris mei Ioannis Magni antecessoris Archiepiscopi Vpsalensis libro primo capite septimo habetur) res gestas lapidibus imprimen-

Ioannes Magnus Historiographus.

primentes, sempiternæ memoriæ tradiderunt. Nonnulli etiam pro priuatis computis, instar Aegyptiorū, varijs animalium figuris pro literis utebantur, & adhuc domestica sagacitate vtuntur, vt inferius mox dicetur: quarum similes adhuc Romæ in veteribus obeliscis conspicari licet, in quibus singulæ literæ singula nomina exprimebant, vtputa: lupus, auarum: vulpes, infidiosum: apis, Regem: quia moderatorem populorum oportet cum iustitiæ aculeo, clementiæ mel habere commixtum. Præterea, vt epistolæ papyro inscriptæ nunc inter homines mittuntur, ita olim Aquilonares incolæ, literas ligno insculptas pro celebri genere charitarum ad inuicem destinabant: imò & nunc non suppetente papyro, in militaribus castris, aut obsidione urbium, cortice seu codice arboris Betullæ, in laminas imò subtiles bractæas discisso, pro scribendis epistolis opportunè vtuntur, eoq̄ue securius, quò cortex huiusmodi nulla imbrum aut niuium iniuria deuastatur. Reperiuntur etiam homines Septentrionalis plagæ ad eò sagacis ingenij, vt cùm neque Gothicas, neq; Latinas literas vnquam didicerint, sibijsps ex rerum figuris & instrumentis alphabeta componant: eisq̄, pro subleuanda memoria in pelle, charta, vel cortice singulariter scribendo vtuntur. Hocq̄ue secretum nullis nisi domesticis communicant, atramentum fieri iubentes ex carbone trito, & lacte, vel cõmuni aqua.

Gothi etiã animalium figuris pro literis vsi sunt.

Cortices arboris Betulle scribendis literis apti.

B 4 OLAI

OLAI MAGNI GOTHI
 ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
*de mira natura rerum Septen-
 trionalium.*

EPITOME LIBRI SECUNDI.

De venis sulphureis, & combustione aquarum. Cap. 1.

Vnt quædam sulphuræ venæ riuus aquarum vicinæ, quæ plerunque accensæ, latius, in modum flammarû, cuncta in circuitu depopulaturę vagantur. Quod spectaculum in Islandia, & Scotia, terris frigidissimis, continuo ardoris incremento habitatores intuentur. Præterea in Meridionali Gothia, non procul à ciuitate Vexionensi, campestris & limosus lacus est, qui ignea sua virtute, quodcunq; coctile in eo dimissum chordaq; extractû, quasi momentaneo vel exiguo tēporis momento, coctum vel adustum remittit. Hancq; naturam, lacû similem, prope metropolim Nidrosiensem regni Noruegiæ, habere compertum est, eo præcipuè argumento, quod in medijs frigoribus nunquam congelatur.

De quorundam montium admirabili natura. Cap. 2.

In

IN Islandia qualis naturę montes sint, iā arbitror ferè toti mundo compertū: eò quòd vltra veterum relationem, in charta nostra Gothica descriptionē Ptolemæi supplendo, horū motium fitū, & naturā ostendimus esse singularem, scilicet in eorum vertice niuem fore quasi perpetuam, & in base ignem sulphureū continuè sine sui cōsumptione exardescentē. Qui propius accedunt, vi pulueris & fauillę scaturietis facilè suffocatur, & maximè cūm in multis locis, torridę voragine cum cinere apparent montiū combustorū & vallium: quę iterū tacitis incrementis sulphureis succrescentibus, quasi circulari temporū spatio disponuntur ad combustionem. Sunt etiam intra Noruegię limites vastissimi, altissimiq; montes: quatuor dietarum ascēsurus, totidemq; è vertice descensuros admittentes.

Islandiæ & eius gentis descriptio. Cap. 3.

ISlandia terra est subiecta polo Arctico, vento præsertim Circio opposita, ac mari Glaciali propinqua, atque ob id dici meretur Terra glacialis, seu vltimum Tyle, nulli veterum non celebrata: cuius incolæ à Saxone Sialandico continentissimi dicuntur, religione satis Christiani, propriam scripturam, historiamque rerum magnificè gestarum habentes. Suique temporis adhuc acta conscribunt: quę & cantibus, ac rhythmis recolunt, atque promontorijs, seu scopulis insculpunt, vt nulla, nisi cum naturę iniuria intercidat apud posteritatem. Situs insulæ extenditur inter Austrum, & Boream, longitudine centū milliarium Germanicorum. Pro maiori parte montosa est, & inculta, præsertim versus plagam Septentrionalem, ob austera spiracula prædicti venti Circij, qui nec frutices eleuare permittit. Insula est insolitis miraculis prædicanda. Rupes etenim, siue promontoriū in ea est, quod instar Aetnæ perpetuis ignibus æstuat. Ibiq; locus esse creditur pœnæ, expiationisq; fordidarum animarum. Illic nempe spiritus, seu vmbra, comperiuntur se exhibentes manifestos humanis ministerijs, siue alio violento casu enectorum. Spectra sese offerunt congressibus notorum hominum tam manifesta, vt tanquam

*Mons igni-
uomus, qui
creditur a-
nimarum
purgatorij.
Spectra ceu
vmbra.*

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

viuentes accipiantur ab ignaris mortis illorum, data dextra. Nec deprehenditur error, priusquam disparuerint umbræ. Incolæ plurimum præfagiunt fata principum, quidve remotius in orbe peragitur, reuelationibus apparentium spectrorum non ignorant.

De sonitu horribili littoralium caue- narum. Cap. 4.

*Anger-
mannia.*

EST præterea in Septentrionalibus plagis insignis quædam prouincia Angermannia appellata, cuius incolæ peritissimi sunt venatores: eo etenim quæstu, videlicet pellium pretiosarum venditione, ingentes diuitias consequuntur. Sunt & agricultores optimi, ita vt præter planos ac decliues agros, sublimia montium latera, beneficio ignis ac niuis, in natura fertilissimorum agrorum adaptare norint. Ignem nanque in densum fruticem, atq; herbas autumnali æquinoctio immittunt, cineremque, & puluerem exinde productum, superuenienti niuium casui studiosè disponunt, vt eius viscositate veluti bouino stercore pinguescant. Quod fit, vt lætiorum segetem, messemque vberiorum exinde reportent. Sed de his inferius de agricultura dicetur. Habet etiam hæc prouincia plures altissimos montes: quorum vertices continuo candore niuium, toto anni tempore, excelsum aspectum nauigantibus in Bothnico mari præbent, ita vt eminentissimo signo perspecto, plurima portentosa pericula euadere, atque securiores portus attingere possint. Præterea vbi ad bases eorum in profundissimo gurgite stantes, casu aliquo, vel proposito nauæ accesserint, tantum horrorem ex alta fluctuum collisione percipiunt, vt nisi præcipiti remigio, aut valido vento euaserint, solo pauore ferè exanimis fiant, multoque dierum curriculo, ob capitis turbationem, pristinae mentis, & sanitatis compotes vix euadant. Habent bases illorum montium in fluctuum ingressu & regressu tortuosas rimas, siue scissuras, satis stupendo naturæ opificio fabricatas: in quibus longa voragine formidabilis ille sonitus quasi subterraneum tonitru generatur. Cuius causam vt impro-
ba in-

ba iuuentus aliquando curiosius, quàm securius scruta-
 bunda, aggressa est, ita ilico oppletis aqua nauigijs
 ex superioribus rimis, ac ventorum strepitu, cum ad-
 miratione vitam amisere. Vt tamen periculum hoc
 euitetur, immensa montium altitudo niuoso verticis
 sui candore signum remotius nauigantibus lucidè
 ostendit, monetque anticipare fugam, ne natura in-
 scrutabilis soni parens, nullum remedium contra la-
 tens, & insidiosum malū concessisse videatur. Imò etiā
 ad plura milliaria per aëra ab eisdem montibus exha-
 latus, terribilis ille sonus aures nauigantium allabi-
 tur, admonens tristissimæ garrulitatis eius ruinam
 procul effugere, quam cominus positi nequeant susti-
 nere. Quid autem Vincentius in Spe. hist. libr. trige-
 simoprime capite vigesimoquarto de simili materia
 sentiat, verbis eius, vt iacent, ostendetur. Apud Tar-
 taros mons quidam exiguus est, in quo foramen quod-
 dam esse dicitur, vnde in hyeme tam maximæ tempe-
 states ventorum exeunt, quòd homines inde vix, &
 cum magno periculo transire possint. In æstate verò
 semper quidam ibi ventorum sonitus auditur, sed de
 foramine tenuiter egreditur. In Septentrionalibus au-
 tem lacubus congelatis sub ipsa glacie, ob ventum
 inclusum, non minor auditur sonus, quàm
 sæui tonitruj ex densitate nubium in
 lateribus coarctati. De quo infra
 capite de Piscaturis gla-
 cialibus aliquid
 ostendetur.

Vincent. in
 Spe. hist.

De rupe Monachi marini.

Cap. 5.

SVb dominio quondā ditissimi regni Noruegię pro
 spe insulā Farensem, mōs est eminēs in Oceano, quē
 appellatione conformi nauigantes Monachū vocant.
 Habet enim naturali suo situ, & incisione partium,
 præsertim verticis, cappā cōtextam, imò & proprietate-
 tem,

tem, vt omnes in dira tempestate ad eum confugientes, tutissimè susceptos consoletur. Quinimò vè omnibus his, qui vi ventorum agitati non attingunt fimbriam, vel sinum eius: quoniam ibidem adeò sæuiunt venti Circij, & Septentrionales, vt eius asperitatem euasuri nauæ, cogantur intentissima arte, & viribus, labore, & summa experientia omni momento attendere, & vigilare, qualiter effugiant ad Monachum illum, tanquam portum securiorem. Præterè in septentrionalibus aquis plurimi excelsi montes, quasi signa securi portus, in qualicunq; tempestate, vel tranquillitate petendi videntur. Sed ante eorum introitum, plura latent cæca saxa: quæ, vt remissiore vento plura nauigia obruunt, ita tempestate prodita, ob eleuatas vndarum spumas, mirabilius saluant. Sunt præterè montes falconum, aquilarum, & coruorum, nauitis recessuris securitatem, vel fugientibus cautelam, ne appropinquent, ostèdentes. Insuper montes litium, imò arces fortissimæ, præsertim in orientali Finlandia, occasione præliorum Moscouiticorum super fauces rupium erectæ, taliq; munitione artis & naturæ firmatæ, vt facilius montes, quàm ipsas arces, vndecunq; emergat insultus, intercipient occidentes.

De rabe

De rupe Coronata, & multitudine piscium. Cap. 6.

NE vllum fileatur rerum naturæ opus, monstratur hic in occidentali Bothnia versus extremas Septentrionis partes in parochia Lula Vpsalæsis diœcesis, rupem esse maritimam, Biuraklubben vulgariter appellatam, quæ excelsa suo vertice à lögè nauigantibus tridentata, seu coronata videntur. Cuius aspectu, umbra, aut portu, si nō fruerentur indigenæ maris expertissimi piscatores, neque tutam haberent viam, neque commodum victum inuenirent. Sua etenim mira celsitudine, orta densissima nubium caligine, prospecta in medijs vndis (prout anno Domini M. D. XI X. expertus fui) saluantur errantes. Tanta etenim cōdensati aëris, ac caliginis solet esse obscuritas, vt vix in exigua naui proram tenens è puppi respiciatur. Applicando tamen ad littus, tanta in base eius piscium multitudine hinc inde inspicitur, vt magnū stuporem visui generet, & omnimodam stomacho adferat satietatem. Pars etenim huiusmodi piscium, marini laticis falsugine in planitie montani pedis aspersa, ventoq; torrefacienda, spatio duorum vel trium iugerum dilatari solet super tellurem planam: pars hastis erigi, pergulisque extendi, præcipuè pisces maioris speciei, vt sole & aëre desiccentur. Omnes tamen vel domestico vsui, vel negociatorum lucroso quæstui, etiam vltra marinis necessitatibus, ac voluptatibus reseruatur, maximè, vt horum commutatione copiam annonæ (quæ tenuiter
ibidem

Aër admodum caliginosus.

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

ibidem ob circumstans frigus maturefcit) acquirant, ac his, qui solitudines inhabitant, loco deliciarum, vt rursum syluestres opulētias in pellibus pretiosis recipiāt, valeant exhibere. In pede igitur huius Coronati montis tantus odor suspensorum piscium exoritur, vt longo maris interuallo eundē adnauigantes sentiant præcurrentem. Eoq; odore percepto, sub tempestuosa caligine laborantes ab imminente naufragio seipfos, & bona præseruare nouerunt.

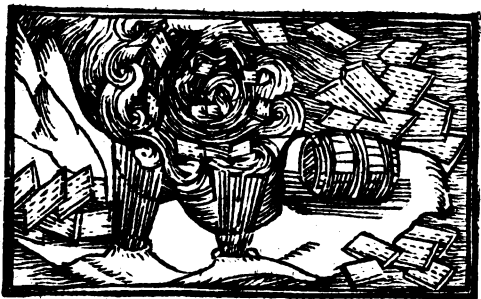

De fluxu & refluxu Oceani. Cap. 8.

*Roest &
Loffoeth
charybdes.*

SVnt in charta mea Gothica, seu descriptione Septentrionalium regionum, certi finus Oceani littoribus Noruagicis hic insculpti, scilicet Roest, & Loffoeth: inter quos tantus est maris hiatus vel Charybdis, vt incautè appropinquantes nautas sua repentina circūuolutione, vi & industria gubernatoris adēpta, absorbeat in momento, maximè naturā loci ignorantēs, vel aliās vi tempestatum appulso, aut periculum imminens per contemptum paruipendentes. Quocirca volentes ex Germanicis oris eō nauigare, peritissimos quosque conducunt Naucleros, seu Gubernatores, qui longa experientia, quomodo obliquādo, dirigendoque tutius pericula euadere possint, didicerunt. Hi que longo maris spatio Gnomonis directione, ne in Charybdim incidant, iter variando instituere solēt: & maximè circa populosissimas villas Andanes, & Trondanes, & tres alias insulas vbi pars maris Mo-

ris Mostastroom appellatur : quo loco æstus est altior cæteris adiacentibus aquis. Mare etenim ibidem intrâ cauernas accedente, fluxu inflatur, & effluxu reflatur, quanto maximo impetu deferuntur torrentes, vel rapidi fluctus. Nauigatur hoc mare (vt dictum est) periculossimo euentu, quia iniquo tempore nauigantes subitò rapiuntur in voragines circulares. Naufragiorū reliquæ perrarè redduntur: & si redduntur, ita collisione scopulorum attrita robora videntur, vt quasi lanugine obducta appareant, & comminuta.

De Charybdi, & mira natura glacierum. Cap. 8.

Proximè præcedenti capite dictum est, quàm periculosa sit nauigatio Noruagici Oceani, maxime vbi inscrutabili ratione vasta Charybde, nisi valde præuiderint, nautæ periclitantur. Hic igitur longissimæ noctes, frigora intensissima, rupes alicubi quasi turres latentes, beluæ truculentæ, & formidabiles, vt infra de monstris ostendetur. Præterea crustatæ glacies, quasi parietes ingentium domorum tempestatibus dirutarum, tanquam ineuitabilia naufragia è proximo producturæ. Sed hæc omnia tolerabiliora sunt in quavis periclitatione subeunda, quàm experiri commiserationem Hybernicæ gentis, quæ (vt plurimis probari potest exemplis hic omisissis) per lachrymas inuitare solet afflictos, vt bonis nudatos, semiuiuos dimittant

Noruagici
Oceani nauigatio periculosa.

Hybernicæ
crudelis commiseratio.

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

mittant ad laceras naues. Quantum verò admirari glaci-
 erum naturam attinet, hoc pro certo seruetur, quòd
 littori Islandico (teste Saxone) magnis molibus glacies
 appellitur: cuius si crusta in vase asseruetur, quanuis
 magna diligentia, tamen disparet statim atque reliqua
 eius generis glacies recedit à promontorio in altum.
 In vastis autem solitudinibus, maximè sub spinis Iu-
 niperorum, itidem & sub paleis ingentium horreorù,
 & scandulis picearum arborum, adhuc Sole in Leone
 stationem habente, cõseruetur: eaque inde extracta vo-
 luptuosi potatores, æstu Solis durante, in vino vel cer-
 uisia immersa vtuntur. Nulli tamen niuem e potandis
 calicibus cuiuscunque liquoris, ob viscositatem eius
 haud depuratam, immiscent: tineas enim habet secre-
 tas, & cannatas, veluti lanei panni.

*Nix habens
 tineas.*

*De scorteis, seu coriariis nauibus piratarum
 Gruntlandiæ. Cap. 9.*

Hinc ostendendum erit iter à portu Vestrabord eius-
 dem Islandiæ ad marinam, excelsamque rupem
 Hutisark dictam, quæ mediam nauigationem cõtinet
 ad Gruntlandiam: in qua genus piratarum reperitur
 scorteis nauibus vtens, arbitrariaque nauigatione non
 tam supernè quàm infernè, forinsecus sentinas nego-
 tiatorum terebrando insidians. Vidi ego binas huius-
 modi nauiculas coriarias Anno M. D. V. super Occi-
 dentalem portã intus in Ecclesia Cathedrali Asloensi,
 Diuo Haluardo dedicata, quasi pro spectaculis muro
 appensas: quas eiusdè regni rex Haquinus bellica classe
 littora Gruntlandiæ pertransiens, dicebatur acquisiuis-
 se, fortè nauigia sua suffocare meditantes. Intolæ enim
 illius regionis, non exilem spoliatorum quæstum sibi
 comparare solent, per has & similes artes insidiosas,
 quas furtiuo ingenio tacitè tabulas nauium infe-
 rius (vt dictum est) terebrando, aquæ in-
 gressum procurant, & illicò præ-
 sentissimam suffoca-
 tionem.

De

Tanta est in plerisque montosis littoribus Noruegiæ immensurabilis profunditas, ut funibus quantis repleri possit navis ingētissima, bolide plumbea infernè demissa, fundus aliquis nequeat inueniri: eaque naturæ vis est, ut quantò sublimiùs mōtes in excelsum promineant, tantò in eorum radicibus inscrutabilior profunditas appareat: licet eorum sublimitas respectu cœli minima super terram reputatur. Pedes etiam horum montium ita cauernosi, profundique, & obliqui sunt, ut funibus immisis, quorsum tendat eorū hiatus, difficillimè cognosci possit. Præterea in insula Bornholm Regi Danorum subiecta, lacus non admodum ampli reperiuntur, quorum profunditas non inuenitur. Demum apud montanos Dalacarlos, id est, viros valium, lacus Runden, id rotundus dictus est, qui mensurabilem fundum non concedit. Deinde non longè à regia Holmensi Suetiæ, locus in scopulis marinis est Rundisualia vulgariter appellatus, id est, rotunda vorago, ut neque ibi rimari possit, quàm altus sit eius fundus. Putei præterea plures reperiuntur, & exigui lacus, quorum profunditas sæpissimè explorata inuestigari non possit. Apparent etiam longissimæ, sed valde angustæ rupium, ac montium specus, quasi ferro cauaturæ, vel excisæ, in opacos currentes recessus: in quibus constrepentibus aquis tranquillitate, vel tempestate accedentibus, sonus terribilis excitatur: à quo nisi celeriter aures retraxerint appropinquantes, tam vehemēti tintu obruuntur, ut pluribus horis sine auditu, ob excellentissimum obiectum, remaneant tabescentes.

Bornholm insula.

Runden lacus.

Rundisualia.

De portibus annulorum ferreorum. Cap. 11.

DICTO superiore capite, quā inscrutabilis in littoribus Noruegiæ inter excelsores mōtes sit profunditas: nunc ostendendum erit, quomodo inter sinuosas, scopulosasq; voragine ad nauigātes securius absq; anchoris inuenire, firmareq; poterint suas stationes. Quo circa cernuntur hic annuli ferrei, clypeo militari ampli-

C

ores

ores, fuso plumbo lateribus multorum montium, successiuo maris tractu, quondam bonorum Regum magnificentia, & sumptu, præcipuè versùs opulentam ciuitatem Bergensem infixi, vt æstu vel tempestate urgente, subitò funibus immisis, quasi inter abditas cauernas solidentur nauigia magna. Sed oportebit vt ignari viarum non sint, qui tam periculoso labyrintho sese committere velint. Littus enim scopulis & rupibus ita obuium est, vt inde egredi, vel progredi nequaquam valeant inexperti: imò propter eius, & similibus locorum (vt infra de inimicis classibus, specialius dicitur) difficultatem, & asperitatem naufragabuntur. Et si bellicę naues eò vel piratarum hostili impetu, vel tempestatum impulsu appulerint, consiliis auxiliisque destitutæ, sæpissime tum fame, tum frigore, tum aggressu incolarum, miserabili spectaculo veluti contra elementa pugnaturæ consumuntur. Huiusque calamitosi euentus in simili casu, si quis legerit Noruegiorum Danorumq; annales, præsertim Regis Christierni secundi, horribilem in omnibus reperiet infelicitatem. Ideoque sæpissime terrentur hostes ab ingressu horum scopulorum, ne seuerius, & secretius ab apertis vel latentibus saxis inter montes, quàm patentibus inimicis in gurgite conerantur.

Christiernus II. Danorum Rex.

Depe-

*De periculoso transitu montium Scars & Sula,
inter Suetiam & Noruegiam.*

Cap. 12.

PRouincia est in Septentrionalibus regnis Iemphthia *Iemphthia.*
dicta, Archiepiscopo Vpsalensi cum manerie seu *Vesterbu-*
curia Vesterhusia appellata, ex immemorabili tem- *sia.*
pore subiecta. De qua Iemphthia per excelsissimos mon-
tes prædictos in titulo, non minus terribile quàm pe-
riculosum iter æstiuo tempore conficiunt incolæ ter-
rarum & peregrini viatores: qui aliàs hyeme per con-
gelatas paludes, stagna & amnes breuioribus compen-
dijs & semitis, quocunq; placuerit proficiscuntur.
Môtes enim illi vastissimi, quales in Europa vix sunt,
Orientali parte sub pedis ingressu portas seu apertu- *Frigus ex-*
ras habent durissimo silice, partim naturali scissura, *tremū etia*
partim antiquorum principum sumptu, pro publica *te media.*
vtilitate excisas aut perforatas. Post quas inter mon-
tium latera tantum etiam in media æstate sentitur fri-
gus, vt nisi viatores more hyemis multiplicato vestitu
sefe munierint, ferè irremediabile periculū subita aëris
mutatione incurrant, donec ea môtana viscera vallesq;
frigidas exire contingat. Deinde à montibus plurium
dierum itinere descensuris, maius quandoq; periculū
imminet, vbi penduli pontes ligneis montiū fulcimen-
tis lateribus affixi, propter casum niuium ac tempesta-
tem arborum euulsarum aut cadentia saxa confracti
vel semirupti videntur. Nec alia perplexis spes suffra-
gatur, quàm quòd pontium reparationem cõmuni ope-
ra incolarū expectent, cùm nullus per altissimos mon-
tes ac profundissimas valles viarū circuitus inuenia-
tur. Hæc & similia cū viatores imminere prouiderint,
expensas secum afferunt sufficientes, ac si castrèsem ali-
quam obsidionem illic subituri, ac seruaturi essent:
iumentorum alioquin paucam curam, ob herbarum
copiam & aquarum commoditatem habentes. Scaturi-
unt enim toto viarum transitu ex brachijs montium
abundantissimi fontes, satis grato sapore ab omnibus
commendati. Quòd verò tantam difficultatem illic pa-
tiuntur itinerantes, mirum nõ est: quia propter excelsa
rupium

DE RITV GENT. SEPTEN.

rupium præcipitia, quæ difficillimè euitari, vel reparari possunt, omnia sagacissimo ingenio penetranda videntur, & maximè cum in vno situs sit inuius, & in altero ruinis, aut saxis oppletus. Præterea limites aded angustii, vt viatoribus, ac iumentis, præsertim infueris, vertiginem capitis, & oculorum caliginem afferat, & plerunque irreparabilem lapsum.

De statuis viarum in montibus niuosis. Cap. 13.

*Montes
Doffrini.*

Montes etiam sunt alio vocabulo vulgari Doffrafiel, siue malueris, Doffrini appellati, Suetiam à Noruegia diuidentes, tantæ molis, & sublimitatis, vt multorum dierum itinere versus Occidentem, seu Orientem proficiscentibus, ob indigestas niues, perpetud appareant albicantes, quasi cæcidæ nubes in altissimo aère condensatæ. Quo euenire solet, vt ed itinerantes, ob repentinum casum niuium, per vias intueantur cõcludi: è quibus tandè laboriosis viribus non minus sese explicare contendent, quàm si inter glaciales vndas constricti conarentur exire. Quocirca veterum Regum (qui quondam piissimi in Noruegia erant) prouida magnificentia factum est, vt excelsæ statuæ è viuus lapidibus excisæ, per cacumina montium videantur erectæ, ac fortissimè, ne vi ventorū decidant, plumbo vel ferro firmatæ. Compertū etiã est in Sueticis terris, auiculas volatu excitasse globulos niuium, quorum augmento, casuque, flante Australi vento, arces, & villæ sunt prostratæ. Habetur tamen in his Doffrinis montibus hospitium, quo recreentur huius periculosi itineris viatores: non tamen vino prouisi.

De transitu tenebroso.

Cap. 14.

Qvandoque etiam vrilitate, vel necessitate urgente, satis ingeniosum modum habent populi Septentrionales, in nemoribus nocturno tempore pertranseundis, imò & diurno, quando in remotioribus. Aquilonis partibus ante, & post Solstitiū hyemale cõtinuæ noctes habentur. Quique his remedijs indigēt,
cortices

cortices quercinos inquirunt putres, eosque collocant certo interstitio itineris instituti, ut eorum splendore, quod voluerint, perficiant iter. Nec solum hoc præstat cortex, sed & truncus putrefactus, ac fungus ipse Agaricus appellatus, in summitate arboris glandiferæ crescens: cuius virtus, & natura est, ut nocte relucent, sicuti & vermes alati, volantes ad æquinoctium autumnale: hi tamen, quia frigore correpti mox deficiunt, ad nullum usum deputantur. Ideoque frequentius quercum putridam, agaricumque (seipsos propria luce prodentes) colligunt, ad prædictum sylvestrem, imò domesticum usum, scilicet ut eius luce tanquam ardenti lumine, securius accedant loca combustibili materia plena, ut sunt horrea hyemalia, matura messe, fœnoque repleta. Inveniuntur etiam homines eo acumine oculorum predicti, ut sine quouis lumine materiali fere omnia videre, tractareque se posse gloriantur.

Cortices quercini putres pro lumine.

Fungus Agaricus noctu lucent.

Admiranda in hominibus oculorum acies.

De luminibus. & tedis piceis. Cap. 15.

POpulus Septentrionalis longissimis noctibus subiectus vario vitur genere luminum, quo necessaria exerceat officia pro domestica comoditate. Igitur fatendum est, Suppolares homines tempore hyemali usu pinguedinis marinarum belluarum, in omni sua comoditate perficienda vivere. Quam quidem pinguedinem vulgari eorum Traan, aut Lyse vocant, à lucendo; quia lapadibus immissa, clarissime ac amplissime lucet, maxime in edibus magnarum familiarum, & ecclesiarum,

Traan aut Lyse piscium pinguedo.

DE RITV GENT. SEPT.

vbi perpetuum pro reuerentia corporis Dominici requiritur luminare . Sed ne à coruis nocturnis seu noctius aut vespertilionibus absorbeatur, ferreis craticulis os lampadum occlusum seruant. Præterea tedis pineis connaturalem picem habentibus, vniuersali varietate, quemadmodum vsualibus candelis in toto Septentrione vtuntur, eo videlicet modo, vt ambabus manibus occupatis, diuisos subtiliter scandilos piceos baltheis certo numero submissos, ori vel capitis tegumento, à sine altero ardentis imponant: sicque, quod libuerit nulla ventorum iniuria impediti proficiscuntur, atq; alia, quæcunque placuerit operantur. Parsque candelis communibus brachiali longitudine, iuxta noctium prolixitatem, accensis vtuntur. Tempore autem bellorum, quæ frequentius obscura longaque hyeme, quam æstiuina committuntur, tedis exquisitæ picis, per equestres seu pedestres turmas, facilius etiam Abietina resina confectis incedunt.

Bella hyeme quam æstate crebriora.

De irruptione aquarum stagnatarum. Cap. 16.

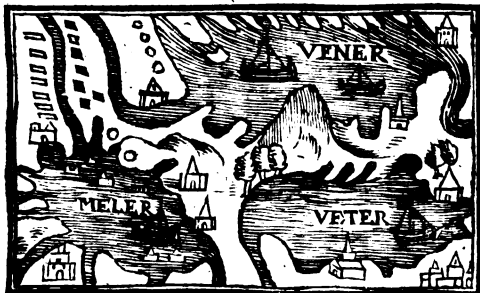
INter mirabilia Septentrionalis plagæ aquarum spectacula vnum est, non tam frequens quam noxium habitantibus in prouincia Middelpadensi versus Boreales partes Suetiæ superioris, vbi ferè maior pars virorum Huni nomine appellantur, tanquam populi clarius contra Hunos olim belligerantes ac triumphantes. In ea prouincia vastus amnis est, cuius aque lapsus tam præcipiti volumine defertur, vt animalia nadi vigore defecta plerunque pessundare soleat. Ex summis enim montium cacuminibus manans, dum per cliuorum prærupta saxis exceptus eliditur, in profunda vallium multiplicato aquarum strepitu cadit. Verum continuo saxorum obstaculo repercussus, celeritatem impetus eadem semper æqualitate conseruat. Itaque toto aluei tractu vndis vniformiter turbidatis, spumeus vbique candor exuperat. Hæc tamen consideranda est eius natura terribilis, quod singulis annis paululum ante Solstitium æstiuale, tanta glacierum arborumque connexa congerie tribus locis oppletur & constringitur, vt inferiores aluei eius ripas inhabitantes, imminente

*Middelpad.ia.
Huni.*

cuius

eius irruptione, fugere cogatur ad loca eleuatiora. Interè tamen nuntijs, quo in termino formidabilis ille lapsus maneat explorant ne rapidus eius cursus improbas exerceat vires. Amnis itaque ipse, etsi in omni sua irruptione cunctis vicinis imminet, tamen vbertate electorum piscium, Salmonum scilicet ac aliorum, omnibus affert opulentum quæstum: qui nedum illius terræ incolis ad vsum domesticum sufficiunt, sed & ultra marinas partes ingentibus nauigijs exportatur. Hancque virtutem perpetuè retinet, vt quantò marinis alueis vicinior extenditur, tantò melioribus piscibus superabundet. Nec deest offerentium liberalis & grata piscium exhibitio ac donatio, si quis occurrerit hospes donaria recepturus,

Amnis Salmonum & electorū piscium diues.

De tribus famosis lacubus Gothorum. Cap. 17.

PLurimi insignes lacus sunt in Aquilonarib⁹ terris, magnitudine, & situ mirabiles: quorum præcipuus est in regione Vestrogothorū Vener dictus 130. miliaria Italica in longitudine, & ferè totidem in latitudine habes, in multas variasq; diuisus insulas, & vastis illabentibus fluuiis ijsq;ue maximis oneratus ultra viginti quatuor, vnum solummodo exitum (de quo mox infra dicetur) cōtinens. In hoc lacu, & circa hunc plures sunt magnificæ ædes nobilium: quarū præcipua est arx Leckio in alta rupe, opera episcoporum Scarësium fabricata, puteū habens saxo durissimo incisum super altitudinem 200. pedum. Incisio autem hæc non ferro tan-

Lacus Ven. 24. flumina lacū intrantia, vnum habet exitum. Leckio Episcopi Scarënsis, vbi puteus 200 pedum altitudine.

DE RITV GENT. SEPT.

ro tantum, sed flamma trecētis porcorum pinguisimis lateribus igne successiuus diebus immisso, & extracto enutrita. Nil enim celerius petrarum duritiem gentibus illis penetrare compertum est, quàm laridum, vel axungiam porcellorum. Adiacent præterea huic lacui oppida vetustissima, Lidecopia, & Tinguallia, ex mine ris electissimi ferri, & chalybis retinentia questum opulentū. Est præterea lacus alius Vether dictus, aded claras & perspicuas aquas habens, licet virenti colori conformes, vt obolus in profundo situ videri possit. Super hunc lacum est insigne monasterium diuæ Brigittæ, aliàs Brigidæ, & filia eius sanctæ Catharinæ, vtriusque opulencia, & deuotione fundatum, & dotatum. Præterea aliud oppidum Ionacopia dictū in Australiori parte, magnificis Regum comitiis memorabile in omni æuo secururo. Extant & mineræ inexhaustæ huius lacus versus littus oppositum Septentrioni. Demum monasterium Aluastra diui Bernardi temporibus sumptuose ædificatum, & dotatum. Prope hunc locum in villa Tolstada, Rex Suercherus in nocte natalis Christi à proprio stabulario freno pro armis vtente, occisus fuit. Tercius lacus Meler dictus: in cuius littoribus ciuitates, arces, & nobilium magnificæ ædes sitæ sunt. Præterea non longè inde in terra firma, mineræ argenti inexhaustæ, cuprique, ac ferri, vltra humanam æstimationem pretiosæ. Et hinc prouenit, Regem Suetiæ, ac Gothiæ, reliquis Europæ principibus in omni thesauro, & opulencia nunquam esse, aut fuisse inferiorem. Sunt etiam lacus recentis aque in montibus Lapponiæ, Lulatrešč disti, longitudine 300. miliarium Italicorum 120. latitudine. Præterea alia multa collateralia stagna, & lacus pauld breuiiores, ac latiores, aded piscosi, vt in tota Europa, ne dicam orbe integro, vix habeant pares. Deinde famosissimus lacus Albus sub polo: demum Pienthen in Finlandia cum similibus infinitis lacubus, stagnis, fluuijs, & altis venis.

De specubus insidiosis. Cap. 18.

Dictum est superiori capite, in vnum lacum Venerex altissimis montibus Noruegiæ, & Suetiæ viginti

ginti quatuor maxima flumina ingredi. Et licet eorum introitus valde stridulus, & verticosus sit in omni descensu tamen montibus tam amplo circūitu resistentibus nusquam nisi vnicum inveniunt exitum: huncque tam rapidum, & sonorosum, vt ultra viginti Italica miliaria audiri possit. Nomenq; vulgare habet Trolhetta hoc est, caputium dæmonis, fortè propter horrorem, quem sono, stridoreque generat, in paludinosam planitiem cadens: vel quia sub eius descensu præcipiti, reperitur insignis spelunca latronum: ad quam angusto tramite fit accessus, solùm ab ipsis latronibus ac furibus frequentatus, eò quòd fluuius ille rapidus, & verticosus sit, suspicionem omnibus adimens, quòd nequaquam ibidem malefactorum collectio fiat, præsertim tempore æstatis. Sed hyeme ob exhàlationem fumi deprehensi, velocissimè rapiuntur ad pœnam, spoliaque pretiosissimæ supellectilis, argenti, auri, & pellicium pretiosarum ad Principis fiscũ. Vnde nullo intra semestre tempus legitimo comparente accusatore, cui bonorum ablatorum, lege & consuetudine restitutio fiat, iussu Principis pro tuenda publica pace, exinde confecta nauigia, fluminibus maris influëtibus immittuntur, vel aliis munitionibus fossarum, seu murorum sagacitate præfectorum prouincialium deputantur.

*Trolhetta
ostium Ve-
ner lacu.*

De excellenti antiquitate Regie arcis Vestrogothorum Aaranes. Cap. 19.

ET si Gothicis Principibus maior olim inerat bellorũ ardor, q̄ delectatio quarũcunq; aliarũ voluptatum, dum summũ animi, corporisque existimarent solatium, rigida arma tractare, ac arduissimis præliis varios comparare triũphos: attamen plerique eorum voluptati huic magnificentius aliquid superaddere meditantes, posteris sumptuosa, simulq; vtilia ædificia reliquerunt: quẽadmodum Scarinus quidam totius Gothici principat⁹ Monarcha potētissimus, singulari exemplo deprehenditur perfecisse, præsertim in Vestrogothorum regione, quã frequentiore sua præsentia illustrabat: idque ob vicinum Noruegiæ Regem Sidagerum:

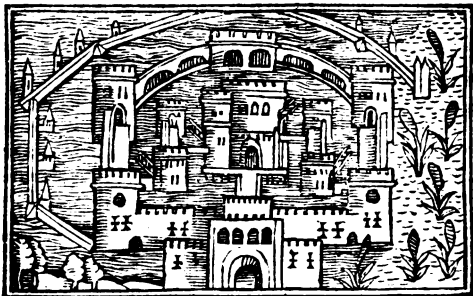
*Scarinus
Gothorum
Rex.
Sidagerus
Noruegiæ
Rex.*

C 5 cui

DE RITV. GENT. SEPTEN.

Scara ciuitas, antiqua Gothorum Regū sedes.

cui vt erat sanguine coniunctus, ita etiam terrarum fitu, & amicitia propinquior esse volebat. Hic ex suo nomine Scaram ciuitatem Vestrogothorum in loco stagnis & paludibus admodum munito, tam prudenter erexit quàm imprudenter eius successores ipsam desolari, ac collabi permiserūt. Antiqua hæc erat regni Go-

thorum sedes. Verum non procul ab ea adhuc extant vestigia alterius Regiæ arcis Aaranes dictæ, cuius situs, muri, & structuræ quolibet inspectores ita in admirationem alliciunt, vt firmiter iudicent, nullum præstantius ædificium ea tempestate in toto Septentrione, vel Europa repertum fuisse. Sed quid non mutat æui longæua vetustas? At saltem signa ruinarum posteritatem vrgent, magnificentiam meminisse heroum antiquorum. Habebat hæc arx in circuitu omnes commoditates, quas vnquam felix mortalium sedes à superis impetrare potuerat, & obtinere. Siquidem vno latere versus Occidentem & Boream, vastum, ac piscosum lacum Vener ante dictum pro regis & mēsalibus deliciis habuit: altero versus Meridiem longissimo spatio, pro perperua securitate cœnulētam, ac limosam paludem: cuius superficies tenero vestita gramine, ac frutice, non solum vestigia negat, sed modicè calcantes absorbet. Nam limo funditus subsidente, in luteas voragines, sordidamque colluuiem liquefcens, attrahit acceden-

cedentes. Nec minus riuuli plures & profundi, vti venæ per paludes discurrentes, arcis accessum denegant, vt impossibile esset, nisi multitudine pontium (qui olim quadraginta erant) longis ambagibus, veluti labyrintho, illuc peruenire. Eaquæ difficultas in asperissima hyeme perseuerat. Nam rarissimè propter calidas venarum sulphurearum exhalationes, paludes illæ congelantur. Ab Orientali verò latere ex opposito primæ portæ arcis, quæ vnicum terrestri itinere habebat accessum, aded amœna prata ac fertilitas agri pro solatio castrensi erant, vt nihil amplius naturæ beneficio poterat concupisci: etiam pascua, & venationes in campis, & saltibus optimæ, quod & præsens humi eius facies ostendit. Quæ licet horrendam nemorum densitatem, multis retroactis annis & seculis, cultore vacua, ob bella, famem, pestem, & domesticam discordiam induerat: tamen sulcorum vomerumque vestigia quibusuis eam intuentibus vltro ostentat, frequentesque lapidum congeries (quibus agri ob maiorem feracitatem purgari ampliarique solent) ibidem inter altissimas arbores offert conspiciendas, argumento fideli ad posteros relicto, multo numerosiorem prioris æui fuisse populum, strictioribusque agellis contentum, quàm cernitur hac ætate præsentis. Hæc igitur arx feliciter florere visa est circa annum Domini nongentesimum quinquagesimum quintum, quando magnificentissimus Rex Olavus cognomento Schotkoning baptizatus est à Sancto Sigfrido Eboracensi Archiepiscopo, ex Anglia, ob fidem Christi prædicandam, ad eundem Olavum Regem, Eldredi, siue Mildredi Regis Angliæ exhortatione ac petitione proficiente: qui & in hac arce paulisper inoratus est, donec alia sedes regia Hufaby dicta, pro vsu eiusdem sancti Sigfridi & cleri eius parari poterat & consecrari. Quo factò paganos ac idololatrias in fide Catholica instructos baptizabat: quod & tres nepotes eiusdem Archiepiscopi, Vnamannus, Sunamannus, ac Vinamannus (quorum vnus fungebatur sacerdotis officio, secundus diaconi & tertius subdiaconatus) alibi in

Pontes ad arcem Aaranc.

*An. 955.
Rex Olavus baptizatus à S. Sigfrido Eboracensi archiepiscopo.*

Hufabi.

*Vnamann.
Sunaman.
& Vinamannus.*

Veren-

DE RITV GENT. SEPTEN.

Verendia post tergum relictæ, faciebant. Omnes tamē, uti Beatus Ioannes Baptista, ob adulteræ mulieris indignationem, gladio interempti fuerunt: quorum corpora in Cathedrali Ecclesia Vexionensi magno honore ab omnibus venerantur. Sed de hac re latius in Historiis charissimæ fratris, & antecessoris mei Io. Magni Gothi, suis locis est ostensum.

Labes adulterij.

Io. Mag.

De mirabili horto montis Kindaberg prope prædictam arcem.

Cap. 20.

*Kindaberg
mons altitudine &
amoenitate
celebris senibus tantum notus.*

Mons est eminentissimus apud Vestrogothos, non longe à prædicta arce Regia, & lacu Vener, vulgari gentis sermone Kindakulle dictus, tantæ altitudinis, ut à longè nauigantibus ultra 40. miliaria Italica in eodem lacu, quasi atra nubes inter cœli hiatus appareat. Ideoque multi tempestatibus, vique ventorum agitati, summis viribus conantur eius pedes attingere, ubi tranquillissimum portum adesse nouerunt. In huius montis summitate ea amœnitas frondium, herbarum, fructuum diuersarum arborum (excepta vite) suapte sponte nascentium non raritate magis, quàm suauitate, velut satarum, aut plantatarum, reperitur, ut vix delectabilior in tota Septentrionali plaga inuestigari possit, aut inueniri. Illic suauitas inenarrabilis, etiam concentu variarum auium, præter Papagalos, multiplicata. Sed valde paucis, iisque solum senibus notus est amœnissimus ille locus. Neque lasciuiori ætati perfacilè monstrandus, ne forte seueriori disciplina soluta, in omnem voluptatem, vel verius spurcitiem sese prosterneret, difficillimè vel nūquam ad honestatē & bonos mores reuersura. Voluptas enim ipsa vsus & consuetudinem: cōsuetudo necessitatem: necessitas desperationem inducit, & coarctat. Extra hūc montanum locum, imò & alibi latius per Aquilonem satis boni suauesq; fructus pyrorum, pomorum, cerasorum, prunorum, sed nulli ante medium Iulij, vixque tunc in debita maturitate reperiuntur. Imò quædam horum

horum fructuum genera tam domestica, quam syluestria solo frigore accedente maturefcunt, durantque pendētia maiori parte hyemis etiā in ramis, foliis omnibus denudatis. Sed hi fructus quouis aceto (pro gratiori sapore) sunt eligibiliores, licet exiguæ magnitudinis, ob frigus continuè circumstans. Exoticos verò fructus per mare à Germanicis oris, vt sunt poma celerimè portata, ob suauitatem inhærentis musti, tam autidè manducant incolæ, vt nunquam, vel rarè sine discrimine variorum morborum (præsertim Gallicorum) vel mortis euadant.

Fructus exotici maxime uicij.

*De pulchritudine, & vbertate insulæ Gothorum Elandiæ.
Caput 21.*

Elandia, siue Oelandia, vna est ex insulis Gothici maris, breuissimo maris interiectu à Gothia meridionali diuisa, omnium insularum pulcherrima: multis enim bonis aded referta est, quòd spatij breuitatem (duorum dierum itinere absoluendam) soli fertilitas recompēset. Prata, & campi odore herbifico, indicibili suauitate mirabundi. Ibi plurimi greges equorum par uorum, sed validissimorum, vtputa qui fortitudine, & agilitate multis eximij corporis equis præualeāt: quousq; domestici & exotici negotiatores pro voluptate emunt, atque in terras remotas, veluti naturę miracula venales

DE RITV GENT. SEPTEN.

venales exportant. Ingeniosissimi enim sunt, vt saltibus & choreis ad buccinæ vel tympani sonum per eos adaptari possint, quorum exercitium est huiusmodi spectaculis acquirere quæstum. Insuper instruuntur, vt circulos ferreos aut ligneos non admodū amplos, more canum transfiliant, saltuatimque viuacissima pernicitate sese gyrando reuoluant. Proprio etiam nomine moniti, magis vel minus id faciunt, iuxta arbitriū imperantis. Pascuntur huiusmodi equi, vbi opus est, piscibus sole tostis & lignis abietinis: ceruisiaque & vino vsque ad ebrietatem potantur, prout infra de Alcibus ostendetur. Hæc igitur insula frugibus, pascuis, pecudibus, armentis, & piscibus tantum abundat, vt propriis commoditatibus sufficiat & alienis: eamque gratiam & æstimationem boues & pecora, ac butyrum vltra mare exportata habent, quasi medicinalia forent.

Equi pascuntur piscibus & lignis, ceruisiaque vel vino inebriantur. Butyrum electissimū.

Borcholm.

Habuit olim hæc insula arces plures, tam naturæ, quã artis præsidio locis opportunissimis fabricatas, & munitas, quarum aliquæ in templa Christiani ritus commutatæ sunt, hodie non minus patriæ defensionis, quã religioni deseruientes: aliquæ bellorum turbine penitus desolatæ. Vna tamen vsque in præsentem ætatem omnium altior & fortior Borcholm dicta, permanfit: cuius celsitudine Gothicum mare eminus nauigantes, veluti specula pro ventorum, ac portuū directione adhuc vtuntur, præsertim Angli, Scoti, Zelandi, Hollandi, quibus admodum necessaria est illustrium locorum cognitio in eo mari. Hęc insula ferè tota ambitur marmoreis saxis sursum, deorsumque, penes littora 20. vel 30. pedum altitudine, quasi artificum manu ex industria collocatis. Imò & in oris eius Orientalibus aperto mari obiectis, plures amœnissimi portus sunt: ad quos non minus curiositatis quàm necessitatis causa extranei nauigantes, veluti naturæ spectaculum visuri accedere solent. In hac insula tempore pacis reges Gothorum, & Sueonum, ob insignem eius amœnitatem & venandi exercitiū, ætates transigere consueuerunt. Etiam quia viciniore maris tractu vltamarini principes commodius cum eis in arduis causis expediendis ibidem congregari possunt. Præterea prope Aquilonare littus

Gothorum & Sueonū Regum venatio.

litus eius exurgit mons excelsus, quem nauticum vulgus, vitandi infelicis omnis & marinae tempestatis gratia, *Virgo mons* Virginem vocat. Nam in eius portu manentes certis munusculis puellis dari solitis, utpote chirothecis, fericeis zonis, & similibus, eas, tanquam amico munere placant. Nec ingrati montis numen sentire videntur, prout aliquando factum meminit antiquitas, voce lapsa iussum fuisse donantem mutare portum, ne periclitaretur: & ita faciendo saluus factus est, ubi alij sunt periclitati. In eo monte certis anni temporibus dicitur *Sagarum conuentus* esse conuentus Aquilonarium maleficarum, ut examinent praestigia sua. Tardius ministerio daemonum accedens, dira afficitur correptione. Sed haec opinioni, non assertioni cedant.

De famosissima insula Gothorum, Gothlandia dicta. Cap. 22.

Orientalis Gothiae pars est, sic dicta, quasi Gothorum terra vel bona patria. Goth quippe bonum siue Deum Lingua Gothica significat, & Landia terram. Est enim multis rationibus bona: bonus in ea populus, boni & secuti in circuitu eius portus: bonus & electus in ea ager, bona armentis, equis, bobus, piscatione, venatione, aquis, sylvis, pascuis, pulcherrimo marmore, & omnibus rebus humano usus necessariis. Est in eis Boreali parte praclarum oppidum Visby, in quo est arx munitissima *Visby emporium*.

DE RITV GENT. SEPTEN.

nitissima. Fuit hæc vrbs quondam Gothorum, & multarum regionum emporium, tantis opibus, & negotiorum mercimoniis frequens, vt vix illi par in Europa simile haberetur. Cōfluxere illuc Gothi, Suedi, Ruffi, seu Rutheni, Dani, Prufsi, Angli, Scoti, Flandri, Galli, Finni, Vandali, Saxones, Hispani, finguli fingulæque gentes suos proprios vicos, & plateas incolentes: nulli præclusum municipium. Ingredientesque terra & mari omnia pacata inuenerunt, donec discordia, quæ omnium regnorum, & hominum perniciosissima desolatrix est, subuerteretur: sicuti infinitæ aliæ nationes, quæ ab initio floruerunt. Extant hodie marmoreæ ruinæ, quæ testantur veterem eius claritatem, amplitudinem, & vastitatem. Sūt adhuc testudinatæ domus, portæ ferreæ, aut cupreæ aut æreæ fenestræ, olim argentatæ atque deauratæ, argumentum inæstimabilem diuitiarum exhibentes. Vnde postmodum ortis odiis & dolis, ex tumido earum rerum vsu disgregati incolæ abierunt in Vandalicas ciuitates: quæ non parum ex opibus huiusmodi hospitium sunt ditatæ, vti olim Roma Carthagine desolata. In hanc insulam prima Gothorum armata castra, post exitum à sua terra, in Europa & Asia nouas terras, ob importabilem gentis suæ, multitudinē, quaesituram descenderunt. Demum multis seculis euolutis, Lōgobardi ex Scandiana insula ob similem, vel grauiorem causam exeuntes, per hanc insulam in Rugiā agmine vastissimō in exterarum regiones abierunt: & tandem regno constituto in Italia sedes firmare: quod & Paulus Diaconus eorum Historicus Libr. I. attestatur. Præterea Magnus Rex Suetiæ anno Domini M. C. C. LXXXVII I. sedauit periculosum bellum, quod erat inter ciues Visbyenses, & plebem illius insulæ: permisitque ciuibus instaurare collapsos muros ciuitatis, mœnibusque, & propugnaculis communire. Albertus Rex Suetiæ rogatus à principibus inferioris Germaniæ, vt à mari eorum eiceret potentissimos piratas Vitalianos, impignorauit hanc insulam Gotlandiæ Magistro Prusiæ, pro viginti millibus Duplonum, id est, Nobilionum: quorum summam Regina Margareta eidem succedens, ex Suetia collegit, atque eam insulam regni

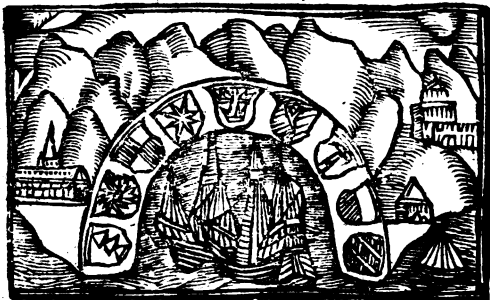
Lōgobardi ex Scādiana insula concedunt in Italiam.

Paul. diaconus Historicus.

Albertus rex Suetiæ.

regni Suetiæ iuribus, & proprietatibus restituit, iure perpetuo possidendam. Hancq; insulam Saxo Grammaticus, Danorum insignis historicus, in pluribus suis scriptis, ad Suetiam sine quavis hæsitacione spectare attestatur. Et hoc ex multis argumentis: quia eadem lingua, legibus, cõsuetudinibus & morum cõformitate & vicinitate perpetuò vtuntur: etiam quia Gothorù Episcopo Lincopensi, tanquam primo-fidei plātatori sunt subiecti: à quo & Episcopalia iura petunt, & consequuntur. Ab hac etiam insula in omni nauigantium controuersia, præsertim à consulatu Visbycenti, petitur, & datur ius, & sententia diffinitiuā, quid vniciusque permittendum, vel auferendum erit. Certè ius hoc mercatorum, ac nauatarum, valde prudenter digestum, citius lites adimit pro fluidis aquis, quàm aliorum decisio pro terra firma,

Saxo Danor. Hist.

De Clypeis principum montibus Hange insculptis. Cap. 23.

Quantā olim Reges, ac Principes Gothorù, de perpetuanda nobili fama, ac bellica claritate curā habuere, arma, signaq;, & clypei eorù illustribus locis insculpta, ac posteris relicta, euidenter ostendūt, præsertim in Ostrogothia, ac Vestrogothia, & Australi Finlândia, in magnifico portu Hågœ appellato: qui tā læt⁹, ac securus est, vt in toto Septentrionali mari, & forsitā amplo Oceano parem nō habeat, qui eidem valeat cõparari. Oēs enim vndecunq; nauigātes liberè recipit in

D suum

DE MIRANAT. RERVM SEPT.

suum finum, secureq; introrsum tam à tempestatibus, quàm hostili classe, sua naturali munitione (modò ipsi sibi deesse non velint) protegit, & conseruat. Portus etenim iste in modum amplissimæ arcis in medijs montibus, ac vallibus amœnè situs est: habetq; in cautibus vetustissima heroum Gothorum, ac Sueonũ insignia, literato ordine, sed antiqua simplicitate inculpta, maximè ad ostendendum posteris, ibi olim classem pro regnorum defensione contra quoscunque hostiles insultus continua expeditione stationem tenuisse, atque inde ad aperta arma, quoties opus fuerat, prodijisse. Hodieq; frequētius in eodem portu, ob similem causam, armatas classes tam Princeps, quàm nobiles habent, præsertim quia vicina loca omnia suppeditare possunt, quæ subitò requiri videntur ad confœderatorum armatam classem: omniaq; in hostes cõtraria verti, si perniciem structuri in hunc accesserint portum. Olim diuus Ericus Gothorum, Sueonumq; Rex, oblata pace & contempta, Tauestos, Carelos, ac Bøthnienses bellica classe, & equestri expeditione deuictos, ad fidem & Christi religionem accelerare coëgit. Indocile enim genus barbarorum, nisi per arma ad iugũ Christi cogi, vel pertrahi, vel inuitari non potuit: nimirum (vt Albertus Crantzius lib. 9. cap. 37. Vahdalię refert) magnus est amor paternarũ traditionum. In hoc portu Suetici Reges graui iniuria lacepsiti, vltamarinis principibus classe instructa, vel instruenda hostilitatem indicere solent, præsertim Ruthenis, seu Moscouitis: rursusq; in eodem portu, sub æquis conditionibus, eorundem principum nuntijs pacis fœdera præscribere, & accipere consueuerunt. Quòd autè eo loco frequētius, quàm alio id fieri contingit, vrget antiquata maiorum obseruantia, qui illic in montibus impresserant insignia sua, vt eorum perenni firmitate perspecta, quæ Reipublicę vtilia fore crediderint, posteris eodem vnanimi consensu, & iuramenta per arma, ac libertatè maiorum stabiliant obseruanda. Quibus autem armis, clypeisque veteres Gothi, Sueciq; sint intus, & extra patriam vsi, signis præsentibus aduerti poterit, imò & rationibus ostendit: leonem scilicet coronatum; super

D. Ericus Gothorum Sueonumq; Rex, Tauestos, Carelos, ac Bøthnienses armis superatos Christi iugũ accipere coëgit.

Gothorum imagines.

tres

tres aquas candidas in campo cœlestini coloris impetuose salientem, ac retrospicientem, olim habuere Gothi, atq; nunc habent solum originis inhabitantes: vt vincendo parcant, & retrospiciendo caueant, quàm citò salientes ab impetu cessant. Methodio tamen placet asserere, Gothorum Principes in exteris terris militantes, ac dominâtes, vrsam in vexillis habuisse. At ex eisdem Gothis veluti parentibus originem trahentes, varietate signorum secundum diuersitatem gentium distinguebantur: vt Cimbri tauro, Slaui dracone, Gepidæ nauicula, Alani, Burgūdi, ac Sueui catto in militaribus signis, vt Plutarcho videtur. Suecis autem, siue Sueonibus antiquitus erât arma, videlicet duæ virgines coronatæ, aureo vestitu sese mutuo in virenti sylua amplexantes, tâquam dearum nympharum excellentiam in regione ostendentes. Nunc verò Suecorum Principes tribus aureis coronis in campo cœlestini coloris, ob inscrutabilem dominiorum amplitudinem, magnifica bellorum gesta, & inexhaustam minerarum vberitatem, vtuntur. Sunt & priuatorum nobilium insignia mira varietate distincta: similiter & vrbium, ac prouinciarum, quatenus in bellicis expeditionibus pro patria & legibus susceptis, tot hominū turbæ distinctius ad vnum tandē finē dirigātur, prout infrâ de directione armatæ multitudinis, diffusius erit ostendendum.

*Methodius.
Plutar.
Cimbri, Burgundi, Suedi, atq; alij quidam cattu in armis gestasse scribuntur.
Suecorum insignia.*

De rupibus galeatis. Cap. 24.

NAuigando è Germanico mari versus Septentrionē tribus dietis, antequam introitus appareat ad Regiam ciuitatem Holmensem regni Suetiæ, occurrit admirabilis portus lingua vulgari gentis Hielsnabbē, vel Elgxnabben appellatus, eò quod onagri, qui Elga dicuntur, propter attractum suavis venti eò concurrere consueuerunt: vel etiam quia montes, in quorum lateribus portus sunt, ita à natura formati videntur, vt Galileæ militares putentur in sculptæ: quasi ars non sufficeret in armis fabricandis, nisi & natura monstraret, quid bellicosis populis Aquilonem inhabitantibus conueniat in armorum tractatione.

Holmensis ciuit. Suetiæ Regiæ.

*Hicm-
snabbē por-
tus commo-
diſſ. ſed ho-
ſtib. inac-
ceſſus.*

Sed reuerà, vti portus is ob omnes ventos, & tempeſta-
tes arcendas inſignis eſt, vt vix ſimilem in tota Europa
habeat: ita & hoſtili ſanguine reſperſus, vt ibidē quaſi
omnium Aquilonarium bellorum initium, medium, &
finis inueniatur. Sæpe etenim claſſis hoſtilis, quæ vio-
lencia tempeſtatum, in vaſto mari vario Marte congre-
di non poterat, huc depulſa, vel inducias ab aduerſario
petere, vel ipſa ſua ſpõte, vel ſimulatione cogitur offer-
re, vel ineuitabile mortis, aut captiuitatis diſcrimē ini-
re: quod enim vt ſaluus euadat armatus non inuenit. Si
enim littus, aut portum exierit, cæca ſaxa, rureſque mi-
naces apparent: quæ eum leui motu in gurgitem, vt pa-
cem præſtet, immittunt. Si verd in apertum mare exire
voluerit, obſtat horrenda tempeſtas, ne viſu quidem ad
ictum oculi toleranda: quia Aquilonaris, Orientaliſq;
ventus ea in loca totaliter eſt procelloſus. Prætereà tẽ-
pore hoſtili terrarum incolæ ſubrahunt littoralia ſi-
gna, ne hoſtis accipiat tantillulum quidem ſpatium, vt
effugiat pœnam; alioqui inceſſabili ferocia impetu fa-
cto, latronum claſſis, manuſque impiorum, hunc por-
tum occuparet: vbi nihilominus claſſica bellorum præ-
ludia frequentius inchoari ſolent.

De anguſtijs portuum lapidoſorum. Cap. 25.

SVNT prætereà nō exiguæ formidinis anguſti exitus,
& introitus æquoris Aquilonaris, præſertim ab aper-
to mari

to mari nauigando versus Holmensem ciuitatem: quæ regia est, & insigniter à natura, ac arte munita, vt merited trepidare cogantur aggressuri, quæ fides, vel fraus sit nautarum, in imminentibus periculis prosperiùs exuperandis. Præcipuus tamen, & periculosior est locus Steendor, id est, porta lapidum appellatus, ed quodd arcus faucibus, & lunatis cornibus, quoquouersum obliquatur, hoc est, quandoque per modum Scythici arcus, quandoque mucronis aspectu euitatur à nautis: in quibus longè periculosiùs, ob exortas densissimas nebulas, & caligines, errare contingit, quàm in amplissimo Oceano, suborta validissima tempestate. Nec procul ab eo sinu saxosæ rupes imminet, sub aquis latitantes: in quas quicumque inciderint, quasi viui sepulchro teguntur. Nec silent annales Gothici, quondam in eisdem rupibus multa millia Germanorum, ac Danorum repentino descensu fuisse perempta. Magis nanque præsumptuosa, quàm experta nauigatione, saxæ has angustias sunt ingressi: veluti etiam in alios sinus Septentrionales, qui non secus in mari nauigantibus apparent, quàm ingentissimæ trabes eminentes in aquis, quæ solo aspectu territant inspectores: nomen ab euentu, causa, gestis & natura (prout superiùs de irruptione aquarû eodem libro est ostensum) assumentes. Terribilioresque hostibus piraticis videntur, quàm acies aliquæ militaribus armis instructæ.

Steendor.

*Rupes sub
aquis qui-
bus impa-
ctas naues
fregerunt
olim Ger-
mani ac
Dani.*

*De scopulis lapidosis, & via per Idebenckia
periculosa. Cap. 26.*

SVnt insuper in littoribus Ostrogothorū, & Sueo-
num ingentia saxa, partim apparentia, partimque
latentia longissimo ordine, quasi scamna arte, vel in-
dustria collocata, vulgariter Idebenckia nominata: su-
per quæ infelicissimi naufragantes quandoque sedere
solent: mihiq;, nisi Deus in graui tempestate anno Do-
mini M. D. xvij. opem tulisset, parata fuerunt. Vehe-
mentia enim ventorum navis vrgebatur in ea latentia
saxa: quæ velut decliues muri oppidorū, vel castrorum
longo tractu apparent. In quos lapides qui negligē-
tia vel ineuitabili tempestate inciderint, maximè ho-
stiles classes auiditatem prædæ in littoralem populum
(satis opulentum) meditantes, profectò omnium in-
felicissimi reputabuntur, dum terra, marique horribi-
lius, quàm in carcere circundantur inimicis. Terra qui-
dem (quia fugientibus incolis cum armentis, pecudi-
bus, ac supellectili, ob subitum hostilem incursum) fame,
quæ omnibus hostilior est, & frigore omni tor-
mento grauiore citissimè consumentur. Mari etiam,
quoniam eo in loco (vt dictum est) sæuissima solet es-
se tempestas: à qua etiam si arte, & labore vellent eua-
dere, naturæ tamen seueritati resistere non valebunt.
Vbiq; enim præter aëris impetum (vt dictum est) sa-
xa, seu rupes, in acutum apicem instar turrium eleuata,
periculum administrant: quæ arcuata flexilitate, &
circuitu,

*Autor di-
ra tēpestate
dictatus.*

circuitu, spuma prodente, sagaciter sunt circumeunda. Solent in his locis stratagematibus v̄t̄es bellicæ classis præfecti aliquot, præliares naues vel simulatas, ex industria tempore hostili, signis inimicorum ornatis statuere, vt classis hostilis eisdem visis, securiùs in periculum ruat. De quibus, quando videlicet sic interceptæ sint inimicæ naues, patriæ annales me tacente attestantur, atque hostilia ossa in scopulos dissecta, diligentius quid cauendum sit, apertè demonstrant.

De torrentibus rapidis. Cap. 27.

Torrentes rapidi quasi infiniti, præcipuè tempore resolutionis niuiù ac glacierum, post finem Aprilis in Septentrionalibus terris maximam ruinam indigenis afferentes reperiuntur. Suo etenim impetu, qui vehemens, & horridus est, tam villas, vicos, ædes, & pontes lapideos, quàm suffossas arte arbores, vel naturali propagine in terra radicatatas rapiunt, & exportant, quemadmodum de stagnorù irruptione superiùs alio casu fuerat enarratù. Qui torrentes iuxta impetuosam naturam suam nomen imprimunt vrbibus, ac locis, vbi elabuntur: vti antiquissimum Ostrogothorum oppidum Scheningia dicitur ab amne, vel verius torrente, qui ob rapidissimum cursum vulgariter Schena appellatur, quasi equus abiectis habenis ad omnem præcipitem cursum accensus. Præterea alteri fluuio non longè exinde distanti, à continuo stridore dentium nomen impositum est. Ita & rapido torrenti in prouincia Middelpadiæ, vt supra dictum est, nomen nodi impositum est: quia instar nodorum crustata mole glacierum arbores compressas, imò & ingentissimos lapides in sui dissolutione secum impetuosissimè rapit & portat: eoque formidabilis hoc accidit, quòd celerius prouincias, & populos terrere, atq; obruere solet. Nec aliud remedium huius horrendæ depopulationis hæctenus repertum est, quàm viritum publica manu, collibusque effosis aliorum diuertere cursum: quem etsi Septentrionales populi in plerisque locis auertunt, impetum tamè hunc finunt, vt temerariù ho-

*Scheningia
Tanafors,
Knoden,
oppida.*

*Publica
manu di-
uertuntur
rapidissimi
torrentes, ne
vicinas vr-
bes obruant.*

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

stem catharractis adhibitis præcipiri ruina, laxatisque nodis inuoluant. Licet autem superius nomina torrentibus ab infelici euentu imposita sint (vt alibi etiam dicetur de submersis Episcopis euangelizantibus, & sponsalibus ludis, & raptu virginum) tamen prudentioribus placuit, vt à triumphis & victorijs, non à calamitatibus rei appellatio fiat.

De diuersis formis littoralium saxorum. Cap. 28.

*Fretum
Brauiken
Norcopia.*

IN littoribus Ostrogothorum, id est Orientalium, freti Brauiken dicti, vbi etiam torrens vehementissimus per oppidum Norcopense illabitur, variæ admôdum littoralium saxorum figuræ, quasi humana arte sculptæ, vel politæ forent, reperiuntur: quod procul dubio coeli, & elementorum secreto in fluxu fieri æstimatur. Quidam etenim horum lapidum, formam capitis humani, manus, pedes, & digitos habent: non tamen in integro corpore compaginatam, sed distinctione naturæ taliter expoliti. Gens autem illa talibus assueta spectaculis, nil hæc, & similia curat, nisi in quantum solidis eorum muris, & structuris poterint inservire. Reperiuntur etiam in montibus longè à mari distantibus, rupes naturali compagine, & rotunda concavitate formata, vt maximum aliquod caldarium æreum, vel thermarum concha puretur: prout videre licet apud Ostrogothos in monte Ketilberg vulgari- ter dicto (id est monte cacabi) prope civitatem Lincopensem.

Ketilberg.

pensem: vnde mihi origo est. Cernuntur etiam in multis vallibus montium, infiniti lapides globali formati figura, quantitate capitis vitulini, vel oui anserini, vel maioris, aut minoris: qui nulla artificum apposita arte bombardis aptantur. Item cotes plana longitudine repertę ilicò bono vsui applicantur. Similiter & petra marmorei generis apud Vestrogothos, tam varij coloris & quantitatis habentur, vt sine dolabris quasi sculpta sepulchrorum vsibus adaptentur, quemadmodum libro duodecimo dicitur de naturali varietate saxorum ad quasuis structuras applicandorum. Sunt & ChrySTALLINI lapides, non longè ab Ostrogothorum oppido Sudercopenfi, hexagona forma, quantitate pugillari vel digitali, dependentes: quorum splendore vtique ad maiorem ornatum fabricari possent ædes: si incolæ plus attenderent ad pulchritudinem, quàm firmitatem. Imò perpendentes hostilem rabiem, crudelius posse & velle, ob decorem structuræ, omnia deuastare, magis fortificant, quàm exornant quæuis ædificia sua: quamuis introrsum insigni curiositate communiter sunt ornata: sed præcipuè, vt infra dicitur, micantibus armis, thoracibus scilicet, & galeis, ac clypeis: in quibus gens illa omniem existimat inesse decorem, quia magna pars tuendæ securitatis ex his dependet: licet aliqua sunt atro colore picata, ob rationes inferius de bellis afsignandas.

*Lincopia, -
natale solū
austoris.*

*Globi lapi-
dei suapte
natura bō-
bardis apti
Cotes.*

*Crystallini
lapides.
Sudercopia*

*Ornatus
Aquilona-
riū in splē-
dore armo-
rum totus.*

*Picata
arma.*

De saxis gigantum, & scaturigine fontium. Cap. 29.

Quemadmodum superius libro primo dictū est de obeliscis gentilium, Regum, pugilū, & gigantū, quibus gesta eorū magnifica, putabāt fieri notissima perpetuę posteritati, prout Saxo Sialādicus meminit de suo Regnero Danorum Rege, qui quinquennali prælio contra Moscos, Russosq; in Aquilone cōmissio, res gestas reliquerit in rupibus altis, ne obliuione euanesceret, quod tot angustijs, & difficultatibus pro claritudine honoris sui perpetrasset: Ita & de cōpluribus Gothorum, Sueonumq; Regibus, ac heroicis viris: quorum adhuc magnitudo gestorū, discernitur in eminentissimis

*Saxo Sial-
lan.*

*Regnerus
Danorum
Rex.*

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

Vbbo, Scarinus, & Ericus Gothorum reges clariss.

tissimis locis Septentrionalium regionum. Inter quos præclarioris memoriæ recententur, & æstimantur, qui curam bellicæ gloriæ sic moderati sunt, vt publicæ omnium commoditati profuisse viderentur. Qualis erat excellentissimus ille Rex Vbbo conditor antiquissimæ ciuitatis Vpsalensis, atque Scarinus, & Ericus cum plerisque alijs: quorum indelebilis memoria nedum in saxis campestribus, aut montanis conscripta videtur, sed patrijs carminibus, ac musicis instrumentis celebrioribus locis ac diebus, sempiternis tripudijs continuatur. Horum nanque fidelior cura fuit prouincialibus profectis (pace vbique data) committere, vt præter arma, etiam venarum scaturigines præcipiti casu labentes, incolarum ministerio subderent molendinis, aut necessarijs fontibus ad publicam vtilitatem vbilibet construendis. Manant insuper ex rupibus, multis in locis tam abundantes, & copiosi latices, vt naturæ, artisque agilitate deducti, longo sed pulcherrimo aspectu. xv. aut. xxx. aquea molendina reuoluant. Falonia Vesgothorum nobilis prouincia, ac populosa Helsingia, prout inferius de ferrarijs artificibus ostendetur, talia tamque commoda spectacula monstrant.

*Falonia.
Helsingia.*

LIBRI SECVNDI FINIS.

OLAI

30

OLAI MAGNI GOTHII

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

*De superstitiosa cultura Demonum popu-
lorum Aquilonarium.*

EPITOME LIBRI TERTII.

*De superstitiosa cultura Lituano-
rum paganorum. Cap. 1.*

ALBERTVS Crátzius fidelis Ger-
manorum Historicus, qui claruit an.
M. D. & post eum Mechouita Polo-
nus, asserunt Lituanos tempore paga-
nismi dum Gentilitatis errore deri-
nerentur, tria numina principaliter
coluisse, ignem videlicet, sylvas, &

*Albertus
Crantz.
Germa. &
Mecho. Po-
lo. histo.
Ignis Litu-
anorū De-
us, ut olim
Persarum
etiam fuit
teste Hero-
doto.
Ignis ani-
mata be-
lua est.*

serpentes. Ignem, quia omni sacrificio præfertur, vel ri-
tu Persarum seducti, ignem ipsum Deū arbitrabantur,
teste Herodoto: vel Aegyptiorum opinione ducti, qui
persuasum habēt, ignem animatā beluam esse, & om-
nia quę nascuntur, deuorare, & postquā deuorādo fue-
rit expleta, vnā cū ipsa re deuorata emori. Sylvas puta-
bant sacras: omnesque bestias more Aegyptiorum eas
incolentes, deos existimabant: Poëta referente:

Habitarunt dij quoque sylvas.

*Sylvae Li-
tua. sacre.
Ferae Litu-
anis vt Ae-
gyptijs pro
Dijs.
Serpentes
innocui pro
Dijs.
Norueg.
Idololat.*

Imò & hac fiducia multę nationes ductę, Reges, ac prin-
cipes suos satis exutos, vt vel dij fierent, vel inter deos
eueherentur, combusserunt, aut in syluis, ac lucis aureo
torque solenniter suspenderūt, quasi talibus sacrificijs
laudem sceleris, mentiti numinis diuinitatem mere-
rentur. Præterea serpentes vt sacros colebant, dum ne-
mini nocere videbantur: ædium seruatores, atq; pena-
tes existimantes. Verum hæc superstitiosa cultura etsi
penitus sublata videtur, reliquię tamē eius, demonum
instinctu, in nonnullis secretis solitudinū ædibus per-
seuerat, sicuti in Septétrionalibus regnis Noruegię ac
Vermeládię. Ab eo tamē impio errore An. 1386. prædicti

Lituani

DE MIRANAT. RERVM SEP.

*Iagello cum
3. fratrib.
ad fidem
conuersus.
1386.
Zlotababa
idolum.*

Lituani purgati leguntur. Tunc enim fortissimus eorum princeps Iagello cū octo fratribus suis (teste Mechowita) ad fidem Christi peruenit: in qua adhuc hodierno tempore religionis incremētis perseuerat. Meminit præterea historicus antedictus, in cōfinibus Lituatorum ac Moscouitarū, statuā esse publico itineri impositā, quæ patria lingua Zlotababa dicitur, id est, aurea vetula: quam singuli viatores certis munusculis placant, etiā si pili valorem non excedant: alioquin suscepti itineris nullam habituri securitatem.

De Supplicarium hominum superstiosa cultura. Cap. 2.

*Solem, Lunā, & vrbū pānicū adorant
Suppolares.*

NE C extrema Septentrionis portio (quam pleriq; Nob intensissima frigora inhabitabilem putant) immunit est à sacrilegis ritibus culturaque dæmoniorum, statuto eorum tempore impendendis. Habent etenim gentes illæ syluestres (vti reliquæ orbis nationes, quæ videntur his ciuiliores) nō exiles causas, quibus publicum errorem, & mētitam in rebus etiam friuolis diuinitatem quærant, & tueantur. Solem igitur toto ætatis cursu eiis lucentem adorant, gratias ei offerentes, quodd lumen contra tenebras perpeffas, & calorem contra immensa frigora adducit, quę quantumcunque intolerabilia videntur, nunquam tamen improperijs, more quorundam Indorum execrantur, sed tantum dicunt: Hęc fatua, ac stulta sunt frigora, atque tenebrę mensuram excedentes, &c. Simili etiam ratione Lunam adorant, quia hyeme remoto Sole continuè eius vtuntur lumine: quo propter interlunium deficiente, sub lucidissimis stellis, niuium candore clarius micantibus, quæcunq; negotia sua etiam diurno tempore disponūt. Præterea gentes illæ suppolares stupidiore quodam errore dæmonum illuduntur. Rubrum etenim pannum pertica vel hasta sursum appensum, attentis precationibus & cultiore ritu venerantur, diuinam quandam virtutem, propter colorem rubeum animalium sanguini similem, eidem inesse putantes. Similiter quia eius inspectione arbitrantur se fortunatio-

nationes fore beluarum intertempores, earum sanguinē ebibentes, prout inferius dicetur de moribus Lappomannorum. Est etiam nonnullis gentibus Septentrionis mos, quicquid primo diei diluculo in cælo, terra, vel aquis viuum apparuerit, hoc ipsum vsq; crepusculum eiusdem diei pro numine fideliter adorare, utpote aues, animalia, pisces, ac ipsos serpentes & vermes, & præcipuè ceruum volantem: quem ob cornua, quibus capita iuuenum exornantur, inter nobiliora reptilia honorant. Ne etiam prædicti Septentrionales homines in conspectu suorum numinum appareant vacui, certas oblationes ex ossibus syluestrium animalium, & grandium cetorū ac piscium, venatione quæfitas faciunt: quæ tamen ossa æstiuo tempore non incendunt (ne solis lumini, vel ardori videantur illudere) sed horrenda surgente hyeme sub publica congregatione pro honore dierum comburunt, eo sacrificio debitam reuerentiam numinibus afferre credentes. *Tanta gentium in rebus friuolis religio est.*

Cervus volans adoratur.

De tribus Dijs maioribus Gothorum. Cap. 3.

ERant apud veteres Gothos paganos, quemadmodum clarè clarissimus frater & antecessor meus Ioannes Magnus Archiepiscopus Vpsalensis in principio suarum historiarum asserit, tres dij prima *Ioan. Mag. Thor, Odhen & Frigga quos religiose coluerūt Gothi, ut Romani Iouē, Martē & Venerem.* veneratōne obseruati: quorum primus erat potentissimus Thor: qui in medio triclinio strato puluinari colebatur: cuius hinc inde latera duo alia numina, Odhen videlicet, & Frigga cingebant. Thor, inquit, præsidet in aëre tonans, & fulgurans, ventos & nubes serenitatemque gubernans, fruges administrans cum fructibus vniuersis, pestesque tollens. Alter Odhen, hoc est, fortior, bellis præsidet, hominibus in hostes auxilia ministrās, ipsi Thor à dextris collocatus: tanto opinioni fulgore clarus, ut ipsum non secus, quàm datū mundo lumen omnes gentes amplexerētur, nec vllus orbis locus extaret (Saxone testate) qui numinis eius potentię non pareret. Tertius Frigga pacem, voluptatemque moderabatur: cuius etiam simulachrum

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

lachrum turpitudinem sexus præ se ferebat: & ob id tantum apud Gothos, quantum Venus apud Romanos venerabatur: diemque Veneris vsq; ad nostra tempora sibi retinet consecratum. Pingebatur gladio, & arcu cum armis, quod in illis terris vterque sexus semper ad arma promptissimus esset. Thor autem cum corona, & sceptro ac xij. stellis designabatur: cuius magnitudini nihil digna æqualitate conferri posse existimatum est. Obtinuitque diem hebdomadatim, imò & mensem primum totius anni, quem Ianuarium dicimus. Odhen verò armatus sculpitur, vti Mars, simili gentilium superstitione apud Romanos: diemque obtinuit æterna memoria suo nomini consecratum. Et quia viuus tota Europa diuinitatis titulum, quod nulli in arte militari cederet, assecutus fuisset. hinc enenisse creditur, vt Gothi (sicut Dio Græcus, Ablabius, & Iordanes testantur) Martem, quem Deum belli putauit antiquitas, apud se dicerent progenitum, prout etiam asserit Poëta.

*Dio Græc.
Ablabius.
& Iordan.
Vergil. 4.
Æneid.*

Gradiumque patrem Geticis qui præfidet armis. Quem Gothi semper asperrima placauere cultura, morte scilicet captiuorum, opinantes bellorum præsidem aptius humano cruore placari, à quo vicissim omnè beligerandi industriam aded perfecte didicerunt, vt deuis Europæ, & Asiæ potentissimis imperijs, summum fortitudinis gradum reportarint.

De tribus Dijs minoribus. Cap. 4.

Saxo.

PRÆTER hos tres Deos supradictos colebatur & alij complures: qui (vt ait Saxo) miranda præstigiarum machinatione callentes, obtentis simplicium animis, diuinitatis sibi fastigium arrogarunt. Quippe non solum Gothos, verum etiam omnes Aquilonares provincias vanissimæ crudelitatis laqueis circumuentas, ad cultus sibi pendendi studium concitantes, præcipuo suæ ludificationis cotagio resperferunt. Aded nanque fallaciæ eorum effectus percreebuit, vt in ipsis cæteri quandam numinum potentiam venerantes, eosque deos, vel deorum complices autumantes, veneficiorum autori-

autoribus solennia vota dependerent, & sacrilego errori respectum sacris debitum exhiberent. Inter quos quidam Methotin arte Magica insignis, excellētem fīctæ dignitatis opinionem sibi arripiens, simpliciū hominum animos præstigiōsæ artis fama seductos, ad præstigiōsa libamenta sibi pendenda adduxit. Hic, cū esset summus deorum pontifex, sacrificia cæremōniasq; ita distinxit, & ordinavit, vt discretus superūm cuique cultus, & libatio obseruaretur: asserens deorum offensas communibus sacrificijs, aut permixtis cæremōnijs expiari non posse. Tandem sceleribus eius detectis, cōcursu populi occiditur, occisusq; pestifera cadaueris sui contagione plurimos perimens, cumulo extrahitur, ac palo infigitur, vti vanitatis suæ præstigia meruere. Froë quoque deorum satrapa sedem haud procul ab Vpsala habuit: vbi veterem litationis morem tot gentibus ac seculis vsurpatum, tristi, infandoq; piaculo mutauit. Siquidem humani generis hostias mactare aggressus, fæda superis libamenta persoluit. Cui tandē in numerum deorum relato, & quia Deus sanguinis habetur, furuæ hostiæ immolabantur, lectisterniaq; & ludi nocturni annuo feriarum circuitu (vti aliquando Romæ Diti, & Proserpinæ) consecrabantur. Vagno-

*Methotin
magus, &
deorū pont.*

*Froë Vpsa-
lensis Deus
sanguina-
rius.*

*Vagnosth.
Hadingus
Rosticphus
Finnonic.
Rostarus
dij.*

sthus & Hadingus non impari æstimatione venerabantur, quia præcipuam opem in arduis bellis promptius adhibere credebantur. Rosticphum Finnonicum, quod exquisitis præscientiæ studijs viuus excellisset, post fata in deorum societatem translaturum crediderunt. Rostarus additur his: cuius stupenda immanitas humani sanguinis sacrificio ita placari voluit, vt sibi illorum, quos cultores sui oppressuri essent, animas dedicarent. Demum complures alij potentissimi Thoronis, aut Othini filij existimati, honoribus à populo donabantur, ac publico digni libamine censebantur. Quomodo autem, aut quibus artibus hi, similesq; tantam diuinitatis opinionem cultumq; obtinuerint, videatur inferiùs Lib. v. de gygantibus, & pugilibus ca. i. versus finem.

Dema-

De magnifico templo Deorum Septentrionalium. Cap. 5.

*Sala flumē
Templum
erat Vpsa-
lie Sueonū
tempore
Nini auran-
tum, & sui
maiestate
venerandū*

CVM ferè totus orbis, olim innumeris superstitionibus, dæmonum instinctu ubiq; illuderetur, non incongruum putavi adhuc euidenter ostendere, quibus locis Gothica, seu Suetica, ac Septentrionalis natio, pagana superstitione seducta, paruerit idolis insensatis: vt agnoscatnr multa loca (sicuti dæmoniorū genera) fuisse, quibus indebitus cultus offerebatur. Templum igitur (de quo charissimus frater, & antecessor meus D. Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis lib. 1. Histor. meminit) nobilissimum à tempore Nini prope fluuium Sala erat: vbi hodie Vpsala Sueonum ac Gothorum Primatialis, & Archiepiscopalis sedes est. Quod aded magnifico apparatu constructum venerabatur, vt nihil in eius parietibus, laquearijs, aut columnis, nisi auro splendidum videretur. Tectum prætereà totum auro fulgebat: à quo aurea catena dependens, totum templum ad moenia, domusque fastigia ciuissè memoratur. Quo factum erat, vt templum in ampla planicie situm, admirando sui fulgore, venerandam religionis maiestatem accessuris ingeneraret. Astabat eius foribus arbor ingens ignoti generis, patulis diffusa ramis, æstatæ & hyeme iuxta virens: nō tamen de earum arborum genere, quæ suapte natura, vt laurus, oliua, palma & myrtus virere videntur: quin in Aquilone nulla vnquā oliua, vel laurus, nisi in paruo fru-

frutice pro spectaculo Vastenis exurgere visa est. Eratque fons huic tēplo propinquus qui scaturiit in locum sacrificiorum: de quo mox infrā dicitur. Et hæc sufficienter exteris nationibus de rali ritu Gothorum nō nihil vanitatis intellexisse. Nunc rursus Aquilonaribus indicare congruit, quōd soli illi irretiti vel illusi non fuerint hac vanitate. Nunc autem Deo propicio fatendū est eo in loco, scilicet Vpsaliæ, perpetuis tēporibus, die præsertim 19. Maij, diuinæ religionis ad populū quasi innumerabilem, præfente Rege ac principibus & nobilibus vtriusque sexus, fieri catholicas prædicationes: vbi olim tot ac tam impiæ factæ sunt spurcitæ & abominations, ac hominum imō charorum parētum & amicorum mactationes.

De sacris & sacrificijs Gothorum. Cap. 6.

ERat olim in sacrificijs Gothorū vt in historia Sueonum Gothorumq; lib. 1. cap. 12. comprehenditur, numeri nouenarij obseruatio admodum accepta: fortè quia Pythagorica philosophia (quam à Salmoxe & Dicceneo didicerant) monuerit, numerum imparem in omnibus præponi oportere. Et quamuis diis suis summū cultum hebdomadatim & quotidie exhiberent: tamen omni nono mense solenniorem venerationem ipsis impendentes, nouem dies sacrificijs ritè ac religiosè absoluendis tribuerunt: singulisque diebus nouem animalium genera immolabant, quibus etiam humanas hostias adiungebant. At post nouēdium per summam totius regni celebritatem templum Vpsaliæ antedictū frequentissimo incolarum accessu visitabatur, ibique nouendialibus feriis & præscripto sacrificiorum numero diis libamenta ad aram mactabantur. Homo autem quem fors immolandum obtulerat, in fontem, qui ad locum sacrificiorum scaturiebat, viuis immergebatur: qui si facilè efflaret animam, faustum renuntiabant sacerdotes votum: moxque inde ereptum in vicinum nemus, quod sacrum credebant, suspendentes inter Deos translatum affirmabant. Quo factum erat vt beatum se crederet, qui ea immolatione è viuis excederet. Accidit nōnunquam Reges ipsos simili sorte dele-

Numeri nouem sacra obseruatio. Numerus Pythagoricus.

Gothorum stultia et impii cum prius Theosophia.

E. Etos

DE SUPERST. CVL. DAEM.

Etos victimari. Quod quia faustissimū regno libamen
æstimabatur, totius populi multitudo cum summa cō-
gratulatione tam insignem victimam prosequabatur.
Enimverō sic defunctos non omnino mori, sed tam il-
los quā seipso immortales esse persuasum habebāt:
maximè ex Salmoxe, Zenta, Diceneo, vt Dion Ablabius,
Iordanes, Strabo, & alij referunt: qui & asserunt
Gothos multis rationibus excellentiōs sapientiæ stu-
diuisse, ideoq; opinionem de immortalitate animæ in-
diuisse, quōd (vt ait Herodorus lib. 4.) se mori non pu-
tantes dicerēt, eos qui vita functi essent, in alium quē-
piam locum amœniorem demigrare. In quo Deū quen-
dam Bleyxen præsidere affirmabant, ad quem assidue
præter superius expressum, modum cum naue quinque
remigum nuncium quempiam ex seipsis sorte delectū
mittebant, præcipientes, vt ea, quibus indigerent, à li-
beralitate numinis impetrarent. Modus mittendi nun-
cij is erat. Quidam eorū aliquod lanceas acutas in al-
tum tenebant, super quas alij ipsum, qui destinandus
erat, manibus pedibusque correptum iniiciebant, qui
si statim cadens extinguebatur, propitium sibi Deum
arbitrabantur, quōd nūcium facile exceperit. Si autem
secus accidisset, ipsum nuncium insimulabant malum
esse virum, qui indignus esset ad Deos destinari. Itaq;
eo abiecto alium mitterebāt, dantes adhuc viuenti man-
data, quæ apud ipsum numē prosequatur. Deinde præ-
missa iactatione extinctum marinę voragini opera eo-
rundem quinque remigum tradiderunt.

*Salmoxes,
Zenta,
Diceneus.
Morosophi
Dion.
Alabius.
Iordanes.
Strab. hist.
Herodot.
Bleyxē de-
functorum
Deus.*

De superstitionibus Gothorum circa tonitrua.

Cap. 7.

PRæterea tam obstinato animo deorū suorum cul-
tum (vt etiam in eadem hist. Gothorum & Sueon.
lib. 1. cap. 12. habetur) obseruabant, vt concitato in
nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aëra excutien-
tes ostenderent se opem afferre velle Dijs suis, quos tūc
ab alijs oppugnari putabant. Nec ea temeraria super-
stitione contenti, inuisitati ponderis malleos (quos fo-
uiales vocabant) ingenti ære complexos, magna que re-
ligione cultos, ad eum vsum habebant, vt per eos tan-
quam

*Mallei fo-
uiales, quo-
rum vsus
cessauit An-
no 1300.*

quam per Claudiana tonitrua & per visitatam rerum similitudinem, coeli fragores (quos malleis cieri credebant) expriment, tantiq; sonitus vim fabrilium specie imitantes, deorum suorum bellis sic adesse admodum religiosum existimarent. Durabat is Iouialium malleorum vsus vsq; ad annum à Christo nato millesimum centesimum trigessimū, cū Magnus Gothorum Rex Christianæ disciplinæ studio paganam superstitionē perosus, & fanum cultu, & Iouem insignibus spoliare, sanctitatis loco habuit: qui propterea ad multa tempora à Gothis perinde ac coelestium spoliatorum sacrilegus raptor reputatus est. Solebāt etiam Gothi processuri in praelium, equos ad aras immolare, quorū abscissa capita contisque excepta, subiectis stipitibus distentos faucium rictus ante acies præferebant. Nec tantū victimas ante bellū, verū etiam post superatos hostes hostias immolabant, magnificoq; ludos in honorem Deorum faciebant: in quibus effœminati corporum motus sceniciq; minorum plausus, ac mollia nolarum, siue ærium crepitacula ostendebantur. Hæc & alia eximia sacri ficiorum genera potissimū faciebant, vt diis iuuātibus nulla bellorum vi superari possent. Aded eis arma in desiderio & continuo vsu erant, vt reliqua omnia humana studia, nequicquam comparanda rei militari putarent. Præerant his sacris disparium graduum sacerdotes, Pontifices, Archiflamines, Flamines, Salij, Augures: quorum primis, vt pote Pontificibus, permissa erat par cum Regibus potestas, tantaq; authoritas, vt quicquid illi vel suaderent vel iuberent, quasi de coelo sonuisset, mox ipse Rex & populus alacres exequerentur. Instruxerunt gentem plurima sapientia, selegerunt sacerdotes, religionem fundauerūt. Testatur Dion Græcus, huic genti nulla ætate defuisse Pontifices, qui eos in sapientia erudirent. Erat quoque inter eos genus Pōtificum illustrius, quos Pileatos, & Pios vocauerūt: ex quibus Reges & sacerdotes sibi cooptabant, prout Iordanes latius prosequitur: qui dicit eos vacari Pios, & exire solitos vrbiū portas cum citharis & vestibus candidis obuiam suis Gothis triumphantibus, vt Deos placarent.

*Tonitrua
Claudiana
faciebant sub
theatris, a-
his ludis,
saxis ma- l
gna vi in
oronticum
proiectis.
Magnus
Gothorum
Rex.
Quidnam
Gothi com-
missuri pre-
liū, iuide &
à prelio re-
uersi facie-
bant.*

*Gothi pu-
gnaces.*

*Gothorum
Pōtificū vt
Regum par
potestas.
Dion Græ.*

*Pileati sen-
tij Pontif.*

Iord. hist.

DE SUPERST. CIV. DAEM.

De impugnacione Deorum. Cap. 8.

Rursus in aliam deuenere stultitiam & superstitionem, vt Deos bellicis suis expeditionibus non fauentes aut non iuuantes, diuersis armorum generibus contra coelum extensis, putarint opprimere se posse, vel minis & terrorib. vt imperata facerent coercere. Et hoc inaniter facientes, existimabant se non minoris potentiae in terra timendos venerandosue fore, quam hos apud superos vel inferos collocatos. Sed non aduertunt vetus prouerbium Gothorum, Ne proijciendus sit cœtus in coelum, vnde densior remittitur claua.

*Pro conto
claua.*

De fatalibus sororibus & Nymphis. Cap. 9.

*Templa Dianæ
& Cereri
consecrata.*

ERant præterea in Aquilonaribus terris nonnulla templa Dianæ & Cereri consecrata, ædesque fatalium sororum absque humana ope præstigioso quodam artificio extructæ, quas antiqui super futuris liberorum euentibus Pærcarum oracula consulturi, nuncupatis solenniter votis precabundi accedere consueuerunt, vbi introspecto sacello quandoque ternas, quandoque plures sedes totidem Nymphis occupari cognouere: quarum alia liberalem pueris formam, vberemque humani fauoris copiam erogabāt, alia verò liberalitatis aut aliarum virtutum excellentiam condonabant: demum alia proteruioris ingenij reliquarum donis officere cupientes, futuris puerorū moribus parsimoniam aut aliud crimen affixerunt. Nec solum pueris, verum etiam ætate prouectis, & quandoque Regibus huiusmodi præstigiolarum artium commētis ludificatum fuisse comperitur. Hotherus siquidem Rex Suetiæ & Daciæ, inter venandum errore nebula à retiarijs longius auulsus, in quoddam syluestrium virginum cœclauē incidit, à quibus proprio nomine salutatus, quænam essent perquiri. Illæ suis ductibus auspiciisque, maximè bellorum fortunam gubernari testatur. Sæpe enim se nemini cōspicuas præliis interesse, clandestinisque subsidiis optatos amicos præbere successus: quippe conciliare prospera, aduersa infligere posse pro libito memorabant, hæc tæta eum ne Balderum arcano superū semine procreat-

*Hotherus
Suetiæ &
Daciæ Rex.*

rum, armis lacefferet. Quo accepto Hotherus labentis *Baldernus* hospitij regmine defectus, sub dio se relictū, totiusq; *superū se-* expertem umbraculi, medijs repētē campis expositum *mine cro-* conspicatur. Præcipuè tamen puellarum præpetem fu- *tu.* gam, lociq; versatilem sitū, ac fallacem ædis imaginē mirabatur. Ignorabat enim quæ circa se gesta fuerant, ludibrium tantū inaneq; præstigosarum artium extitisse commentum. Deinde aliquot euolutis annis, idem Hotherus acerrimis contritus bellis, extrema lo- corum deuia peruagatus, insuetumq; mortalibus ne- mus emensus, ignotis virginibus habitatum fortè re- perit specum. Eisdem esse constabat, quæ eum in seca- bili veste quondam donauerant. A quibus cū eo loco- rum venerit interrogatus, infaustos belli declarat euen- tus. Itaq; fide earum damnata, gestarum infelicitè re- rum fortunam tristesque casus deslere cœpit, secus sibi celsisse questus, quàm ab ipsis promissum accepit. At Nymphæ eum quanquã rarè victor extiterit, æquam tamen hostibus cladem ingessisse dicebant: nec mino- ris stragis authorem fuisse quàm complicem: cæterum affuturam victoriam, si edulium augendis inimici viri- bus excogitatum præripere potuisset, quo eueniret ut omnia vdtis suis prospiceret successura. Sicq; dimissus vires reparat, militiamq; conscribit in hostem. Cuius castra dum peruigil obseruabat, vidit excessisse tres Nymphas arcanae dapis gerulas, quas cursim insequēs (nam earum fugam rosida prodidere vestigia) tandem tecta quibus aslueuerant subit, citharæque (cuius peri- tissimus erat) dulcissimo ministerio accurati nitore cin- gulū potentemq; victoriæ zonam ab eis obtinuit: atq; itinere quo venerat repetito, hostem obuium ilicè le- thifero vulnere fudit, ut postridie Proserpinæ, quæ sibi per quietem astare aspecta est, transmitteretur.

*De Eluarum, id est, spectrorum nocturna
chorea. Cap. 10.*

Solent quoq; nocturni viatores, gregumq; & armē- storū excubijs intēti, portētis diuersi generis circun- fundi: velut Hotherus Rex (teste Saxone) tres Nym- phas ad earū antra secutus, victoriæ zonā & cingulum

E 3 impe-

DE SVPERST. CVL. DAEM.

impetravit. Quandoq; verò saltum adedè profundè in terram imprimunt, quod locus cui assueverant, insigni ardore orbiculariter peresus, non parit areni rediuvit cespitè gramen. Hunc nocturnum monstrorum ludum vocant incolæ Chorem Eluarum: de quibus eam habent opinionem, quòd animi eorum hominum qui se corporeis voluptatibus dedunt, earumq; quasi ministros præbent, impulsuq; libidinum obediunt, ac diuina & humana iura violant, corporibus illapsi circum terram ipsam volutantur. E quorum numero credunt eos esse, qui se adhuc nostro seculo in effigie humana accommodare solent ministeriis hominũ, nocturnis horis laborando, equosq; & iumenta curando, vt infra de ministerio dæmonum hoc eodem libro ostendetur.

*Chorea Eluarum.
Gothorum de spectris opinio.*

De pugna contra Faunos. Cap. 11.

CVM varia porteta innumeraq; præstigia penè per totum orbem olim fuisse transacta testetur antiquitas, lemures videlicet & faunos, satyros, larvas, aquilos, striges, lamias, manes, panumque cateruas, quibus homines aut falso applausu turpiter illudebatur, aut indicibili terrore & laniatu ad extrema fata crudeliter rapiebatur: non putavi silendum fore, quibus ingenii & armis huiusmodi spectris apud Aquilonares occurrebatur. Traditur enim, nobiles Gothorum athletas cum mōstris, & inusitata feritatis beluis, vel ob imbecillorum hominum liberationem, vel experiendæ virtutis gratia, sæpe solos pugnavisse: cauebantque ne comitatiores beluam aliquam aggredierentur, quàm fortium virorum permitteret consuetudo. Regnerus Sueticus pugil & Rex, aduersus obscœnissimas nocturnorum portentorum cateruas à Thorilda nouerca muliere crudelissima immittas, noctè dimicando permensus, luce reddita, varias laruarum formulas & inusitata specierum figmenta, passim aruis incidisse cognoscit: inter quas Thorildæ etiam ipsius crebris obfusa vulnerebus esngies viscebatur. Quo facto & athleticam sibi claritatem acciuit, & paternum regnum ab inimicis eripuit. Præterea Broderus quidam & Buchi cum Rege Gormo-

Regnerus Rex.

Thorilda.

Broderus
mach'

Gormone, nouum audaciæ genus complexi, hæreditarium Gothicæ fortitudinis spiritum, scrutandis rerum naturæ vestigiis, exculturi, iter omni refertum periculo ac penè mortalibus inuium aggrediebantur. Ambitorem nanque terrarum Oceanum nauigâtes, solem postponentes ac sydera sub chao, peruagantes, ac demum ultra terram Biarmix in loca lucis expertia (prout capere primo libri primi ostensum est) iugibusq; tenebris obnoxia peruenientes, cum incredibili monstrorû grege pugnam conseruerunt. Siquidem incurfantes se Lamias, adactis vndique spiculis incessabant, arcuumq; & fundarum tormentis agmen obtriuere môstrosam, prout Saxo Danorum historicus, antiquitatû diligentissimus indagator, libro octauo de Rege Gormone præfatur. Extat etiam inter veteres historias relatum, quomodo Hotherus Regis Suetiæ filius, pernox attenda curis mente languescens, obumbrantem tabernaculo suo Satyrum Memmingum hasta petiuit, obrutumque istu, nec satis fugæ potentem, vinculis intercept: vltimò deinde per summam verborum atrocitatem minatus ensẽ armillaq; quorum notitiam habuit, deposcit. Nec segniter Satyrus salutis redemptionẽ, quæ ab ipso petebatur, exhibuit. Aded cunctis rebus prior est vita, cum nihil apud mortales spiritu charius existere soleat.

Gormo
Rex.

Saxo hist.
Hotherus
Rex.

Memming.

De diuinatione. Cap. 12.

Satisfaciendo huic titulo, præmittere oportebit verbum Catholici doctoris Chrysostomi dicentis in Homelia: Erunt signa in sole & luna, &c. quod nulla creatura est, quæ tatum futura scire desiderat, vt homo, &c. Quo considerato insuper fatendum erit, nullam vnquam gẽtem tam humanam tanq; doctã, imò nec tam immanẽ aut barbarã fuisse, quæ nõ significare futura, & à quibusdam intelligere ac prædicere cõsueuerit: maximè tamen Aquilonares homines, quos studio futura præsciendi occupatos fuisse comperto: quandoquidem volatibus auium, saltu, sonoq; pisciũ, cantibusq; & exhalationibus montiũ, &c. vt certifi-

Aquilona-
res futuro-
rum præsa-
gi & malis
artibus de-
uoti.

E 4 fimis

DE SVPERST. CVL. DAEM.

simis signis declarari res futuras putabant. Nullū bellum, nullum negotium publicum, nec domi, nec militiæ sine auspiciis gerebatur. Nec sola aruspicum disciplina, sed fortilegiū, aëromantia, geomantia, pyromantia, necromātia, insuper etiam somnia grauiora, si quæ ad Rempub. pertinere visa sunt, à summis præsidibus acceptabantur. Othinus, Hadingo Regi contra Iocherum Curetum tyrannum bella moturo captiuitatem prædixit, quæ non aliter quàm eo ordine quo prædixit euēnit. Gouarus, Noruegiæ Rex aded doctissimus diuinandi erat industriaq; præfagiendi excultus, vt quicquid in Saxonia cōtra se tentaretur, præuideret in Noruegia ultra 100. miliaria Germanica constitutus. Gormo cognomento Impius profuso in somnum animo, existimauit cōiugem suam duos alites genuisse, sed alterum altero grandiozem: corpora supernè librantes præpeti cælum volatu petere, exiguoque tempore interiecto reuersos, suis altrinsecus manibus insedisse: se cundò quoque ac tertid paruula quiete recreatos, propanfis alis aëri se credidisse, tandemque minorē ex his, ad se (pennis cruore oblitic) comite vacuum remeasse. Cuius somnij veritas sic declarata est, Duo eius filij subactis Anglis, Sclauis & Hybernis, prospera vñ sunt fortuna, donec natu maior in bello concideret, minor verò fratre orbatu pennas cruore oblitic referre videretur. Magnus Noruegiæ & Daniae Rex, cū nocte qua bellum Sclauicum inscutū est se sopori dedisset, imago cuiusdam, dormienti obuersata prædixit, eum hoste superiorem futurū, inque aquilæ nece, victoriæ fidem auspiciisque sumpturum. Expergefactus Rex, visionis ordinem magna cū admiratione vulgavit, progressoq; exercitu Aquilam, quæ in quiete monstrata fuerat, cominus conspectam pernici equo aduolans hasta petiuit, fugamq; alitis veloci iaculo præcucurrit. Arripuit igitur omen exercitus, & primam pugnandi occasione corripuens, eodemque euentu quo omine dimicans, inimicos superauit. Valdemari Regis exercitum ad bella progredientem, tam celeri coruorum greges interuolasse produntur, vt complures se erectis militum hastis feriendos obiecerint. Victus ab eo Sueno rex & totus eius

Othinus.

*Gouarus
Noruegiæ
Rex.*

*Gormonis
& Magni
Noruegiæ
Regis in-
somnia.*

*Valdemarus
Rex.
Sueno Rex.*

eius exercitus, coruorum laniatus substratus augurij declarauit euentum. Biorno insignis athleta insulam *Biornonis* quãdam incitatissimi fluminis ambitu munitam, cum *somnium.* electa pugilum manu complexus, vidit per quietem egressam vndis beluam, quæ tristes ore flammam egeres, continenti cuncta incendio daret sequenti luce. Fridleuus *Fridleuus* rex superatis impetuosi amnis vorticibus, pugiles omnes (Biornone excepto) ferro consumens, somni *Rex.* modum expleuit.

*De arte magica Erici Ventosi pilei,
& aliorum. Cap. 13.*

Hic Ericus Rex Suetiæ in arte magica nulli suo tempore secundus habebatur: tamque familiaris erat malis dæmoniis, quorum cultui summopere vacabat, vt quocunque verteret pileum suum, confestim inde optatus ventus aspiraret. Quo euentu inditum illi nomen fuit, vt Ventosus pileus diceretur. Creditumque à multis erat, Regnerum Daniæ regem, huius Erici nepotis sui ductu, in remotissimas orbis partes pitaticam feliciter extendisse, multasque regiones & munitissimas vrbes eius ingentio subiugasse: demum cooperato rem fuisse, vt procerum consensu & electione, in Regem Suetiæ assumeretur: quod ei diuturnum felixque permanfit donec senio moreretur. Præterea alcer quidam Ericus cognomine Emundus, cum nauigare statuisset, & quidam nautarum per quietem vidisset per inculta montium iuga lasciuo admodum equo se prouehi, eoque cursum citante, inter vallium opaca præcipitatum crebris noctuarum vnguibus laniari: idque manè per iocum sodalibus retulisset. Rex ipse non minus in diuinatione quam magica peritus, ea visione veluti periculi præmonitus, ne eum nauigationis comitem haberet, in aliud se nauigium conferri præcepit: Et ita pereuntibus sociis, regis nauigium est saluatum. Caterum Frotho Danorum Rex proprio fratre Haraldum *Frotho Danorum Rex* indiosè perempto, ne & innocentes pteros nepotes suos Haraldum & Haldanum truculenter perderet, tutores eorum in specu subterraneo catulorum *crudelis & impius.*

DE SUPERST. CVL. DAEM.

*Maga car-
mine potēs.
Regno pie-
tate insig-
nis.*

specie (Saxone teste) eos seruabāt ac nutriebant, variis
figmentis affirmantes, eos à lupis noctu fuisse deuora-
tos. At Frotho mortis eorum fide repudiata, latebræ lo-
cum, ex perita augurij fœmina cognoscere institit: cu-
ius carminum tanta vis erat, vt rem quantalibet nodo-
rum consortione perplexam, è longinquo soli sibi con-
spiciam, ad contactū euocare posse videretur. Hæc Re-
gnonem quendam, occultè circa illos educationis offi-
cium peregrisse, eosque tegendæ rei gratia caninis ten-
suisse nominibus astruebat. Qui cùm inusitata carmi-
num violentia latibulis egestos, incantantis obtutibus
admoueri se conspicerent, ne tam horrendo coactionis
imperio proderentur, gremium eius, accepti à tutori-
bus auri incussione perfundūt: quæ recepto munere re-
pentina morbi simulatione par exanimi concidit. Per-
quirentibus Regis ministris causam tam subiti lapsus,
inscrutabilem puerorum fugam existere memorabat:
quorum eximia vis etiam atrocissimos carminum tem-
perat effectus. Ita paruulo contenta beneficio, maius à
rege præmium præstolari desijt. His itaq; & similibus
argumentis deprehenditur quantum diuinationis &
magicæ artis potētia apud antiquos venerabatur: quæ
nunc certa negligentia remittitur & annihilatur, effi-
cientibus id prognosticationibus, auguriis, extispiciis,
ignispiciis, hydraulicis, sortibus vestigiariis, & mille
aliis ritibus sacrilegis, dæmoniorum illusionibus adin-
uentis. Vtuntur nihilominus adhuc certis diuinationi-
bus (causis naturalium rerum approbatis) etiam forti-
bus, ligni particulis duabus, tribus, vel pluribus in vr-
nam proiectis, vt earū colore candido, fusco vel rubro,
hæreditates distribuant personarum.

De magicis mulieribus. Cap. 14.

*Hagberta
metamor-
phoses.*

Artem magicam apud Septentrionales populos
quantum calluerint olim mulieres aliquot, paucis
exemplis ostendetur. Hagberta Vagnosti gygātis filia
in solito suæ granditatis aspectu, nunc contractioris,
nunc exilis, nunc desuuentis substatiæ modo corrugata,
modò explicati corporis situm arbitraria mutatione
trans-

transformare solebat: atque nūc proceritate cœlis inuecta, nunc in hominem angustioris habitus composita, cœlum deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, naues sublimare, deos infimare, sydera extinguere, tartarum illuminare posse credebatur. Hadingo rege cœnate, alia eiusdem artis foemina cicutarum gerula, propter focolum humo caput extulisse cōspecta est, porrectoque sinu percontari visa, qua mūdi parte tam recentia gramina brumali tempore fuissent exorta: cuius cognoscēdi cupidū Regem, proprio obuolutum amiculo, refuga secum sub terras abduxit: ostensisq; infernalium regionum monstris, tandem mundo restituit. Craca Noruegiana mulier futuri filij sui Rollieri fortunæ consultura, pulmentum parat: cui tabificum humorem trium colubrorum supernè tenui reftedepensorum instillabat. Sed Ericus Cracæ priuiginus, dapem filio Rollero paratam ad se transtulit: faustaq; dape reffectus, interna ipsius opera ad summum humanæ sapientiæ pondus euasit. Quippe epuli vigor supra quàm credi poterat, omnium illi scientiarum copiam ingenerauit, ita etiam vt ferinarum pecudaliumq; uocum interpretationē calleret. Præterea tam comis atq; ornati eloquij erat, vt quicquid disserere cuperet, continuo prouerbiorū lepore poliret. Huius consilio Frotho rex potētissimorum Hunnorum exercitum, 170. Regum ope succinctum deuicit. Hunc tandem Ericum Gestilblindus Gothorum rex sibi & regno Suetiæ successorem effecit: idq; tēpore natiuitatis Christi. Frotho uerò Rex à malefica in bouem conuersa, dum eius cornibus in quodam maris littore impetitur, exanimatus occubuit. Guthruna Larmerici regis propugnatores subitò oculis captos, in seipfos arma conuertere procurauit. Olla autem omnium maleficarum commune so-

Hadin. rex ad inferos ductus & reductus, sage cuiusdam opera.

Ericus hanc Craca pulmēto repente sapientissimus et disertiss. rex euasit.

Frotho Rex Gestilblind. Maga in vaccā conuersa Frothone cornibus occidit.

let esse instrumentum, quo succos, herbas, vermes, & exta decoquāt, atq; ea uenefica dape ignauos ad uota alliciunt, & instar bullientis ollæ, nauium & equitum aut cursorum excitant celeritatem.

De Magis

DE SVPERST. CVL. DAEM.

De Magis & maleficis Finncorum. Cap. 15.

Quæ etiam vis sit magorum & maleficorum in cogendis elementis, tam sua, quam aliena manu incantatis, vt mitiùs vel rigidiùs naturalem ordinem temperent, quàm poterimus breuissimè ostēdemus, hoc præmissò, quod hæc extremi Aquilonis regio Finlandia ac Lapponia, ita erat docta maleficiis olim in paganismo, ac si Zoroasten Persam, in hac damnata disciplina doctorem habuisset: licet & alij Oceani in colæ ea vesania fascinati dicerentur: aded enim artonitè hanc maleficam artem totus orbis in hoc & simili malo plurimùm concors celebrat. Solebant aliquando Finni, inter cæteros gentilitatis errores, negociatoribus in eorum littoribus contraria ventorum tempestate impeditis, ventum venalem exhibere, mercedeque oblata, tres nodos magicos non cæsioticos loro constructos eisdem reddere, eo seruato moderamine, vt vbi primum dissoluerint, ventos haberent placidos: vbi alterum, vehementiores: at vbi tertium laxauerint, ita sæuas tempestates se passuros, vt nec oculo extra proram in euitandis scopulis, nec pede in naui ad vela depressenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris viribus potirentur. Hi que infelicius rem experti sunt, qui vim eiusmodi nodis per contemptum inesse negarunt. Sed hæc gens Aquilonaris arte hac post susceptum Christianismum, legis coercionem nunquam in aperto visa est vti. Præterea Siualdo Suetico Haldani regis æmulo, septem fuere filij tanto veneficiorum vsu callentes, vt sæpe subiti furoris viribus instincti, solebant ore toruo infremere, scuta morsibus atrectare, toridas fauce prunas absumere, extructa queuis incendia penetrare: nec potuisset conceptus dementiae motus alio remedij genere, quàm aut vinculorum iniurijs, aut humanæ cædis piaculo temperari.

Zoroastes
Persa.

Finni vendunt
vêtos. Nodi tres,
1. si soluantur placantur venti.
si 2. irritantur si 3. infurem aguntur.

Magia omnis à suscepto Christianismo Gothis interdicta.
7. filij magi Siualdi Regis.

De ma-

De magicis instrumentis Bothnia. Cap. 16.

INter Bothnicos homines Septentrionis, passim re-
periebantur malefici ac magi, tãquam in proprio lo-
co: qui per summam ludificandorum oculorum peri-
tiam, suos alienosque vultus varijs rerum imaginibus
adumbrare callebant, fallacibusq; formis veros obscu-
rare conspectus. Nec solum pugiles, verum etiam fœ-
minæ & teneræ virgines, pro voto suo larvas liuido
squalore terribiles, faciesque adulterino pallore distin-
ctas, ab aëris teneritudine mutuari consueverunt, &
rursus ablegato nubilæ inumbrationis vapore, præsen-
tas ori tenebras sudis perspicuitate discerere. Tãtam-
que vim carminibus eorum adfuisse constat, vt rem re-
motissimè positam, & quantalibet nodorum confer-
tione perplexam, conspicuam, & præsentissimam effi-
cerent. Talibusque præstigiis idipsum hoc modo de-
monstrant: Scire cupientes statum amicorum, aut ini-
micorum longinquo terrarum spacio, quingentorum
vel mille milliarum inde distantium, Lapponem seu
Finnonem huius rei peritum, dato munere lineæ scili-
cet vestis aut arcus, rogant experientiam fieri, vbinam
fuerint & quid agant amici vel inimici. Quocirca con-
clauè ingreditur vno comite vxoreque contentus, ra-
nam æneam aut serpẽtem malleo super incidem præ-
scriptis ictibus contundit, carminumq; murmure hinc
inde

*Teneræ pu-
elle magiã
callent.*

*Diuinandi
ratio.*

DE SVPERST. CVL. DAEM.

inde reuoluit, continuoq; cadēs in extrasim rapitur: iacetq; breui spatio velut mortuus. Intereā diligentissime à prædicto comite, ne quoduis viuens, culex aut musca vel aliud animal eum cōtingat, custoditur. Carminum nanque potentia, spiritus eius malo dæmone ductore, à longinquis signa (annulum vel cultellum) in testimonium expeditæ legationis seu cōmissionis, reportat. Illicoq; resurgens eadem signa cum cæteris circumstantiis, conductori suo declarat. Nec minoris efficaciz perhibentur in hominibus diuersa ægritudine prosternendis. Faciunt nanq; de plumbo iacula magica, breuia ad modum digiti: ea emittunt per quæuis disita loca, in eos de quibus vindictam expetunt. Hi oborto carcinomate à crure vel brachio intra triduum vehementia doloris exanimantur. Extant etiam præstigia seu maleficia Helfingorum: quorū princeps Vitolfus quos voluit ita vidēdi officio spoliavit, vt propinquas ædes nec prospectu capere, nec certis possent vestigiis indagare, aded luminum vsum nubilo quodā errore obtundere callebat. Præterea Visinus eximia opinionis gladiator omnem telorum aciem ad hebetudinem solo conspectu redigere solebat. Gladio tamen Suetici gygantis Starchatari (de quo inferius dicitur) interemptus est. Tenuissima enim pelle (quod vnicum contra hebetandi vim remedium perhibetur) gladium suum semper seruauit obtectum. Verum proiectibilia saxa nulla arte, vel carmine, ne fortiter emissi noceant, hebetari possunt.

*Vitolfus
Helsingum
bominum
excecator.
Visinus gla
diator.
Starchata-
rum.*

De magi

De Magis Marinis. Cap. 17.

*Hollerus
deus habi-
tus tandem
interfectus
est.*

Colebatur etiam inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, nō minori fraude quā singulari superstitione, diuinitatis opinionem & cultum sibi in gente curiosa vendicans. Is siquidem parem cum Othino amplitudinem in medio deorum affecutus, aded armorum & præstigiorum vsu clarus euaserat, vt ad traicienda maria offe quod diris carminibus obsignauisset, nauigij loco vteretur: nec segnus eo, quam celerrimo velorum ventorumque vsu, præiecta aquarū obstacula superaret. Tādēmq; vt diuinitas eius ostēderetur esse mortalis, ab æmulis suis truculentissima morte est interēptus. Præterea Oddo Danicus pirata maximus, tantum magicè doctus extitit, vt abque carina altum pererrans, hostilia sæpe nauigia concitatis carmine procellis euerteret. Itaque ne cum piratis in maritimarum virium certamen descenderet, exasperatos maleficio fluctus & ventos ad naufragia eisdem infligenda perducere solebat. Hic vt negotiatoribus atrox, ita ruri colis extitit clemens, aliter rusticas munditias, aliter sordidos hominum quæstus æstimans. Is etiam in heberando carmine ferro, miro ingenio pollebat: & tandem peritior hoste circumuentus, gurgite submergitur; qui marinos vortices præstigionis carminibus olim calcare consuevit.

*Oddo pira-
ta magus
sua victus
arte periit.*

De eisdem magis & similibus. Cap. 18.

Deinde Othinus maior atque senior inter magos, Hadingum quendam Daniæ regem magicis præstigiis turpiter illusum, atque longius à suis familiaribus auulsum, equo per vasta maris spatia ad propria reduxit. Cum tamen Hadingus duceretur, amiculi eius rimas, sub quo trepidus delitebat per summam rerum admirationem, visus perspicuitate traiciens, animaduertit equinis freta patere vestigiis: prohibitusque rei inconcessæ captare cōspectum, plenos stuporis oculos, à terribili itinerum suorum contemplatione deflexit.

*Othinus
maior, ma-
gorum re-
lus pater.
Hadingus
Rex Daniæ*

Demum

DE SVPERST. CVL. DAEM.

*Haquinus
Rex Magus.
Magia in
bello.*

*Regnerus
Rex.*

Demum Haquinus Noruegiæ princeps contra Danos pugnaturus, coorti imbrismaleficio, ita hostiũ vertices inusitatis grandinis ictibus conuerberauit, vt eorũ oculi veluti quibusdam nymborum spiculis laceffiti, prospiciẽdique penitus facultate defecti, grauiorem ab elementis pugnam quã ab hoste sentiret. Præterea Biar menses polo Arctico viciniore, in Septentrione cõtra porẽtissimum Regem Regnerum pugnaturi, carminibus aggressi cœlũ, sollicitatas nubes ad summam vsque nimborum violentiã impulerunt. Deinde Danos subito remissa tempestate, tẽpestuosissimi feruoris flagrantia torruit. Ita anceps geminæ intemperantiæ malum, vicissim affecta corpora salute & victoria spoliavit.

De Mago ligato. Cap. 19.

Veterlacus.

A Pud Ostrogothos lacus est maximus recentium Aquarum Veter dictus (de quo superius satis dictũ est) amœnam, sed oblongã insulã in vmbilico suo habens, duas tenẽtem Ecclesias parochiales: sub quarum altera specus cauernoso longoq; introitu & exitu imensæ profunditatis reperitur: quam specum, nõ nisi vanę ostẽtationis, & curiositatis homines laternis accẽsis filisq; glomeratis, repetendi regressus causa prouisi descendunt: ea potissimũ ratione, vt quendam magum Gilbertum nomine videant, arte magica, vnde

*Gilber. ma
gus quasi
alter Pro-
metheus.*

(vnde calamitas eius orta est) à vetustissimo tempore *Catillum.* per proprium præceptorem Catillum, cui insultare præsumperat, superatum atque ligatum. Id eo factum est scilicet modo, vt exiguo fuste certis characteribus Gothicis seu Ruthenicis sculpto, atque à præceptore proiecto & manibus apprehenso, ipse Gilbertus immobilis maneret & obstrictus, vt nec dentibus ad solvendum adhibitis (quasi tenaciori bitumine astrictis) nec pedibus doloso præceptoris consilio admotis dissolui posset. Cuius spectaculi causa visendi, etsi plures temerarij spiritus inspectores vehementi admiratione accurrere soleant, tamen non propius, ob fœtorem cauernæ & noxios vapores aggredi præsumunt, ne spiritu obstructo clausoq̃ue stomacho suffocentur. Arcentur etiam appositis aggeribus & repagulis incolarum, ne propriij periculi contemptores, velut insanientes (nunquam egressuri) ingrediantur. Præterea lege gravissima, tanquam de his qui sibi mortem consciuerunt, prouisum est, ne hæc pericula agnoscentes, alios inexpertos ad huiusmodi spectaculum perscrutandum alliciant aut allectos inducant. Hæc igitur suprædicta insula *Visingæ.* Visingæ, valde insignis reputatur ob amœnâ & securam stationem Regum, qui & in ea mortui sunt ac tumulari.

De castigatione maleficarum. Cap. 20.

NE videantur Septentrionales maleficæ solùm hîc *Vincen. in* ad tristia spectacula adduci, occurrit Vincen. in *spe. histo.* spe. histo. lib. 25. cap. 26. afferens, Anglicanam fœminam arte Magica illusam, à dæmonibus post dira tormenta, ad aëra cum clamoribus horrendis fuisse raptâ. Cuius verba hæc sunt: Mulier quædam apud Berheliâ Angliæ villam auguratrix & malefica, cum quadam die conuiuaretur, cornicula quâ habebat in delicijs, vocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, cultellus dominæ de manu excidit, simul & vultus expalluit. Et ingemiscens diutissimè ait: Hodie ad vltimum sulcum peruenit aratrum meum: hodie audiam & accipiam grande incommòdum. Adhuc ea loquète, venit ad eam

F nuncius

DE SVPERST. CVLT. DAEM.

*Veneficæ
cuiusdam
desperata
confessio.*

nuncius dicens : Hodie mortuus est filius tuus, & tota familia subita morte interijt. Quo audito, continuo dolore faucia decubuit : vocarique præcepit superstites liberos, monachum & monacham, quibus singultiendo ait : Ego miserabili quodam fato meo, dæmonicis actibus semper inseruiui: ego vitiorum omnium sentina & illecebrarum magistra fui, & superabam tantum in religione vestra & à meip̄sa desperavi. Nunc ergo, quia scio me dæmones habituram exactores in pœna, quos habui suafores in culpa: rogo vos per materna viscera, vt mea tentetis alleuiare tormenta : nam de anima sententiam damnationis non reuocabitis. Corpus ergo meum insuite in corio ceruino & includite in lapideo sarcophago & operculum ferro & plumbo confringite, & lapidem ipsum tribus magnis catenis circumdate. Si tribus noctibus ita securè iacuero, quarta die infodietis me in humo : quanquam verear ne terra nolit me recipere pro maleficijs meis. Psalmicines quin quaginta sint noctibus, & missæ cantentur pro me tot diebus. Factum igitur est vt præceperat & nihil valuit. Primis enim duabus noctibus, cum chori clericorum psalmos canerent circa corpus, singuli dæmones, hostiū ecclesiæ immani obice clausum leui negotio confringentes, duas extremas catenas diruperant : media verò quæ operosius elaborata erat, illibata durauit. Tertia nocte circa galli cantum, strepitu aduenientium hostium, omne monasteriū visum est à fundamentis moueri. Vnus nempe vultu cæteris terribior & statura celsior, ianuas maiori vi concussas in fragmēta deiecit, & arroganti gestu accessit ad sarcophagum, inclamatoque nomine, vt surgeret, imperauit. Qua respondente, Nequeo præ vinculis : Solueris, inquit, & malo tuo. Statimque catena, quæ cæterorum ferociam eluferat, nullo conamine vt stupam dirupit, operculumq; tumbæ pede depulit, & apprehensa manu palam omnibus, ab Ecclesia extraxit ad fores, vbi paratus erat equus niger superbè hinniens, vacis ferreis per torum protuberantibus, super quem misera illa mulier imposta, ab oculis intuentium cum toto sodalitio disparuit. Audiebantur tamen clamores, per quatuor ferè millia,

ria,

ria, miserabiles suppetias deprecātis. Quale etiam diaboli ludibrium ob dæmonum cultum, acciderit infelicibus Rugianis in vrbe Karentina, refert Saxo lib. 14. vbi dæmonum illusione, primùm stupra hominū provocata erant, & tandem ilicd sub ipso spurcissimo actu detestabiliter punita. Siquidem mares in ea vrbe cum fœminis in cōcubitum accitis, canū exemplo cohærere solebant, nec ab ipsis morando diuelli poterant. Interdum vtrique perticis è diuerso appensi, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuere. Ea miraculi fœditate solennis cultus ignobilibus status accessit. Creditumque est earum viribus effectum, quodd dæmonum erat præstigij adumbratum. Talia ergo testante S. Augustino libr. 8. de ciuit. Dei, alto iustoque Dei iudicio sinuntur pro meritis eorum, quos ab eis vel affligi tantum, vel etiam subijci ac decipi iustum est. Qui autem nec felicem in futuro vitam, nec modò habere vult piam, talibus sacris mörtem quærat apud inferos. Qui autem cum malignis dæmonibus non vult habere societatem, non superstitionem quæ coluntur, noxiam pertimescat, sed veram religionem, qua produuntur & vincuntur, agnoscat.

Saxo.
Karentina
Rugia.
Obscannus
miraculū.

D. Augu.

De damnis à dæmonibus datis.

Cap. 21.

IN Septentrionalibus siue Aquilonaribus locis (vbi literali sensu sedes est Satanæ) indicibili ludificatione varijsque formis, habitatoribus eorum locorum applaudunt, imò & damna inferunt, ædium videlicet euerfionem pecudum interitum, agrorum destructionem, castellorum aquarumque omnimodam desolationem.

LIBRI TERTII FINIS.

F 2 . OLAI

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

*De bellis & moribus Svluestrium paga-
norum ac vicinorum.*

EPITOME LIBRI QVARTI.

De infelici pugna Regis Danorum Regneri. Cap. 1.

*Saxo Grā-
maticus.*

Efert clarissimus Danicæ historiæ author Saxo Grāmaticus, Regnerū Regē Danorū, integro lustro in oris Ruthenicis piratica expleta, animū induxisse, vicinos Biarmēsēs, homines scilicet Septentrionales mōtes & loca cāpestria inhabitātes, hostilibus armis & incōparabili potētia

sua humiliādos aggredi. Qui cūm aduentū eius cōper-
tum haberēt, carminibus aggressi cōelū, sollicitatas nubes ad summā vsque nymborū violentiā impleuerunt. Quæ res Regnerū aliquādiu navigatione prohibitum alimentorū facultate defecit, eundemq̄ue subitò remissa tempestate, æstuosissimi feruoris flagrantia torruit. Nec ea quidem pestis concitati frigoris magnitudine intolerabilior extitit. Itaque anceps gemineꝝ intēperantię malum, vicissim affecta corpora suorū militū immoderata vtriusq̄; status accessione corrumpit. Verū

vt Rex

*Carmina
in bellis.*

vt Rex se adulterina magis, quàm vera aëris vi impeditum animaduerneret, Biarmorum insolentiam ulturus, iterum eosdē inopinato repetiuit assultu. Quorū Rex, peritissima sagittariorū vicini ducis Finmarchiē opera fretus, Regneri in Biarmia hybernantis impunē lacerauit exercitum. Quippe Finni (vt in principio primi libri tactū est) lubricorū stiptitū celeri allapsū cursū intendere soliti, arbitraria velocitatis potētia rapiuntur, promptissimamq; propinquitatis vel absentię facultatem obtinent. Mox enim vt hostē læserint, eadē celeritate qua subeunt auolāt, nec procursum lāguidiūs reditū tentant. Itaq; & vehiculorū & corporū agilitate, instādi fugiendiq; expertissimā habent potestātē. Credendum (vt idē Saxo refert) potentissimum Regē fortunę suę imbecillitatē admiranter tulisse, cū se olim Romani culminis triumphatorem, ab inermi inconditoq; agmine, ad vltimum vsq; discrimen abripi peruideret. Itaq; qui splendidissimum Romanę militię decus, maximiq; ac serenissimi ducis insignes copias excellenter obtriuerat, agrestis & ignobilis vulgi sordidissimo atq; tenuissimo apparatui celsit: isq; cuius bellicam antea claritatē fortissimę gentis vis hebetare nequeuerat, despicibilis populi paruulā manum sustinere non valuit. Quo euenit, vt ea manu qua clarissimam orbis pompā ac grauissimum militaris roboris instrumentū fortissimē contudit, qua tot peditum, tot castrorum, tāti equitatus fragorem apertissimē subruit, vilem obscuramq;

*Finnorum
ligni pedū,
in praliō
agilitas.*

DE BELLIS ET MORI. PAGAN.

plebeculam, furtim, & quasi per latrocinium incescere sustineret, illustremq; gloriam suam, palam atq; interdiu partam, nocturna fallacia maculare non erubesceret, manifestæ fortitudinis loco clandestinas amplexatus insidias. Quæ res vt opere deformis, ita exitu vilis fuit, potuitque vsitatum carmen dicere:

*Arngri-
mus pugil
Sueticus, ob
eximiã suã
in bellis vir
tuẽ, Froto
nis Dano.
Regis gener
cua sit.*

Eheu quàm breuibus pereunt ingentia causis.
Prætereo quòd Arngrimus, Tengildum Finmarchorũ & Egbertum Biarmorum Reges, Frothoni Danorum Regi tam obstinato animo & viribus resistentes deuicerit. Ipse Frotho filiam quam vnice diligebat, eidem Arngrimo Suetico pugili, qui Egbertum duello prouocatum deuicit, matrimonio copulauit: haud incongruum ducens, eius se focerum exhibere, qui sibi tantis operum titulis sublato hoste acerrimo, potentem latè claritatem struxisset.

De immanitate syuestrium incolarum. Cap. 2.

*Caspj mō-
tes.*

Quemadmodum Orientales populi Caspios montes inhabitantes, ob vehemètem orituri solis strepitum, ac horrendum sonum secretis exhalationibus è terræ visceribus excitatum, ad cauernas vitæ conseruaturi refugiunt, auresq; ambas obturant, vt vrgente tempore tutiores fiant: ita gentes in vltimis Noruagici Oceani littoribus constitutæ, ob validissimũ ventum Circium & densitatẽ niuium in excelsis montibus suscitatum, specus subterraneas habet, pisciumq; ac ferarum vsu viuunt. Hiq; aliorum aliunde ad nauigantiũ congressum tanquã prædonum, ne fortè in captiuitatẽ redigantur, abhorrent. Attamen profugos tyrannica crudelitate oppressos, pro sua defensione consortes admittunt instruuntq;, quomodo piratas littora eorũ accedentes, positis insidijs suscipere vel interimere possint. Possunt quidem dum refugas se simulant, vel obsequium portuum ignaris exhibent ne periclitentur, quos volunt periculis claudi. Vbi verò exoticis hominibus non occurrētibus, hæc & similia ob congelatum mare inferre nequeunt, in ergastulis seu cauernis, beluarum marinarum ofsibus ac costis constructis, propter ventos ac niues commorari coguntur. Hæ etenim ca-
uernæ,

*Ergastula,
pisciu ofsibus
con-
structa.*

uernæ, in superficie tectorum ex alga factorum, more carinæ euerſæ, ſatis ingenioſæ videntur extructæ: idq; ob vehementiam ventorū, qui non minus formidabiles ſunt ibidem, quàm dirę tempeſtates è gurgite ſuſcitaræ. Sunt etiam inter eos certi homines, quaſi Nomades, littus maris Caſprij inhabitantes: qui ceſpitiſus vel algiſus, aut muſco montano coniunctis fruticibus, aditum ad eorum tuguriola claudunt, ne quis è mari proueniens, eos eorumque ſecreta ſcrutaturus accedat. Et forſitan hanc cæli ſoliq; & antrorum duritiem nõ grauatim ſufferunt, vt liberi ſint ab importabili inſatiabiliq; tributo crudelium tyrannorum, quibus immenſurabilis Oceanus videtur exilis vrna. De gentibus etiam Septentrionem verſus, ad Oceani æſtum, in tumulis habitantibus, ſatis multa & mira, Plinius libr. 16. capite ſecundo recenſet: Gentem ſcilicet miſerã eſſe, quæ tumulos obtinet altos, aut tribunalia manibus conſtructa, ad experimenta altiſſimi æſtus, caſis ita impoſitis nauigantibus ſimiles, cum integuntur aquæ circumdatę naufragijs. Cum verò receſſerint, fugientes cum mari piſces circa tuguria venantur: quos ſic acceptos vento magis quàm ſole deſiccant.

*Nomades,**Libertas
carè emptæ**Plin. Sec.
li. 16. ca. 2.**Piſces vëto
ſiccantur.*

Adhuc de ſylueſtrium hominum ferocitate, &c. Cap. 3.

Verſus lacum albū extremi Septentrionis, vbi Regis & regni Suetiæ dominiū latiſſimè extēditur, circumqua; ferociſſimæ gentes habitant, alijs nõ vtenes thoracibus, quàm pellib⁹ onagriniſus vel alcinis: ſimiliter & arcubus, ac læceis minutiffimo cõto antrorſum retrorſumq; obfirmatis. Agilitate enim admirada (vti ſuperiùs lib. 1. de Scricfinnis dictū eſt) in omne latus ſe voluentes gyranterq;, quemcunq; impetum fallere vel auertere norūt: idq; præcipuè ſuper cacuminibus valliū, perpetua deſitate niuiū vbiq; repletis. Fereq; de eiſdem gentib. expedit hic dicere, q̄ ſummus Scytharū philoſophus Anachariſis de eorū moribus ſcripſit: id eſt, vt neq; quiſpiã qui ad eos ſe cõtulerit, auſugere queat, neq; ipſi capi poſſint, aut ne inueniri quidem, ſi nolint, atq; deprehendi. Siquidem nullæ ſunt eis vrbes, nulla moenia extructa, domos ſecum ferunt ſinguli, pedefires ſagit-

*Anachariſis
Philofoph⁹ li⁹.*

DE BELLIS ET MORI. PAGAN.

*Scyta nullo
pane vi-
uunt.*

tarij nullo pane victitantes, sed ex piscibus & venatione ferarum, pro domibus plastra habentes ac tentoria, vel ex induratis animalium corijs vel arborum codicibus cooperta. Hyeme tamen ad ripas aquarum, & æstate inter frutices arborum & opaca loca variata statione quiescunt. Tegumenta capitum pro frequetiori vsu habet exuuiã anferum seu anatum syluestrium ac galorum, qui vt cetera volatilia ibidem reperiuntur innumerablem quantitate. Pelles illic prætiosæ nimis multiplicatæ, potiùs commutatione rerum quàm vsu numeroq; nummorum reperiuntur.

*De quintuplici lingua Septentrionalium
regnum. Cap. 4.*

HAc diuerfitate habituum & armorum, declaratur quanta fit differentia & distantia regionum, linguarum, ætatum & exercitiorum. Regiones itaq; multæ, magnæ ac potentes sunt, vt lapponum, Moscouitarum, Sueonum, Gothorum, Vermorum, Dalensium, Mótanorum ac Noruegianorum, quarum amplitudo in longum latumque extensa, maior est quàm simul sumpta Italia, Hispania ac Gallia, vt Plinius frustra eas nõ vocauerit, ob incompertam magnitudinem, Alterum orbem. Ideoq; mirandum non est, quodd in ea quintuplicis linguæ vsus reperiatur, Septentrionalium scilicet, Lapponum seu Bothniensium, Moscouitarum, Ruthenorum, Finningorum, Sueonum ac Gothorum & Germano-

*Regionum
Sept. nomi-
na.*

*Alter or-
bis, quæ vo-
cat Plin.*

manorum. Aetas verò hominum ibidem in nationibus
 frigidis eò prouenit, vt centũ sexaginta & amplius an- *Aetas ho-*
 nos viuãt, etiam in Anglia & Scotia: vbi quidem vene- *minũ Sept.*
 randus Episcopus Dauid vixit vltra clxx. annos. Exer- *est 160. an.*
 citia etiam eorum (scilicet solitudines Aquilonis in- *& amplius*
 habitantium) sunt vt venationibus & piscaturis in- *Dauid Ep.*
 tenti, Moscouitarum commutationibus viuant. Finni *vixit vltra*
 siue Finningi, agriculturæ, piscationi, ac lignorum do- *180. annos.*
 laturæ: Gothi, Sueones, prædictis exercitijs etiam ope- *Quas exer-*
 ram præstant: aduenæ Germani diuersis rerum merci- *ceant artes*
 monijs intenti, ex quæstu viuunt: leges terrigenarum *Septemv.*
 acceptant: omniaque quæ ad mitioris vitæ genus spe-
 ctare videntur, vt pannos sericeos, aureas texturas, &
 vina diuersa importât. Armorum generibus quibus &
 qualibus vtantur, partim hîc, partim infrâ, & fusiũs
 quidem, de campestribus prælijs ostêdetur. Hic autem
 manifestum relinquitur, inter omnes Septentrionales
 populos in arte sagittatoria Gothos esse expertiores,
 ac agiliores in balistis, vt Finni in arcubus comprobã-
 tur. Sueones securibus ac bipennibus ac hastis præliari
 solent. Habitus more vetustò breuis solet esse, ac stri- *Septentr.*
 ctus, præter caligas quæ sunt: laxiores. Sueones amplio- *vestitus.*
 ribus, quasi Germanico ritu, vtuntur vestimentis. Mo-
 scouitæ longis more Græcorum: quorum omnium sunt
 valde Boreales. Syluestres verò Lappones variarum
 ferarum pretiosis pellibus, nulla ornatus sed necessi-
 tatis causa vestiuntur.

*De commutationibus rerum & mercium,
 siue nummis. Cap. 5.*

CVM omnis fraus grauis & detestabilis in omni re-
 rũ pertractatione esse videatur, tamen eò iniquior
 & importabilior æ amarior est, quò inter simplices po-
 pulos intentari probatur, maximè falsato vel adultera-
 to numismate interueniente, prout inferiũs de diuersi-
 tate monetarum lib. 6. ostendetur. Propterea gens hæc
 Laponũ, siue Bothniensium & syluestrium locorũ, vti
 quæta domi, ita & reliquo orbi foris ignota censetur.
 Hoc discrimine falsitatis haud concurritur, dum potius

*Avaricia
apud hos
nō regnat.
Furari vel
rapere Sep-
tent. infig-
ne piaculū.*

*Septent.
mundinē.*

*Barbari
Seps. presi-
des habent,
& Regi
Suetiæ tri-
buta pen-
dunt.*

rerum, quàm numorū cōputa respiciens, amœna tran-
quillitate quod optat acquirit. Et ita strepitum furoris
nesciens, sine seditione viuit, sine inuidia cohabitatur, &
sine dolo omnia cōmunicat: cui sola cōtentio est pau-
pertatem fugere, & diuitias nō amare. Nesciunt populi
illi esse lucripetæ, ne se aliqua negociationis callidita-
tate discrutient. Ideo sine tumultu viuentes, sic fortuna-
nas mediocrium cupiunt, vt sana diuitum conscientia
non priuentur, quibus insigne piaculū est aliquid rape-
re, qui nesciunt aliena fraudare. Attamen cū non sint
ex omni parte beati quin alterius ope rebusq; indige-
ant pro sua meliori commoditate: idcirco commercia
rerum absque pecunia, bonæ & fideli permutationi in-
hærentes, mutuo cōsensu nullo communicato sermo-
ne fideliter agunt: non propter ingenij inopiā & barba-
ros mores, sed quòd linguam habeāt peculiarem cæte-
ris vicinis parum notam. Loca quoq; constituta, vel in
campestri planitie vel stagnata glacie, singulo anno ad
hæc peragēda negotia, quasi nūdinalia retinent, vt vni-
uersis exhibeant quod priuatis ingenijs, domi vel foris
agnouerint se cōquisiuisse. Nec intereā à similibus ab-
stinēt commercijs, dum offertur quod cupiūt ab alienis.
Præsides communi plebis consensu Bergchara, id
est, viros montiū appellatos, habent & venerātur, qui-
bus etiam pelles pretiosas pisciumq; multa genera, tā
vice tributorum regi Suetiæ pendenda, quàm propria
liberalitate donata pendūt. Et hi rubeo vestitu præ cæ-
teris

tetis agnoscuntur induti. Regi etiã Noruegiã, ac principi Moscouitarum similia tributa pendunt & obtèperant. Bella nunquã, nisi graui iniuria prouocati, in proprios vicinos vel longè distantes inferunt. Tuncq; nedum armis quã furor accõmodat, sed & diris incantationibus inimicos quasi implacabiles adoriũtur, membra hostium in stuporem vertendo, vt nec manũ leuare, nec ense ferire & vix effugere eis sit concessum.

*Milites
athletici.*

De nundinis glacialibus. Cap. 6.

HAC imagine demonstratur antiquissimus ritus glacialium nundinarum in multis prouincijs & locis, super planam apertamq; glaciem, opulentissimo mercatorum congressu obseruatarum: quorum celebrior locus est in Archiepiscopali ciuitate Vpsalẽsi regni Suetiã: per cuius medium vastissimus amnis transiens, in tantum spissa glacie, frequentius circa initium Februarij congelatur, vt infinitam hominum multitudinem, iumentorum pariter & omnigenarum mercium sustineat grauitatem. Talesq; nundinas vsque in hunc diem, antiquitas vocauerat & adhuc vocat Dystring, id est, ludiciarium locum prudentissimi. Regina Disã, eò quod excelsi spiritus & sagacissimi consilij fœmina, videns populi infinitam multitudinem, ob cœli rigidissimum influxum, segetes ac fruges exhaustas, famis acerbitate periclitari, potius sorte declarata, natale solum exeundo, sedes

*Vpsal. num.
dinarum.*

*Dystring.
Disã regi.*

in

DE BELLIS ET MORI. PAGAN.

in alienis terris ultra mare, pacifico conuictu persuasive inquirere & inquisitas diligenter colere, quàm truculentissima quorundam improvidorum hominũ censura è vita deleri. Nec tamen is exitus gentium est à península Scanziana, cuius Paulus Diaconus meminit de Longobardis. Similis quidem causa esse potuit: sed longissimo temporum interuallo, huius Dysæ reginæ imperio, ordine, modo, & numero infinitæ multitudinis & potentia variata. Cùm verò charissimus frater & antecessor meus Ioannes Magnus Archiepiscopus Vpsalensis in sua Historia huius rei meminit, sollicitum Lectorem ad eius dicta remittens, ad nundinas glaciales reuertens dico, quòd inuariabili signo & tempore, cuncti Septentrionales populi ac eorum vicinæ nationes, nundinas huiusmodi strictissimè seruare solent: hoc scilicet modo, quòd primæ incensionis (quæ fit post diem & mediam noctem Trium Regum in Januario) Plenilunium, infallibile signum & tempus prescribat, quo omnes ad prædictas nundinas loco cunctis notissimo valeant peruenire: eo tamen obseruato puncto, ut antè, & in ea, ac post, eius lucem obseruent commercia instituta, ut luna decrescens suo lumine unicuique redditum præbeat, ad locum vnde sit profectus. Res igitur, quæ pro negociatorum voto vsuq; ibidem contrètantur, omnigenæ sunt: pelles scilicet pretiosæ diuersorum animalium, deinde argentea vasa pro vsu mensarum, atq; insatiabili ornamento mulierum: demum res frumentariæ: metallorum, ferri, cupri, pannorum ac esualium rerum: quæ frequentius iusta æstimatione quàm ponderum grauitate, pro mutuo hilariq; consensu distrahuntur: exceptis rebus quas sagax præsidum prouidentia pro præsentibus vel futuris necessitatibus intuetur indigenas posse rogare: quales sunt fruges & equi præliares, & liquidæ escæ butyri, caseorum, & laridi: quarum species, si bellum immineat, peregrinis negociatoribus vel eorum agentibus publico edicto pœnis vallato, prohibentur educi. Præterea alio in lacu congelato, Meler dicto, circa finè Februarij, ad mœnia vrbs Strengenenfis fiunt nundinæ glaciales. Deinde in medio Martij, territorij Iemptiæ in montanis

*Paulus
Diac.*

*Ioan. Mag.
de commu-
tatione co-
loniarum.*

*Nundinæ
Vpsal. inci-
piunt ad ple-
nilunium
Ianuar. &
Luna ac-
crescente
finiunt.*

*Stren. nun-
dinæ sub fi-
nem Feb.*

nis Suetiæ & Noruegiæ, loco Ouiken dicto, etiam super glaciem nundinæ celebrantur: imò in plerisque locis, in medio vel in fine Maij super congelatas aquas, easque latissimas, equestres turmæ, siue ad pacem siue ad bellum incedunt, dum Romæ delicatis fructibus vesci solent.

*Ouiken
nundina
ad medium
Martij.*

*De nuptijs Lapporum per ignem
& filicem. Cap. 7.*

Præsentibus amicis & sanguine iunctis, parêtes per ignem fœderant coniugia natorum: & hoc ferro & filice per excusionem. In igne namque & filice, quasi coniugali consortio, auspiciora & aptiora nectuntur connubia, quàm quouis altrinseco signo: Sed nec sine igne ciuiliores Christiani populi nuptiales ritus alibi in Aquilone exornant. Vnusquisque enim sponsus & sponsa, iuxta eminentiam suæ dignitatis ac generis, altas faculas mira arte varioque colore è molli cæra varioque colore sericeis pannis appendentibus confectas, pro sacerdotali benedictione Ecclesiam accessuri, ante se portari iubent: quas & ibi solennibus peractis, vna cum eximijs oblationibus persistere sinunt: vbi interim cæreorum portitores quasi predam opulentam pannos sericeos, veluti furore pleni partiuntur. Præterea mulieres enixa prole, post partum careis accensis Deo gratias acturæ accedunt: imò & cuncti Christi fideles luminibus accensis in tumultum reportantur, vti olim baptismo & lampade accensa mundum sunt ingressi. Quantum verò ad prædictos Lappones & eorum ritum attinet, superaddendū erit, quòd nuptijs his more præmissis per ignem celebratis, sponsam armelinis pellibus ac zabellinis ornatam, rãgifero quasi domestico ceruo (amicorum insigni caterua, iuxta germinis excellētiam, comitatam) agnati imponunt: atque ita in thalamum vel tentoria, medianribus tripudijs, fœcunditatem & sanitatem precantes inducunt. Maritus verò lynceis ornatus pellibus, aut mardurinis, tanq̃ patricius vir Venetus aliquis incedit: pretio pellium æque æstimādus vt alij gemmis onusti,

*Matrum
purgatio
post partū.
Lapporum
sepulchra.
Armelina
ac zabellina
pelles.
Lyncea itē
& Mardurina
sponsarum
ornamenta.*

vel

DE BELLIS ET MORI. PAGAN.

vel torquibus deauratis. Sed pro tanto sponsus miris laudibus prosequendus est cum sponsa sua, imò tora gens illa, quòd non vaga libidine sed honorabili matrimonio, tantis celebratibus sese permittunt coniungendos.

De choreis luctuosis. Cap. 8.

NEquè gens hæc sub rigidissimo Septentrionis climate alternata luce & tenebris habitans, sine gaudio mœrore commixto, quasi heremi cultrix remanere videtur. Instruit enim alacria conuiuia citharædis accitis, vt cõuiantes hilariores (licet vsu durissimarum dapium) effecti, excitentur ad saltum: quem vehementiùs citharædo sonante ducentes, veterumque heroum ac gigantum præclara gesta patrio rhytmo & carmine, quid scilicet gloriæ laudisque virtute sua meruère, canunt. Hinc in gemitus & alta suspiria reuoluti, dimisso ordine in terram ruunt. Similiter & multi astantes efficiunt, vt gestibus eorum videantur esse conformes. Tandemque citharædis excitantibus, ad amœniora conuiuia surgunt, nil amplius resonantes quòd pro-uocet luctum, qui ea potissimum ratione motus est, quòd clara maiorum gesta in nullis vel paucis effectibus imitari nequeunt, vel eorum nominibus assimilari, scilicet in virginum pudicitia defendenda, & violentia oppressorum auertenda, vbi dolosa præfidum dissimulatione hæc impia flagitia fiunt, vel fieri permittuntur impunè. Ideoque prædictæ gentes, longè securiùs moriendum esse arbitrantur, quàm viuendum: puerperia luctu, funera-que festiuo cantu, vt in plurimum concelebrantes.

*Chorèa
exit in lu-
ctum, &
quamobrè.*

*Mors vita
potior.
Sic etiam
Plinius.*

De exer-

Frequens est quæstio, quid faciant populi Septentrionales, quando profundæ continuæq; sunt noctes ante & post solstitium hyemale, dum beneficio solaris luminis homines præsertim suppolares aliquid debeat operari: rursusq; tempore continuæ lucis in æstate, quâdo nulla omnino nox ferè mēsis sex appareret. Quocirca hic animaduertendum erit, quod Ptolomæus in I I. Almagesti ca. 6. attestatur, quod in xxxix. parallelo maxima dies sex mensium est: & huic parallelo subiiciuntur gentes seu regiones extremè polares, Lapponienses scilicet, & Bothnienses, & Isdalenses insulares. In xxxviij. parallelo maximus est dies quinque mensium: cui subiiciuntur Suetia, Helsingia, Angermāniæ & Noruegiæ Borealia. In xxxvj. parallelo maximus habetur dies trium mensium: cui subiiciuntur Gothia, Moscouia, Rursia, & Liunia. Qui igitur habitât in ea immēsa ætatis luce, aut oppositis tenebris ei⁹, optimè nouerunt, vtiliterq; solent suas continuas operationes in tenebris variare, scilicet vt loco diurnæ lucis, pinguedine marinarū beluarū incensa, suo lychno supposito, in domibus vel campis, aut syluis vtatur: neruos animalium, præcipuè rangiferorum (de quibus infra de animalibus dicetur) pro filis telisq;, ac vestibus (præsertim lanofarum pelliū) consuendis, subtiliâtes & adaptantes: ed quod linū in extremis regionibus illis ob excellentissimum frigus nō seminatur, neq; crescit. Prætereâ qui in locis cæpestribus laborant, vel eadem pinguedine beluarū, vel aruina pisciū (cui vëti nocere nequeunt) vel clarif. lumine Lunæ, vel stellarū reflexa luce in niuibus vtūtur: imò maiores sub lumine lunæ labores in syluis, campis, glacie ac niuibus, itidem & longiora itinera cōmodius, quâ æstate sub luce solari perficere possunt. Valles nanq; tortuose, & obliqui colles, rupesq; præcipientes, & excelsi mōtes æstiuo tēpore impermeabiles sunt, pro plaustris euehēdis, vel itineribus cōficiendis: vbi hyemali tempore omnia quasi plana, & apta sunt, pro quibuscunq; itineribus commodè perficiendis. Imò tam oportuna vtilitas & agilitas est, vt plus oneris, duo iumenta (prout superiùs dictum est, & infra

Ptolom.

*De lumin.
vide sup.*

*Nervis rā-
giferorum
textitur,
quia linum
nullum pra
frigore cre-
scit.*

*Terra hye-
me peruia,
& estate in-
uia.*

DE BELLIS ET MORI. PAGAN.

& infra de glacialibus bellis ostendetur) in lubrica glacie, vel trita niue, quam decem equi in campestribus plaustris pertrahere solent. Quo autem ad lucem excellentem, ne tempori dormitionis eorum noceat, satis opportuna remedia siue in ædibus, siue tentorijs seruant: imo nec lux clarissimè rutilans aut caumata, eius tantum obsunt indigenis, quantum tristissimi culices, qui forsitan Aegyptiacis sunt tristiores, vt infra de eisdem erit ostendendum & remedijs eorundem.

*De nauibus, neruis, & radicibus
colligatis. Cap. 10.*

Quia in extremis Aquilonaribus terris nullæ minere ferreæ, cupreæ, aut argenteæ adhuc repertæ sunt, multusque & necessarius vsus nauigiorum, ob aquarum multitudinem ferro firmadorum, hominibus illis est inquirendus: ideo nauigia fabricaturi, maxime ad piscatorium vsus, fœsiles pinos, & abietes in eorum nemoribus ad subtiles tabulas redactas (nullo existente ferreo clauo) tenerrimis arborum radibus receter extractis, quasi conopæis funibus insigni ingenio componunt. Alij restibus & vimineis arborum populearum, aut alterius generis, præterquam quercinis nõ crescentibus ad cc. miliaria Gothica siue Germanica, prope nauigia ligant, Sed abietes & pini aded proceræ altitudinis,

*Nulli apud
Aquilon.
clauis surrei*

dinis, ac rectitudinis sunt, vt aptissime sint ad quēlibet necessariū vsū, etiam lucri cupidis ad opulentū quæstum, quādo vltamarinis mercatoribus vēdi possunt. Alij fabricando naues, conuersis ac contritis animalium neruis, præcipuè rangiferorum, sole ventoq; siccatis, tabulata coniungunt. Sed hi nerui, instar stuparum, sunt à subtilioribus neruis pro vsu filorum purgatis, extracti vt excrescentes, prout alibi de vtilitate rangiferorū, lib. de animalibus ostendetur. Omnia igitur nauigia vndeunque fabricata, combinataq; fuerint, pinea pice (cuius inexhausta abundantia ibidem adest) diligentissime liniuntur, clauisq; ligneis intus forisq; vbi opus fuerit, fortissime compaginantur. Nauigia autem admodū curta, non profunda sunt, sed valde lata, proportionē debita, pro vsu velorum in tempestatibus reseruata, fabricantur: ed quod breues vndæ sunt & spumosa, propter latetia sub aquis saxa excitata. Ceduntque vt in plurimū fluctibus, velut coriarius sacculus, vndarumq; reflexioni, quia non duro, nec indomabili ferro, sed mollibus, ac tenacissimis viminibus & neruis sunt compaginata. Longoq; tempore ad elementorum iniuria, ob innatam picem, durant. Anchoris ex incuruatis fortium lignorum radicibus, saxorum pōdere fidetibus, & restibus populis seu betuleis, pro sufficienti longitudine funium, & laneo panno pro velo, vel arborum codicibus vtūtur, maximè in stagnalibus aquis, vti rarissime in mari salso. Hæc q; nauigia Scutha appellatur: sicuti & aliud oblongum genus in Bothnico mari & recentibus aquis, Haapar dicitur, sine quocunque ferro diligentissime combinatum. Sed vti miræ longitudinis est, ita & portentosa celeritatis, vt volare videatur ad leuem impulsū. Rapidis fluminibus è sublimioribus locis descendentes solummodo, & æstiuè piscaturæ reseruatur. Quo genere nauigij periculosissime inter montana flumina 1518. descendendo euectus fui: aded fragili ligno coactus sum, ob publica negotia peragenda, credere animam & salutem meam: eoq; formidabilior erat transitus, quod magis in littore signa apparuere, magni nominis personas ibidē vi fluminum fuisse suffocatas.

Nauigia curta, lata & non profunda, que vocant Scutha.

Anchoræ arboræ.

Velalanea.

Haapar, alterum nauigij genus longum, & admirandæ celeritatis quale fortasse phaselus.

ARtem sagittandi quasi connatam professionē vni
 Auerſæ gentes Septentrionales proſequuntur, præ-
 cipuè ex arcub. omni ætati, tempori, loco, & occaſionĩ
 conceſſis, & hoc à primæua ætate, qua ſolicitati paren-
 tes proles ſuas vtriuſque ſexus, ſed præcipuè mâſculos
 inſtruunt, quomodo manuales arcus (nam alio ſagitta-
 rum genere non vtuntur) teneant, eleuent, deprimant,
 vel obliquent in telis excutiendis: atque ſi telum vel ſa-
 gitta, non tacta meta, inter arbores, herbas vel niues
 euauerit, aut è ſublīmi ſidat in fruticibus & arbuſcu-
 lis abſconſa, quo pacto recuperari poſſit: hoc eſt, vt a-
 liam, vel plures ſagittas, ſeruata eadem arcus eleuatio-
 ne, in longum vel altum dimiſſas, per cadentes inquī-
 rant. Nec enim longè ab ea reperibilis eſt, quam prius
 emiſit. Huncq; modum tela recuperandi, ſeruant bali-
 ſtarij totius plagæ Septentrionalis. Pueris itaque vt
 metam diligentius tangant, candidum aliquod cingu-
 lum (quo mirè delectantur) atque noui arcus apponun-
 tur: ſimiliter & puellis linea veſtis. Tamq̃ue periti eua-
 dunt, vt magno interſtitio mediante, obolum vel acū
 (quatenus videre poterūt) inſallibiliter attingāt, pro-
 ut perſonaliter anno prædicto 1518. in terris eorum cō-
 ſtitutus vidi. Gens hæc vt plurimū puſillæ ſtaturæ eſt,
 animoque puſillo, eò quòd abſque vrbibus aut caſtel-
 lis, vel in pagis, vel tentoriis, vel carris, aut ſolitudine
 vaſta moratur: imò pars eorum in arboribus quadrato
 ordine creſcentibus domos collocant, ne dēſo niuium
 caſu in campeſtribus ſuffocentur, aut à beſtiis fameli-
 cis inſuperabili agmine congregientibus deuorentur:
 quo caſu magna cuſtodia fit prægnantium mulierum
 & paruulorum, quos auidius tanquam delicatiorem
 eſcam inſequuntur, prout inferius de luporum natura
 dicetur. Mulieres ac puellæ earum regionū valde ſœ-
 cundæ & pulchræ ſunt, ea potiſſimum cauſa, quòd cā-
 dore & rubedine (opificio naturæ præcipuo) formo-
 ſiores habētur: nec fucum ſciunt, aut ſcire volunt, eti-
 am ſi venuſtatem eiſdem natura negaſſet. Sunt etiam
 num adoleſcentes & pueri, quos parentes tegunt fic-
 catis

*Sic tyrones
 commanēdi
 ſunt & eli-
 ciendi præ-
 miis.*

*Sagittarij
 peritiſſimi
 qui vel (au-
 thore teſte)
 acum atting-
 gāt in albo.
 Gentis de-
 ſcriptio.*

*Mulierum
 prægnantiū
 pericula.
 Femina
 pulchræ &
 ſecundæ.*

catis animalium pellibus, præcipuè iuuenum vrsorum.
Nec vitio datur genti, simplicitate morum & innocen-
tia taliter institutæ.

De venatione Lapponum. Cap. 12.

CUm alibi, videlicet primo lib. cap. 2. dictum sit de
Scricfinnis, Biarmensibus, & Finmarchis, & mo-
ribus ac vita eorundem: hæc adiungendum erit, qualiter
in pandis seu laxis, & lubricis tabulis pedibus alliga-
tis, super valles, niuososque montes ac cacumina mon-
tium, celerrimo transitu lapsuque, præcipites in bestias
efforuntur, arcubus & sagittis quærendas. Fœminæ so-
lutis crinibus intédunt sagittas. Nec mirum, quia sub
polo habitantibus in vasto nemorum circuitu, tanta
ferarum reperitur fœcunditas & multitudo, vt soli vi-
ri nisi & fœminæ accurrant, non sufficiant ad earum ve-
nationem instituendam. Igitur eadem agilitate, & for-
sitam maiori quàm viri, fœminæ venantur. Attamè vir
prædam diuidit, veruq; designat assandam: quidve do-
mesticis seu vicinis certa liberalitate donandum sit,
disponit. Nec tantum hæc venandi sagacitas in terre-
stres feras tam insidiosè quàm apertè quærendas, ex-
tenditur, quàm etiam in aues diuersi generis, amplissi-
mas solitudines inhabitantes: quarum plumis molli-
oribus pro lectis, pennisque durioribus pro texturis
neruorum vtuntur. Carnibus verò horum animalium
frequentius assis quàm elixis vescuntur. Pellium verò
exuias, corporibus paruulorum filiorum vel adolescen-
tum adaptant, vti auium, pro capitum tegumentis.
Ideoque temerè apud plerosque creditur, quod sint cor-
pore hirsuto instar brutorum aut beluarum: quod for-
san prouenit, ob ignorantiam aut voluptatem quam
inde plerique capiunt, vt supra fidem rerum dicant
omnia comperta sibi apud remotiores
terras, vt Paulo Iouio vi-
sum est.

*Fœminæ
venatrices.*

*Lappones
falso cre-
duntur na-
tura hirsu-
ti.*

DE BELLIS ET MOR. PAG.

De transitu equorum super montes niuosos.

Cap. 13.

*Doffrini
montes.*

*Duo mili-
aria Septen-
trionalia
12. Italica
faciunt.*

TRanseūt homines & equi, quasi super clypeos mi-
litares. Sunt enim inter Septētrionalia regna Sue-
tiaz & Noruegiæ montes alti limitanei, Doffrini dicti,
ac alij similes hyberno tempore aded densis & profun-
dis repleti niuibus, vt per eos solidum iter communi-
more viatoribus pernegetur. Verū vt domestici ne-
gotiatores eiusmodi difficultatem ingenio superent,
arteque pondera leuent, crates seu arcus leui ac lato su-
bere, seu cortice tiliano contextos, pedibus propriis ac
equorum alligant, iugaque niuium sine formidine de-
pressionis (grauis licet pondere onusti) conculcāt, iterque
diurnum, duo scilicet montana miliaria (quæ 12. Italica
sunt) propter dierum breuitatē conficiunt. Nocte verò
sub splendidissima luna, duplatum iter cōsumunt, aut
triplatum. Neque id incommodè fit, cū niuium re-
uerberatione lunaris splendor sublimes & decliues cam-
pos illustret, vt etiam montium præcipitia ac noxias
feras à longè prospiciant euitandas: inter quas Mon-
tani lupi subintenso frigore, mense præsertim Ianua-
rio, agmine magno conglobati, sunt nocētiores, prout
infra de periculo luporum dicitur. Res autem que tam
ingenioso labore porrantur, sunt sal, crustatum ferrū,
lineus ac laneus pannus, & alicubi mineralia saxa ar-
genti, cupri, ac pelles prætioſæ. Vt autem equi, ad iter
niueum prouidētius instituantur, eos in niuosis valli-
bus, à iuuentute exilibus sportis quasi corribus ad pe-
des alligatis, cum leui onere dietim ducunt, vt affues-
cant pōdera portare grauiora. Nec minus ductores cor-
ribus sub plantis alligatis sese baculo inferius lato ha-
bilitant & sustentant, vt his præambulis pro tempore
imminentem valeant effugere necessitatem & mor-
tem. Euenit enim itinerantibus, vt Austro flante tan-
tū nix mollescat, vt impressis pedibus equi vel homi-
nis, nisi modò prouideatur antedicto, quasi aperta
vorago cedat: nec est qui releuet solum
rūm iumento, nisi fidis ho-
minibus fuerit co-
mitatus.

De peri-

MAius adhuc periculū in cauernosis montibus iter facientibus imminet : quia flatus seu ventorum spiracula, ad eam vehementiam ibidem, concursu minutarum niuium excitari videntur, ut nisi comportatis fossoriis siue ligonibus quibus viam aperiāt, vix adfit spes qua exeant altissimos montes & profundissimas valles. Montes igitur hi præcipui sunt, Doffra, Schars, Sulla, Horuilla, cum multis similibus : de quorum radicibus vel umbilicis exeunt vastissima flumina, partim in Orientem, & partim in Occidentē. Perpetui enim montes, quasi linea dorforenus tracta, ab Austro in Septentrionem continuo gibbo ducuntur: nominaque sortiuntur à prouinciis, amnibus vel forma locorum, vel bestiis versantibus in eisdem, ut ab vrsis, lupis & ceruis, aut castoribus & aliis animalibus omnimodè pilosis, quæ pro loci qualitate contra vim frigorum peroptime sunt vestita. Ideoq; leones, cameli, firmiæ, asini, vel muli, vix eò portati superuiuere possunt. Mōtes tamē hos incolæ hyemis tempore, domesticatis rangiferis quasi iugalibus ceruis, oneribus non exiguis penetrāt, milliaribus Italicis propè ducentis. Vni autem viro quadraginta rangiferi pertinent domesticati: quorum quilibet pondus suffert librarum ducentarum & amplius.

*Montium
Sept. nomi
na.*

*Illic viuere
nequeant
animalia
quæ nō sunt
toto corpore
hirsuta.*

De lege coruorum nec andorum. Cap. 15.

LEge constitutum est in Islādia, id est, terra glaciali, regno Noruegiæ antiquitus & nunc subiecta, ut quicunq; noxiam bestiam occiderit, à fisco vel Rege præfecto, iuxta crudelitatem occisi cadaueris & præsentati, constitutum suscipiat emolumētum. Cū itaque corui etiam albi, ibidem plus quàm in aliis regionibus, agnellos & porcellos impetuoso volatu ac vngularum raptu occidēdo, sint sæuiores, iuuenes terrarum incolæ eo labore se habilitant & indurant, ut hanc depopulationem vlciscantur, plurimos coruorum occidendo sagittis: solaq; rostra funibus aligata, præsidibus

*Corui albi
occidunt a-
gnos & per
cos.*

DE BELLIS ET MOR. PAG.

pro signo mercedem petitori demonstrant: quam & liberalissima largitione, pari sagittarum numero ut bestiae fuerint interemptae, compensant. Ita & de reliquis animalibus damnosis, in tota Septentrionali plaga observatur, salvo quod pelles grandium ursorum, praesertim alborum, scabellis sacrorum altarium, ne frigus sacerdotibus noceat, substernuntur.

Vrsi albi.

De baptizandis pueris syluestrium incolarum. Cap. 16.

ET si multa de idololatriis extremi orbis Septentrionalis, & eorum superstitioso cultu dicta sint, & quomodo spes est, ut aliquando audita diuini verbi vera praedicatione, ad communionem Christi fidelium accedere non tardarent: tamen pia praualente exhortatione Catholicorum sacerdotum, magna pars syluestriū hominū inducta est, maiorq; spes oritur, ut amodo, sedatis alibi erroribus, vnanimiter inducendi accedant. Quod verò tardare videntur, causa est, & euidentissima, quod maximè distant, ducentis scilicet & amplius miliaribus Italicis ab Ecclesiis Christianorū: ad quas ob eam imensam distantiam rarius valeant appropinquare. Veruntamen qui Christiano ritui sese subdiderunt, obedientissimi reperiuntur; licet enim praedicta sit distantia, semel tamen, aut bis in anno suas visitant ecclesias baptismales, liberosq; lactentes, cophinis seu corbis impositos, post tergum ligatos secum baptizandos comportant, aliaque pondera, & munera pel-
lium,

lium, præsertim pretiosarum, sacerdoti loco decimarū distribuenda. Sed non modò Bothniensium versus Septentrionem, verumetiam Vermorum versus Occidentem habitantium, hæc distantia & incommoditas conuertendorum hominum ad fidem, est deploranda. Et ob id rarissimè presbyteri, nunquamque Antistites, solitudines illas, ob inuita loca periculorum plenissima, accedere possunt.

De conuersione Finlandiæ Septentrionalis, & Orientalis, ac maxima hospitalitate. Cap. 17.

FVit olim hæc vltima Aquilonaris regio, quemadmodum plures vicinæ terræ, pagana superstitione seducta: & ideo à via veritatis aberrans, Deo contumeliosa, & proximis extitit violenta. At postquam duo clarissima lumina & sanctissimi viri, Ericus Suetiæ Rex, & beatus Henricus Vpsalensis Archipræsul, fidei Christianæ & regno Suetiæ circa annum salutis 1155. prædicatione verbi diuini, paceque oblata ac contempta victoriosa manu subiecissent, ac templa extruxissent, sacerdotisque eidem genti præfecissent facta est præcipua omnium virtutum amatrix, præsertim liberalitatis, & hospitalitatis: qua incolæ eius in aduenas & peregrinos per summam beneuolentiam vtuntur. Sunt inter se benigni & modesti, atque ad iram tardiat si diu prouocati fuerint, tarditate magnitudinè vindictæ compensabunt. Habitant vicatim in parochias & villas distincti. Ecclesias magnificè constructas habent, nouisque erigendis magnopere student. Sacerdotibus summam venerationem exhibent, decimasque rerum omnium præstant: & rursus ab eis ita in lege diuina, interprete in ambone ex more adhibito instruuntur, vt pristinis erroribus extirpatis, ad honesta queque sequenda, quadam mentis ingenuitate, promptissimi ac alacres efficiantur. Nec his dissimiles incolæ Occidentalis Bothniæ reputantur: qui deficientibus scholasticis disciplinis, naturali lege ita instructi sunt, vt vitia detestentur, & virtutes amplectantur. Deprehendunt enim omnibus bonis eos affluere, qui rectè

Firmos maximos idololatrias, S. Ericus Rex, & S. Henricus præsul, ad Christi fidem conuerterunt. An. 1155.

Quid lex illa natura libris (quæ vocant) præstet mortali libris.

DE SEPTENT. GIGANTIB.

viunt ac nemini nocent: & econtrà ob detestanda crimi-
na, fornicationes scilicet & adulteria, furta, homici-
dia admissa, aues et bestias, nemora ac pisces, aquas eo-
rum frequētius reliquisse, nec anteaquam orationibus
ac benedictionibus sacrorum ministrorum offensa di-
uinitas placata fuisset, rediisse.

Finis Libri quarti.

OLAI MAGNI GOTHI ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS *de Septentrionalium Gigantibus.*

Epitome Libri quinti.

De Gigantibus. Cap. 1.

TSI sacrae profanaeque historiae ma-
xima gigantum atque pugilum gesta
evidenter commemorant, clareq; quid,
quove tempore & loco orbis ea ege-
rint, aut quomodo vixerint attestan-
tur: inutile tamen non erit aliqua his
superaddere, quae à cautibus & saxis

Septentrionalium regionum sunt eruta, ac palàm vni-
uersis latius per orbem reddere manifesta, quae ab anti-
quissimis iisq; rarissimis scriptoribus in libros sunt re-
lata. Regiones igitur extremæ aliàs in Charta mea Go-
thica annotatae, videlicet Finmarchia, Biarmia, Scric-
finnia, Helsingia, &c. aded euidentia muniméta, gigan-
tum curiosis seu studiosis inspectoribus vbique exhibent,
vt admiratione præuia credere cogantur, tã sub-
limem saxorum molem, tamque immanem colliũ con-
geriem, nullo naturæ compendio, sed portentosis ho-
minum viribus fuisse congestam ac absolutam: etiam
in campis, syluis, ac montibus regnorum Suetiæ, Go-
thiæ, ac Noruegiæ, vbi similia saxa cõspiciuntur. Quid
verò Saxo Grammaticus, Danorum diligētissimus hi-
storicus, de sua tellure Danica in hac materia afferat,
curio-

*Charta
Gothica
1539. Vene-
tiis excusa.*

*Saxo Gram-
maticus.*

curiosus Lector præfationem historiarum eius (quatenus libuerit) circa finem inspiciat: comperietque Danicam regionem giganteo cultu quondam exercitam, prout eximie magnitudinis saxa veterum bustis ac speluncis affixa testantur. Quod si quis vi monstrosa patratum ambigat, quorundam montium excelsa suspiciat, dicatque si callet, quis eorū verticibus cautes tantæ granditatis inuexerit. Inopinabile nanq; quiuis miraculi huius æstimator aduertet, vt molem super plano minimè vel difficilè mobilem, in tantū montanæ sublimitatis apicem, simplex mortalitatis labor, aut vfitatus humani roboris conatus extulerit. Vtrum verò tallium rerum autores post diluuium gigantes extiterint, an viri corporis viribus ante alios præditi, testatur se parum notitiæ ex Daniæ antiquitatibus inuenisse. For-
 tè si superioris Suetiæ atq; Gothiæ cautes & saxa examinasset, præclarissima veterum gesta mirabili suo ingenio ad posteros transtulisset: cum Suetia & Gothia, mille trecentis septuaginta annis, Reges & Principes habuerint, antequam Dan primus Rex in Dania regnare cœpit: quorum magnifica gesta saxis insculpta, nostri temporis curiositas intuetur. Distinguit tamè ipse Saxo, triplices quondam sub specie gigantum ac pugilum mathematicos extitisse, atque inauditi generis miracula, discretis præstigiis exercuisse. Primi fuere monstruosi generis viri, Gigantes dicti, humanam magnitudinem corporum granditate superantes. Secundi Phisiculateores artem habentes phythonicam: qui quatum superioribus habitu cessere corporeo, tantum viuacitatis ingenio perstiterunt. Inter hos & gigantes, assiduum bellorum de rerum summa certamen erat, donec Giganteum genus armis subigerent, sibi que & regnandi ius, et diuinitatis opinionem consciscerent. Tertij verò ex superiorum copula pullulantes, naturæ eorum, nec corporum magnitudine, nec artium exercitio respondebant. His tamen apud delusas præstigiis mentes, diuinitatis accessit opinio.

Suetia & Gothia.

1370. annis priusquam Dania, Reges habuit.

Triples genus mathematicorum.

*1. gigantes.
2. Phisiculateores.*

3. ex virisque geniti.

De diuersitate Gigantum, & pugilum.

Cap. 2.

G 5

Olim

DE SEPTEN. GIGANTIB.

*Helsingi.
Hartbenus
gigas.*

*Athleta
duodecim.
Starchaterus.
Arngrimus
Arnerodus*

*Gigantum
portentosa
vis.
Puellarum
gigantina
vis.*

Olim in regno Helsingorum (qui nunc parent Re-
gi Suecorū versus Septentrionē) gigas erat Hart-
benus nomine, tanta præditus magnitudine, vt nouem
cubitis dimēſio lōgitudinis eius protenderetur. Habe-
batque duodecim athletas contubernales, quorum in-
signis proceritas dimidio inferior videbatur. Alter qui-
dam Starchaterus, toti Europæ olim ob crebras (vt in-
ferius dicitur) victorias nominatissimus. Similiter &
Arngrimus, ac Aruerodus: de quorum etiam excellen-
tissimis gestis infrā dicitur. Ne tamen à solis veteribus
seculis exempla magnitudinis aut fortitudinis mutua-
re videar, viros aliquot moderna memoria tam à mine-
ralibus, quàm alijs Suetiæ & Gothiæ prouincijs addu-
cere congruit, tanta fortitudine præditos, vt quisque
eorum in humeros subleuatum equum vel bouem ma-
ximum, imò vas ferri sexcentarum, octingētarum, aut
mille librarū (quale & aliqua puellæ leuare possūt) ad
plura stadia portaret. Visus est etiam quidam equitem
armatum subitò obuium, non agilitate tantum, sed vi-
ribus in terram deiecisse vel detrusisse.

De sobrietate Gigantum, ac Pugilum.

Cap. 3.

*Starchate-
rus Thae-
stus gigas,
vt corporis
ita & ani-
mi fortitu-
dine clarus
frugalita-
tis, continē-
tiæ, & ali-
arum vir-
tutū aman-
tiss.*

Aserit clarissimus Danicarum rerum scriptor Saxo
superius allegatus, ac inferius frequenter allegan-
dus, inter alios Septentrionales fortissimos viros, gi-
gantea magnitudine & fortitudine præditos, quendā
fuisse Starchaterum Thaeustum: cuius admirandas &
heroicas virtutes ita dignè extollit, vt raros sui æui si-
miles vix habuerit in Europa, aut toto orbe, nec forsitan
adhuc habet, vel habebit. Cumque eidem excelsi
spiritus viro, per multas virtutes accommodat, in-
ter alias ipsam sobrietatem, fortibusque viris summè ne-
cessariam, huic relationi peculiariter statui apponen-
dam, vtpote speculum prurientis æui nostri nūc atten-
tius intuendum. Erat enim (eodem Saxone teste) eius-
dem Starchateri fortitudo frugalitatis amatrix, & ab
immoderato dapum vsu auersa. Semper voluptate om-
missa, virtutis respectum egit, vetustos cōtinentiæ mo-

res imitans: ac rusticioris escæ paratum appetens, cœnæ sumptuosioris impendium fastidiuit. Igitur profusam dapum indulgentiam aspernatus, fumidoq; ac rancido cibo vsus, famē ed sapius, quod simplicius pepulit, ne veræ virtutis neruos externarum deliciarum contagione, tanquam adulterino quodam dulcore remitteret, aut prisce frugalitatis normam inuitatis gula superstitionibus abrogaret. Cæterum indignanter ferebat assam dapem, & eam elixam, vnius cœnæ sumptibus erogari: edulium pro mōstro accipiens, quod culinæ ardoribus delibutum, fartoris industria multiplicis temperamenti varietate perficitur. Igitur vt Danicum luxum, Teutonum ritum (vnde effœminati fierent) introductum auerteret, inter alia patrio carmine, multis dimissis, sic cecinit:

*Fartores
nil cum
Starchas.*

Starchateri carmen de frugalitate.

Fortium crudus cibus est virorum:
Nec reor lautis opus esse mensis,
Mens quibus belli meditatur vsum
Pectore forti.

Aptius barbam poteras rigentem
Mordicus presso lacerare dente,
Quam vorax lactis vacuare sinum
Ore capaci.

Fugimus lautæ vitium popinæ,
Rancidis ventrem dapibus fouentes.
Coctiles paucis placuere succi
Tempore prisco.

Discus herbofi vacuus saporis,
Arietum carnes dabat, & suillas.
Temperans vsus nihil immodesto
Polluit ausu.

Lacteum qui tunc adipem liguris,
Induas mentem perimus virilem:
Esto Frothonis memor, & paterni
Funeris vltor.

Occidet nequam, pavidumque pectus:
Nec fugax fati stimulum refellet,
Valle condatur licet, aut opacis
Incubet antris.

DE SEPTEN. GIGANTIB.

Vndecim quondam proceres eramus,

Regis Hachonis studium secuti.

Hic prior Helgo Begathus resedit

Ordine cœnæ:

Hic famis primæ stimulum licebat

Aridis pernæ natibus leuare:

Ventris ardorem rigidi domabat

Copia crusti.

Offulam nemo vapidam petebat,

Quisque communes celebrabat escas,

Simplici tantùm stetit apparatu

Cœna potentum,

Vulgus externum fugiebat esum,

Nec fuit summis epuli libido:

Ipsè Rex parudè mêminit modestam

Ducere vitam:

Mellei temnens speciem saporis

Combibit tostum Cereris liquorem:

Nec parum coctis dubitabat vti

Asa perosus.

Mensa perstabat modico paratu,

Exhibens sumptum tenui salino,

Nequid externo variaret vsu

Docta vetustas.

Amphoras nemo paterasque quondam

Intulit mensis: dolio profudit

Poculum promus: nec erat catillis.

Copia pictis.

Nemo transacti venerator æui

Cantharis iunxit teretes diotas,

Nec cibus lancem cumulauit olim

Comptus agaso.

Non breui concha cyathoue leui

Prandium vanus decorabat hospes,

Nunc recens morum facies prudenter

Omnia præsit.

*Starchate-
ri discipuli.*

TAlibus itaque argumentis, plurimos ad temperan-
tiam & sobrietatem, cæterasque virtutes induxit,
vt plerique inuenirentur qui nunquam ebriosa potio-
ne indulgisse dicantur, ne præcipuum fortitudinis vin-
culum

culum continentia, luxuriæ viribus eluderetur. Tamq̃ remotus ab omni lasciuia eorum animus erat, vt penitus dedignarentur spectatores esse mimorum aut scurrarum: nec delicatam dapem parare, aut lautiori industria aliena culina paratam appetere, aut oblatam degustare: nec cuiquam perniciosæ voluptati, animū aut vires effœminādos offerre: ne veræ virtutis neruos, aut bellicam claritatem aliqua vitiorum contagione commacularent.

De virtutibus fortissimi Starchateri. Cap. 4.

HAbendo sobrietatem (vt proximè prædictum est) quam aptè ad cæteras virtutes vinculum ampliare potuit, omnes qui gentilium operationes intuentur, agnoscunt: clariorq̃ue factus fuisset in meritis, si Christi doctrinæ, sicuti natiuitati eius, vicinitatem habuisset. Peregit tamen trium hominum secula fortis & inuictus pugil, monstruosa & incredibili quadam virtute præditus, supra communem hominum staturam longè euectus, gyganteam quandam molem præ se ferens, ita vt corporis magnitudini, virium robur & animi fortitudo responderet, & nulli mortalium virtute cedere putaretur: cuius tam latè patens claritas fuit, vt adhuc quoque celeberrima gestorum eius ac nominis opinio perseveret. In omnibus enim Aquilonaribus regnis & eis vicinis, speciosissima sibi peperit monumenta. Primum in Vichari Noruegiæ regis iugulo, deorum fauori facinorum suorum principia dedicauit: deinde piraticam agens, profligatis latè prouinciis, Russiam inuasit, regemq̃ue eius Floccum superauit, & ingenti thesauro spoliauit. Ob hæc tam præclara militiæ principia, ab athleticis Biarmiensibus, qui tunc præstantissimi habebantur, accitus: cum plurima apud eos memoratu digna edidisset facinora, Sueonum fines ingreditur: vnde septemni militia peracta, ad Daniam se contulit, deinde in Hyberniam, ne vltimæ rerum humanarum mansiones, ab eo intactæ consisterent: vbi cum duobus præstantissimis athleticis congressus, victor euasit. Mox in Oriëntalia Russiæ, contra eximiæ opinio-

*Starchas.
fortiss.
tria secula
vixit.*

*Floc. Rus-
sic rex à
Starchas.
superatus.*

nis

DE SEPTEN. GIGANTIB.

*Vifinnus
gladiator,
& Tanna
gigas à
Starchat.
superati.*

*Vasche Po-
lon. athle-
ta victus
est à Star.
Hama Sa-
xo gigas for-
tiss. à Star-
chat. disse-
ctus.
Saxones à
Starchat.
Danis sub-
iecti, & ipsi
Star. tribu-
rarij facti.*

nis gladiatorem Vifinnum properauit. Is enim Vifinnus vicinas longinquasq; prouincias omni iniuriæ genere vexauit, illustriumque virorum coniuges, maritis spectantibus, raptas ad stuprum pertraxit. Cuius sceleris Starchaterus (vt alter Hercules) rumore excitus, tollendi autoris gratia Rusiam petiuit, raptoremque ad singulare certamen prouocatum oppressit. Deinde latius ad Orientem progressus, Byzantium peruenit, vbi inuictæ opinionis gigantem, Tannam nomine, corporis viribus fretum, colluctando deuicit, ignotaque terrarum partes proscripti titulo petere coëgit. Igitur cū nulla fortunæ sæuitia vires eius victoria fraudare potuisset, Poloniæ partes aggressus, eximium athletam Vasche, vel Vaszam, duelli certamine superauit. Nec lōgè post, cū Hama pugili, apud Saxones gymniciis palmis clarissimo congregitur: cuius Hamæ pugno primū ita obrutus memoratur, vt genibus nixus humū mento contingeret: quam corporis nutationem egregia vltione pensauit. Nam vbi resuscitato poplite, manum expedire, ferrumque distringere licuit, mediū Hamæ corpus dissecuit: eaq; victoria, Saxones Danorum subiecit imperio. Quo aded seuerè abusi sunt, vt pro quolibet cubitali, indicem seruitutis stipem quotannis pendere cogentur. Sed non diu violentum durauit imperium.

De patrocinio quod tulit oppressis.

Cap. 5.

AB Helgone Noruegiorum Rege (qui cum nouem Aeximiæ fortitudinis pugilibus, ipso nuptiarū die sub duelli prouocatione sponsam rapere volentibus, congregari debuerat) suppliciter rogatus tanto discrimini auxilium afferre, tam prompto animo precibus assensit, vt Helgone ad locum pugnae præcedente, interiectis aliquot diebus profectionem orsus, tantum locorum diali itinere pedester emensus probatur, quantum præcedētes diebus duodecim equestres peragrasse dicuntur. Interrogatus à pugilibus, an ei dimicandi virtus suppeteret, Non vnum tantum, verū quotlibet admissos excipiendi certissimas sibi vires extare respondit.

dit. Sequenti die cum contemptu aduersariorum campum ingressus, sub montis cuiusdā cliuo sessione questita, aduersis ventis ac niuibus corpus præbuit. Tunc ac si verno tempore apricandum esset, deposita veste, demēdis operam pulicibus dabat. Purpureum quoque amiculum quo nuper ab Helga (id erat nomen Regiæ sponſæ) donatus fuerat, sentibus iniicit, ne contra læuientia grandinis tela, indumentorum vmbacula mutatus videretur. Tunc athletæ montem ex opposito subeuntes, auersum ventis sedēdi locum petunt: accensoque igne frigus depellunt. Deniq; non viso Starchatero, quendam ad montis fastigium immittūt, qui tanquam è specula eius contemplaretur aduentum. Is in deuexa montis parte senem prospicit, scapulis tenus niuali desuper resperſione contextum: quem percontatur an is sit, qui promissas pugnæ partes agere debeat. Cumque se esse hunc Starchaterus astrueret, superuenientes cæteri, pariterne omnes, an singillatim excipere statuisset, interrogant. At ille: Quoties, inquit, mihi triste canum agmen oblatrat, simul, non vicissim eos abigere soleo. Ita se cum vniuersis, quàm singulis confligere malle significans, prius aduersarios dictis quàm armis contemnendos putabat. Inito conflictu, sex eorum absque mutuo vulnerum receptu prostrauit: tres verò residuos, quanquam multis vulneribus ab eis affectus, fratrum exemplo consumpsit: quæ quidem vulnera soli ruricolæ filio, ob officij venerationem, credit restauranda. Is enim euulsas stomachi partes pristino loco restituit, elapsamque extorum congeriem, nexili viminum complexione perstrinxit. Ne autem indonatam iuuenis humanitatem relinqueret, chlamydem vepribus iniectam, oblatae dignationis præmium effecit.

Starchaterum vnus contra nos.

De exercitiis eiusdem Starchateri. Cap. 6.

DVM aut Starchaterus apud Regē Suetiæ militaret, intellexissetq; Daniæ Regē Ingellū prorsus petulantis, luxus illecebris mancipatū, vitiaq; pro virtute complexum, intermissis Regiæ maiestatis officiis, sordidū luxu-

Ingellus Daniæ rex.

DE SEPTEN. GIGANTIB.

luxuriæ mancipium euafisse, dolenter tulit tantæ indo-
lis iuuenem, tam inclyti patris filium exuisse. Eximi-
um igitur carbonum fascem, tanquam opimam sarcina-
nam, humeris suis Daniam petiturus impendit: Rogat-
us ab obuuiis, quid tam insolitum onus deferret, Ingel-
li Regis hebetudinem ad acuminis habitum carboni-
bus se perducturum astruxit. Nec minus quàm dixit,
effecit. Tantum enim valuit fortissimi ac eloquentis-
simi viri monitio, vt Ingellus ex enerui & molli illece-
brarum mancipio, magnanimus virtutum cultor eua-
deret, patrisq̄ue sui interfectores, quos ad primum fa-
miliaritatis gradum extulerat, trucidaret. Quo pera-
cto, Starchaterus suis monitis satisfactum gaudens,
gratiasq̄ue agens, multa præclara in laudem veteris mi-
litia, modo qui sequitur, inter alia complura cecinisse
refertur:

Imberbis quando ductum auspiciūq̄ue sequebar
Militiæ rex Hacho tuæ, lasciuia perosus
Ingenia & luxum, nil præter bella colebam.
Exercens animum cum corpore, mente profanum
Omne relegaui, stomachoq̄ue placencia fugi,
Fortia complexus animo, nanque arma professus.
Aspera vestis erat, cultusq̄ue parabilis olim,
Rara quies somniq̄ue breues, labor otia longè
Propulit, & parco fluxerunt tempora sumptu.
Non vt nunc quidam, quibus infatiata cupido
Ingluuiæ cæca visum rationis inumbrat.
• Horum aliquis vestis operosæ tegmine cultus,
Molliter alipedem flectit; sparsamq̄ue renodat
Cæsariem, & laxos patitur fluitare capillos:
Discere sæpe foro, turpiq̄ue inhiare lucello
Gaudet, & hoc studio vitam solatur inertem,
Venali celebrans commissa negotia lingua.
Vi violat leges, & ferro iura lacepsit,
Obterit innocuos, alieno pascitur ære,
Stupra gulamq̄ue colit, risu conuiuia mordax
Insequitur, sic scorta petens vt sarculus herbam.
Occidit ignauus, dum prælia pace quiescunt,
In media si valle cubet, testudine nulla
Tutus erit qui fata timet: fors vltima viuam

Quæque

Quæq; rapit, latebra lethum depellere non est.
 Ast ego, qui totum concussi cladibus orbem,
 Leni morte fruatur, placidoq; sub astra leuandus
 Funere, vi morbi defungar vulneris experts.

Semper præterea tam remotum à lasciuiâ animum
 habuit, vt ne eius spectator esse sustinuerit. Nunquam
 otium negotio prætulit, nec minimè quidem luxuriæ
 assensor esse voluit, mollium & timidorum contem-
 ptor. Histriones, scurras, parasitos vbicunq; inter bel-
 lantes comprehendit, cædendos curauit: fatius ratus in
 lepium hominum agmen cuticulæ damno ridiculum
 dictare supplicium, quàm poena capitis funestum im-
 perare discrimen. Eoq; modo, iocularis ministerij for-
 didæq; conditionis cateruam, probroso verborum lu-
 dibrio multare contentus exitit, ne clarissimas manus
 turpissimorum hominum exitio commodaret. Fuit
 ipse Starchaterus in eo famosissimo bello Suetico, &
 Ringo Suetiæ Rex cōtra Haraldum Daniæ regem gel-
 fit, præcipuum culmen. Eo siquidem bello nullum ma-
 ius vnquam in Aquilonaribus regnis factum memora-
 tur. Victor Suecorum Rex Danis imperauit. Periëre ex
 Suecis xij. millia illustrium & procerum, ex Danis
 xxx. millia nobilium, at popularium vtriusque partis
 nullus erat numerus.

*Ringo Suetiæ
 Rex.
 Haraldus
 Daniæ
 Rex.
 Suecorum
 illustrium
 12000. Da-
 norum 30.
 millia, at-
 que alij in-
 numeri oc-
 ciderunt
 Ringone
 triūphante.*

De summa gestorum Starchateri. Cap. 7.

DEmum post egregiam facinorum suorū laudē in
 seniū vergēs, hoc succincto carmine totius vitę &
 H mili-

DE GIGANTIBVS.

militiæ suæ studium summatim sic expressit, auctore
Saxone :

- Carmina* At mihi (si recolo) nascenti fata dedere
Starchateri Bella sequi belloq; mori, miscere tumultus,
de vita sua. Inuigilare armis, vitam exercere cruentam.
 Castra quietis inops colui, pacemq; perofus
 Sub signis Gradiue tuis discrimine summo
 Consenui, victorq; metu pugnare decorum,
 Turpe vacare tatus, crebras committere cædes
 Egregium duxi, & strages celebrare frequentes.
 Sæpe graues bello Reges concurrere vidi,
 Et clypeos galeasq; teri, crudescere campos
 Sanguine, loricas affixa cuspidè rumpi,
 Vndique thoraces admissio cedere ferro,
 Luxuriare feras inhumato milite pastas.
 Hic aliquis fortè egregij conaminis author,
 Marte manuq; potens mediū dum pugnat in hostem,
 Intentam capiti loricam diffidit: alter
 Casside perfossa ferrumq; in vertice merfit.
- Olo.* Quando ter Olonis summo discrimine nati
 Expugnator eram: namque agmine prorsus in illo
 Aut gladium fregit manus, aut obstantia fudit.
- Curetes.* Hæc grauitas ferientis erat. Quid quando Curetum
 Littus, & innumera constratum cuspidè callem
 Primus ligniferis docui decurrere plantis!
 Namque aditurus agros confertos murice ferreo
 Armabam laceros subiecto stipite gressus.
- Hama.* Hinc mecum egregijs congressum viribus Hamam
Rinus. Enecui: mox cum Rino duce Flebace nato
Kyrii. Obtrui Kyrios vel quas alit Esthia gentes
Ethia. Et populos Sengalla tuos. Post hæc Tylemarchos
Sengalla. Aggressus, caput inde tuli liuore cruentum
Tylemar- Quassum malleolis armisq; fabrilibus ictum.
chi. Hic primū didici quid ferramenta valerent
 Incudis, atq; animum quantum popularibus esset.
- Teutones.* Teutonici quoque me pœnas auctore dedere,
Suertingns. Cū natos Suertinge tuos Frothonis iniqua
 Cæde reos, domini vindex ad pocula strauit.
 Nec minus hoc facinus, quando pro virgine chara
 Vno septenos necui certamine fratres,

Teste

Teste loco qui me stomacho linquente perosus,
 Non parit arenti rediuuium cespite gramen.
 Moxque ducis Kerri bellum nauale parantis
 Vicimus egregio confertam milite puppim.
 Inde dedi letho Vaszam, fabrumque; procacem
 Multaui natibus caesis:feroque peremi
 Rupibus à niueis hebetantem tela Visinum.
 Quattuor hinc Leri natos, pugilesque peremi
 Biarmenses:gentis Hybernæ principe capto,
 Duffinæ populabar opes:semperque manebit
 Nostra Bauellinis virtus conspecta trophæis.
 Quid moror? excedunt numerum quæ fortiter egi,
 Quodque manu gessi, ad solidum celebrare recensens
 Deficio:sunt cuncta meo maiora relatu.
 Vincit opus famam nec sermo suppetit actis.

*Kerri.
 Vaszæ Po-
 lonus.*

*Visinum.
 Rubemus.
 Biarmeses.
 Duffina.
 Baucha.
 Heed.*

Sanè fuit hic vir haud dubiè dignus omni bellica
 laude, non animi solum vigore, sed etiam corporis vi-
 ribus excellens, præcipuaque; pedum pernitate, vt vno *Starchate-
 rum celerri-
 mus cursor.*
 die accelerando, à superiori Suetia in Daniam pedester
 peruenerit, quod alij diebus xij. continuè gradientes
 vix assequuntur.

*De maximo ac terribili bello Suecorum ac Gothorum:cui
 Starchaterus presuis contra Danos. Cap.8.*

Cum causam & exordium, ac progressum & exitum
 acerrimi prælij Haquini Ring. Suecorum Gotho- *Haquinus
 Rex.*
 rumque; Regis ac Haraldis Hildetan Danorum Regis, li- *Haraldus
 bro octauo, historiarum excellentissimus Danicarum re-
 Rex.*
 rum scriptor Saxo Sialadicus, omni æuo successuro no- *Saxo Sia-
 tissimum tradiderit, ac post eum euolutis iam quinqu-
 ginta annis Albertus Crantzius idem prælium incidè-
 ter attigerit, nouissimusque; omnium charissimus frater, & *Albertus
 antecessor meus, Io. Mag. Archiepiscopus Vpfalensis, Crantzius.*
 hoc vastum, & incomparabile bellum in Gothicis ac *Ioan. Mag.
 Sueticis historijs suis, ex ineuitabili proposito veraciter
 (vt fidelem historicum decet) nuper cõscripserit: ad me *historio-
 graphi.*
 pertinere arbitror, vt saltem eiusmodi formidabilis cõ-
 flictus aliquam mentionem hoc in loco inter pugiles
 & gigantes interferam, præcipuè quia in nullo prælio**

H 2 Septen-

DE GIGANTIBVS.

*Bellū totū
septennium
ante præ-
paratum.*

Septentrionalium regnorum, & vix vnquā in tota Europa, tot fortissimi vtriusq; partis tam terrestris, quā naualis exercitus duces, cum tanta vehemētia ac ardore belli septennio præparati concurrisse leguntur, quē admodum in historijs satis cōcordibus supradictarum regionum ac Regum & authorum fideliter scriptum habetur. Enumerantur in primis clarissimi bellatores, vnde, & quo stemmate insigniores pro parte Danorum fuerint. Inter quos & foemina dux, quibus virilem animum natura, arsque & experientia peritiam erogauerat militatem, Hetha ac Visna, Sclauonica stirpis illustrissimæ mulieres: quarū altera prima dux erat, altera verò apprimè rei bellicæ perita, principale vexillum gerens, eo, dextraque in conspectu urgente in acie Suecorum Gothorumque Starchatero (vt infra dicitur) priuata fuit. Similiter ex parte opposita duces insigniores enumerantur, maximè quod Starchaterus Suetici Regis Ringonis principalis exercitus director fuit, atque in eius exercitu Vegtbiorga puella acerbissima bellatrix, vt inferiùs ostendetur. Numerus nauium Ringonis pro Suecis & Gothis, duo millia quingentæ repertæ: sed Danorum non impar erat. Præparatis igitur vtrinque nunc cuneata, nunc cornieulata acie, & reliquis ad prælium requisitis, lituisque canentibus, asperissimum fortissimarum gentium tanto tempore præparatum, tanto ardore de inuadendo ac defendendo imperio confertur bellum, vt crederes repente (inquit Saxo) terris ingruere cœlum, syluas camposque subsidere, misceri omnia, antiquum rediisse chaos, diuina pariter & humana tumultuosa tempestate cōfundi, cunctaque simul in perniciem trahi. Nam vbi ad teli iactum peruentum, intolerabilis armorum stridor incredibili cuncta fragore compleuit. Vapor vulnerum repentinam cœlo nebulam intendebat, dies effusa telorum grandine tegebatur. Nec parum in acie funditorum opera valuit. At vbi pila manu aut tormentis excussa, cominùs gladijs ferratisque clavis decernitur, tum verò plurimum sanguinis periclitatum est. Igitur fessis manare sudor corporibus cœpit, mucronumque crepitacula eminèns audiebantur. Illic Starchaterus, qui
belli

belli huius seriem sermone patrio primus edidit, prior in acie dimicans, Haraldus regis proceres, Hun, & Elli, Hort, ac Burgha à se prostratos, abscissamque Vifnæ dexteram commemorat. Puella etiam in Suetica acie dimicans, Vegtbiorg nomine, Soth pugilem strauit: Soth pugil & ipsa quoq; altero instante hoste interempta est. Tan Vegtbiorg ta enim vi periti arcuum Guthones neruos intende- bellatrix rant, vt clypeos quoque iaculis tranfuerberarent: nec virago. alia efficacia cædis extitit causa. Loricas galeasq; per- Gutbones inde ac inermia corpora sagittarum acumina penetra- sagittarij. bant. Cætum quadragintaquatuor sagittis, Vbbo qui- Vbbo 144. dam fortissimè pugnans, transossus interiijt. Summa sagittis etenim sagittariorum vi instantibus Dalacarlis, recru- perfoffus dituit semper bellum contra Danos. Tandem Danorum interiijt. Rex Haraldus curru excussus claua aurigæ proprij ex- Haraldus cerebratus interiijt, procerumque triginta millia ex sua claua suiip acie, atque duodecim millia similium procerum ex sius aurigæ parte Suecorum, & Gothorum: popularium verò nu- percussus merus erat infinitus. Regnoque Daniæ iussu Regis interiijt. Suetiæ Ringonis præficitur Hetha numero regen- Hetha re- tium X L V I. cui successit Olo, per Starchaterum ab gina præsi- insidiatoribus introductum, pretioque corruptum, citur Da- interemptus. nis, cui suc- cessit Olo tyrannus.

De morte Starchateri. Cap. 9.

Postremò iam proluxa fatigatus ætate & labore, ne *Morbo mo-* senij vitio pristinum gloriæ decus amitteret, egre- *ri militib.* gium fore putauit, si voluntariū sibi cōscisceret exi- *olim probr.* tum fatumq; proprio maturasset arbitrio. Olim namq; *Mortē suā* rei bellicę deditis morbo perire probro datū est. Aurū *emit Star-* itaq; librarum cxx. quod iam pridem pro Olonis tyran- *chaterus* ni interfectione meruerat, collo appētum gerebat, emē- *auri ponda* di percussoris gratia: nihil aptius ratus, quàm si aurum, *120. ab* quod pro aliena clade tulerat, danno propriæ salutis *Huthero,* impenderet. Itaque Hatherum splendido loco natum, *cuius Len-* cuius olim patrem occiderat, obuium nactus, hortaba- *ntem patrē* tur ne à parentis sui interfectore poenas exigere veterē *anteā in-* tur: hæc facientem, auro quod gerebat potiturum esse *terfecerat.* promittit. Et vt eius in se animum vehemētius effera-

H 3 ret,

DE GIGANTIBVS.

ret, huiusmodi exhortatione vsus esse traditur:

Præterea Hathere priuauit te patre Lenno,
 Hanc mihi quæso vicem referas, & obire volentem
 Sterne senem, iugulumq; meum pete vindice ferro.
 Quippe opem clari mens percussoris adoptat,
 Horret ab ignaua fatum deposcere dextra.
 Sponte pia legem fati præcurrere fas est.
 Quod nequeas fugere, hoc etiam anticipare licebit.
 Arbor alenda recens, verus excidenda, minister
 Naturæ est quisquis fato confinia fundit,
 Et sternit quod stare nequit: mors optima tunc est
 Cùm petitur, vitæque piget, cùm funus amatur,
 Ne miseris casus incommoda proroget ætas.

Mors empta Hæc dicens exertam crumena pecuniam promittit. Hatherus autem tam fruendi æris quàm paternæ vltionis capeffendæ cupidine concitatus, obsecuratum se precibus nec præmia repulsurum spondit. Cui Starchaterus cupide ense præbito, pronam postmodum ceruicem applicuit, ne timidè percussoris opus exequeretur, aut ferro muliebriter vteretur hortatus: præfatus, quod si peracta cæde ante cadueris lapsum caput ac truncum medius interfiliret, innocuus redderetur. Igitur Hatherus adacto vegete gladio, senem capite demutilauit: quod corpori auulsum, impactumque, terræ glebam morfu carpsisse fertur, ferocitatem animi moribundi oris atrocitate declarans. Percussor tamen promissis fraudem subesse veritus, saltu abstinuit: quem si temerè egisset, forte lapsi cadueris ictu obrutus, occisi senis pœnas proprio funere persoluisset. Verùm ne tantum athletam busti inopem iacere pateretur, corpus eius in campo, qui vulgò Reling dicitur, sepulturæ mandandum curauit.

*Starchat.
 sepultus in
 agro.
 Reling.*

*De Haldano, alijsq; pugilibus ab eo
 denictis. Cap. 10.*

*Haldanus
 pugil Caro-* **A**ccedit præterea alius claræ memoriæ Gothorum pugil, Haldanus nomine, Gotho patre, videlicet Rege

Rege Carolo genitus, iisdem temporibus florens : cu- *lo Rege Go-*
 ius admiranda gesta atque facinora ed diligentius pre- *tho natus.*
 sentibus inserta sunt, quod insigniori fortitudine dedu-
 cta noscuntur. Is primæ militiæ annis piratica trans-
 actis, certamini Suetico se immisit : in quo dum pugi-
 lem Haquinum hebetandi carminibus ferri peritum *Haquinus*
 adesse didicit, eximix magnitudinis clauam ferreis *pugil.*
 confertam nodis, tunfionis vsibus adaptauit, perinde
 ac præstigij vires ligneo robore debellaturus. Deinde
 cum cæteris conspicuæ virtutis habitu præmineret, in-
 ter acerrimos hostes obnupto galea capite, scuti inops,
 clauam in obiecta clypeorum munimina, gemina ma-
 nus opere torquebat, nec vllum tantæ soliditatis ob-
 staculum erat, quod non frustratim clauæ impulsu ob-
 tereret. Quo euenit, vt occurfantem sibi in acie pugi-
 lem, acriore gestaminis impactione subrueret. Victus
 tamen & Saucius, Suecorum potentix celsit, in remo-
 tas terras dilapsus, viribusque, opera veterani militis,
 qui medendi artem curatione priorum vulnerum
 dudum didicerat, restitutus, quodam insigni pugile Tho- *Thoro pu-*
 rone in suam societatem accepto, Suecis denuò strata- *gil.*
 gemato classico congregitur: victorque accedens, Siual- *Sinaldus*
 dum quendam cum septem filijs natura habituque fe- *cū 7. filijs.*
 rocissimis, nouum molientibus insultum, sub prouo-
 catione (satis informi claua vsus) pariter oppressit.
 Deinde Hartbenum quendam gigantem Helsingum, *Hartbenus.*
 nouem cubitorum proceritatem (vt superius dictum *Helsingus.*
 est) habentem, (quodd raptas Regum filias stupro cor- *9. cubito-*
 rumpere gloriæ loco ducebat, illustres nuptias humili- *rum gigas*
 bus præferre, tantoque se clariorem existimare consue- *cum suis*
 uerat, quantum splendoribus concubitus per vim assequi *occiditur.*
 potuisset) malleo miræ granditatis vnà cū sex suis ath-
 letis simili violentia ac scelere debacchantibus, validè *Egtherus.*
 contriuit. Præterea Egtherum Finnensem, quodd pirati- *Finnus.*
 ca plurimos hinc inde molestaret, nauali que prælio ex-
 pugnari nequiret, ex prouocatione secum decernentem
 oppressit. Deinde cum Hatheri Noruegiani Regis filia *Thorilda,*
 Thorildam à Grimmone eximiarū virium athleta, sub *Regis Ha-*
 duelli comminatione expeti comperisset, edictumque à *teri filia.*
 patre esset potiturum ea, qui pugilem amouisset: quan-

DE GIGANTIBVŠ.

Grimmo pugil.

quàm ad senectutem coelebs peruenerat, non minus tamen Regis promissione, quàm athletæ petulantia concitatus, pugnae locum accessit. Grimmonem appetens extremos loricae nexus cum occidua clypei parte percussit. Quod factum Grimmo admiratione prosecutus, Verulum, inquit, acrius dimicantem non memini. Stratimque ferrum exerens, obiectum clypeum gladio conuulsi: cuius immorantem ictui dexteram Haldanus ferro corripuit, vulnereque in femur misso, eum perpetuo reddidit mutilatum, utque reliquias languentis vitae rerineret, pecuniarum multatione coegit. Postremo Ebbonem plebeium insignem Piratam, virtutis fiducia filiam Regis Gothorum, atque dimidium regni in dotem postulantem ea audacia repressit, ut despicabiles generis sui sordes, eximia nobilitatis splendori miscere non praesumeret, multominus regni consortium affectare. Atque ea prolata cominatione, die non suppetente, sub splendida luna eum interemit, tanquam nocturnum certamen monstro exhibiturus.

Ebbo pirata.

De alio quodam Haldano, & gestis eius. Cap. 11.

Haldanus alter Borcharo patre genitus.

NEC minori claritudine inter fortissimos pugiles memoratur alter quidam Haldanus Borchari Noruegiani atque Drothæ Regiæ prolis filius: cuius iuuentutis initia stoliditatis opinione referta fuere, sequens vero ætas fulgentissimis operum insignibus illustris euasit maximisque vitæ ornamentis inclaruit. Adolescens pugilem ingenuæ famæ, quod ab eo pueriliter obluens colapho percussus esset, gestamine, quod in manu habebat, petatum oppressit: augurio apud omnes relicto, quanta animi atque virium magnitudine in hostes triumphaturus esset. Ea tempestate Retho Ruthenorû pirata plures prouincias rapinae & crudelitatis iniurijs profligabat: cuius tam insignis atrocitas erat, ut cæteris extremæ captorum nuditati parcentibus, hic etiam secretiores, corporum partes tegminibus spoliare deforme non duceret. Unde graues immanesque rapinae Rethoranæ cognominari solent. Habebat & aliam torquendi seuitiam beluinam, quam uerecundia

Retho pirata tam immanis ut grauiores rapinae Rethoranæ dicantur.

recundiæ causa volens prætermitto: qua indignitate motus Borcharus Haldani pater Rethoni, se objicit: quorum, ut mutuum bellum, ita exitium fuit. Haldanus vero eam pugnam vulneribus affectus exiit, è quibus unum ori evidentius inflictum habebat aded cicatrice conspicuum, ut cæteris sanatis, carnis excremento sarciri nequiret: quæ res, contumeliosum os, nomen ei peperit, unde perennem gloriam pro honestate, & patria pugnant, æquius meruisset. Sed quid virtuti dignum unquam retribuit calumniosa interpretatio malignorum? Viguit tamen in eo tanta militaris claritas, ut ubique ob insignem fortitudinem formidabilis haberetur: unde & ea fiducia ductus, concupiscere cœpit consortium nobilissimæ virginis Giurithæ regis stemmatis eo seculo in Dania ultimæ hæredis: quæ cauendæ iniuriæ gratia, conclave suum electo pugilum agmine rutabatur. Ad quam cum Haldanus semel forte venisset, abessentque pugiles, quorum ipse fratrem impubes extinxerat. Oportere eam, inquit, castimoniam rigorem honestissimæ conjugii decore permutare, ut lapsa regni gubernacula copulæ suæ beneficio reparare posset. Se ergo nobilitatis splendore conspicuum nuptialibus ab ea votis respici horretur, quod ob dictam causam voluptati aditum datura videatur. Cuius responsione intellecta, se nedum generis claritudine impari existimari, sed oris deformitatem sibi exprobari, obsecrat ne cui tori coniuventiam præbeat, antequam reditus interitusve sui certitudinem cognouisset. Quem athletæ Giurithæ locutum indignè ferentes, discedentem insectari conantur. Quo viso, mox queru succisa, atque in clauæ habitum redacta, solus cum duodecim manus conseruit, eosque spiritu spoliavit. Deinde augendæ claritudinis titulo Rusiam ingressus, summa omnium dignatione suscipitur, atque in breui (feruente inter Suecos & Ruthenos acerrimo bello) plures Suecorum pugiles duelli prouocatione oblatos interemit: & in postremis proprium fratrem Hildigerum septuaginta pugilum oppressorem (dum pietatè fortitudini non preponeret) gladio panniculis (ne carminibus hebetaretur) obducto occidit. Deinde Siuarum Sa-

*Borcharus
es contu-
meliosum
dictum.*

Giuritha.

*Queruum
excidit Bor-
charus pro
claua, qua
duodecim
pugiles oc-
cidit.*

*Hildigerus
70. pugilū
oppressor &
Borcharo
tandem
occisus.*

H 5 xonicam,

DE GIGANTIBVS.

Sinonis.
Saxonicus
à Barbaro
vinali oc-
cisus.
Haraldus
Hildetan
Rex.

xonicum, quòd nuptialibus triumphis sponsam eius Giuritham abducere vellet, celeri in Daniam emenso regressu inter conuiuantes oppressit, sponsa quæ læto applausu potitus, ex ea genuit Haraldum Hildetan, de quo capite viij. dictum est. At finaliter à Vesero insigni pugile, in Sialandia pro restituenda lacerata patria pugnans, occiditur.

De Olone Vegeto. Cap. 12.

Olonis ty-
rocinia.
Gunno la-
tre.

Canis acer-
rimus.

OLo Vegetus vix tertio ætatis lustro peracto: tyrocinium virtute auspicatur. Cùm enim percepisset Gunnonem proximas mansioni suæ sylvas per atrox latrocinium obsidere, atque innocentes homines perdere, facinoris indignatione permotus, & ne virtuti debitum tempus inertia dilabi pateretur, arma à patre principe Noruegiano impetrat: caneque crudeli secum accepto, ac equo, profundam sylvam ingreditur, hominumque vestigia niuibus impressa cognoscit. Quo signo superatis multis periculis, tandem latronum ædes aggeribus obductas inuenit, quorum stabularium artuatim confractum, primò interemit, tectoque transuersum iniecit: deinde patrem, filiumque, tantæ ignominia vindices accurrentes, alterum ferro, alterum cane consumpsit. Sed ne ipse quidem incruentam gessit victoriam, nam aduerso corpore suscepit vulnus, quod seduld à cane perlinctum, citius sanatum inuenit. Moxque stipitibus capita atque cadauera latronum, in signum restituta securitatis insiggi iussit: qua etiam fortitudine duodecim pugiles, pudicitiam filia Regis Trondorum violare cupientes, in exigua insula (vt sequenti capite dicitur) oppressit. Erat præterea illi acre ingenium viribus coniunctum, vt facili manu ferocissimos hostes cõficeret, aut fugaret: vnico siquidem satellite muliebriter culto contentus, modo seruato, vt suum comitisque ferrum cautis baculis condendum curaret, donec cominus certaturus, baculo extractum, in quos vellet repente immergere posset. Eoque stratagemate vsus, potentes plerunque aduersarios superauit. Deinde piraticam longè lateque

Canati baculi pro vagina vsus.

teque militaribus armis exercens, lxx. maritimos Reges nauticarum virium certamine consumpsit. Quo euenit, vt insigniores pugiles eius confederationem peterent, atque plures effrenati ingenij iuuenes eius fierent stipatores. His viribus instructus, ita finitimos reges sola opinione castigauit, vt iisdem gerendorum bellorum manus, curam, audaciamque detraheret. Tandem ad Regem Suetiæ Ringonem peruenit: ed charior illi factus, quo cæteris eius aula principibus singulari fortitudine similior erat: vnde & princeps maritime classis (que numerum duorum milliū & quingentarum nauium continebat, vt superius dictum est) constitutus, eam septem Regum manu consilioque, promptissimorum etiam sibi adhærentium eo ordine ac studio gubernabat, vt Danorum potentissimam classem victorioso titulo superaret, prout Rex Ringo totius Suecorum terrestris agminis victoriosus ductor extaret. Tandem, vt dictum est, Rex Dianæ factus ob meram crudelitatem à Suetico pugile Starchatero interceptus est.

*Adhuc de eodem pro pudicitia victorioso
pugnante. Cap. 13.*

ERant olim in montanis Noruegiæ penes Occidentaliū Gothorum limites, gemini pugiles, iisdemque fratres, Schatus & Hiallus nomine, tantum præsumentes in solentiæ luxum, vt effreni petulantia, excellentis formæ virgines parentibus ereptas, concubitu violarent. Quo euenit, vt Esam quoque Olau Vermorum Regis filiam, raptui destinantes, patri mandarent, si illam externæ libidini famulari nolleret, per se vel alium pro tuenda prole decerneret. Quod etsi paternæ clementiæ, sub incommodis decrepitæ senectutis suspiranti, maximè probrosum erat: attamen exhaustos corporis nervos, propinquorum ingenio & viribus, in filia iustissima defensione erigere conabatur. Interim Olo adolescens Noruagicus, splendido loco & familia genitus, horrore sceleris permotus, oblataque pugna facultate gauisus, Olau penates

*Schatus &
Hiallus cō-
stupratores.
Esa filia
Olau Vermorū reg.*

DE GIGANTIBVS.

penates agræstium cultum mutuatus accedit : vbi cum inter extremos discubitu fruëretur, moerentem Regis familiam conspicatus, eius filio de industria propius accersito, cur cæteri luctuosa facie essent, inquit : quo afferente sororis suæ pudicitiam, ni cuiuspiam defensio ocyus intercederet, proximè per acerrimos pugiles profanandam: rursus percontatur quid præmij recepturus foret, qui salutem suam pro virgine deuoueret. Super quo Rex per filium interrogatus, filiam propugnatori cessuram respondit: quæ vox præcipuam Oloni subeundi discriminis cupidinem attulit. Consueuerat autem virgo (prout hodie Aquilonaribus mos est) hospitem vultus proprius accedendo quàm curiosissimè prælato lumine contemplari, quò certis eorum mores cultumque perspiceret, vt omnia signa, habitudine corporis notata, parentibus ostenderet iudicanda. Quæ more prædicto Olonem scrutata, inusitato oculorum eius horrore perstricta, penè exanimis concidit (adèò vigorem stupor habet) causamque trepidationis suæ ilicò parenti reuelat. Quo considerato adolescens pupillas, ne visentibus formidini forent, palpebris arctius obstringendas curabat, depositoq; pileo quo facies obnupta erat, circumstantes hilarem animum abiecto omni metu assumere iussit. Nec segnius actum quàm iussum fuerat, mox euenit: ita vnus hospitis benignum promissum comunem omnium formidinem propulsa- bat. Intercè Hiallus & Scatus cum decem vernaculis superuenientes tanquam puellam Regiam ilicò sublatu- ri, Regè tumultuoso clamore, ni filiam sisteret, euo- cantes in pugnam: quorum debacchationem protinus Olo spon- sione certaminis excipit, pacti conditione, ne furtim tergum dimicantis incesserent, sed aduersis tan- tum pugna congressibus starent. Deinde gladio à ma- ioribus relicto solus duodecim prostratis, maius adole- scente opus edidit. Cæterum pugne locū insula dabat, vnde nō longè vicus abest nomina occisorum fratrum referens vsque ad præsens. Igitur ex puella sibi in præ- mium victoriæ data filium sustulit Odmondum. Deinde clarior indies in arduis prælijs euadens, ad vltimum in balneo infidiosè occisus est, prout illi dudum à sene quodam

*Virgines cō
templantur
hospitum
vultus.*

*Sic Deus
pro virtute
pugnantes
adiuuat Od-
mund.
Olo inter-
fectus in
balneo.*

quodam vaticinatum est, dum Regulum Thoronem hospitij iura violando interemit.

*De Arngrimi, & Aruarodi pugilum
gestis. Cap. 14.*

HOc quoq; loco prætereundum non est, quomodo consilio Regis Suetiæ Erici Diserti (cuius mentio posthac fiet) quidam Arngrimus insignis pugil Sueticus, contra Septentrionales Reges Scricfinniæ & Biar miæ præliando triumphandoque socer factus sit Regis Daniæ Frothonis, quod eius imperio ultimos humanarum rerū terminos adiecisset, egregijsq; operum titulis patentem eius claritatem late per orbem ampliasset. Sustulit autem, teste Saxone XII. filios ex Osura. *Osura 12. filios genuit ex Arngr.* Hi ab adolescentia piratico muneri incumbentes, vno *Samsæ insula. Hialm. & Aruaro. pirata.* omnes nauigio forte in insulam Samsæ aduecti, duas in maritimis naues Hialmeri atq; Aruarodi Noruëgia norum piratarum reperiunt: quos pugna adorti, remigibus in absentia gubernatorū mox vacuefecere, mestiores facti, quod principales eorum rectores non interimissent: vnde & partam victoriam vti inanem, ita securitate vacuam contempserunt: animaduertentes sequentibus prælijs sese maiora discrimina, & forte indigniore fortuna subituros. Quippe prædicti piratæ, quorum iampridem abrupto clauo tempestas nauigia lacerauerat, alterius excidendi gratia nemus ingressi, ligni rudē extenuauere materiam, dolabris eousq; eam ambientes, donec formā indueret naualis instrumenti. Quod cū humeris impositum socię cladis ignari deferrent, ab Arngrimi filijs recenti oppressorū cruore madentibus laesiti, duo cum pluribus ferro decernere coacti sunt. Nec par quidem congressus extabat, cum geminam bissena manus exciperet: cæterum victoria numero non respondit. Interfectis enim omnibus xij. prædictis, oppressoq; ab eisdem Hialmero, victoriæ Aruarodum titulus non sefellit, quem solum ex tanto sociorum numero fortuna seruauit: qui informem adhuc gubernaculi truncum incredibili libratum nisu, *Aruaro- dum victor.* tanta vi hostium adegit corporibus, vt duodecim vnico eius impulsu contusos elideret.

Adhuc

DE GIGANTIBVS.
Abuc de eodem Arngrimo, & præstigijs
Finnorum. Cap. 15.

Egbertus
Biar. Rex
& Tengil-
lus Scric-
fin. Rex ab
Arngrimo
prelio su-
perati.
Osura filia
Frotonis
Regis Da-
norum.

Præstigia
in bello.

Nomina 12
natorum.
Arngri.

PVgnauit etiã hic Sueticus pugil Arngrimus, contra potêtes extremi orbis Septentrionales reges, Egbertum Biarmorũ, & Tengildũ Scricfinnorũ (de quibus in principio lib. iij. aliqua mētio facta est) vt victoria super his obtenta, pro meritis & triũphis filiã Regis Daniã Frothonis Osurã, acquireret contoralem, prout inde monstrauit euentus. Interim tamen cum syluestri gente cõgressurus, exercitu valido se muniuit, eoq; proficiscebatur: primumq; reperit se nedũ contra homines feroces, sed & elemēta duriora motuũ bella, quemadmodum inferiũs lib. xj. de bellis syluestribus ostendetur. His tamen hominibus acer telorũ vsus est, vt dimicando latis & grãdibus sagittis vtãtur: nec minus incãtationibus & præstigijs aggrediēdo, fugiēdo ve in trabibus pandis inter medias niues, excipere vel obrudere norunt. Hos Arngrimus (referente Saxone) claritatis causa sibi cõciliandã adortus obtriuuit: qui eũ in feliciter dimicãdo fuga dilaberētur, tribus lapillis post tergũ coniectis, totidẽ, montium instar, hostibus apparere fecerunt. Igitur Arngrimus ludificati visus errore perstrictus, ab insectãdo hoste exercitũ reuocauit, magnarum se rupium interiectu coërcitũ putans, Iidem postera die congressi victiq; coniectã in terrã niui, ingentis fluuij speciem indiderũt. Itaq; Suecis per summũ visus errorem falsa rerũ opinione delusis, inusitata aquarũ moles obstrepere videbatur. Ita victore vanã aquarum imaginem formidãte, fugã impetrauere Finni. Tertio idẽtidem die reparauere bellũ, nec iã amplius vllũ fugẽ efficacem remediũ fuit. Videntes enim suas inclinari acies, potestati se permisere victoris. Deinde Egtherum Biarmorum ducẽ duello prouocatum deuicit. Post hæc spolijs tropheisq; auctus, Suecorũ Regis arbitrio median- te, Danorum Regis prædicti filiam suscepit Osuram, ex qua (eodem Saxone teste) xij. filios genuit nominibus huiusmodi annotatis: Brãder, Biarbi, Brodder, Hiartãdi, Tander, Tiruingar, duo Hadiugi, Hiorthuar, Hiartuuar, Rani, Angantir, qui omnes, vt prædictum est, piraticam exercentes, ad vltimum fuerunt interempti.

De occi-

De occisione vsi, & epotatione sanguinis eius. Cap. 16.

INter aquilones pugiles quidam erat Biarcho nomine, gladio semper utens longitudinis inusitatae, quem voluptatis loco portauit in quoscunq; insolentioris vitae athletas duelli prouocatione stringendum, ne moribus abiectissimis deditos, claritudinem athleticam turpibus exemplis sineret infamare: vnde & plurimos ea occasione aut insolentiam totaliter abijcere, aut vitam in periculum ponere coëgit. Talibus itaque operum meritis exultanti, nouam de se syluestris fera victoriam præbuit. Vrsus quippe eximia magnitudinis, obuium sibi inter dumeta factum, gladio confecit, comitemque suum Hialthonem, quod viribus maior euaderet, applicato ore egestum beluæ cruorem haurire iussit: Biarcho autem, dum à pugile quodam omni petulantia genere debacchante, & in conuiujs nodosa ossa in confessores conijcente, vehementem in capite ictum exciperet, indignum ratus gladij vsu iniuriam pensare, osse inuicem in iacentem remisso, frõtem eius in occiput reflexit, idemq; loco frõtis, intorsit trasuersum hominis animum, vultus obliquitate multando, fortè vt ab ossibus amodo eijcendis horreret. Præterea Regnerus quidam Noruegianus, dum illustri militia tyrotinium exerceret, vidit in sociorum castris puellam, ingenti fortitudine hostes vndique profligantem: cuius amore captus satiari nequiu

Biarcho usus, & longitudo gladii plures interemit.

Hialtho sanguine bibit vsinum.

Uxor egregia.

Maria puella.

DE GIGANTIBVS.

nequirit, donec immanem vrsū, canemq; ferocissimum, virginis conclaue tutātes interemisset: quos (etsi aditum amorī prius sollicitata sponndit) ea ratione opposuit, vt ferocissimarum bestiarum oppressorem intueretur, cui neruos diu tutatā pudicitiae crederet permittendos. Huicq; puellae Latgethae nomen fuit: de cuius fortitudine paulō inferiūs inter pugnatrices nonnihil ostendetur.

De Regno Pilosa bracca dicto. Cap. 17.

*Herodus
Rex Sue-
ciae.*

*Angues,
virginiae
Ibora pu-
dicitiae cu-
stodes.*

Rex fuit Sueonum, Herodus nomine, cuius anxia rimens ob custodiam pudicitiae pulcherrimae filiae suae, non parum vrgebatur, an potius beluino praesidio (vt tunc quorundam principum mos erat) an humanae fidei eam permetteret conseruandam. Verū cum humanae fiduciae praeferebat bestialem crudelitatem, citius elegit, quod periculosius erat, nociturum. Quippe syluas venatione complexus, repertos à comitibus angues filiae detulit nutriendos. Illa paterno ocyus obsecuta praeepto, vipereum genus virginis manibus educauit. Et ne eorum satietati conueniens esca subtraheretur, integrum bouis cadauer curiosus parens afferri iussit, ignorans se priuato pabulo publicam sustentare perniciem. Qui cum adulti pestilentissimo halitu viciniam vrerent, Rex inertis operae poenitens, potiturum filia, qui pestem amouisset, edixit. Cuius rei summam Regnerus Noruegianus, Regia profapia oriundus, inter plurimos virginis porcos praecipuus, vbi publica fama didicit, laneum à nutrice sagulum, villosaque fermoralia, quibus inflictos anguium morsus elideret, expetiuit. Cumque nauigio Suetiam appulisset, de industria frigoris rigori aquis supereffusis, veste indurari permisit: qua amictus, solus ense teloque munitus, procedit ad regiam. Procedenti duo inusitatae magnitudinis angues obuij allabuntur, iuuenē strictura caudarum, ac venenato vomitu perempturi. At Regnerus gelati cultus duricie fretus, amictu venenum, & clypeo morsum, infatigabili beluarū cōgressione sustinuit, ac repressit. Ad vltimum proiectum, manu amen-
tatum

tatum telum strenuè corporibus eorū adegit. Deinde ense bicipiti vtriusque præcordia lacerans, felicem ingeniosæ ac periculosæ pugnæ exitum habuit. Cuius vestitū Rex curiosus contemplatus, cūm hispidū dorsotenus, præcipuè incomptam brachiarum speciem animaduertisset, eludens, Lodbroch, id est, Pilosam brachiam, eum agnominauit: quem etiam vt ex laboribus recrearet, cum amicis epulaturum accersit. Ille prius reuisendos sibi quos reliquerat, socios aiebat: quos niti-dè vnà secum vestitos, Regiæ mensæ præsentauit. Et demū ea peracta, victoriæ pignus accepit: ex qua plura præclare indolis pignora procreauit: eoque sinceriori amore eius solatio potitus est, quò maioribus periculis & ingenijs, eam suo consortio partam agnouisset. Absumpta tandem nobilissima hac coniuge, Thora appellata, in varia fortunæ ludibria incidit, vt toto orbe fulgidus armis ab inermibus Finnis & Biarmis (prout antea dictum est) superatum se doleret: qui etiā postmodum ab Hellâ Hybernorum principe colubris obiectus, vita functus est.

*Thora.
Hellaprin-
ceps hyber-
nus, serpen-
tum victor.
Reemerus
colubris vi-
ctus inte-
riit.
Siuardus
Rex.
Vemundus.
Ostennus.
Aluida.
Pudice vir-
ginis infi-
gne.*

De Alfone pudiciæ defensore. Cap. 18.

REX Gothorum Siuardus filios habuit Vemūdum & Ostenum, filiamq; Aluidam: quæ tantam verecundiæ fidem ab ipsis incunabilis præferabat, vt os populo iugiter obnuptū haberet, quominus formam suam alienæ libidinis irritamentū efficeret. Huic pater in arctam custodiam relegatæ, viperam anguemq; educandos commisit pudicitiam eius adultorum tandē reptilium custodia vallaturus: vt viris tantūmodo fortitudinē & virtute insignibus, magnitudine discriminū superata, virginis aditum annuere videretur: hoc adiecto, vt si quis id ipsum frustra tentasset, protinus amputandū caput, paloq; refingendū præberet: ne quiuis petulanti ingenio stimulatus, tantum facinus in Regium sanguinem præsumeret attentare. Quo cōperto Alf Sigari Rogis Danorū filius, nō tam viribus quam ingenio confidens, periculumq; ed clarius quò periculosius retandū existimans, proci titulo beluas virginei thalami serua-

DE GIGANTIBVS.

trices, debellandas aggreditur, præfertim quòd edicti ratione earum victori virgineus deberetur amplexus. Quarum vt fortius aduersum se excitatam rabiem sustineret, cruda cruentaq; corpus pelle contexit: qua sue cinctus, mox vt septi valuas subiit, candens ferrum forcipe comprehensum, hiantis viperæ faucibus immerfit, atque exanimem prostrauit. Anguem deinde sinuosa volubilitate accedentē, inter medios rictus telo absumpsit, vel vt antiquiores Gothorum historię tradunt, ar denti ferrea hasta, velut cultrato mucrone, oppressit. Cumque edicti ratione cōnexum victoriæ pignus expeteret, refert Rex Siuardus: Hunc sibi generum placiturum, in quem filia solido arbitrio consentiret. Cumque sola puellæ mater proci votum difficulter exciperet, mentem filia: secreto perlustrat alloquio: quæ cūm deprehensa esset procum incautius ob virtutem laudare, mater eam conuitiis lacerat, quòd elisis pudicitia: neruis, specierum illecebra caperetur, omisssaque virtutis censura, adulantibus formæ blāditiis, lasciuæ mentis intuitum exhiberet. Quamobrē iustam matris sententiam tacitē approbans, ingenium inuenit, quo nedū pudicitiam (beluinis custodibus interemptis) illasam ostenderet, sed insigniori aliquo fortitudinis ausu speciosius illustraret & confirmaret. Moxq; ad Danici iuuenis contemptū adducta, foemineam vestem & animum, in virilem permutauit, atq; ex pudica admodum puella, ferocem piratam agere cœpit. Aded nanque virtutē otio pretulit, vt cūm regis deliciis frui liceret, bellico discrimini foemineo furore adducta, se subitō immerferit: omnesque viros tam pertinaci castitatis proposito auersari cœpit, vt firmiter secum statueret nunquam alicui viro copulari, sed deinceps in piratico exercitio virorum fortitudinem superare, aut æquare:

De stratagematibus Fridleui. Cap. 19.

Fridleuus.

EXtant Fridleui cuiusdam insignia gesta: cui præter infiram animo fortitudinē, etiā contēptrix ferri tunica vel lorica, fiduciam ministrabat. Hac in publicis priuatisque conspectibus, tãquam salutis cultu vsus, pluri-

plurimos potentes hostes acri prælio fatigatos oppref-
sit, atq; inter alios Gunholmum quandam hostile fer-
rū carminibus hebetare solitum, crebro capuli ictu exa-
nimauit. Dum autē mucroni manum cupidius inserit,
elisa neruorū officia reductos in palmam digitos per-
petuo curuitatis vinculo perstrinxerūt. Idē dū Duffli-
num Hyberniæ oppidum obsideret, murorumq; firmi-
tate, expugnationis facultatem negari conspiceret, Ha-
dingiani acuminis ingenium æmulatus, hirundinum
alis inclusum fungis ignē affigi præcepit: quibus pro-
pria nidificatione receptis, subito flammis tecta luxe-
runt: quas oppidanis restinguere concurrentibus, ma-
ioremque sopiendi ignis, quàm cauendi hostis curam
præstantibus, Dufflino potitur. Post hæc apud Britan-
niam amissis bello militibus, cūm difficilem ad littus
reditum habiturus videretur, interfectorum cadaueri-
bus erectis, & in acie collocatis, ita pristinum multitu-
dinis habitum repræsentabat, vt nil ex eius specie tan-
to vulnere detractum videretur. Quo facto hosti non
solum conferendæ manus fiduciam abstulit, sed etiam
carpendæ fugæ cupidinem inculsit.

*Gunholmus
ferrum suis
hebetauit
carminib.
Dufflinū.*

*Fridleui in
expugnan-
do Duffl.
atque aliis
gerendis bel-
lis solertia.*

De eiusdem stratagematibus per aues. Cap. 20.

Quantum ad Hadingianū ingenium superitis ad-
ductum, is est intellectus, quod Hadingus Dano-
rū Rex, primis adolescentiæ suæ annis felicissi-
mè deductis, omisso voluptatis studio, continua armo-
rū meditatione flagrabat, forti animo perpendens, om-
ne vitæ tēpus se spectatis militiae operibus exigere de-
bere. Idem Handuanum Hellespōti Regē, apud Dunā
urbem inuictis murorū præfidiis vallatum, moenibus-
que nouatis resistentem, bello pertētat: quorū fastigio
oppugnationis aditum prohibēte, diuersi generis aues
loci illius domiciliis assuetas, per aucupij peritos præ-
di iussit, earūq; pēnis accēsos igne fungos suffigi cura-
uit: quæ propria nidorū hospitia repetētes, urbē incen-
dio compleuerunt: cuius extinguendi gratia cōcurren-
tibus oppidanis, vacuas defensorib⁹ portas reliquerūt.
Adorsus itaq; Hāduanū, cepit, eiq; redēptionis nomine

*Hadingus
Danorum
Rex, in ge-
rēdis bellis
ingeniosus.
Handua-
nus Helle-
spōni Rex.
Dunā
vrbis.*

DE GIGANTIBVS.

Aues domesticae edictum prohiberi sub obsequio. corpus suum auro repēdendi potestatem fecit. Cumq; hostem tollere liceret, spiritu donare maluit: aded sequi tiam clementia temperabat. Attamen quotiescunq; postea obsidio aliqua imminebat, Regio edicto omnes domesticæ aues necabantur.

De pugna Haraldii Regis contra draconem domesticum. Cap. 21.

Haraldus Nor. Rex. Draco domesticus.

Haraldus illustrissimus Noruegianus Rex, in adolescentia sua apud Byzantium Regem commoratus, & homicidij crimine damnatus, domestico draconi lacerandus obiectari præcipitur: cui in carcerem eunti, ingenuæ fidei seruus vltro se damnationis comitem obtulit. Vtrunque is qui custodia præerat, curiosus obseruatum, per os antri inermem excussumq; dimisit. Itaque nudato ministro, Haraldum verecundiæ gratia linteo tantum discinctum excepit: à quo clam armilla donatus, pisciculis pauimētum instrauit, vt haberet draco in quo primæ famis procursum effunderet, reorumq; carceralibus tenebris obfusi oculi, vel paruulam prospiciendi copiam ipso squamarum nitore caperent. Tunc Haraldus lecta cadauerum ossa angustis telæ confertioris implicuit, iisdemq; in vnum globum coactis, veluti clauam effecit. Cumq; allapsus draco in obiectâ perquam auidè prædam irrueret, dorsum eius veloci saltu conscendens, cultellum tonsorium, quem secum fortè reatum attulerat, vmbilico, qui solus ferro patebat, immerfit: sectionem enim rigidissimis squamis obsitus serpens, cætera corporis parte spernebat. Sed neque Haraldus obsessionis eminentiam, ingenti beluæ ore corripere, dentiumue acuminem noceri, aut caudæ voluminibus elidi poterat, Minister verò compacto gestamine ossium vsus, cōuerberatum beluæ caput ad sanguinem & necē vsque crebris ictum ponderibus contundebat. Quo cognito Rex, vltione in administrationem versa, fortitudinis supplicium condonauit, nauigioq; & stipendio donatos abire permisit.

Squamme lucet in tenebris.

Draco petens in vmbilico vt in terficiatur.

De

De pugna Frothowi, & Fridleui, contra serpentem. Cap. 22.

Frotho Danicus pugil & Rex, vix pubertatis annos emensus, solitario congressu, serpentem miræ magnitudinis & ferocitatis (impactū enim congregientis ferrum aspero cutis horrore contempsit, & spicula quæ in eum coniecta fuerant, eluso mittentis conatu irrita resultabant) immisso in ventrem ferro consumpsit.

Frotho.

Nec minoris fortitudinis censendus est Fridleuus: qui tum experiendæ fortitudinis gratia, tum voluntate cōsequendi thesauri absconditi, anguem corporis robore, & venenatis dentium moribus admodum formidabilem adorsus, diu in squameum latus irrita tela coniecit, quippe spiculorum impulsu crustata corporis durities frustrabatur.

Fridleuus.

Ipse verò coluber crebras admodum spiras agitans, orbiculato caudæ flexu tactas obiter arbores stirpitis euertebat, crebroque corporis tractu cauata ad solidum humo, præruptum hinc inde latus effecerat, ut quibusdam in locis aduersi colles media valle sequestrati cōspiciantur. Igitur Fridleuus inuicta suprema beluæ considerans, ima gladio tentat: perfossaque inguinis parte, saniem palpitantis elicit: qua extincta, pecuniam hypogeo erutam asportauit.

Item gigantem quendam Hithin nomine, monstruosum habitum mutuantem, cum Regis Tellemarchiæ filium pueriliter obluentem abduxisset, eoque remigere vteretur, pede manuque curatum, liberato captiuo adolescente, deuicit.

Hithin.

De eodem Fridleuo. Cap. 23.

Is etiam duodecim pugiles Noruegianos, quamuis gigantes triumphis claros, trophæis gentium celebres, & spoliis locupletes, cum crebra vicinos irruptione vexarent, non tam avaritiæ, quam virtutis ardore inductus, oppressit. Hic etiam Hiarnonem quendam regni competitorem, quod vitæ eius, prætextu magnæ familiaritatis, & ingentium obsequiorum, acerrimus insidiator esset, multitudine & atrocitate cicatricū in balneo deprehensum, duelli congressu interemit.

Fridleuus

12. pugiles

oppressit.

Hiarno.

DE GIGANTIBVS.

De piratica illustrium virginum. .. Cap. 24.

Aluilda.

ATrocem piraticā exercere cœpit Aluilda illustrissima virgo, compluribusq; eiusdem voti puellis in commilitium accitis, eò fortè loci peruenit, vbi piratarum agmè amissi bello ducis interitum deplorabat: à quibus ob formæ pulchritudinem, & animositatem, piraticæ princeps creata, maiores muliebri virtute res edidit. Quam Alff crebris nauigationibus insectari conatus, in Blacmannorum classẽ hyeme incidit: quo tempore densatæ frigoribus aquæ, atque glaciei moles ita nauigia firmare solent, vt eis nulla vis aut ars concedatur remigandi. Cùmque frigoris diuturnitas, tutiorem conclusis sponderet incessum, iubet Alff suos lubrico calceamentorum vsu deposito, nudis caligarũ soleis glacielem calcare planitiem, atque ita hostes vnctis calceis infirma vestigia tenentes, facillimo cõgressu fatigare. His ita repressis, glacieque soluta, institutam nauigationem in Finnos seu Finlãdos dirigit: vbi contractiorem sinum Hangœ ingressus, missis exploratoribus portum inuenit aliorũ nauigiis occupatum. Aluilda quippe easdem angustias prior classe intrauerat: quæ cùm ignotas eminus puppes adesse conspiceret, celeri remigio in eorum defertur occursum, irrumperet hostem, quàm eò obrui satius iudicans. Vt ergo naualem pugnam committere cœperunt, magnoque gloriæ & fortitudinis respectu vtrobique continuarunt, iuuenis maiori ac recẽtiore milite cinctus, oprato omne Aluilda proram insiliente, in puppim vsque (facta resistentium strage) progreditur. Cuius comes Borcharus, decussa Aluildæ galea, facieique gracilitate conspecta, animaduertit osculis, non armis agendum esse, telorumque rigore deposito, blandioribus hostem officiis atrectandum. Igitur Alff, quam terra marique tot obstantibus periculis indefesso labore quæsierat, supra spem offerri gauisus, cupidius apprehensam ornatissimo muliebri vestitu protinus exornauit, suoque toto laudabili maiorum lege seruata, coniunxit: ex qua postmodum filiam Gyriatham procreauit: quæ Haldanum sortita maritum, Haraldũ Hildetan peperit, qui Daniæ regnum domesticis iniuriis multipliciter laceratum,

Ratio pugnandi super glaciem, vt pes firmus constet.

Hangæ.

ratum, ad pristinum decorem, pace 50. annorum habita, restituit: duasq; bellaces virgines, Sticlam & Rusilam in Regem Trondorum super regni dominio classe bellica decertates, insigni astutia victas prostravit. Sed neque eius nepoti Odmundo Olone genito, par gloria cecidit, dum aliam virginem Rusilam, cum fratre de regno Noruegiæ piratica contendentem, potentibus armis aggreditur. Nam ab ea fugatus, clandestina rebellionem à popularibus molestatam, refugam fecit, atque fraternæ persecutioni, dum fugeret, impiè obiecit trucidandam. Neque omittendum est, quod potentissimus Holladiæ Princeps Huiruillus, Rusilam virginem Noruegiæ, res bellicas æmulantem, insigni armatorum virtutè oppressit.

Sticla.
Rusila.

Odmundus
Rusila.

Huiruillus
Hollandiæ
Princeps.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de mineris & metallis.

Epitome Libri sexti.

PRAEFATIO.

VIA durū & indomabile genus beliatorū Septétrionis, Suetiæ & Gothiæ minerales mōtes inhabitās, ob ingentē animi & corporis ferocitatē & animositatē, ac etiam propter durissima exercitia quibus implicatur, gigantibus & pugilibus debite poterit assimilari. Ideoq; eisdē gigantibus & pugilibus, in ordine rerū Aquilonarium annecti meretur, & subsequētibus ob diuersa armorū genera, quibus vtraq; pars vitur, anteferri. Hacq; ratione aliorum scriptorū ordine & forma non seruata, nonnihil de mineralibus rebus inferendū erit, vnde paramenta pro ostensione subsequentiū præliorū, distinctius quod fieri potest, assumātur. Montes igitur excelsi sunt, sed pro maiori parte steriles, & aridi, in quibus ferè; nihil aliud pro incolarum commoditate & conseruatione gignitur, quàm inexhausta pretiosorū metallorum vbertas: qua satis opulenti fertilesque sunt,

DE MINE. ET METAL.

in omnibus vitæ necessariis, forsitā & superfluis aliunde si libet conquirendis, vnanimique robore, ac viribus, vbi vis contra hæc naturæ dona intentata fuerit, defendendis. Acre enim genus hominem est, nullis bellorum asperitatibus, ob qualemcunque elementorum asperitatem, aut hostiles minas, cedens, prout infra de bellis campestribus erit ostendendum. Quàm etiam feroces & impetuosus, agmine, pedestri incedentes, hostibus imminere soleant, Dalacarli dicti, externus testis Albertus Crantzius magna miraque, in bellis contra Reges Daniæ, præsertim contra Christiernum 1. ac Regem Ioannem confectis, satis integrè manifestat. Imò & ipse Christiernus 2. qualiter viribus & furore, Rege Gostauo anno 1521. ductore illius gentis, à regnis Suecorum & Gothorum fuerat exturbatus, per infelicem experientiam pessimis cõsiliis circumuentus agnoscit. Quàm verò horribilis & immanis crudelitas, eius regimine commissa sit in Septentrionalibus terris, inferius suo loco, secūdum ocularem meam inspectionem, verissimè ostendetur. Reseruatus enim videbar ad videndum tam horrenda spectacula gentis meæ.

Christiernus 2. Daniæ Rex crudelissimus.

De Mineris, & earum inuentione. Cap. 1.

MIneræ Septentrionalium regionum satis multæ, magnæ, diuersæ, & opulentæ sunt. Multæ, quia in vallibus & montibus sitæ, frequentius adhærentes extrahun-

trahuntur. Item magnæ, quia inexhaustæ & amplæ, tã in superiori Suetia quàm Gothia, & Varmorum regione, penes Noruegiæ limites reperiuntur. Item diuersæ, quia argenti, cupri seu æris, & chalybis, & electissimi ferri. Item opulentæ, vt infra dicitur, cùm in eiusmodi mineris bona pars Regij fisci seu tributî, veniet extrahenda. Et licet talium montium ac minerarum, ingens multitudo sit in antedictis regnis, tamen plurimis signis, natura monstrante, semper nouæ recentisque scrutantibus offerantur, præsertim vbi montes in summitate rotundi sunt, & in umbilico ac rotunditate, non fissi vel fracti: sed nix in hyeme, propter sulphuris fumositatem, liquefcens. Ictu verò fulguris in vertice vel latere, aut pede tacti montes, elucentes argenti venas in fissuris ostendunt suosque lucri cupidos allectos, magis magisque ad ardorem inexplibilis auaritiæ incendunt, vt nullius respectu periculi, saxa cauando perueniant ad interiora: vbi non secus venæ in montibus, quàm membra in hominibus stantes sursum, deorsum, leuorsum vel dextrorsum diuisa videntur, eoque fulgentiores mineras annexas retinent, quod puriori petræ vel marmorî cõnatæ videntur. Quæ enim versus Occidentem naturæ lineamenti diriguntur, maioremque gibbû ad Meridiem & Boream flectunt, optimæ sunt, & inæstimabiles: quoniam non aliter apparent venæ illæ, quàm micantes armati, ordine suo bene locati. Hæcque voluptas vtilitati coniuncta, non paruum solatium laborantibus ac possessoribus præstat.

Signa quibus minere dignoscantur

Minere que sint optima.

De situ Mineralium venarum. Cap. 2.

PRæterea venæ à lateribus Orientis, & Meridiei in mixtum Occidentem, & Septentrionem cõcurrentes, electiores esse perhibentur, nõ itidẽ aliorum in alias cœli partes deriuantes. Maturior enim minarû decoctio, ortium solem, & meridianum sub Arctoo sequitur. Sunt etiam venæ pendentes, atque iacentes dictæ. Pendentes desursum tegunt. Iacetes in plano situ recumbunt, augmentum & bonitatem ab ipso exitu assumunt. Sunt etiam venæ sursum deorsumque obli-

Minere probatiores. Vena pendentes & iacentes. Vena obliquæ.

DE MINE. ET METAL.

quata, à prædictis omnibus dependentes.

De modo cauandi metalla. Cap. 3.

Efflores sustinendis montibus crebros fornices, ligneaq; sustentacula inter ipsa montium latera, ac inferius pro sua securitate reponūt: eaq; dubia atque anxia firmitate fidentes, adhuc alio excogitato modo, sese funibus inter inuias rupes, metalla cæsuri, vel argenti lineas lecturi, demittunt: quæ postmodum igne & aqua, arte adhibita depurant. Cùmque sterilis quæstus, atque inanis labor is esse videtur, quasi in cortice & superficie, nullus aut rarus pinguisimæ minere querendus sit fructus, solidioris ingenij vsu resumpto, prioribus longè fortioribus fornicibus, intra mōtium latera columnas statuunt, firmiter credentes, non nisi in profundioribus montium cauernis, sagacioribus signis diuitias esse quærendas, & in infima abyssio: vbi decoquente natura, vberius atque frequentius, argentea præsertim & ærea metalla fodiuntur.

De distinctione Mineralium venarum. Cap. 4.

Distinctio ac diuisio mineralium venarum, siue pectorum, aut possessionum, certis signis montibus impositis ab inuentoribus, aut euentibus, aut naturali situ & proprietate, specialiter fieri solet: quæ etiam mirabili ordine sunt inuenta, quotidieque (irato an propositio numine, ignotum est) inueniuntur primò violen

tia

tia fulminum, ac turbinum arbores comburentium, unde micantes argenteæ glebæ produntur: deinde li-
 gonibus rasi vertices subterraneorū montiū, ostendūt
 splendēres argēti venas: quas illic prouidus agricola
 fimo abscondit, potius agro pacifico cōtentus, q̄ argē-
 tea minera sponte se offerente: unde suam, suæque so-
 bolis vitam educare posse cognoscit. Formidat enim
 sollicitus agricola nobilem vel fiscum, cuius ager est,
 visa argenti minera, maioris lucri causa eum à prædio
 amouere velle, ne ampli⁹ sit agricultura, vbi fertilis sit
 argenti minera. Ideoq̄, vt dictum est, præligitur fer-
 tilitas agri. Olim ob hanc causam, tam agri, quàm ar-
 genteæ minere sic apparentes sunt desolata: hodieque
 quàm diligenter fieri poterit, absconduntur: tantum-
 que nocuit regentium inexplēbilis avaritia, vt vbi erāt
 putei, seu minere ferrariæ, æreæ, argentariæ sexcentæ,
 vix trecentæ hodierno die ad publicam vtilitatem re-
 lictæ videantur: quorum nomina superuacaneū est hic
 enumerare, dum incolæ earum memoria insigniter con-
 tristantur, ed processisse fata, quod aduersus numina
 violenta nihil audeant attentare.

*Minerarū
 inuentio.*

*Minere ar-
 genteæ ab-
 sconduntur
 ab agrico-
 lis.*

*De rotis, instrumentis, & periculis laboratorum.
 Cap. 5.*

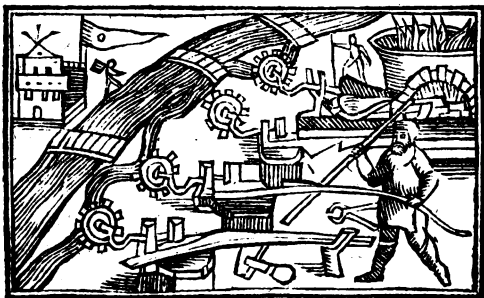
Quod denique superius altissima rota, seu machi-
 na tractoria, humano vel iumentorum gressu cir-
 cumagi reuoluiq̄, præterea homines funibus in-
 sidentes, atque ad ima descendentes, ac rursus vna
 seu fitulæ, mineris vel aqua plenæ, eleuari videntur, id
 significat (prout omnibus est compertum) quod hunc
 modum metallici laboratores necessariò congruen-
 tem seruant: imò quod & ipsa iumenta, equi videli-
 cet, ac grandes vrsi, vicissim & collateraliter in rotis,
 ob grauiora eleuanda vel deprimenda pondera reuol-
 uendis, deputantur, dum nullis cuniculis, vel scalis e-
 gestæ minere, ab antris infernis facilius educi possint.
 Fossores verò, tam graues durosque labores sursum
 deorsumque perpetuò subeuntes, hominum genus du-
 riss. est, & plerunque ob maleficia proscriptionis titulo

*Vrsi serui-
 unt in ele-
 uandis me-
 tallis.*

DE MINE. ET METAL.

*Imperterriti
et metallici.*

ed collectum, sola principis securitate ibidem viuens, ne patria in exilium cōmutata, à postliminio nūquam ad propria reuertatur. Leges tamen laboratores illi, & iura montana sequuntur: quibus etsi ad tumultus, sedi-
tiones, homicidia, ac mille iniurias subito perpetrandas inclinati sint: tamen saeuerrisima constitutione, ne cuiquam malum inferant, constringuntur. In reliquis nullum expauescūt subire periculum, vel ruinam: quæ inter saxorū cadentia fragmenta, siue in trabibus inter latera montium obfirmandis, siue in lethifera minerarū exhalatione aut fœtore, siue inclusi aëris grauitate, contingere possunt. Ideoq̃ sapissimè subduntur horribilibus fatis. Dum enim celerius, q̃ circumspectius impetuose laborant, sustentaculis ruptis, saxiq; cadentibus, vel mox quassantur, vel diebus aliquot (vt prædictū est) cū horribili clamore fame cruciadi suffocātur: quibus, vt viui extrahantur, nullo concesso remedio, vno sepulturæ signaculo, quomodo, quotq; scilicet 30. 60. vel 100. aut plures perierāt in momento, ostenduntur. Manet nihilominus in aliis fossoribus indomitus vigor, vt vel his, vel similibus spectaculis horrendis minimè terreantur. Leui etiam tactu malleorū accendēte immenso pondere maximi montes collabuntur.

De arte & ingenio fabrorum. Cap. 6.

ET si in multis Aquilonaribus regnis & prouinciis
mira fabrorū cuiusuis diætalis, vel fusilis, vel tor-
natilis

matilis metalli fieri solet æstimatio, præcipuè apud montanos Dalacarlos, inuictum pugnatorum genus: tamen in regione Helsingorum (quæ olim ob magnifica gesta Regio titulo decorata fuit) versus Septentrionem aded periti, & diligentes fabrilis officij artifices inveniuntur, ut vix pares habeant in toto Aquilone. Metalla etenim cruda, ac difformia, aquarum rotarumq; ingeniosa directione, longo tractu ob earundem minerarum opulentiam distendere norunt, ut agilitate, & impulsu talium machinarum, breui temporis spatio opus aliquod ingentissimum reddatur consummatum, etiam vsualia vasa extensi æris, aut ferramentorum: vnde non exiguus quaestus gentibus his accrescere solet. Similiter in ferreis portis, ac fenestris laminatis, ac cratibus retiariis, in dissolubili connexionione firmandis, quale opus in iuneturis, vix cernitur in tota Europa.

*Helsing
fabri inge-
niosi.*

De distinctione fusilium Metallorum. Cap. 7.

Est & alius modus in opulentissimis montibus argenti, cupri, seu æris, & ferri fundendi, vel malleandi, apud eosdem artifices Aquilonares, tam utili ac commo ordine distinctus, ut facile vnumquodq; metallum, iuxta propriam naturam redigatur in massam. Argentum in sua fusione cauas fornaces, & liquidos ignes, tanquam pretiosus metallum exquirat, ut resolutum in fluidam molliciem, suppositis oblongis aut rotundis canalibus,

Fuso argenti.

in

DE MINE. ET METAL.

in varias formas ab operariis deputatas extrahatur. Forme quidē taliter effluentes argenti plerunq; fiunt, vt vsuales mensæ, vel sedilia quadra, aut clypei militares: hocq; potissimum ea ratione fit, vt Regis & regni magnificentia ac opulencia, itam quoad incolas, quam magnorū principū oratores, quibus huiusmodi argenteæ massæ donantur, debeant demonstrari. Cuprea autē, siue ærea metalla, oblongis fornacibus eleuatis ex argilla, paleaq;, & ferreis filis, ac funibus cōfectis, multo folliū numero hinc inde pro excitando ardentiore igne appēso, etiam in diuersas formas absq; canalibus in maximas massas, effossa tamen terrarum scrobe, funduntur: sã longē faciliori cōpendio subtus irrupentium ventorū, quo continuati immensi caloris in medijs flāmis stratum metallū, reducitur in varias fornias 100. 200. vel 600. aut 1000. libras, & amplius cōtinentes, etiā naualia pōdera, vel stateras numero grossiore.

Adhuc de eisdem Metallis. Cap. 8.

Ferrum.

FERRÆ verò mineræ, non nisi admiculo aquatiliū rotarū stabella mouētium, vt transeant in dissecabilem massam, ligonibus frustatim seu crustatim diuidūtur, ea semper seruata proportione, vt instar mediæ manus clausæ crusta ferrea, vel quadruplo maiora, ad plura centena millia quotannis fabricētur: quæ crusta ferrea pondere quingentarum librarū, vel amplius, oblongis vasis instar barilium Romanorum imposita, ad exterarū nationes, vel internas prouincias maximo cum lucro exportantur. Chalybis etiā electissimi tanta copia illic est, vt & indigenis, & alienigenis ad omnem adiliū instrumentorū, & quorumcūque armorū, thoracium, galearum ac gladiatorum, & hastarum sufficiat indeficiētem vsum. Sed eò purior in grano, fortior in opere, & tractabilior in ferri mixtura redditur, quò ex ardentiori fornace extractus chalybs, tractim, non subito suffocetur in aqua: quia si totus immittitur, ita ruptibilis, seu frāgibilis redditur, vt nullam vim in sui flexura sufferre possit. Apud Montanos Septentrionis, crustata figura fit instar geminorum digitorum, numerorumque distinctione, videlicet centenario, millenario, &c. quasi foro leuiss, venundatur.

*Vas ferri
continet
500. li-
bras.
Chalybs.*

De Metal-

De Metallicis Dæmonibus. Cap. 8.

HOc in summa colligitur, quod in Septentrionalibus regnis magna sunt dæmonū exercitia, ac ministeria incolis earum regionum: frequentius tamē in stabulis, & mineris in quibus saxa infringunt, cauant, & findunt: quæ & vrnis, seu situlis ingerunt, rotulasq; & cochleas, quibus machinæ tractoriæ sursum trahuntur, sollicitè adaptant, seseque velut vmbra, dum libuerit, in quacunque forma operariis ostendunt, risusque atque inanes cachinnos, ludicraq; præstigia, & alia infinita ludibria quibus infelices decipiunt, vocali sono confingunt. Sed hæc mentita obsequia non nisi in perniciem, & nouissimè in interitum, columnas frangendo, conuertunt: vel casu petrarum, fractione scalarum, pronocatione fœtorum, suffocatione ventorum, ruptura funiculorum, opprimunt, aut conturbant, vt fractis cervicibus decidant, aut magnitudine periculorū Desū blasphement, profundiorē dæmonum catenam ilicd subituri. Idque potissimum faciunt in ditioribus argēti mineris, vbi spes eminent vberior infiniti thesauri inueniendi. Hacque ratione plurimæ mineræ ditissimæ, penitus desolatæ videntur, ac penitus inuadatæ, maxime quod in metallicis locis sex gênera dæmonum cæteris maligniora inueniantur: quorum pauore, atque noxio insultu, multi metallici laboratores periclitantur,

*Dæmonum
sex gênera
in fodinis.*

De ful-

DE MINE. ET METAL.

De fulgure montium Metallicorum. Cap. 10.

Pericula laboratorum.

Fedinarū balitus grauiſſimus.

Ceruſia medicamentum.

Montes minerales inhabitantes ſapiffimè tonitruo, fulgure, fulmine, aut coruſcatione flagrâre, mirabiles effectus in exhalationibus minerarum experiuntur, craſſum videlicet ab antris vaporem, qui omnia obumbrat: grauem in ſuperficie montium circa exitum & introitum aëris ſtrepitum, qui arcet accedentes: & ſuper omnia intolerabilem foetorem, ſulfureo fulminis odori admixtum: què ſi quis inſuetus eò accedens hauſerit, ægritudinem incurret difficilimè reſtaurandam, oppilationem videlicet meatuum gutturis: quæ calida ceruſia immixto butyro repentè pota, diſſoluitur, vt ſucceſſiuè maioribus adhibitis remedijs repurgetur. Cooperatione tamen fortis naturæ potius læſi homines, quam virtute medicinarum, ibidem ſanantur. Contingit præterèa ibidem ic̄tu fulminū, nouas argenti venas in lateribus montium clariffimo nitore denudari: quo inde perpetuum ſortitæ nomen & vſum, fortunas multiplicant poſſeſſoris. Præterèa ibidem tantum ſæuiunt tonitrua, ac fulmina, licet interpolatis annis, vt plura armentorum agmina, tempeſtuôſiſſimo accedente aère, per latos varioſque campos occidantur.

De Aurificibus. Cap. 11.

Oſtenſo ſuperioribus figuris, quòd maxima ac inexhauſta ſit copia argenti in montibus regni Suetiæ, & quomodo reperiatur, & extrahatur ibidè, ſequitur vt eius vſus vel abuſus oſtendatur, ne nobile metallū hoc non habētibus, & bene vti ſcientibus, vt habeant, relinquatur ignotū. Repetitis igitur antiqui tēporis moribus, ſatis mōſtrari poterit, quā ingēs auri & argenti, alteriuſuè pretioſi æris opulētia fuerit quādo (vt primo lib. præmiſſum eſt) tēpla idolorum, triclinia Regum & Principum, vſq; ad infantum cunabula, & equorum frenos, & phaleras, in eminentiſſimū ornamentum extendebantur. Sed auri minera, vt tunc abundans fuit, ita poſtmodum ob ſequam mortalitatē, peſte, gladio, fame, & tēpeſtatibus excitatam, rarefacta

cura

cura eius euanuit. Solam memoriam quorūdam locorum, vnde extractum fuit, ad posteros satis inexplibiles misit, quemadmodum extremis finibus Aquilonis superius fuerat enarratum: attamē non negandum arbitror, quin auri maxima vis sit in Suetico cupro: quod emptum & exportatum, ac plerunq; à naufragio repetitum, arte igneque expurgatum, possessoribus suis prestat inigne lucrum. Hancque artem puto Hungaricos artifices diligenter attendere, qui cuprum valde rubicundum & examinatum, atque in tenues laminas resolutum, externorum negotiatoribus vendunt: qui demum per dominia Regis Poloniae, vsu longarum nauium, in flumine vulgarissimo Vistula, vsque ad emporium Gedanense Ducatus Prussiae deportandum, eoque loco diuidendum faciunt: reliqua domesticis aurificibus. (si arte secretiori aliquid auri è cupro vel ære exprimere possint) salua relinquuntur. Quantum ad argenti usum, nullibi commuius, aut splendidius in omni hominum cōditione venundatur, quàm in Suetia & Gothia: vbi vix domus vel familia reperitur, quæ non semper aliquid annua industria adijcit ad partam possessionem. Quæstus etiam maximus est in magnis imaginibus Sanctorum, regni Tutelarium patronorum, quibus ciboria, siue loca auro argentiue constructa, reuerenter deputantur. Similiter & ornatu virginum in amplissimis capitum coronis, monilibus, pectoralibus, brachialibus, catenis, murenulis, annulisque, à parentibus, paranympis, vel amicis erogatis. Nec frustra, prouidē enim eis potius argento, tota earum vita & hæredum duraturo, quàm sericeis vestibus esu vermium subito perituris, elargiuntur. Imò illustrioribus viris adaptari solebant antiquitus argenteæ cincturæ, vulgariter Silffschena dictæ, atque rotundi argentei nodi in vestibus vndique perstringendis: imò etiam campanulæ argenteæ caudis equorum, vt sono percepto obuij caueant caleitrationem, alligantur. Præterea strepæ, frena, & pectoralia, plurimaque argentea, potius luxu, quàm solido apparatu, fabricantur ornamenta.

Ex cupro rubro aurū possit elici. Vistula fluius. Gēdanense emporium. Argentiū apud Suetos & Gothos electissimum.

DE BELLICIS INSTRVM.

De argenteo ornam. virginum. Cap. 12.

*Schening.
descriptio.
Scheda
torrens.*

EXtat apud Ostrogothos vetustissimum oppidum Scheningia dictum, eò quòd torrens certo tempore impetuossimè alluit latera eius, Schena appellatus. Siccitate verò ad eò pauculam reseruat aquà, vt vix fosis iumentis & pecudibus sufficiat ad aquandis. Sed hunc defectum optimorum fontium abundantia ybique supplet, cùm ex viua scaturigine perperuas habeant venas. Oppidum hoc, etsi vergens ad senium videtur proximum fore desolationi, tamen situ, fertilitateque sua, ac opulentia simile non habuit in tota Septentrionali plaga. Situm, inquam, saluberrimum habet, vtputa inter fertilissimos agros, & prata, ac nemora quercina, valde vtilia & opaca. Platee huius oppidi ad eò ingeniosa industria à primis fundatoribus traductæ sunt, vt quasi ex omnibus circumferentijs, qualitercunque flectantur, ad publicum forum & pretorium, veluti centrum concurrant. In hoc foro stabat gigantea statua, Turonis longi nomine, instar Rolandi Bremensis insignita: ad cuius genua publica quæstione corripiebantur malefactores, præcipuè adulteri, licet raro reperti: qui inter brachia statuæ, connexa ferreis catenis saxa, indicibili confusione ac alijs ludibrijs, in collo eleuata tenebant, maximè in terrorem fragilioris sexus haud corrumpendi. Erant olim in hac vrbe maximo numero plebeie virgines, amplis argenteis, deauratisque coronis palmari altitudine, solentioribus festis incedentes: quarum etiam alius cultus & ornatus, sicuti & aliarum mulierum, totus & opulentus erat in argento, cuius copia ad omnes & singulos, etiam agricolas extendebatur & adhuc extendi creditur, vt gloria Principi detur, quòd potiùs splendidis & opulentis imperat, quàm egenis, veluti Rex Schacorum aut Latrunculorum.

*Turelåg.
Roland.
Adulterorum
pena.*

OLAI

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

De Bellicis instrumentis, ritu, causa, & cautelis præliandi.

EPITOME LIBRI SEPTIMI.

De artificibus ballistarum & telorum. Cap. 1.

P V D Septentrionales gentes, magnus usus reperitur in arcibus ballistis & sagittis: vixque datur incola terræ, qui in similibus armis haud est prouisus: idque propter hostiles insultus arcendos, ac noxias bestias, ubi-
cunque occurrerint, depellendas, vt sunt immanes vrsi ac lupi: contra quos latæ veluti nouaculae producuntur sagittæ, ob pilorum densitatem. Item lignæ sagittæ lato capite, pro marduris, zabel-
linis, ac pyrolis interimendis. Item bifurcatis, pro auibus syluestribus aucupandis: alijs in aquaticis incisi-
uis, ob pennarum duritiem penetrâdam: alijs ad alces, seu onagros, gulones, vulpes, & similes bestias confi-
ciendas. Verum de his & similibus, nõ ballistarum, sed reflexarum arborum sagittis, inferiùs de diuersis animalibus venandis, plura ostendentur.

De sagittis & telis bellicis. Cap. 2.

Quantum ad præliorum congressum attinet, certum omnibus relinquitur, Gothos ceteros in fortitudine ballistarum, sagittarum, lancearum, & gladiatorum præcellere, eò quod vix in orbe maioris rigoris fiunt ballistæ, quàm apud eos: neque maiores gladij, qui hæreditario iure & muere, tanquam suppellex argento locupletior, inæstimabili desiderio affectantur & dantur, ac possidentur. Nec minor in fortibus ballistis affectus est, & rotulis earum attractiuis, quib. mir. agilitate dorso incuruato ballistæ extendantur: talemque vim habet eius vigore emissa *Ballista. Gladij. Vis arcu.*

K 2

ferrea

DE BELLICIS INSTRVM.

ferrea sagitta, vt virum lorica, ac duplici thorace munitum, velut mollem ceram penetrare consuevit. Ideoque earum frequentior, quam aliorum armorum in præliaribus populis, etiam ob alias multiplices rationes, vsus est, vt infra de ferreis mœnibus annectendum erit. Talibusque sagittis ferreis non parui duces exercitus in campis indigentes, multa earum millia secum diligenter ferunt: quoniam portatiles sunt, & raro frustra proiectæ, etiam tricuspides & veneno tinctæ, ob hostium rabiem & immanitatem, sine graui vulnere emittuntur. Nec facile venenatis videntur sagittis, nisi vbi exploratum habuerint hostilem ferociam & crudelitatem, quodd nemini sit passura.

*Sagittæ
tricuspides.*

*Sagittæ
venenatæ.*

De subita conuocatione communitatis ad arma. Cap. 3.

Quoties imminet hostes in litore maris, seu litibus, regnorum Septentrionalium; tunc illico iussu præfectorum prouincialium, accedente consensu & consilio veteranorum in simili negotio valde peritorum, baculus tripalmaris communi eorum aspectui, agilioris iuuenis cursu præcipiti, ad illum vel illum pagum seu villam, huiusmodi edicto deferendus committitur, vt iij. iiij. vel viij. die vnus, duo, vel tres, aut yiritim omnes & singuli ab anno trilinguisti, cum armis & expensis x. vel xx. dicrum, sub pœna combustionis domorum (quæ vsto baculo) vel suspensionis patroni, aut omnium (quæ fune alligato signatur) in tali ripa, vel campo, aut valle comparere teneantur subitò, causam vocationis, atque ordinem executionis prædicti præfecti prouincialis, quid fieri debeat audituri. Itaque nuntius ille quouis posta, seu veredario celerior, peracta commissione lentè reuertitur signum afferens, omnia legaliter se fecisse: continuoque momento vicatim vnus & item alius cursor, qualiter agendum sit, præscripto loco demonstrat. Taliq; modo, qui vel habitudine corporis, vel ætatis vigore idonei ad pugnam videntur, diurnali vel octiduano spatio, innumera multitudo cum armis & expensis

*Suis enim
stipendijs.
militant.*

expensis congregatur, imò agricolæ grandæuiores propter consilia, & experientiam priorum conflictuum acceptorum, in campos accedunt, sicut & fœminæ in mœnibus vrbiũ, vel arcium, vt eiciant saxa, vel calcineas pulres.

De custodia viarum & exploratorum. Cap. 4.

AT qui ne hostilis exercitus, quid incolæ meditentur agnoscat, loco opportuno deputatur viarum custodes, qui neminem ab ea multitudinis conuocatione descendere sinunt, imò nec nũtios hostium, quando deprehenduntur nõ pacis gratia, sed explorandi causa aduenissẽ. Volunt enim incolæ inimicos, quanto numero congregati sunt, quibũsve hastis & armis, seu contis aut sagittis vtuntur, ignorare: quandoque enim hastæ (vulgari Italico Pichæ dictæ) duobus aut tribus pedibus longitudinẽ exuperant hastas, seu lanceas inimicorum, vti in eiectione Regis Danorũ Christierni 2. anno Domini M. D. xxj. ductu nobilissimi Gostau Ericson, postea Regis, euenit: qui xx. millibus huiusmodi hastatorum montensium inhabitatorum Dalacarlorum, ad campestria loca Arosiana, sub finem Maij impetuose hostibus congressurus descendit, & in momento victor euasit. Horror enim Christiernianæ seueritatis nõ vnã familiã, aut prouinciã, sed vniuersos incolas agitabat in furorem, vt viritim exeuntes prorumperet in vltionem. Quo ordine, causãve factum est, vt idem Gostauus vbique concurrente infinita multitudine, etiam illustrium & nobilium assensu, primò proclamatus sit Princeps, & inde Rex à tribus Episcopis sanctæ Romanæ Ecclesiæ communionem habentibus, sit coronatus: de cuius gestis alibi diffusius ostẽdetur. Nuntijs igitur, vel cursoribus, pronuntiando congressu multitudinis ad prælium, nil vnquam celerius aut seuerius excogitari possit, quia hos neque vis niuium, neq; imber, neque æstus, neque nox distinet, quin propositũ sibi cursum celerrimẽ cõficiant: quorũ primus proximo pago denunciat, & ille propinquiori, & ita deinceps, donec è territorio seu di-

Hastæ Gosthorum longissimæ. Anno domini. 1511. Christiernus Danorum Rex regno pulsus.

DE BELLICIS INSTRVM.

strictu, cuncti cognouerint, vbi, quandoque, & propter quid sit congregiendum. Nec satis securus erit præfectus, si titubat, aut vacillat, quid prouocatae multitudini debeat imperare. Gratis enim pro patria militaturi, ilicò scire volunt, quid expediat peragendum.

De directione multitudinis conuocate. Cap. 5.

*Præfectorū
in bello se-
dulus &
prudencia.*

Congregatae multitudini incolarum, mox adsunt prudentiores præfecti, qui vno tempore & agenda demonstrant, & cohortes, turmas, ac legiones distribuunt, aciesque seruandas prædicunt, vexilla committunt, causas belligerandi exponunt, præmia, prædamque victoribus promittunt, hostium insolentiam & damna inculcant, & quam necessarium sit patriam tueri libertatem, vniuersis & singulis manifestat: hæcque celeri expeditione omnes audacissimos iniuriarum vindices reddunt, ea potissimum ratione, quod domestico tyrocinio prius didicerant bellicos exercere congressus, idque pilis, sagittis, fundis, gladijs, quibus aliquoties, vel sæpius hostem interimere vel fugare consueuerunt: quidve in bello fieri oporteat, non minus commodè sibiipsis præscribere, quam ab alijs addiscere norunt. Quo fit, vt dum in hostem non secus quam graues, & luctuosæ tempestates vno impetu deferuntur, ferociterque irruunt, vel facultatem inueniant cædendi, sternendi, capiendi, aut omnia in hostilibus castris confundendi, prout natura loci concedit. Populoque mos est tumultuaria atque cursoria pugna dimicare. Qui verò cæteros antecellunt in hastis, aut statario bello, suo ordini seorsum deputantur, vt suis sint auxilio, si resistentia hostium in ipso impetu retrussi fuerint, vel fugati. Alij verò turmatim conglobati, aut itinera custodiunt, vt hostem ad insidias & iniquiora loca contrudant: aut commeatum auferunt, vel impediunt, vt diurnitate sufferendæ pugnae defessum reddant, aut ad extrema pericula voraginum, ac precipitiorum cogant, vt rupium faucibus ipsum hostem inclusum facili negotio conficiant, vel captiuent. Summeque prouident, quod nouas, recentesque pugnato-
rum

*Pugna Go-
thorū tu-
multuaria.*

rum turmas bello inualeſcente inimicorum viribus inceſſanter opponant, vt in tuta munimina recipiant debilitatas.

De littoralibus prelijs. Cap. 6.

Immimente maritimo bello mira diligentia vtuntur Septentrionales populi, præſertim Gothi, Sueci, ac Finningi, in hoſtica claſſe arcenda, vel excipienda. Aut enim ex rupibus tanquam naturalibus præſidijs eminus hoſtem ſagittis arcant à littore, aut propius accedentem ſaxis è ſublimi proiectis elidunt, aut in faucibus portuum ſtylos cæcos, denſasque ſudes ſub aquis infigunt, vt ſine deſenſoribus aditum aduerſarijs valeant prohibere. Aliquando etiam hoſtium opinioni timidos ſe demonſtrât, in extremis ſyluarum brachijs latitantes, vt quo loco prædandi cauſa hoſtes aduenerint, cornuum acutiore citato ſono, conuocent reliquam multitudinem in abſcuro permanentem. Plerisque enim in locis littoralibus accessus recessusque ſyluarum teneris arboribus incisis, inflexisque crebris in latitudinem ramis enatis, ac rubis ſentibusque interiectis effecerant, vt inſtar muri, hæ ſepes muniméta præbeant, quæ non modò non intrari, ſed ne facile introrſus perſpici poſſint. Intra eas ſyluas quaſi ſingulis prouinciarum portibus obiectas, maxima multitudo latitat incolarum: quæ ed celerius inimicis congregitur, quò diligentius ſpeculatorum induſtria fuerit excitata, præſertim dum hoſtes per ædium incendia, & agrorum depopulationes ſæuire videntur. Eo nanque ſcelere nullum truculentius indigenæ reputant, nec atrocius patria ſeueritate compenſant.

Dense ſepes pro aggeribus.

De fundis lapidum, & igniti ferri.

Cap. 7.

Flexilibus catenis, ferreisque iuncturis, fuſtibus ligneis alligatis, sæpius in caſtrorum obſidione, quam reliquis armis Aquilonares vtuntur, præſertim vbi cæpus circumiacens ſit lapidoſus. Vbi autem ſaxa non ſunt, quod rarò videtur, cruſtatum ferrum ignitumque

K 4 ſcintil-

DE BELLICIS INSTRVM.

*Ferrū candens proij-
citur fūdis*

scintillis micans, forfice in bursam fundæ impositum, vehementi iactu in castra emittunt. Habēt enim semper ad manum vasa instar barilium Romanorum, plena crustato ferro, eoque in ignem misso, & fundis applicato, ac contra obsessos proiecto, tam vehemēs vulnus, & cruciatum infligunt, vt rara, vel nulla medicorum ope valeant restaurari. Casu etenim, ob ponderis grauitatem & tactus adustionem, irremediabiliter lædit: sicque abditorum ferreorum crustorum terrore vel vulnere conficiunt hostem: cuius rei memoria recētor

*Christianni
2. exercitus
ignito ferro
fusus.
Ignita sagitta.*

est in Danorum Rege Christierno I I. qui talibus armis anno M. D. xxj. in ciuitate & castro Arosiensi perdidit potentissimum exercitum suum. Similiter & sagittis ignitis: quæ de flamma ereptæ, atque forfice balistis impositæ, repentino iactu eō atrociora vulnera indiderunt, quō minus manibus propter ardorem extrahi quiverunt. Sed miserabilius erat, quōd ferreæ sagittæ, ac crusta ignita in puluerem bombardalem cadentia, quasi momentaneo excitato flammarum impetu, latius per circuitum plurimos astātes milites interemerunt: maximè etiam, quia Montani, ferox hominū genus, mineralibus exercitijs educatum, sagittis, saxis, ferreisq; crustis, quasi imbribus per fundas emissis, vehementer instabant. Vidi ego exinde spatio ccl. miliarium Italicorum nauigio in regiam Suetiæ Holmiam plurimos sic miserabiliter sauciatos, eodem anno terribili spectaculo, nempe naribus oculis, brachijs, pedibusq; euulsis adduci: qui tandem insanabili vulnere & cruciatu, præcipuè Germani, Dani, & Scoti miserabili morte vitam efflarunt. Quæ sors & mors, eisdem militibus Germanicis, ac Danicis, præcipuè Iuthis, & Hol-

*Hostis nū-
quā proca-
citer contē-
nendus.*

satis euenit, quōd Mōtanos illos (Dalacarlos dico) despecto nomine, inermes rusticos, & ad prælia indisciplinatos, homines stupidos, & imbecilles reputabant, & appellabant, etiam imprecātes, quōd è cælo Myriades compluerent rusticorum, quos omnes quasi locustas vno momento excutere vellent, & possent, inanibus verbis insultantes. Sed re ipsa compertū est ilicō, verba & minas nil valere, dum appropinquarent qui verbera & mortem inferre valebāt: Viso etenim impetu in meridie

ridie diei Pentecostes ipsorum Montanorum, seu Dalacalorum, mille iniurijs vnâ eum reliquis regnicolis ad iracundiâ prouocatorum, nō solum non attēratam pugnam validissimo milite equestri & pedestri, cōtra multitudinem institutam sustinere nequuerunt, sed turbatissimo metu in propugnacula vitam defensuri, sese velocissima fuga receperunt: in quibus, vt dictum est, sagittis ignitis, & ferro crustato interimebantur.

De velis centurionum. cap. 8.

Quamuis tumultuaria manus, & inermis ruricolarum turba, vbique per orbem militaris disciplinae nullam credatur habere peritiam: tamen longè seuerior ratio deprehenditur in Septentrionalibus populis, qui comportatis expensis certi temporis, & armis, alacriter ad res bellicas æquè vt ad trepidia congregiuntur. Validissimi enim sunt, præsertim Sueci & Gothi, in arcibus, fortalitijs, oppidis, ac vrbibus obsidendis, & impugnandis, idq; multiplici modo, prout hoc libro varijs capitulis inferius ostendetur. Hic tamen modus superiori figura depictus, cæteris fortè periculosior existimatur. Incolæ enim grauissima læcessiti iniuria & tyrannide, vt ea liberentur, in vnum collecti, crudelibus præfectis celeriter amouendis subito congregi non formidant: vnde & eos superatos, atque ad arces & oppida confugere coactos, mox agminatim arcibus inclusos obsidione cingunt, coniun-

Præfectorū tyrannidē non ferunt Gothi.

DE BELLICIS INSTRVM.

Atisq̄ue viribus & animis, arbuta seu sarmenta colligunt, & hæc virentibus runiperis vbique crescentibus, cum pice, corticeq̄; arboris betulinae ingenioso compendio restibus constringunt: idq̄ue aded immani altitudine, & magnitudine instar longarum turrium efficiunt, vt vnã quãq; congeriem (quam Veltam vocant) antrorsum mouendo, circiter viri centũ voluant, aut plures, prout immensitas huiuscemodi veltarum requirit: quæ etiam velta, talem securitatem motoribus suis ob vastam spissitudinem præbet, vt nullo sagittarum, scorpionum, aut tormentorum genere in eius admotione lædi possint.

De modo & tempore adducendi veltas. Cap. 9.

VT autem expeditius animo suo vlciscendi, mature efficaciorq̄ue naturæ adminiculo satisfacere valeant, ex industria ventos expectant, & eligunt tempestuosos & austeriores, qui admotos & accensos veltarum fumos & flammæ tectis arcium intrudant: alioq̄ue latere turmatim imminet sagittarij infestiores, qui vel obsessos in fenestris, vel scuta in manibus opposita, aut capita obsessorum, ita sagittarum ac telorum multitudine replent, vt formam induant ericiorum. Eoq̄ue finaliter vis ista progreditur, vt obsessis viribus destituti, vel flammis & fumo deuicti, horrendo spectaculo, nullis admissis conditionibus aut pactis, interimantur. Nescit enim effrenis rusticorum simplicitas alia tractare pacta, quàm sola mors amarissima præscribit obsessis, ed quodd toties vaserrimis impiorum præsidium & hostium inducijs illudam ac afflictam se meminit, vt potius eligat semel fortiter pugnando mori, quàm ad tanta ludibria ac tormenta tyrannorum diutius reseruari. Et hinc mos crudelissimus inoleuit, vt milites gregarij cum Sueticis ac Gothicis ruricolis & indigenis, publico certamine congregientes, desperatione vitæ retinendæ neminem captiuent, nec econtã, sed sese mox interimunt furia quadã beluina, prout vbique per latissimos campos non Epitaphia, sed ipsa ossa rupibus vbique affixa demonstrant.

Attamen

*Populi in
seditionem
acti furor
implacabilis.*

Attamen hæc luctuosa calamitas plures externos milites variarum nationum, eò ob vilem vitæ venditionem confluentium, dira morte consumit, quàm ipsos indigenas, qui viribus aucti quotidie fortiores, feuerioresq; aduersus quamcunq; hostilem vim exurgunt. Testatur etiam hoc peregrini milites, qui numine propitio miseras has quandoque euasere, documentum cæteris omnibus præstantes, Suetici argenti spoliū, vita & sanguine ab extremis gentibus, dispari commutatione fore emercandum.

De sudibus, telis, & foveis insidiosis.

Cap. 10.

Milites seu Septentrionales populi munitiones opponendo imminentibus inimicis, multa, quemadmodum & aliæ gentes, vtuntur arte & viribus, tempus locaq; considerantes, quibus indubiè exigua manu circumueniant hostem, tempus scilicet hyemis, veris, æstatis, aut autumnī. Hyemis itaq; tempore si pugnandum erit, quia adminiculo niuis & glaciæ (vt infra dicitur) centum sufficiunt resistere mille. Si veris, tunc hostem eò prouocant, vt incidat in saxa: quorum copiâ infinita ibidem est frigore ad casum laxata, vt eques stabile vestigium non inueniat, quod tutus à lapsu, & præcipitio sit, quacunq; virtute prælietur. Si æstatis tempore, tunc fossatis, sudibus, & stylis pineorum ramorum adumbratione coopertis, aut paludinoso loco excipiunt temerarios inimicos. Si tempore autumnī, ad valles locaq; decliua prouocantur ab hoste, imbribus eum infatuant & eneruant, vt ad angustos limites redigatur, donec plures congregati non adiutorio, sed miserando spectaculo, & periculo sibi inuicem fiant. Nihil enim ita equitibus nocet, vt locus angustus & voraginosus: qui vix euitari poterit, dum strenui equites ira concepta, quocunq; cernunt ducem volitare, cum robore & impressione sequuntur. Nec fuga saluti erit, propter equitatum à tergo instantem: nec dextrorsum aut leuorsum, ob præcipitia, limosas paludes, profundas voragines, insidiosas

Septentrionalium in bellis gerendis prudentia.

DE BELLICIS INSTRVM.

fidiosas specus & aquas, ac saltus, pericula euitari possunt. Tuncque deprehenditur, quod non solis ensibus, lanceis, sagittis, contis, ac pugionibus dimicare iuuat, sed locis scabrosis & iniquis, ad que nimia presumptione, & improvidentia sunt illapsi. Quod si victores euaferint, durum est eorum ferociam reprimere, sicuti & fugientium ignauiam & perfidiam reuocare: & forte quia vndique conclamatur ad arma, tela, & diuersa compendia mortis.

*Victorum
ferocia, &
ignauia.*

De stratagemate Regis Hachonis per frondes. Cap. 11.

ATroces iniurias quam vehementi spiritu & studio Gothi vindicare soleant, parumper presentis capite demonstratur. Erat olim in patria Gothorum potentissimus rex Hacho nuncupatus, aded præclaris & magnificis gestis addictus, ut cæteri proceres potius ea admirari, quam imitari valerent. Tanta enim circumspectione omnibus Reipublicæ partibus satisfecit, ut quemadmodum contra hostes in bellicis rebus incomparabiliter strenuus esset, ita in ciues & amicos nullum benigni Principis officium præteriret. Hic potentiam & militiam suam diuisit in duas classes bellicas: quarum vnam fratres eius, patriæ limites, & populos defensuri, strenue gubernant, dum ipse interim altera classe, militumque parte succinctus, arma Occidentalibus Oceani insulis inferret. In quibus constitutus, cum certis nuncijs didicisset, duos fratres suos bello nauali à Danis oppressos, tertium verò ignominioso mortis genere in suæ familiæ, & Suetici Regis contumeliam absumptum, nihil ulterius morandum ratus, totius exercitus sui robur ex Hybernia in Danos conuertere properauit: quem licet Starchaterus pugil Sueticus, & nonnulli alij causis adductis deferebant, tamen classe, residuaque militia, felicibus velis peruenit in littora Zelandiæ, rectoque ac celerrimo cursu, per saltus, & per nemora, vsque ad regiam, in qua tunc Sigarus Regem versari intellexerat, contendit. Nec accelerationi prospera fortuna defuit: nam primam & secundam

*Sigarus
Dan. rex.*

eundam vigilum stationem, suspenso tacitoque itinere præteruectus, cum ad extremas sylvarum latebras deuenisset, iussit abscissos arborum ramos singulorum suorum manibus gestari. Quod cum milites in tertia statione constituti aduerterant, mox Sigaro nunciant, se insolitam & stupendam rei nouitatem admiratibus oculis subiecisse. Visum quippe erat nemus suis sedibus euulsum ad regiam usque properare. Tum Sigarus animo ad insidiarum considerationem conuerso, respondit, eo sylvarum accessu sibi extrema fata portendi. Moxque militem, quem inopinatus casus obtulit, contrahens, obuiam aduenienti hosti progreditur: fit atrox & pertinax pugna, Suecis suo more vindictam vehementissimè sitientibus. Cecidit eo prælio Sigarus Danorum Rex, Hacho uero uictoriam in crudelitatem conuertens, nulli sexui, aut ætati pepercit; regnumque Daniæ tam seueriter opprimebat, ut illud nequaquam ad tributum aut subiectionem, sed ad extremam desolationem expugnasse uideretur: nec quiescisset, donec magnam eius partem desolatam reddidisset, nisi morte patris ab eo conatu in Gothiam subire reuocatus fuisset. Substituit tamen alterum eiusdem nominis ducem Hachonem, cognomèto Fastuosum: quem cum Dani post Sueonum abscessum uiribus destitutum uiderent, confestim ad arma reuersi, statuerunt se à Suetico iugo ereptos in pristinam libertatem vindicare: filioque Sigari Siualdo in Regem assumpto, prælium uolentius, quam unquam prius, instaurant. Fuit ea pugna adeo uolens, & cruenta, ut prostratis anrea multis millibus, tandem ambo exercituum duces Hacho & Siualdus corruerint: erantque paucissimi, qui sibi post tam miserabilem cladem, fuga consulere potuerint. Et hic fuit finis infelicissimæ pugnae: in qua omne regij sanguinis stemma in Dania extinctum, ad unam foeminam Gyriatham, Gothico regno oriundam peruenit.

Dani ab Hachone bello subacti.

Hacho Fastuosus.

Siualdus.

Gyriatha Danorum Regina.

De hosti-

DE BELLICIS INSTRVM.

De hostilibus incendiarijs puniendis. Cap. 12.

*Sueno Dan-
tia Rex.*

Finuidia.

*Ad huc ferè
modu ebrie-
tas perdi-
dit Troia-
nos.*

*Danorum
proceres.*

Meminis Saxo Danorum egregius scriptor, Sueno-
nem Daniæ Regem tam pertinacibus armis &
odijs, Sueonum Gothorumq; incolas impugna-
re statuisse, vt nulla pacis conditione admiffa, aliquis
saluus & tutus viuere permitteretur in sua vita ac li-
bertate, etiam si Rex eorum in foedera quæcunque de-
cerneret, consentire. Hyberni itaque temporis benefi-
cium nactus, expeditiora elegit itinera, rapinisq; & in-
eendio Finniam olim, nunc Finuidiam, Meridionalem
Gothorum prouinciam, prædabūsus aggreditur. Oc-
currunt indigenæ supplices, patriam seq; dedentes: nec
sic se prostrauisse contenti, etiam com meatibus præbi-
tis, hospitalitatis eum obsequijs prosequuntur. Propter
quæ officia dum sese tutos non experirentur, fas puta-
bant insidijs impacabilem corripere crudelitatem: vn-
de & illustres viros, familiaresq; eorum, cædis & rapi-
narum socios, maiorem noctis partem in comestatio-
nibus extrahentes, temulentiaque graues, in horreum
annona vacuum, pariter sobrietate exutos se recipien-
tes, prædicti Finni igne & flamma, quibus antea pena-
tibus in horrendo frigore priuati erant, vnanimiter
congregati interemerunt. His namque altiore somno
spirantibus, Finneses foris valuas obicibus obseran-
tes, igni sparsere tectum: iamq; eius maior conspiraue-
rat pars, priusque ædes in cinerem prope collapsa fuit,
quàm pressos mero sensus vis ardoris expungeret. Po-
stremo propiore flammaram feruore correpti, dū nu-
di valuas erumpere gestiūt, forinsecus eas occlusas co-
gnoscunt. Vrgebat intus incendium, foris hostis veta-
bat egressum: sed præsens poena sequētis metum leua-
bat, instantisq; mali periculum futuro tristius ducebatur.
Quo euenit, vt Dani ferro, quàm flammis opprimi
præoptantes, validius connisi, præiecta foribus clau-
stra conuellerent, vtq; vnum periculorum effugerent,
in aliud ruere non dabitarent.

De eodem periculo amouendo. Cap. 13.

Egregiæ indolis pueri, quos sibi in clientelam præ-
dicti duces, & illustres viri, respectu propinquitatis acci-

tis acciuerant, absq; ætatis miseratione sub Nicæ am-
 nis glaciem nudatis corporibus Finuidorum ludibrio
 merſi in eodem alueo, fatum & tumultum recepère: ita
 paucorum agrestiuū fraude, hoc est, æqua vindicta, ma-
 ximæ expeditionis labor exinanitus euauit. Neq; eo
 solùm vetusto tempore id accidisse compertum est, sed
 quotiescunq; Gothos ac Suecos hostilibus armis spo-
 liandos Dani impetunt, toties in ædibus cōstricti, par-
 tim ignibus, partim aquis, partim ferro, apertè vel insi-
 diosè vt plurimum absumuntur: quod eò faciliùs fieri
 creditur, quò in ligneis ædificijs vndique combustibili
 materia circumdatis, crapula fatigati profundè dormi-
 tant, stultè existimâtes, inter eos homines se fore secu-
 ros, quibus omnè violentiã & crudelitatem infligunt:
 eoq; celeriores ac horribiliores pœnas subeūt, quo sæ-
 ua tyrannide petulantius, in ædes ac fortunas incolarū
 sunt grassati. Priuati enim domibus, in asperrima hye-
 me, vxores & paruulos sylvarum latebris abscondunt,
 vnoque impetu ac furore & desperatione ducti, balli-
 stisq; & relis armati, rapaces incēdiarios per viarū in-
 sidias quæsitos, occidūt, vt vita amissa bona ablata re-
 assumantur à possessoribus iustis. Quo fit, vt vel atro-
 cissimo periculo dispereāt, vel expeditiore (sed fœdior-
 e) fuga, impetu ruricularū elabantur, quippe spolijs
 inter hostes relictis, sese spectaculū & ludibrium non
 modò externis, sed domesticis, nudi spoliariq;, & ple-
 runq; saucij domū ægrè reuertentes, ostendunt. Stultè
 igitur bellū in hyeme cōtra colonos accipitur, quando
 iussu dominorū, simili exorto inimicorū casu includē-
 dorū, domos repagulatas cōburere non formidant,
 quia abundātia propin quarū sylvarū, nouas ædes mu-
 tuo adiutorio erigere possunt. Domus autē nunquam
 in latere, sed in culmine tecti fenestras habent, idèd fo-
 ribus obseratis, faciliè somno sepulci comburūtur.

*Hostium
 quam cre-
 dendum.*

De custodia riparum tempore hostili circa lacum

Meler, in superiori Suetia. Cap. 14.

EST præterea in supetiori Suetia lacus insignis Me-
 ller appellatus: de quo supra lib. 3. dicta fuerāt plu- *Meler la-*
 rima admiranda, præcipuè quòd inter Septentrionales *cus.*
 aquas

aquas sit piscosissimus, atque plures illustrium, ac nobilium hominum habeat arces & palatia, pro more gentis satis ornata: præterea aliquot insignes Ecclesias Cathedrales Arosiensem, & Strengeniensem: vbi vetusto tempore supersticiosus cultus viguit idolorum: maximumque certamen herodum, pugilum, ac gygantum, prout cernere licebit in immanibus saxa à campis & montibus in parietes Ecclesiarum translatis: in quibus literarum Gothicarum longo atque obliquo ordine, leguntur gesta dictorum gygantum. In sinu etiam huius lacus scopuli sunt inaccessibiles, ab incolis vocati Gallinarum pulli. Rupes enim media est Gallinæ nomen habens, quemadmodum apud Noruegianos scopuli reperiuntur Ouorum, id est, Eggiafiord appellati. Præterea è mari in Gothiam & Suetiam nauigantibus certi sinus maris, & promontoria obijciuntur, quæ mensarum, scamnorum, coruorum, porcorum, falconum, & præliorum nominibus nuncupantur: in quibus, ingruentibus inimicis, inter media saxa cum scaphis insultorij se abscondunt: imò apertè conseruant incolæ, vt hostes intercipient præsumptuosè adnauigantes: quique, si litrus solidum hostes ingressi fuerint, armatam multitudinem vbiq; in littoribus, pro patriæ defensione animosè inueniunt congregatam, quemadmodum specialiter in sequentibus libris ostendetur.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

OLAI

*Scopuli
cauendi.*

81

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

*de statu Regentium & officiorum ac exercitio
militari.*

Epitome Libri octauī

P R A E F A T I O.

Declaratis primæui temporis Gothorum Sueonumque potentissimis Regibus, per charissimum fratrem & antecessorem meum Ioānem Magnum Gothum Archiepiscopum Vpsalensem, in historiis suis nuper hīc Romę impressis, succinctior via relicta videtur, qua declarari congruit, quomodo, qualesue constitui solent Reges in Septentrionalibus regnis, vbi post descensum Noę ac filiorum eius ab arca, prius quàm in reliqua parte totius orbis, iidem filij & nomē & gubernium, patris institutione creduntur habuisse, atque demum inde totum mundum ampliassē, prout postea multis attestantibus grauisimis authoribus comper-
Noę & filiorum eius ab arca descensus.

tum est, ab eadem Septentrionali plaga plus quàm triginta quatuor Reges exiisse, & potentissima regna late per orbem instituisse, quemadmodum anno Mille-
Regna 34. ab aquilonaribus.

simo quingentesimo trigesimo nono, in charta mea Gothica Venetiis impressa, lucidius declaratur: quorū
Charta Got. Venet. impres.

gesta quàm ardua, ac magnifica sint, ipse idem frater meus antedictus in historiis suis fidelissimē scriptis attestatur. Quibus sic demonstratis, ostendendus insuper erit modus, quomodo Regia electio, vel stirpium successio, ac exercitia militaria, à vetustissimo tempore regentium, & officiorum fuerant obseruata.

L

De ele-

De electione Regis. Cap. 1.

GLoriosa maiorū cōstitutio nomine municipalitū, successiuis seculis & generationibus tradita, in sui exordio præcipit, vt incolæ Regem electuri in Suecia, senatores ac proceres, nuntiiq; omnium prouinciarum, cōmunitatum, ciuitatumq; regni prædicti cōuenire teneantur in Archiepiscopali ciuitate Vpsalensit: vnde non procul est lapis campestris amplus, ab incolis perpetuo tempore Morasten appellatus, in circuitu 12. continens lapides pauld minori forma humi firmatos: in quo loco prædicti senatores, seu regni cōsiliarij, ac nunciij cōfluere solent. Ibidem ex senatu præcipuus oratione circumspecta proponit, quàm necessarium sit pro regni, omniumque incolarum libertate, in vnum Regem, ac principem consentire, prout à maioribus supra talem lapidem, qui firmitatem signat, prouidentius fuerat obseruatum: omnes exhortans, vt libero, quem velint, voto quantocius ex nomine prosequantur. Nec mora proluxa interuenit. Qui bonum publicū, regniq; gloriam, pacem & concordiam semper tueri visus est: qui priuato regimine nullum læserat: qui victor in bellis frequentior fuerat: qui totius populi iustè viuendo fauores sortitus est: qui legis & religionis amātor est: is omnium nuntiorum prouincialium vnanimi cōsensu Rex appellandus eleuatur: eo tamen respectu, vt si filius Regis, frater, aut consanguineus, prædictas virtutes habuerit, non hæreditatis, sed electionis iure cæteris

*Morasten.**Lapidis
symbolum.*

teris omnibus anteferatur. Sed nec negari videtur, quin tales omni diligētia, cura, authoritate, gratia, precibus, pollicitationibus sibi procurēt populares fauores. Nōnulli comminatione externorum Principum, pariter & armato auxilio violēter sibi Regium titulum ascribi festinant. Sed nulli infeliciores illis, quia violentum eorum imperium, populi contradicente voto, non erit diuturnum, etiam si inter munitissimas arces, vel sydera posuerit solium suum. Vtcunq; euenerit, ille semper securius intrat, durat & exit, qui voce populi satis prouidi, vocatur ad regnum, quasi animo, virtuteque, siue inter suos, siue inter hostes clarissimus ac strenuissim^o reputatus: quia nihil prius, aut antiquius illi videtur agēdum, quā̄m prospicere proceribus, ac populis suis, vt iustum imperium, firmum præsidium, & perpetuam pacem habeant. Et cū̄m hæc fecerit, populus non tolerat aliquem alium sibi Regios honores vindicare.

De adoptione Illustrum per arma. Cap. 2.

Quia morem vetustissimorum Principum Gothiæ adhuc sua ætate in filij adoptione seruare nō desijt potentissimus Rex Gothorum Theodericus, idcirco epistolam eius lib. 4. Regi Herulorum trāmissam, volui hic inferre. Per arma, inquit, fieri posse filium, grande inter gentes constat esse præconium: quia non est dignus adoptari, nisi qui fortissimus meretur agnosci. In sobole frequenter fallimur. Ignauī autem esse nesciunt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiā non de natura, sed de solis meritis consequuntur, quando vinculo animi obligantur extranei. Et tanta in hoc actu vis est, vt prius se velint mori, quā̄m aliquid asperum patribus videatur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te præsentī munere procreamus, vt competenter per arma nascaris, qui bellicosus esse dignosceris. Damus quidem tibi equos, enses, clypeos, & reliqua instrumenta bellorum: sed quæ sunt omnimodis fortiora, largimur tibi nostra iudicia. Summus enim inter gentes esse crederis, qui Theoderici sententia comprobaris. Sume itaque arma mihi, tibi que profutura. Adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. Nos arma tibi dedimus, gentes

Theodericus Rex Gothorum.

DE STATV REGEN. ET OFFI.
 autem olim in virtutum pignora præstitērunt. Salutar
 tes proinde gratia competenti, reliqua per illum, atq;
 illum legatos nostros patrio sermone mandamus, qui
 vobis literas nostras euidenter exponant, & ad confir
 mandam gratiam, quæ sunt dicenda, subiungant.

De eadem adoptionis forma. Cap. 3.

ERat præterea tam rigida apud veteres Gothorum
 Reges obseruatio in armorum experientia, vt eo
 rum legitimi filij cum patre, in publica aut priuata mē
 sa cibum nō sumerent, antequam armis idonei ab ex
 ternis Principibus declararentur: quod & Pau. Diaco.
 lib. primo cap. 23. attestatur. Dum enim Longobardi
 peracta victoria ad sedes proprias remeassent, Regi suo
 Oduin suggererunt, vt eius filio Albuin conuiuia fie
 rent, cuius virtute in prælio, Regis Gepidarum occiso
 filio, victoriam cepissent, vt qui patri in periculo, ita &
 in conuiuio comes esset. Quibus Oduin respondit: se
 hoc facere minimè posse, ne ritum gentis infringeret.
 Scitis, inquit, non esse apud nos consuetudinem, vt Re
 gis cum patre filius prandeat, nisi prius à Rege gentis
 extera arma suscipiat. His Albuin à patre auditis, qua
 dringentis iuuenibus sumptis, Turismundum Gepi
 darum Regem, cuius filium aliàs in bello occiderat, in
 signia armorum petiturus accessit: quem Rex benignè
 suscipiens, instituto conuiuio ad dexteram collocauit,
 vbi sedere consueuerat filius eius aliàs interemptus:
 quod tamen pater reuoluens, alta suspiria traxit, gra
 uem existimans filij mutationem. Ob quam cū Re
 gis alter filius, & aulici, telis eductis vindicare contē
 derēt, Rex eisdem sub dira interminatione cōpescuit,
 asserens eam victoriam esse impiam, cū quis hospite
 m in domo propria occiderit: vnde & singulos in læ
 ta conuiuia redire decreuit: sumensq; arma filij sui in
 terēpti, ea Albuin tradidit, atq; cū pace & incolumita
 te ad patris regnū remisit. Dehinc patris cōuiuia factus
 omnia ordine narrauit, insignemque laudem pro tanta
 audacia meruit: sed multò maiorem Turismundus, pro
 constātissima fide in hospitem efferatissimum obser
 uata.

Pau. Diac.

*Oduin Lon
 gob. Rex.
 Albuin
 eius filius.*

*Turismun
 dus Gepi
 dar. Rex
 hospitalis.*

*Hospitalis
 Regis fides
 & clemen
 tia.*

nata. Est etiam recepta hominum opinio, velut sanctio militarium virorum, ut Rex militem equestris ordinis, id est. Equiriatus dignitatis, creare possit, qui ante suam coronationem in eo ordine assumptus non fuisset: quia sub autoritate Regij culminis hoc includitur, velut ser- tum ex rosis super aureum diadema.

*De militari educatione Illustrum, ac nobi-
lium puerorum. Cap. 4.*

ERat apud veteres Gothos non postrema cura, de rigida educatione puerorum: quos militaribus exercitiis & bellis communi lege satagebant, ut tales omni casu patria haberet defensores, quales olim in vetusto seculo maiorum instituisent imitatores. Isque modus in primis servabatur, qui & presenti tempore durat. Olim pueri recenter cunas egressi, virgas & mammas experiebantur: primum in balneis calidissimis graviter ad sanguinis effusionem cadebantur, deinde in algidissimam aquam ferè ad periculum mortis detrucebantur, unde compactiora membra referret, quo ipsi pueros suos ad tolerandos aestus atque algores obdura- bant: etiam pueri ad aram sic verberibus afficiebantur, ut multus è visceribus sanguis exiret, nonnunquam etiam ad suspicionem necis: quorum non modò nemo exclamavit unquam, sed ne ingemuit quidem, ut iam vitæ severitatem, ab infantia cunabulis & cum lacte materno imbiberent. Siquidem noviter etiam natos pueros ad flammam primum deferebant, sævoque gelu durabát, & undis: deinde adolefcetiores facti gravifimas plagas in corpus & vultum excipientes, eo silentio ferunt, ut ne oculorum motu, aut metu impatientiam testari audeát. Plumarum mollitiem vitant. Durum tegmen illis amictui est. Cibus, potusque fortis. Tabulatis plusquam plumatis lectis incumbunt, & similibus asperrimis rebus, ut membra induant solidiora, & ad omnes adversos casus aptiora. Quia vero Rex Hungariæ Ludovicus delicatissimè nutritus erat, plurimum arguere solebat promos suos, ne fortè è bello fugiens, dape rustica qualicunque sorte quæ sita, vitam redimere posset, prout postea probavit eventus.

*Rex Hun-
garie Lu-
dovicus.*

DE STATV REGEN. ET OFFI.

De ratione & modo equitandi. Cap. 5.

*Illustrium
tyronum
progymna
smata.*

DEinde equitandi, iaculandi, sagittandi que studio diligenti veneratione apud Principes habēda, iuvenes attentē instruuntur, atque inter alia capiti eorū imponitur grauis galea, atque longus in manu contus vt non tam robuste, quā decenter erecta semper ceruice morem equitandi discant, & conseruent. Præterea clypeus dorso, appenditur, vt sciant retrospectando occurrentes infidias attentius præcauere: etiam quia vetustissimus Gothicæ nobilitatis mos est, talibus insigniis, videlicet galea, lancea, & clypeo, publicos principum conuentus accedere, atque armis huiusmodi patriæ libertatem & iustitiam defensare. Præterea ne militaris experientia aliarum gentium ignoretur, mittuntur huiusmodi adolescentes in longinquas principum curias, vt addiscant mores, linguam, discrimina, personarum, ingenia regionum, pugnarum, acierumque ordinem, ne rudes ad gubernacula surgant. Aliquibus tamen non prius contingit in patriam redire, quā regnare. Erat etiam mos veterum principum, mutuo filiorum capillos suscipere, vt cæsariem incidentes, patres efficerentur, talesque remittere Regiis muneribus decoratos. Gothi tamen non pondent capillos, sed strictas galeas, seu cassides, ac loricas alligant, equos fortiores ascendere præcipientes, hyeme verò horrenda, venationes insequi, alternoque tempore sub algidissimo frigore armatos simulare stationem, quasi vitæ periculum in aliqua hostili obsidione auersuros: quod hyeme frequentius, quā æstate fieri solet.

*Quoniam
ri
su eundem
sit ad comi
tia princi
pum.*

De electione tyronum ad arma. Cap. 6.

Hic ostendetur, quo ritu Reges Gothorum, Suecorum, ac Noruegianorum, alijque Principes Septentrionis, Regia, atque prouincialia officia antiquitus instruebant, modernoque tempore partiuntur. Illos itaque tyrones militaribus armis cæteris omnibus clariores existimabant, qui in ipso pueritiæ flore maturis moribus lubricam frenarunt ætatem: qua nihil est sceleratius malis habitibus relaxata. Nec enim Principi fidelis,

lia, nec patriæ utilis, nec sociis portabilis, nec cuiquam gracilis esse putatur, nisi militari seueritate ad strenuos morés reducta fuerit, vt eo casu fortissimi patriæ propugnatores institui possint, quibus dirigendæ prouinciz securius committantur. Verùm ne continuo rigore, huiusmodi iuuenes militaribus disciplinis constringantur, Regia liberalitas eosdem semper erigit, & exaltat ac specialibus donis, quibus firmioribus obsequiis Regiæ fidei sese constringat, adaptat, quasi intrepidus in quouis certamine, & vitæ periculum subituros. Dona igitur, gladij, ballistæ, pharetræ, galeæ, thoraces, lorica, ymbones, frameæ, & equi militares, ac grãdiore, atque annexa feuda : quibus omnibus veteri ritu speciales verborum formæ ac rationes sigillatim curdantur, accipiunturque, sunt annexæ.

*Tyrocinium
præmia,
quibus ad
virtutem
extimulan-
tur.*

De eodem per ritum externum. Cap. 7.

Gothis ætatem legitimam virtus facit, vt qui valēt hostem confodere, ab omni iam vitio astringitur se vindicare. Quod & Paulus Diacon. lib. 1. testatur de Longobardis: qui, vt bellatorum possent ampliare numerum, plures à seruili iugo ereptos, ad libertatis statum perducunt, vtque rata possit haberi eorum ingenuitas, sanciant more solito per sagittam, immurmurantes nihilominus ob rei firmitatem, quædam patria verba: quæ tantū sonant, Dij te hac sagitta nobilitent, conficiantque, vbi patriæ, ac Principi fueris infidelis. Nec prætereundum est Saxonis testimonium libro 2. quod olim ingressuri curiam proceres, famulatus sui principia alicuius magnæ rei voto Principibus obligare solebant, virtute tyrocinium auspicantes, Attamen fidei integritatem in externis Regiis aulis Gothiæ, & Suetiæ, nunquam meriti sunt, nisi strictum gladium, vel pugionem, per cuspidem, Principis manu & munere, fidelitatis iuramento præstito, suscepissent, ne capulo sumpto ipsum gladium retorqueant in viscera porrigentis : prout dudum accidisse compertum est, dum vindicem sustinere passus est, qui capulum pro cuspidem, variata veterum consuetudine, ingrato

DE STATV REGEN. ET OFFI.

concessit. Vexilliferos autem, seu primipilos viros, vir-
tute ac nobilitate claros, & singulari fortitudine præ-
ditos, solius signi exhibitione constituunt, quod mili-
tari lege sese agnoscunt æquè ac honore & vitam de-
fensuros: quibus & applicant audacissimos custodes,
bipennes acutas habentes, ac ferreos globos ad cingu-
lum pendentes: quibus dum opus fuerit, cominus ho-
minimè iactu prosterant, vbi gladiis bis acutis
nequeat superari.

De ritu veteris militiæ Gothorum. Cap. 8.

HAbebant olim cassides graues, nō satis polita ma-
nu iuxta rudem illam ætatē fabricatas, præterea
thoraces spissos partim ferreos, partim coriaceos, par-
tim filtrinos, lino lanaque confutos: simili modo bra-
chialia ferrea, & manuū chirothecas. Ferebant & den-
sas hastas, ac longas, prout Procopius his verbis libro
secundo meminit: Primos namque omnium Gothos
cum densis ac longis hastis venientes, Persæ non susti-
nentes, in fugam se verterunt. Utuntur & cataphracti
contis longis. Equorum itidem pectoribus areos tho-
races circundant, circa frena & pharetras aurum adhi-
bent, ferro, atque argento nil profus vtentes: quorum
in regione, cum immensa sit auri atque æris copia, fer-
ri tamen atque argenti nihil est. In patria autem eorum
originali, videlicet Gothia, aurū tanquam digniori me-
tallo, pro reuerentia suorum numinum in ornatu su-
premi templi (vti libro primo dictū est) indicibili ma-
gnificètia olim vtēbantur. Hodie etiam constituta le-
ge cautum est, vt campanulæ areæ, vel argenteæ alli-
gentur, detruncatis calcitrosorum equorum caudis, vt
imbelle genus hominum sono percepto periculum eui-
tet. Quibus verò argenti cultura maior, baltheos latos
(Sillf schena dictos) tam pro ornatu, quàm munimine
in medio dorsi erectos habent, necnon & alia insignia,
quibus colitur aulicum decus.

Procopius.

*In Gothia
ferri & ar-
genti nihil,
auri autem
& æris plu-
rimum.*

*Campanu-
le appēdun-
tur equis
calcitrosis,
& caudæ
abradūtur.*

De reliquis antiquitatibus equestrium. Cap. 9.

*Veterum
calcaria.*

VTebatur & illa vetusta ætas inusitata magnitudi-
ne in calcaribus oblongis, atque radiorum ampli-
tudine

tudinē latis. Præterea ocreis satis inepta reflexura in recuruanda anteriori parte, nullo prorsus subsistere commodo fabricatis, prout in pueritia mea ante sexaginta annos vidi: iamq; pro spectaculo in arcibus quorundam nobilium reseruantur. Præterea vestes, seu tunice militares, aded breues, & complicatę erāt, quod vix clunes tegerent inferius, ac ita cancellatę & diuisę superius, vt nec scapulas cooperirent, neque frigoris iniuriam defluentēs pili excluderent, præsertim in stipendiariis militibus, quibus proluxior coma non concedebatur, sed solis Principibus, maximē filiis Regum: qui à pueritia intonsi manebant, vt à tergo iis defluerēt trines, qui vtrinq; à fronte discriminati pendebant, nō tamē more Turcarum impexi, squalidi atq; sordidi, vel alijs calamistrati, sed pretiosis vnguentis superinfusi.

Ocreæ.

Tunica.

Milites tunc debantur olim, sed Reges, & Regum filij comam de fluētē alebāt vnguentis delibutam.

De militaribus exercitijs, & disciplinis.

Cap. 10.

MOS erat antiquitus constanter obseruatus, qui & Min hodiernum diem apud Aquilonares obseruatur, vt equites integris armis induti, de plana terra, atque quocunq; loco natura iniquo, equos ascenderēt altos, & ephippiatos, præsertim in lubrica glacie, atque nivalibus cāpis, vbi frequētiora atq; acriora bella fieri solent, prout inferius de hyemali certamine ostendetur, maximē propter grauem armaturā, hastasq; densas, quibus communiter in hostes vtuntur: quod absurdum apud eos minimē æstimatur. Præterea alia Gothorum disciplina militaris est, quod in præcipiti equorū cursu sese totaliter armatos ab vno in alterū, & deinceps in tertium equum vrgentibus præliis, terram non tangendo, transferre solent, etiam quod ex equo se supinent, eleuent, vel inclinent, sursum deorsumq; se moueant, pilam vel hastam variando.

Desultores.

De armis & cautelis equestrium. Cap. 11.

INGRESSURI Septentrionales equestre certamen grauibus lanceis, & densis, earū cuspides exornant caudis vulpium

DE STATV REGEN. ET OFFI.

*Caude vul-
pinae contis
albigantur.
Graeci &
Persae ba-
stas vexil-
latae ge-
stant.*

vulpium, aut luporum, in despectum quorūcunq; inimicorum. Nunquam etiam vexillatis hastis more Persarum, aut Græcorum vtuntur. Ballistis tamen, seu arcubus chalybeis, atque corneis, ob maximum ictum, et vehementiam eius robore concitandam, vtuntur: sunt etenim fidelissimè fabricati, prout omnimodæ sagittæ eis coniunctæ. Demum gladiis tam longis, quàm strictis, & incuruatis: quibus, perfractis lanceis, punctim, vel cesim vtuntur. Similiter & latis ensibus, vtraq; manu versatilibus. Item malleis ferreis vno incuruatis, quibus districtius galeas penetrant, & infringunt, quàm quouis alio præliari instrumento: imò huiusmodi malleis aut equitem à iumento extrahunt, aut ipsum equum excerebrant, vt sessorem exturbent. Item cominus pugnando, multo ac vario genere vtuntur pugionum, & telorum, stricto videlicet, & lato, bicipiti, curuato, ac hamato. Tegmina equorum chalybea sunt, aut ferrei thoraces, vel coriacei, calce viua macerati, & ferreis filis ob gladiatorum sectiones præmuniti. Eoque modo instructi, acies plures à seinuicem paululum, si opus sit, distantes, prouidentius instaurant, vt vna alteri hoste ingruente mox aduolutura succurrat: summeq; nituntur, vt hostem, instar turbinis, circulo includat, ne eius astutia, aut longis stratagematibus ipsimet inuoluantur: vtque id opportunius faciant, certis signis speculatorum, tibicinumque diriguntur.

*De tyrannica seueritate, & exactione
prefectorum. Cap. 12.*

IN Septentrionalibus regnis vti multæ & potentes sunt prouinciæ, ita & in illis dirigendis diuersæ sortis & linguarum profecti à principibus constituuntur, tãquam radij à sole emissi, vt in toto terrarum circuitu æquitas & iustitia custodiat, securitasq; permaneat omnibus populis inuiolata. Verū ne diuturna permaneat hæc felicitas regiminis æquitate parta, malignorum hominum consiliis alibi per regnum tales constituentur præfecti, qui avaritia & malitia obcæcati, innocentes torquent, sceleratos exaltat, iura omnia per-

uer-

uertunt, totum regnum in ruinam, seiplos in calamitatem, & Regem in ludibrium, infamiam, miseriam, & exilium breui momento transmittunt. Verùm ne res hæc careat documento, inter cæteros sanguinarios & auaros præfectos, quos Ericus Rex Suetiæ ex ducibus Pomeraniæ ortus, &c. cuiſcerandæ Suetiæ præfecerat, erat quidam Danus Iuſſe Ericſon: is ſuper Dalacarlo- rum regionem conſtitutus, tam crudelem ſe omnibus exhibuit, vt putarentur omnes omnium malignorum tyrannorum ſpiritus, qui vnquã antea fuerant, in hunc perditiffimum nebulonem confluxiſſe. Narrat Cicero crudelem Verreni fumo ex putridis lignis edueto, vnũ hominem innoxium perdidiffe: at hic Iuſſe eiufdẽ malignitatis ſpiritu obſeſſus, non vnum innocentem, ſed ex Dalacarliæ incolis ſine numero innocentiffimos fumo ſuſpenſos (licet viribus ſeſe rebellando liberare poterant) occidit. Quo pacto ne non ſatis ingenioſus canifex in exquirendis nouis tormentorum generibus videretur, vxores maritorum tam crudeliter occiſorum, in locum iumentorum trahendis aratris applicari non erubuit, imò inter primas delicias duxit, videre & audire eas inter tantas anguſtias foetus ex ſe mortuos abiicere, & rurfus aratro apponi, donec mortuæ aut ſemianimes collaberentur. Poſſent hic horribilia eiufdem Danicæ tyrannidis facinora adduci, quæ tunc non ſolum per illum, ſed per omnes Regios præfectos committebantur: at ſatis eſt dixiſſe eos his artibus vltima fata in ſe, & exilium in Regem ſuum impiiffimũ procurariſſe. Ruſticorum nanq; furore crudeliter occiſi ſunt quando audaciores erant ad prædandum, quàm præliadum. Rex verò Ericus Pomeranus à Danis, quorum conſiliis in ſuam, multorumque ruinã vſus fuerat, derelictus, vrgente viro potenti Engilberto, centum millibus incolarum ad arma prouocatis ſtipato, ad paruam Gotlandiæ inſulam velut profugus in miſerabili ſenecta ſe recepit.

*Iuſſe Eric.
Dan. exa-
ctor crude-
liſſimus.*

*Ericus Po-
meranus.*

Adhuc de eiſdem peſſimis præfectis. Cap. 13.

ETſi ſuperiore cap. viſa eſt tota regio purgata tyrānide crudeliũ præfectoꝝ, tamen damnabiles reliquix, ſimili aſtutia & arte, in eorũ complicitibus, et alumnis

DE STATV REGEN. ET OFFI.

alumnis, velut toxico perseuerarunt: qui quanto mētītis obsequiis magis fidem principibus ostentare poterant, tanto putabāt se regiis secretis & officiis, præ cæteris omnibus fieri superiores. Nec opinione fallebantur. Dum enim primum supplices ac humiles in municipalibus scientiis expertos sese Regibus exhiberēt, maxime in exactione tributorum & multarum, mox ad præfecturas sine vltioribus meritis super simplicem populum erigebantur: taliumque præfectorum tyrannide cooperante, potentissimus Gothorum, Suecorū, ac Noruegianorum Rex Carolus, prædicti Regis Erici successor, coactus est fidelissimæ gētis suæ sustinere rebellionem, ac tandem exilium sufferre. Cum enim Rex ipse ob immania suorum præfectorū scelera, atque sacrilegia, obsidione grauissima in sua regia incolarū potentia clauderetur, frustraque à suis præfectis, qui liberior per regnum vagabantur, expectaret auxilium, hærebatur quid in tanta perplexitate pro remedio conduceret tutiore, misitque denuo secretos nuncios antedictis præfectis, qui mandans ob eorum honorem & fidē, ac præstitum iuramentum, vt eius calamitati subuenirēt. Sed frustra: nihil enim aliud didicerant, quam superbè dominari supplicibus, pecuniam extorquere ab incolis, iniurias irrogare miseris, supplicio afficere innoxios. Tum rex in arcta necessitate positus, tutissimum præsidium in fuga prouidens, naues aliquot in horrendissimo frigore mensis Ianuarij celerrimè diuitiis ingentibus impositis, adaptari iussit. Cumque iam anchoræ leuandæ restarēt, quidam ex præfectis regem interrogat, an aliquid in terra neglexisset: quo audito Rex suspirans, respōdit: Neglexi sanè ante plures annos te, & tui similes in furcam suspendere: quod tunc si fecissem, nunc quietius in tranquilla Republica remanerē. Moxque erectis velis in Gedanum Prussiæ celeberrimum emporium, magis grata, quam iucunda navigatione peruenit, à Casimiro Rege Poloniæ humanissimè exceptus, donec 7. annis euolutis, in pristinam dignitatem & potentiā reciperetur, factus omnibus charissimus, qui antea publico odio laborabat. Præfectos nanque instituit, qui virtutes vitii, iustitiam iniuriis, hone-

Caro. Rex exulauit ob præfectorū suorum tyrannidem.

Salsetortum.

Casimirus Rex Polon.

honestatem utili præferebant. Quid verò Rex Dania *Christiern.*
 Christiernus eius nominis secundus, in Regnis Aquilonaribus, ob sæuitiam crudelium præfectorum passus *2. Rex.*
 fit, nemo qui acta eius legit, ignorat. Inter cæteros autem quendam impium sanguinarium præfectum habuit, Nicolaum Holsté appellatum: cuius vnica voluntas erat, Regem seuerum præcedendo, eleuare excelsas furcas, quibus infelices regnicolas immani morte afficeret, nisi certo auri argentiq̃ pondere quanto ocius redimerent vitam: afferens longos fures altas decere cruces. Nec defuit præconi iustum fatum. Regia nanque sententia, quod à multis innocentibus pecuniam extorfisset, cõdemnatus, & in eadem furca, quam aliis parari iusserat, ipse suspensus fuit: licet nihil magis securitatis à furibundo populo Regi partum est, quin fugeret omni momento. De hoc autè Christierno Rege, & gestis eius, non nihil oculata fide inferius scribã, quia præsens horrenda vidi. *Dania. Nicolans Holste.*

De causis perpetua discordia, quam Sueci siue Suecones, & Gothi contra Danos gerunt.
Cap. 14.

Sveci ac Gothi, cur tam ferocibus animis & armis contra Danos feratur, ipse Danorũ diligentissimus *Saxo Da. Histor.*
 historicus in sedecim libris suis hinc inde vsque ad summum horrorem apertissimam reddit rationem. Vbiq̃ enim meminit gentis suæ tam violentum & truculentum regimen in subditos, ac dolosam amicitiam in vicinos, & vtrunq̃ in omnes confœderatos, vt quilibet prudens, & sensatus homo meritò cauere debeat, quàm tutus in eorũ societate, aut naturali vinculo, vel alia iurata confœderatione fieri possit. Afferit nanque primo Libro, Loetherum Regem illustrissimum quenque vita, aut opibus spoliare, patriamq̃; bonis ciuibus vacuefacere, probitatis loco duxisse. In 2. *Loth. Rex Da. tyrann. Helgo Rex libidinosus.*
 Lib. quod Helgo Rex adeo proiectus in Venerem extitit, vt ambiguae existimationis esset, tyrannide magis, an libidine arserit: vnde & Thoram virginem stuprum

DE STATV REGEN. ET OFFI.

Fengo incestus & parricida.

prum pati coëgit, quę postea tam detestabile nefas excogitavit, vt contra eam mirę exclamet Saxo. Tertio lib. Fengonem testatur insidiis positus fratrem trucidasse, eiusque vxore abusum, incestuosam libidinem parricidio adiecisse. Quam atrocitatem quanta benevolentię simulatiōe texerit, parricidiumque pietatis nomine colorarit, satis exponit ipse Saxo. Fœminam enim à se oppressam, omni mansuetudine plenam, nulum lædentem, & sine felle fœminam, ad hoc induxit, vt confiteretur suum maritum Regi insidiantem, à se interfectum fuisse. Nec irrita persuasio fuit, dum apud Principes fides mendacio non deest, vbi scurris interdum gratia redditur, & obrectatoribus honos. Libro quarto fol. vltimo, Saxo testatur, Danos suos, mentiri & fallere, inter vitia & sordes non ducere, quemadmodum mos est apud Parthos. Libro 5. fol. 2. quàm fœdi mores ac turpissimæ petulantię simul & violentię au licis inesse monstrantur, sanè totus orbis, & vniuersa barbaries horret. Libro 6. in Saxones, post eorum pugilis cædem, aded Danoyum insoleuit imperiũ, vt pro cubitalium membrorum quolibet, indicem seruitutis stipem quotannis pendere cogerentur, donec quidam Suertingus ciuium afflictione motus, se & Regem, cõ uiuij simulatiōe susceptum, incendio consumpsit. Libro 7. in principio Frotho proprium fratrem à quodã familiarium, occultè interfici iubet. Et ne scelus à conscio proderetur, eundem insidiarum ministrum tacitè trucidandum curat. Sed à filijs occisi fratris canum specie nutritis, tandem incendio consumptus, pœnas parricidij luit.

Suerting.

Frotho. parricida.

De eisdem causis. Cap. 15.

Saxo hist. Iarmericus Dan. Rex horrendę crudelitatis tyran.

INter alia satis diffusè Saxo prosequitur, portentosam Iarmerici Regis crudelitatem, à pueritia vsq; in prouectam ætatem truculenter continuatam: quę sicut omnem beluinam rabiem excedit, ita & à quouis sensato homine sine graui horrore legi nequit, vel audiri. Inaudita enim tyrannide exquisitissimis tormentis sæpe afflictos trucidauit. Regem nanque & Regina corum

eorum, à quibus iure belli captus, & summæ libertati restitutus, atque in numerum amicorum, & primum familiaritatis locum translatus & sublimatus exitit, admoto furtim incēdio, per summam ingratiudinem occidit: deinde 4. Teutones captos, applicatis toridē lupis, laqueo adegit. Nec sic poterat eius sanguinaria mens satiari. Quippe optimates eorum primò tibias loris traiectos, moxque immanium taurorum vngulis alligatos, molossifq; incessentibus raptim in cœnum, voragineſque pertractos, lachrymabili spectaculo conſumpſit. Demum Comites, duces, Principes Teutonice gentis captos, traiectis fune tibiis, equis in diuerſa raptantibus præbuit lacerandos. Sed nec in ea summa feritate ſibi reſiſtendum putauit. Nam propriã Reginã Hunnorum Regis filiam, quanuis innocentiffimam, & pudiciffimam, humo alligatam, equinis obterēdam calcibus præbuit: cuius corpus adactus iumentorum grex crebris veſtigiis confodit, & lacerauit. Imò etiam ſuis ex ſore nepotibus inſidioſè comprehēſis, laqueo ſpiritum eripuit. Optimates quoque, qui eorum tutores erant conuiuij ſimulatione contractos, eodem exemplo conſumēdos curauit. Deinde eodē lib. Haquonis cuiuſdam Dani crudelitas aded̄ infanda conſpici-
tur, vt meritò cunctos mortales terreat, ne pactis aut vi-
ctoriis eius gentis ſe tutoſ agnoſcant. 9. Lib. in princ. idem autor notat publicam pietatē priuato furore Regis fuiſſe laceratam, & poſt multa, Regem Haraldum ex ſplendido ſanctitatis autore, infamem factum apoſtatam, & deſertorē. Lib. 10. quodd Dani Sembia potiti, necatis maribus, ſœminas ſibi nubere coëgerunt, reſciſ-
ſaque domeſticorum matrimoniorum fide, externis au-
uidius inhærentes, ſuam cum hoſte fortunã, communi
nuptiarum vinculo partiti ſunt. Demũ quodd Rex Ha-
raldus pecudalibus iugis humanas alligaſſet ceruices.
Deinde quodd D. Olauum Noruegiæ Regem ſicariis pe-
cunia corruptis, & poſtremò Blacchonis proditoris o-
pera S. Canutum occidiſſent. 11. quodd Sueno Rex po-
tius ſacræ religionis, quam inceſtæ nuptæ deſertor ſit
inuentus. 12. quodd violentiore morte captiuos Teuto-
nes Dani conſumerent: reuinctis poſt terga manibus,
palis

*Haquo &
Haraldus
Dan. Reges
& tyranni.*

*S. Cannt.
& Olauus
occiduntur.*

*Inaudita
crudelitas.*

DE STATV REGEN. ET OFFI.
 palis affigendos curabant, deinde vētrium caua cultro
 rimati, nudatis extis, primaq; viscerū parte protracta,
 cætera stipitibus explicabant: nec ante suppliciū remi
 serunt, quàm tortos, extis funditus aluo egestis, horri
 dæ rapacitatis spiritum profundere coëgissent: quod
 spectaculū vt specie triste, ita re nostris perquam vile
 extitit: non solum enim reis pœnam inflixit, sed etiam
 cæteros consimilem cruciatus causam vitare præmo
 nuit. Itaque non minori visentibus documento, quàm
 afflictis supplicio fuit. In reliquis verdè libris, quia satis
 multa & horrenda, inter pauca bona commemoratur,
 potius iusto Lectoris arbitrio, quàm huic onerosæ osten
 sioni meæ, quatenus opus fuerit, perscrutanda relin
 quo, satis legitimam existimans causam, cur Sueonum
 ac Gothorum, imò aliarum nationum insegura socie
 tas sit cum illo populo, cui qb præmissas causas (vt ver
 bis Saxonis Lib. 10. vtar) quisquis humanitatem, atque
 obsequium erogat, ingratis beneficium præstat.

*De seueritate Regis Christierni
 secundi. Cap. 16.*

REX Daniae Christiernus, eius nominis secundus,
 qui diuersis tēporibus & ingeniis, procurato, per
 quosdam Danicæ factionis, in regnis Suetiæ & Gothiæ
 proceres, Danorū cōsanguineos, & affines (inter quos
 erat infelicissimus Gostauus Trolle Archiepiscopus
 Vpsalensis) primo aditu in regna prædicta, aded ferox
 & seuerus euasit, vt nullo præstiti iuramēti, aut sigilla
 tarū literarū, aut acceptionis tremendi Dominici cor
 poris habito respectu, aut cuiusuis commiserandæ ra
 tionis cōpassione, vna die, scilicet 8. Nouēb. 1520. diuer
 sorum ordinum principes, magnates, consules, ac ciues
 numero 94. me vidente ac trepidante, impio ferro im
 piissimo malignorum consilio stimulatus, detruncari
 iuberet, atque triduo ante prætorium vrbs Holmēsis,
 inhumata eorum corpora, donec extra ciuitatē combu
 renda deportarentur, remanere. Profecto horrendū spe
 ctaculū, quod ipsi Christierno procul dubio mille mi
 seris postmodū vexato occurreret, vt instigāte crudeli
 consilio,

*Gostauus
 Trolle.
 Proceres
 94. à Chri
 stier. Dan.
 rege inter
 fecti sunt.
 Autor te
 stis ocula
 rit.*

consilio, quos in gratiam receptos & perendie amabiliter inuitatos hospites ad Regale conuiuium habuisset, atrocissimè sic puniuit, idq; non vtitato sæuienti modo: nam cruci affixit quendam Magnum Ioānis, *Magnus Ioannis præfectus.* præfectum, patriæ suæ validissimum defensorem, humi in terra tabulaq; ligatum: vt primùm pudendis, demum corde excisis, & in vultum patientis contumeliosorum verborum insultu proiectis, ad maiorem rabiẽ, & perpetuum horrorem actum fuisse ostēderetur. Postea eiusdem diei insequēti nocte, infelicissimæ viduæ, quarum mariti ferro consumpti ante ora bestiarum in publico foro iacebant, pecunia & omni suppellectili, per insatiabiles Daniæ præfectos spoliatae, inconsolabiliter ingemiscebant. Certè turpissimi, & immanissimi erant officiales illi, solo terrore Regij nominis, vel pendentis crudelitatis, cunctos maxime innoxios, pudicitiae & omnis verecundiae honestate profligata deprædantes. Nec melior erat pupillorum & orphanorū conditio, qui in parentibus torquebantur, & omnibus fortunæ bonis spoliabantur. Lōga & terribilis per me, tanquam singula lachrymosè videntem, texenda foret historia, si singulas huius calamitatis partes enarrare vellem, quomodo videlicet diuina & humana confundebantur: nulla promissæ fidei ratio, nullus religioni respectus, omnia temeritate sacrilega agitabantur, vbique gemitus, vbique cædes, vbique mors, nullibi concessum effugere, atque viuere inter districtos gladios & efferos homines, impossibile. Seruabatur vigilantissimo custode ciuitas, ne quis ex eo communi omnium ciuium carcere erumperet, vt regni incolis patratæ crudelitatis seriem denunciaret: quam si libera populi multitudo subitò persensisset, nihil commissi facinoris inultum remansisset.

Adhuc de seueritate eiusdem Regis. Cap. 17.

Quod cùm Rex aduerteret, in sola fuga salutē suā reponens, paucis postmodum diebus, inde, versus suam Daniam se recipere est coactus: in quo itinere plures rotis, furcis, alioque horrendæ mortis genere,

M quar-

DE BELLIS GLACIALIB.

Vastenum S. Birgittæ vrbis, & monaster. Ex mona valle monast. mona chi vij. cū Abbate sub mergitur. quartando mortificari iussit, præsertim apud Ostrogothos in Vasteno, terra sanctæ Birgittæ: demum in Nydalenfi monasterio, Nouauallis dicto: vbi licet humanissimo hospitio susceptus esset, tamen die Purificationis diuæ Virgini dedicato, Abbatem cum septem monachis peracto altaris sacrificio, manibus à tergo ligatis in rapidum flumen submergi iussit: vnde cùm Abbas naturali fortitudine funibus ruptis ad litus enataret, à Regijs satellitibus ferro excerebratus interiit. Ita & paruuli illustri familia Ribbingorum Vestrogothiæ, quibus hostilis barbaries ignoscere solet, ante eius cõspectum gladio sublatis sunt. Quo factum est, vt sub eo congregatis triginta millibus incolarum armatorum, ipse sibi cõsciis, per deuia ac inuia, potiùs nocturno quàm diurno tempore, præcipiti cursu se reciperet intra limites suæ Danicæ ditionis: vbi neque diu sine simili formidine securior est relictus. Aded velox fama factum eius ante aduentum vbiq; monstrauit, maximè apud subditos Cæsareæ Maiestatis in terra Batauorum, Brabantorum, ac aliarum nationum: vbi dudum cùm in honore esset & sublimi gloria, ante tam immanem stragem in plerosque innocentes commissam, habitus erat gloriosus. Dicat hîc Saxo Danorum historicus libro duodecimo, in omni circûspectione sua, vti superiùs capite trigesimo septimo allegatum est, an hoc spectaculum vt specie triste, ita re ipsa Danis vtile extitit, an crudelium pœnarum, ac torturarû inflietione, an clementia, modestia, æquitate, & reliquis virtutibus Regijs quærantur regna, & maneant parta: certè per experientiam agnosceret, Danicam seueritatem superioribus libris, & hoc Christierniano facto ad memoriam reuocatam, plus infamiæ, horroris, crudelitatis, & despectionis regno, & Regibus eius parere, quàm si humani, & iusti essent: nisi forsan gloriari velint in malitia, quando adhibitis fraudibus potentes se putent in iniquitate, vt nouacularum more faciant dolum, quod absit. Quis etenim securè commercium cum his intentare, & firmum manere cogitat? qui (vt Saxo vltimo capite, libro quarto asserit) mentiri & fallere, inter sordes & vitia non ducunt.

Regū prudentia et de mensa seruantur re-gna que cõtra, tyrānide dispe-reunt.

cunt. Sit ergo sermo eorum, Est est, Non non, & omnes credent eis. Nec credant me boni homines hæc supradicta propter odium, aut simultatem in Danicam nationem illam, & vetusta eius gesta, aut Regis Christierni feueritatem, in omnibus ostendisse, sed longè terribiliora ex industria, quæ sine suspirijs & horrore legi nequeunt, & multò minus in libros referri, reliquisse. Danica tamen nobilitas post exactum Regem Christiernum antedictum, quadraginta quatuor articulos in Urbem, & totum orbem pro sua excusatione, cur ab eodem Rege defecerat, publicè legendos emisit. Ita & Senatores regnorum Suetiæ & Gothiæ, ac Noruegiæ, tam antea quàm postea repetitis vicibus, libris & literis sese excusarunt. Quòd autem ego amarius cæteris, verius tamen & partius scribo, audent testimonium facit, quia cum graui meo periculo, & mœrore omnibus ijs tragedijs inspiciendis interfui, vt dolenter viderem mala gentis meæ, quæ nunc millies aucta videntur, & insuperabiliter, ob impias legum constitutiones, & subditorum oppressiones, detriora.

Authoris purgatio.

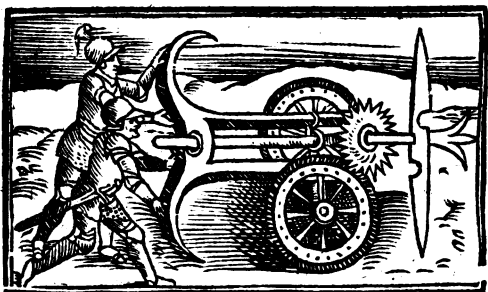
Articuli sunt. 44. quos Danica nobilitas euulgauit contra Christiernū R. ne iniuria videatur regno exactum.

LIBRI OCTAVI FINIS.

M 2 OLAI'

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
De Bellis Campestribus.

EPITOME LIBRI NONI.

De gladijs versatilibus in rotis. Cap. 1.

Ntiqui Gothi, similes rotarum machinas & gladios versatiles, aciebus equestrium & pedestriū sepius infringendis, præcipitè structuri accessum vel recessum obiecisse reperiuntur, modernoq; tempore licet rarius solito, ubi locus exoptulat, diligèter opponunt: cuius tamè machinæ ratio sic capiatur. Videntur in primis tres rotæ, duę altiiores in axe volubiles, & tertia inter has media, quæ vni earum mutuis coniuncta dentibus, motum necessarium sua agilitate in bicipiti gladio anteriori stipiti affixo causat: quo quidem gladio sic versatili lateraliter à peritis motoribus eleuato, & admoto, non parum obiectæ acies lacerantur ac infringuntur. Attamen id caueri solet, vt rotarū radij sint aliculis, seu planis tabulis in latum cooperti, ne hastis inter eos inimicorum industria proiectis, rotę destituatur à cursu. Quandò etiam rotæ sunt altiiores, ac agiliiores, tantò extensior ipsius gladij ampliatur scissura. Suntq; stipites, seu ligna, quibus dirigitur en-

sis, trium,

sis, trium, aut quatuor pedum longiora, quàm quæuis lancea militaris, vt ab insultu equestrum tutiores eius sint directores, qui à tergo ballistarijs, seu bombardarijs turmatim muniuntur. Axes verò rotarum pro faciliiori cursu citando, inungi solent pinguedine phocarum, seu vitulorum marinorum, igne purgata, ac bene defæcata, qualis superabundat apud mercatores Septentrionales: vnde diligentia negotiatorum comparata, per vastum mare in vasis magnis incomparabili quantitate tam ad inferiores, quàm superiores Germanos, quæstus & lucris causa deportatur. Hac igitur machina hostile robur plerunq; veluti vastissimum lignum acuto & robusto cuneo vel infringi solet, vel in ipsa statione turbari.

*Archie
phocarus
apud Go-
thos magna
mercato.*

* De curribus falcatis. Cap. 2.

HAc similitudine, curribus falcatis & hamatis, inter præcipuos bellorū apparatus olim vsi sunt Sueonum & Gothorū pugnatōres, præsertim in acrioribus prælijs cōtra validissimos exercitus Teutonū, Danorum, & Ruthenorū, eo videlicet modo, vt exploratis hostium accessibus, quibus videbantur venturi, vacuos currus axibus bene vnctis, in decliuibus mōtium lateribus, firmis trabibus alligarent, saxisq; repletos velut pendulos pōtes in funibus statuerent, folijs virētibus, aut ramis vndiq; cooperientes, donec hostes præcipiti accessu, trepida simulata fuga, ad obducta discrimina

DE BELLIS CAMPESTRIB.

incitarent, atq; curruum dissolutorum celeri cursui, vel lacerandos subijcerent, aut aciales cuneos infringerent dispergendos. Quo facto & qui prius visi sunt fugere, & alia sociale turme, siue equestres, siue pedestres, agminatim irruere solebant in dispersos, aut resistentes. Curribus demum eisdem veluti propugnaculis mobilibus, vbi opus fuerat, in reliquis certaminibus semper vtetes, eo moderamine inuiolabiliter obseruato, quodd curruum directoribus, seu aurigis duplo magis quam equitibus stipendium, & spoliū redderetur. Iridē & his, qui bigas, siue curricula stipitibus lateraliter anteriorum ferratis cuspidibus, hisque mucronatis inter hostes discurrendo in inuia, ac præcipitia coarctabant.

De æreis equis igniuomis. Cap. 3.

*Dian Rex
Helleſpon.*

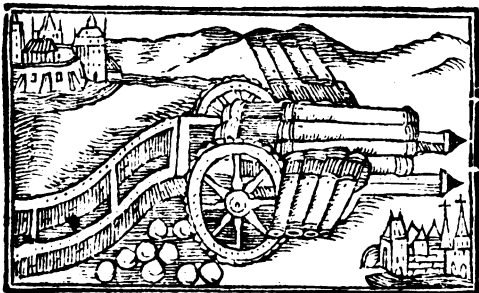
*Dian &
Daxon Re-
gnerum pa-
trem Regē
interfecerunt.*

NEque hoc loco omittendum est, quod Saxo de Regis Regneri astutia, & stratagematibus eius lib. 9. meminit. Inquit enim, Helleſponti Rege Dian post varia bellorum discrimina occiso, Regnerum à duobus filijs interemptum, Dian videlicet & Daxon, seuera certamina sustinuisse. li etenim filij olim Rutheni Regis filias maritali forte complexi, impetratis à socero copijs, ardentissimo spiritu paternæ vindictæ negotium rapuerunt. Quorum Regnerus immensum animaduertens exercitū, diffidētia copiarū habita, equos æneos igniuomos ductilibus rotulis superpositos, ac versatilibus curricula circumductos, in confertissimos hostes

hostes maxima vi exagitari præcepit : quæ res tantum ad relaxandam aduersariorum aciem valuit, vt vincendi spes magis in machinamento, quàm milite reposita videretur : cuius intolerabilis moles, quicquid impulit, obruit.

De Septentrionalium bombardis. Cap. 4.

Sunt bombardæ in plerisque ciuitatibus, ac arcibus Suetiæ & Gothiæ, tãtæ magnitudinis, vt vas ligneû barile Romanû, latitudine ac lōgitudine superans, *Vasa ferrea. 600. librarum plena bombardarû vti eijciuntur.* ferreo globo, ac ferreis crustis instar pugilli manus, librarum DC. & amplius repletû puluere, & igne excitatum, vehementissimo impetu, veluti tēpestuosus turbo vel imber emittitur, vt quodcunq; obstaculum vim eiûs sufferre non possit: idq; nedum in terrestri, sed nauali, ac glaciali (prout infrâ dicitur) certamine, quoties opus fuerit, intentatur. Sunt & mediocres, ac lōgissimæ bombardæ, ferreos globos euomētes. Præterea petrarix, quæ lapides sublimiori ictu casuros emittunt : eoq; formidabilius fit certamen, quo talibus bombardis (quæ vastitate & violentia ceteras præcellunt) non vno impetu, atque horribiliori crepitu, sed successiuus ictibus in loca quassanda soluuntur: atq; ad earum impulsum pulueres ex disiectis parietibus, vel alijs obstaculis, turbineos videntur excitare fumos.

De bombardis triangularibus. Cap. 5.

Bombardarum triangulariû apud Sæones, & Gothos, maior aliàs in earum inuentione vsus erat, M 4 quàm

DE BELLIS CAMPESTRIB.

quàm modo reperitur. Poterat enim hac tripartita machina, immanis hostilitas, acie reparata, sepiusq; admodum dispersi, vbi rotarum obiecta volubilitate, quiuis equestrium impetus condensato agmine acceleras, exigua manu impediretur. Sed fraude doloq; bombardium magistrorum quandoq; euenit, vt pro ferreis globis stupam vel chartam bombardis imponant, vel hostes audaci aggressu, radios rotarum solius hastæ immisione impedian, ne è loco moueantur.

De organicis bombardis. Cap. 6.

HAbebant etiam inter alias bellorū machinas populi Septentrionales, hostibus præcipuè equestribus congressuri, bombardas, collaterales, minore organorum, aut coniunctarum fistularum colligatas, vt eas vel pariter vel successiuè excitato igne in inimicos relaxatas, citius iterum pulueribus globisq; immisis, opponerent ad omnem motum eisdem inimicis: quibus etsi visi sunt, sereno præsertim tempore, grauiam intulisse bella, propriaque perstrenuè defendisse castra: tamen quia frequentiora acerbioraq; prælia (prout infra dicitur) euenire soleant in Aquilonaribus regnis tempore horribilis brumæ, dum niues excidunt densiores, quibus bombardarum vsus in excitando igne prohibetur: idcirco rarior factus est earum vsus in campis, & nihilominus frequentior in castellis, ad arcendos obsidentes.

De currilibus bombardis. Cap. 7.

IN planis ac campestribus locis, vbi vel ex condicto, vel electione hostium, vel euentu temporum, ac occasionum exoritur præliandi facultas, incolæ terrarum vt fortius inimicum aggrediantur, vel cauti ad tempus declinent, currilibus vtuntur bombardis, quæ & currilia castra vocantur: quorum aurigæ, non minus quàm vexilliferi, vel alij exercitus ductores, sunt armati, imò & ipsi equi indurato boum corio in collo & tergore. Quatuor itaque hac arte periti bellatores, vel plures, exonerandis ex vtroque latere bombardis deputa-

*Phalcre
bubulæ.*

deputati, impetum, quem fors dederit, aurigæ concurrente ingenio & audacia, exercent in hostem, vt à fronte vel latere discissus, equestribus armatis perfacile non resistat.

De fundamentis arcium comburendis. Cap. 8.

Veteris ruinæ vestigia in Aquilonaribus regnis factis clarè demonstrant, quomodo quàm plurima fortissima loca rupibus ac inuijs accessibus imposita, artificialibus flammis è subterraneis specubus excitatis, velut tonitruis concussa dissolutaq; reperiuntur. Cùm enim fortalicia huiusmodi ob continua latrocinia, ex his limitaneis præcipuè, prouinciârû locis suscitata deprehenderentur, cõmunibus armis, vnanimi gentis consensu, iudicisq; decreto incolæ tonuocati, ea adorti miris ingenijs demoliebantur, eo scilicet modo, vt loca montium magis ruinosa introeûtes, eadem malleis, dolabris, cuneis, cæterisq; instrumētis, ad lapides excidendos, murosq; demoliendos accommodis, validissima manu perfrerint, aut si spelunca fuit naturalem habens concauitatem, vsu similibus instrumentorum sensim eius fastigia ex parte præciderint, qua præsidiorum fundamenta denudarentur, erectas trabes ex ordine subijcientes, quibus murorum innixa moles sustineretur, ne statim compages ipsa corrueret, aut dissolueretur. Vt tamen decidiorum atque cadentium lapidum fragor haud exaudiretur, ex altera arcium parte armatis turmis, cum clamore & strepitu horridiorem, vel simulatione, vel serid inferebant insultum. Verùm vbi iam murus eo spatio, quo supra specum porrigebatur, pendulus totus est factus, ita vt lignis duntaxat incumberet, aridiore vndequaq; collecta materia, igneq; iniecto, confestim ipsa sustentacula correpta perfringebantur, & imposito ponderi concessere. Præsidij autem pars omnis, quæ tignis subleuata detinebatur, in vacuum collabendo subsedit, turresque ea è regione, & propugnacula celerrimè à cætera compagine diuulsa, in decliue deferebantur, foribus atque portis arctissimè coherentibus, simili ruina concussis.

DE BELLIS CAMPESTRIB.

*De crudelitate adulatorum, proditorum, & aduenarum,
sapius in regia ciuitate Stocholmensi seuisi-
me perpetrata. Cap. 9.*

*Stochol-
mia.*

*Suetia em-
porium.*

STocholmia celeberrimū emporiū totius regni Sue-
tiaz, imò septentrionis est: in quod ex omni gēte &
natione, maximè autē ex Germania inferiore, ciues cō-
scribi consueuerunt: & inter eos non rarè miscētur il-
li, qui vel ob æs alienū, vel turpe aliquod facinus in sua
patria nequeant commorari: hi crescētibus diuitijs so-
lent sæpè naturā quā paupertas occulerat, aperire, &
patriæ, à qua benigna hospitalitate excepti fuerāt, ex-
tremam moliri perniciē, maximè quando Principē talē
assequuntur, sub quo omne libitū, licitū esse putau-
erint. Tales igitur Teutones in ciuitate Stocholmensi
tēpore Regis Alberti clxx. inuenti fuerunt: qui occulta
conspiratione colligati, se Cucullatos fratres appella-
bant: creuitq; postea eorū numerus vltra mille quin-
gentos. Horū studiū precipuū erat, cōiectis in Sueones
& indigenas cōiuitijs, ad rixas & lites prouocare, vt de-
mum apud Regē delatos, vita, aut fortunis, vel pariter
vtriusq; spoliarent, prout postea actū est. Nā vt eos ex-
quisitis tormentorū generibus crudelissimè dilaniarēt,
aptabant, ex ligno ferras, quibus eorū præstatiores ita
ad mortē vsq; tormentabant, vt magis ad horrorē tam
crudelis facti ingemiscere, quā scribere oporteret. Tan-
dem reliqui ciues Sueci sub medię noctis silētio ex arce
Regia, vbi captiui detinebantur, per naues ad proximā
insulam iactu ballistæ distantē, Keplinge dictā, expor-
tati viui, in domo quadam inclusi, digitis in perforato
pariete cuneorum impressione affixis, superiecto igne
cōbusti fuerunt, maiore quidē numero, quā affirmari
possit: nam vt oues colligati, plures intrudebantur cō-
burendi. De hac vrbe Albertus Crantzius in hunc mo-
dum meminit: Stocholm in signe Suetiē emporiū, in-
signi clade afficiebatur, nam de cælo fulmine tactū, pe-
nè totū conflagrauit. Perierunt mille sexcēti homines,
Sed miserabilius, quod sequitur: Fœminæ proles, &
sine numero puellæ nauibus res suas inuexere cū par-
uulis, at ob nimiam confluentiū pressuram incendium
fugientium, in ictu oculi pariter suffocati periere.

*Fratres cu-
cullati
1500.*

Keplingen.

Stocholm.

De

De origine & situ huius regie. Cap. 10.

PRæcipuam hanc Sueonū ciuitatē, Regiam Stocholmiam, à fundamento illustris, & fortissimus vir Regius tutor Birgerus Ierl à fundamentis erexit, murisq; & mœnibus fortissimis communiuit, in loco aded opportuno, & necessario, atque inuincibili, vt nihil vnquam commodius per eum excogitari potuiffè credatur. Est enim locus torrentibus vndiq; munitus (quondam solis piscatorum vsibus vsurpatus) atq; inter aquam salfam & dulcem ita positus, vt porta totius Suetiæ appellari possit. Prius enim Estones, Moschouitæ, Rusi, Tauesthi, per eas fauces continuè ingrediebantur, & clandestinis incurfionibus Sueones, nullam hostilitatem suspicantes adorti prædabantur: factaq; ingenti hominum strage, liberè & impunè, atq; maximis spolijs onusti, in suas terras euaserunt: quo incurfū Ioannem secundum Archiepiscopum Vpsalésensem in sua propria mansione Almersteck occiderunt, & nonnullos alios clarissimæ stirpis & memoriæ proceres. Sed hac Stocholmia extructa, omnes & singuli diu turnam pacem affecuti fuerunt, hostes verò sempiternam formidinè: qui visò tam insuperabili præsidio cõtra quoslibet inimicos in reliquū tempus erecto à diripièda Suetia abstinuerūt. Quam tamè Holmiã si quis obsidione cingere, viribusque superare præsumperit, nunquam proficiet, etiã si pertinax perseuerare possit in omnimoda eius obsidione. Sita enim est in profundissimis aquis, & rapidissimis fluminibus, duas solùm portas longis interpositis põtibus ex Austro, & Aquilone tenens: quæ portæ pontesq; plus Regibus Daniæ constāt in frustrata impugnatione, quàm decem maiores sui regni ciuitates. Nec obsideri poterit, nisi tribus fortissimis exercitibus in insulis solida terra, & aqua distinctis: qui tamen exercitus nullo tẽpore à sagittarijs terrarum subitò congregandis securi videbuntur. Probet qui velit, & inueniet terribiliora.

*Birg. Ierl
Holmenfis
Regie fundator.*

Ioan. Archiep. Vpsalensis occiditur.

Holmie descriptio.

De situ montis Bruncaberg extra Regiam Holmensem, & prælijs in eo factis. Cap. 11.

EXtra hanc Regiam urbē versus Aquilonarem plagam, mōs est seu collis eminēs, & arenosus: super cuius

Bruncab.

DE BELLIS CAMPESTRIB.

cuius verticem & obliqua latera, multorum principū, nobilium, ciuium, & plebeiorum acerrima certamina tam vetustis, quàm recentioribus seculis, tamque per internos, quàm externos hostes sunt commissa. De quibus quia charissimus frater meus D. Ioannes Archiepiscop. Vpsalensis complura verissimè nominatimque in Sueticis ac Gothicis tangit Historijs, non est quod ijs repetendis fastidio afficiam Lectorem: vno tamen saluo, quòd Christiernus Rex Danix eius nominis primus, fugiendo ex hoc monte, vrgentibus Dalacarlis in acerrimo prælio, ad præfidia suæ bellicæ classis, quatuor supremos dentes ictu manualis bombardæ amiserit, prout inde progrediens ætas in cantionibus, & comotationibus meminisse gloriatur. Præterea Christiernus I I. fame & morbo laborantem exercitum suum, ægerrimè ex hoc monte transferre potuit per aquas, ad classem retro montes ante hanc Holmiam Meridionali situ conseruatam. Sed nec ibi eundem famelicum exercitum reficere potuit, nisi subdolis pactis ipsius vrbs, & regni Principi, & incolis sub fide violanda oblatis, sumptus & escas necessarias, à stultè credulis ciuibus, pro eodem exercitu, imò sua regia mensa, liberalissima donatione recepisset. Quomodo autem honori suo Regio, pro æterno æuo consulens satisfecit, dudum ante hanc relationem per alios relinquo pro parte enarratum, quòd scilicet rupta fide sex nobiliores regni obfides secum in Daniam pertraxit inuitos. Hic etiam mons à quodam Brunchone regni proditore, & turpi adultero, nomen ab euentu sortitus est. Erat etiam in hoc monte olim subterranea specus, vbi aliquo tempore victitabant Heremitæ: qui monita salutis præbebant exeuntibus ab ea vrbe, donec superueniente hostilitate (qua frequentissimè ea ciuitas vexatur) aliorum emigrarent, & locus ille in speluncam latronum verteretur: quibus iterum purgata, repleta iacet humo, ne cuiquam deseruiat homicidæ, vel scelerata negotia meditati.

*Christier. 1.
Rex Danix
ictu bõbar-
de amisit
anteriores.
4. dentes.*

*Bruncab.
mons à quo
fit dictus.*

Do pascen-

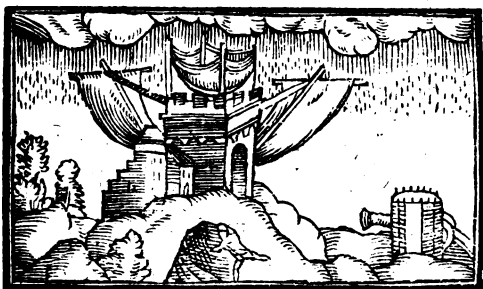
De pascendis pecoribus in tectis obsessorum. Cap. 12.

Accidit præterea vrbes obsessas, aded duris & pertinacibus armis terra marique comprimi, vt nihil solatij, aut alimentorum pro restauratione obsessorum inuehi concedatur, sed extremo discrimine, ac armata potentia ab hostibus ipsis violenter eripiuntur, ac exportantur: fitque multoties ea occasione tam atrox prælium, vt pro raptu aliquot paucorum pecorum, plura millia pereant armatorum: dumque funestius certatur pro bestijs, campi replentur funeribus militum occisorum. Sed nec eo cruore furoreque reprimuntur obsessi. Viribus etenim primis annis, demum (milite stragibus continuis diminuto) artibus, dolis, & insidijs obsessentium surripiunt commearum, præsertim pecudes, quas secum abductas, in herbosis domorum tectis pascendas imponunt. Quodd autem in tectis comode pascuntur pecora, ritus Gothicarum gentium in primis est attendendus. Aedificant enim domus lapideas, sublimes, ac amplas, ligneasque: quas tignis abietinis, & corticibus arboris betulae exquisita industria tegunt, terram herbiferam quadrata figura à campis excisam superimponentes: quam submisso auenæ vel hordei semine, firmioribus radicibus nectunt: quo fit, vt tecta huiusmodi pratorum virentium speciem & virtutem emulentur. Sed ne herbe tectorum, priusquam euellantur, arescant, vicissim cum pluuijs domestica diligentia aquas aspergunt. Ita necessitas homines fortes instruit,

vt supra

DE BELLIS CAMPESTRIB.

vt supra humanas vires obsidentibus resistant, & illudant ac penuriam omni contēpta aduerfitate superāt.

De aquarum defectu subleuando. Cap. 13.

Occasione insuper hic orta super defectu recentiu carnium, & forsitan grauiore aquarum, hic ostenditur modus Septentrionalium obsessorum, quomodo inter cætera necessitatis remedia etiam curam ineant de aquis inueniendis. Euenit namq; obsessis tanto scaturientium, aut putealium aquarum (ob hostile impedimentum) penuria, vt vel se dedere cogantur obsidentibus, vel incurabili morbo, vel ineuitabili nece perire. Quocirca prudentes arcium, aut ciuitatum præfecti, velis vel telis, concaua flexura, longaque extensione, è superioribus tectis suspensis ac dilatatis, & funibus cuneato situ versus ima depressis, desuper casuras pluias, aut rores præstolari disponunt. Nec frustra: quia imbres frequenti niuium resolutione aded copiosos torrente sole è montibus descendentes excipiunt, vt cunctis tam hominibus, quam bestiis sufficiant ad optatum vsum & necessitatē. Demum qui venas salis maris, arcium fundamenta, vel fontes intrantes habent, per vasa arenis plena pluries distillando purificant, & inueniunt aquam dulcem, & tractabilem ad omnem vsum, & æquē bonam per hanc simplicem artem, prout ante paucos annos quidam patricij Veneti (qui in salis aquis, & alga habitant) talem distillandi modum à quodam archimista sunt mercati.

De panum

De panum defectu subleuando. Cap. 14.

Ingressuri Gothi Sueciq; hostiles terras Moschouitarum sæpe reperiunt eos ob aduētum formidabilis exercitus, nedum ad latebras sylvarum ac rupiū repente fugere, sed & quæcunq; ad vsū humani victus necessaria sunt, domibus incensis secū in vastā solitudinē asportare, nil penitus quod mādi poterit, vēturo hosti relinquentes. Quo casu prouidi exercitus præfides more veterū Gothorū, ne prius fame, quā ferro numerosus exercitus corruat, bonā siliginē farinæ quātitatem in saxis ad hoc dispositis, retrō sellas equitū vnā cum lamina ferrea alligare solēt, cōfestimq; vbi res postulat, igne structo, laminę ferreę superpositę pastas imponunt panum tanquā in clibano conficiendorū: qua nihilominus lamina more clypei (in cuius modū formata est) corpora sua protegētes, geminam ac summē necessariā militaris industriæ opē ex vna re prudētissimē mutuare videntur. Faciunt etiā panes subcinericios ex farinæ massa subtilibus arborum popularū corticibus, & foliis inuoluta, ignitisq; cineribus cooperta: qui etsi viles esse videntur, primū tamen voracitatis ardorem eligibilis tollūt, plusq; durioribus stomachis conueniunt, quam quiuis alter primarius vel secundarius panis. Est præterea tertius modus facilior supra dictis, quo in planis montibus, qui sæpius occurrunt, panificia fiunt. Struunt enim copiosum ignem in vna atq; altera, & tertia montis parte (quia vndiq; gratis habent ligna) donec sufficienter calefacta purgataque eadem parte, pastā rotunda lataq; forma superimpositam citius decoquere possunt. Interim tamen, propinquam & continuā montis partē eodē igne auctis combustibilibus succensam, pro noui panis decoctione disponunt, eamq; priori modo purgatā, simili vsui cōmodissimā reddunt, eoq; cōpendio plura milia panū breui cōficiunt: quorū satietate integer exercitus à mortifera fame diebus multis liberatus, terras inimicas ingreditur, & vbilibet easdē (nisi pactis obuiatū fuerit) cædibus ac flāmis euertit: tātisq; onustus rapinis egreditur, vt nulla, vel exigua reputetur perpessa calamitas, quam tātis solatijs & diuitijs viderint cōpensatā.

O L A I

OLAI MAGNI GOTHI ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS *De Bellis Nanalibus.*

EPITOME LIBRI DECIMI.

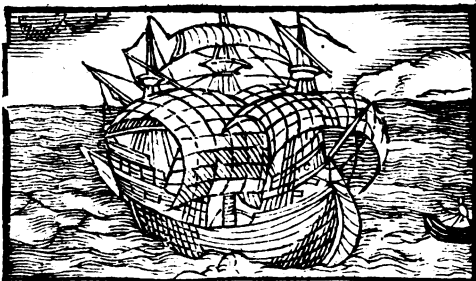
De prælijs palustribus, & ruptis pontibus. Cap. 1.

Ota Septentrionalis regio ferè montosa, ac nemorosa est, habetque loca plurima naturaliter tam aquis, quàm rupibus ab hostiũ incursibus præmunita, ita vt cõtra equestrem, vel pedestrem exercitũ paucorũ manu securitatem inueniat ferè vbiq; optatã: imò & plurimè paludes ita inuiæ ac cœnosæ sunt, ac profundæ, quòd vix etiam in algidissima hyeme congelari videantur, vt peditem sufferant leuiter gradientem. Talisque inter cæteras, alioquin valde voraginosas, locus Rotabro, id est, Pons ruptus, appellatus, itinere horarum duarum à Regia ciuitate Stocholmensi prædicta distat: de qua ciuitate cùm remotius prædandi causa hostilis exercitus ab externis inimicis, Germanis vel Dacis aduectus in terras opulentas exire præsumperit, ilicò medijs syluis incolarum congregatorum munitionibus & sagittis retrusus, vnde exierat reuertitur, vel viribus auctis incolas ipsos cedere cogit in alium, quem poterunt locum: sicq; (quod rarò accidit) ad hunc palustrem pontem profugientes, immobiles in quocunq; acerrimo certamine perseuerant. Rupto namq; longissimo ponte ligneo, ac stricto utroq; latere voraginoso, non est quod hostis vllã inueniat occasionem naturæ vim inferendi, fortissimis viribus præmunita. Habita sunt hoc in loco sæpius atrocissima bella diuersorum Principum tempore, prout cantiones patrio rhytmate passim vsque in hunc diem coniuiali more exhilaratis vocibus, & iubilo fieri solitæ attestantur, videlicet quòd arte, natura, viribus, & experientia veteranorum militum, præfectorumq; industria & fide, parta sit victoriã, & ampliter augmentata.

De forma

*Rotabro,
id est, pons
ruptus.*

*De forma & usu antiquarum nauium
Septentrionalium. Cap. 2.*

PAlustrium bellorum progressus & exitus in Septentrionalibus regnis, hanc sortem & vicissitudinem circa externum hostem retinent, vt rebus infelicitè gestis, (quemadmodum frequentius ob locorum ignorantiam accidit) per inuia, ac deuia, sylvarumque compendia ad nauigia certo loco reposita, refugium habeant duces: dumq; ab initio, quoties vnus alterum, aut pariter ambo alterutrum se mutuò, leui forsan ratione, ad prælia prouocabant, continuum iter habuerunt, vtputa propter raptas virgines, aut arripiendas (prout Saxo Danorū historicus in Aquilonaribus regnis inter potentissimos Principes frequenter meminit, etiā interueniente cruentissimo bello, fuisse factū) inglorij, & non sine clade redierunt. Forma igitur veterarum nauium, iuxta fluctuum breuem vel spatiosum cursum, lata vel oblonga fabricatur: veluti in mari Oceano versus Noruegianos, vbi spatiosæ, sicuti Hispanici maris, vnde longas lataq; recipiūt naues: quemadmodum in mari Gothorum, Sueonumq; littora aluente, breuia, lataque nauigia, oneraria præsertim, obstrictas, sæpiusq; reflexas vndas, adesse oportebit. Antiquitus vnaquæque prouincia, etiam à mari distans, penes littora in aliquo tuto portu, & plerunq; in littore, sub tecto seruabat naues suas, & earum singula ornamenta: quales in littoribus Noruegiæ, & demū Suetiæ

N.

vidi.

DE BELLIS NAVALIBVS

vidi. Quæ quidem naues ingruente necessitate, subito motu ad vsum impositis instrumentis, commeatu, & hominibus armatis, quantum ea ætas tulit, in aquam & expeditionem in magno vel paruo numero, iuxta Principis edictum emittebatur: quæ tamen ita signis, coloribus, & nominibus distincte erant, vt quocunque classico surgente cum hostibus congressu, semper sine confusione nutu suorum præfectorum dirigeretur: nisi rapida vertigine vëtorum, præsertim Circij, plusquam aduersa classe disgregentur in mari: is enim ventus quasi exitialis hic est, vt Helleponticis Subsolanus.

Circius ventus Septentrio est, quod Helleponticis Subsolanus.

De alia specie nauium Septentrionalium. Cap. 3.

OMnis pluribus nauium generibus, forma quidẽ cum aliis quarumlibet aquarum nationibus ferè congruentibus, sed nomine patrio discrepantibus, de his solis hic mëtio fiet, quæ communiore vocabulo generali notitia demonstrantur, vt sunt naues actuariæ, onerariæ, lembi, lintres, &c. Hippagogæ, quæ ob multitudinem Equorum ab Aquilone vltra Mare ad Germanos euehendorum, maximæ ac multæ sunt. Præterea bellicæ naues, quarum vna Gostai Regis Suetiæ tantæ magnitudinis erat, vt mille armatos, nauclerosque trecetos, qui optimi bellatores sunt, vnâ cum aliis ingentissimis nauibus classico certamini deputatis, emittere posset. Præterea idem Rex primus vsum biremium, triremium, ac quadriremium circa annos Domini 1540. in mari Gothico, ac Suetico, manu artificum Venetorum liberali stipendio conductorũ, introduxit, maximè vt prædones Moschorum, ac Esthonũ pluries violatis induciis terras suas inuadentiũ, celerius corripiat vel captiuẽt. Iamq; gens sua Finonica lignariæ artis peritissima, ea compagine & robore, vel forsitan meliore, viremes conficere nouit, vt insigni industria apud Venetos fieri vidi; sed nõ ea celeritate, vt illi qui omnibus necessariis ad nauigandum velificandumq;, cum armis & bombardis ac cõmeatu 60, vel amplius, ex rudi ligno, spatio vnius mensis vsq; ad bellicum congressum educere possunt. Habebant

Nauium nomina.

Nauis habens 300. naucleros. Triremium & quadriremium, qui primus inuentor in Gothia.

præ-

prætereà lembos, cymbas, parones, celoces, myoparones, scaphas, & similes. Lintres prætereà plurimum in vsu apud Septentrionales sunt, eò quoddã faciliè è grandibus lignis abietinis, & quercinis cauãtur, 20. vel 30. hominum capaces : sed qui minoris quantitatis sunt, piscatorio vsui deputantur.

De mutua strage mercatorum pro portubus Islandiæ. Cap. 4.

Miserabile spectaculum negotiatorũ mutua strage sese ob quæstum vsque ad vitæ periculum, & dis crimen bonorum omnium, etiam viciscendæ stirpis siue domi siue foris impetentiũ, vt oculis apertis, & clara luce intueri non valeant, quantis deprædationibus vbique sint subiecti, nisi & ipsi arma acuere scirent, & in propriam extendere calamitatem. Inter quos Vandalicarum vrbiũ Bremenses, Rostochienses, Vismarienses, ac Lubecenses principales existimantur: demũ Anglorum, Scotorumque mercatores, qui de primatu & priuilegio Islandensiũ portuum occupandorũ, ad eò pertinaciter instar naualium bellorum litigant, & mutua strage ob quæstum lacerant, vt siue is, siue alter se strenuum victorem existimet, semper fiscì speculãtor assistit, qui vtranque partem tam ordinaria quàm extraordinaria exactione, tam in ære quàm corpore grauissimè corripere nouit.

De punitione rebellium nauarum. Cap. 5.

Quemadmodum in cunctis hominum statibus & generibus, constituræ sunt leges & regulæ, quibus honestius, iustius, ac cautius viuatur: ita in nauticis officiis rationabiles vsus & cõsuetudines conditæ, ac rigidè obseruatæ reperiuntur. De quarum speciebus (licet innumeræ sint) nonnullas saltem generatioribus ostèdere existimabitur opportunum. Qui igitur seditione mota gladio patronum, aut rectorem nauis inuaserit, aut inuadere præsumpserit, seu malitiosè nauiticum gnomonem, aut compassum, & præcipuè portionem magnetis, vnde omnium directio dependet, falsauerit, & similia horrores scelera in nauì commiserit,

Leges nauticæ.

DE BELLIS NAVALIBVS

miserit, vt in plurimum (si vitæ parum fuerit) gladiolo vel cultello firmatam manum (cuius officio frequentius vtitur) ad malum, seu principale lignum nauis, mediam scindendo retrahere oportebit. Qui verò tumultuarius, au iniuriosus fuerit, funiculo ligatus vno latere nauigij subtus immerfus, ex altero sub dorso nauigij retrahitur, atque si propter absorptam in gurgite aquâ opus fuerit, supinus reponitur, aut pronus, ne intereat suffocatus. Quidam verò enormitate scelestis, aut rebellionis, proditionisue, præsertim in bello nauali manifestè notati, totaliter viui mirtuntur in mare, ne totam classẽ versuta machinatione disperdant. Reliqui pro minutis facinoribus immunitatem in proa celerrimè petita, repositam habent, vel antequã eam intrauerint, sociorum manu apprehensi, ter natibus ad antennam, vel malum torti, eum impetum sentiunt, vt quasi meridie suspiciant stellas, Hæ & similes pœnæ, imò grauiores, ex constitutionibus vetustissimæ vrbs Visbyensis in insula Gotlandiæ, dominio Regis Suetiæ & Gothiæ perpetuo iure subiecta, quatenus opus fuerit, extensiori modo reperentur. Et licet vrbs illa potentissima ac opulētissima, quondam fuerit, & pro minima occasione, nempe fractione vnus fenestralis vitri, vix valoris obularis, humiliata sit: tamen leges maritimæ, & decisiones omnium cōtrouersiarum singulariter longe lateque, vsque ad columnas Herculis, & vltimū mare Scythicum, ex ea petuntur, & datæ obseruantur, vt cuncta sub debita tranquillitate peragantur, quæ pacificis commerciis valeant, & debeant conuenire.

*Nauticæ
leges Visbyensium.*

De equestrium natatione. Cap. 6.

Quamuis non minus infauustum, quàm temerarium sit, armatum equitem, vel peditem gurgiti natando se committere: attamen quia Gothi omnia temporum momenta ad excolendam militiam collaturi erant, nullas partes militari exercitio idoneas experiri omiserunt. Quocircà artem & vsum aquis innatandi, aded perfectè calluerunt, vt plerunq; armis onusti, atq; equis inuecti, magna fluminũ spatia inter hostiles exercitus,

citius, ad resistendum vel fugiendum tranarent. Nec minori equos industria, quam seipso, ad natandi consuetudinem instruebant, prout Cornelius Tacitus asserit de Germanis: quorum nobilissimum institutum erat, equos ad natandi studium informare, audacterque sese fluminibus cum equis natare peritis, immergere. Nec testimonium Saxonis in hoc casu omittendum est. Is enim dicit, Bionnem quendam Noruegianum insignem pugilem, equum habuisse præstantem corpore, præpetè velocitate, aded animosum, ut indefessus obstrepentem vorticem superaret; cuius aquæ lapsus tam cito, ac precipiti volumine defertur, ut animalia nandi vigore defecta, plerunque pessundare soleat. Eo tamen equo tum Fridleuo pugile fortissimo (de quo superius in §. lib. dictum est) urgente, tum (scrupeo atque iniquo loco priuatus est, & ad vltimum hostili stratagemate, equi errore captiuatus. Ita nullibi terrarum, species aut natura videtur deficere equi Seiani. Quod autem Gothorum equi eiusmodi natandi artibus perhibetur instructi, necessariam causam, magnitudo, latitudoq; immensorum fluminum vbilibet administrat. Vix enim vlla certamina apud Orientales, Occidentalesque Gothos, aut Finnos, Ruthenos, & Moschos instaurari, vel perfici possunt, nisi aquarum vastitas, & vorax impetus superetur.

Equi ad natandum instructi.

Equus Bionnis pugilis.

De natatione pedestrium armatorum, & præsertim pinguium. Cap. 7.

Libet hic ex Saxone singulare exemplum afferre de quodam Siuardo Noruegiano: qui post multa præclaraq; facinora in bellis edita, ab hostibus interceptus, cum naui in alto mergendus veheretur, quasi funus suum inferiis præcessurus, eimpta de industria portione remiges oneravit, quibus exhilaratis, gubernandi potestatem supremi beneficij loco impetravit: nauatque impensius edere remigium hortatus, cum vehementissimum nauigij cursum animaduerneret, proiecto gubernaculo præceps in vndas insilijt, priusque littori, quam concitatæ ratis impetus correxisset, restitutus,

Siuardus Norueg. natator insignis.

DE BELLIS GLACIALIB.

*Haraldus
Rex occidi-
tur.*

Regem Haraldum improvidum occidit. Deinde naua
li praelio dimicans, incredibili & præstantiori fortitu-
dine, solus aliquandiu consumptis sociis, nauigium ab
hostibus vindicauit: quorum multitudini tandem ce-
dere coactus, singulari nandi peritia fretus, quanquam
hybernum tēpus instabat, armis militaribus onustus,
profundo se creditit, atque sub undis enatans, dubium
effecit, maioris audaciæ specimen in puppi præbuerit,
an inter undas agilitatis ediderit. Siquidem lorica,
qua corpus munierat, quod liberius enataret, cum reli-
quis armaturis sub undis sibi detraxit, ac demum cum
capeffendi spiraculi gratia fluctibus emerisset, à quo-
dam familiari suo per habitum hostibus indicatus, tu-
nicam, qua se prodi suspicabatur, rursū corpus aquis
occultando deposuit. Sed cum ne sic quidem prodito-
ris notitiam fecellisset, ad extremum se veste nudauit.
Nec tamen adhuc indice ludificato, cum solus ex sociis
superesset, seq; hæc omnia, quæ & callidè, & animosè
tentauerat, frustra expertum animaduertēret, tandem
fati simulatione profundo diutius immorans, insidia-
toribus, an uiueret, dubium reliquit. Ad vltimum cum
humanæ respirationis consuetudine supernè aërem ca-
pestere debuisset, cuiusdam fortè nauigij gubernacu-
lum pertinacissimis brachiorum amplexibus ap-
prehendit, eiq; aliquandiu tacitus inhæ-
sit, donec cuiusdam curiosius cul-
rum contemplantis indicio
deprehensus intercipi-
tur, & morti ad-
iudicatur.

FINIS LIBRI DECIMI.

OLAI

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de bellis glacialibus.

Epitome Libri vndecimi.

Reperiuntur in annalibus Septentrionalium regionum tam vetusto, quàm recenti tempore, inter Ruthenos, seu Russos, aut Moscovitas, & Suecones, siue Finnos, ob diuersas, sed arduas causas, tam in mari quàm in terra, atque plana glacie, & densis altisq; niuibus, sæpius atrocissima fuisse commissa certamina, forteq; inilitari, & fortuna variata, nunc vni, nunc alteri parti (vt fieri solet) strenuam victoriam adiecisse: quæ rursus deuicta, in horribilem prolapsa sit calamitatem. Huiusquæ discriminis causa est loci, temporisq; ac gubernatorum circumstantiæ, quæ in talibus celerrimam accelerant occasionem. Duæ igitur sunt fortissimæ arces: quarum altera interiecto profundo & verticoso gurgite, dominio magni Magistri Liuoniæ (sic enim maximæ prouinciæ Princeps appellatur) subdita est: altera verò magno Principi Moschouitarum pertinet. Vna tamē Naruen regimini Christianorum Liuoniensium, & altera schismaticorum Moschouitarum subiecta est: quæ arx Moschouitis subiecta, tanto naturæ munimine, ob circumcurrentes aquas & armatas vires, se tutam perenniter dudum credidit, vt nullius etiam potentissimi hostis insaltum expauescere vellet. Sed hæc insania vt fallax extitit, ita & repentinam & ineuitabilem experta est calamitatem. Nam Suecorum, Gothorumquæ illustrissimi Principes, Steno, Stur antiquior, & Suanto, multis & grauibus Moschorū iniuriis, ac perfidiis prouocati, post arduissima bella, ac damna eorūdem Moschorum potentibus prouinciis ac populis illata, exercitū quinquaginta millium armatorū, prædictamq; arcem Moschouitarum aggredientes, ferro, flammaque (speculantibus amicis Liuonensium castris) insuperabili furore expugnarunt, vt Moschi cruciabiliter vulnerati, mul-

*Arx magni
Magistri Li
uoniæ.*

*Arx magni
Principis
Moschouit
arum.*

*Steno,
Stur, &
Suanto
Principes.*

DE BELLIS GLACIALIB.

tis interemptis, ac combustis, vix fuga sibi peperere salutem. Hacq; arce superata, inæstimabile spoliū argenti, & pretiosarum pellium zebellinarum Principibus Suecis, & Gothis antedictis, & exercitui eorū cecidit in prædā, vt inde perpetuū gloriarētur pro grauib; arduorū præliorū molestiis, tam æstu q̄ frigore perpessis, maximis spoliis onūstos triūphasse. Sed hæc opima spolia, vtī superatis hostibus irrecuperabili damno doliq; fuerunt: ita & Principibus prædictis, & amicis, ac terris eorū, ob discordiam pretiosissimæ prædæ hinc inde vsurpatæ, perniciosum ac inextinguibile odiū (vn de postmodū regnorū ruina orta est) excitarunt. Hanc itaq; arcem ab hostibus militari fortitudine erutam, cūm magnus Magister à Suecis victoribus, gratis & dono oblatam, suo dominio formidaret adiungere, flamma imposita, exportatisq; ingētibus spoliis per Finlandiam in Suetiam, & Gothiā, victor exercitus est reuersus. Tanta tamen copia ceræ (quæ Orientalium negotiatorum immensus quæstus est, & dominorum diues tributum) in eadem arce, ob importabilem grauitatem, relicta est, vt flammis resoluta, nauigabile iter per magna locorum spatia exundatione sua reddere posset.

Magna ceræ copia in cendio colliquata.

De conflictu glaciali. Cap. 2.

Neq; minori bellandi impetu Sueci ac Gothi contra Moschonitas seu Ruthenos, pacta constitutæ pacis ob ardorem rapinarū in finibus Finnonici maris violantes, super aperta glacie, quā in ipsa solidissima terra conflagunt: imò, vt prius dictū est, vbi antea æstiuo tempore acerrima commissa sunt bella naualia, eisdem in locis glacie concreta, aciebus militari modo instructis, bombardisq; ordinatis, habentur horrendi conflictus. Aded solida glacies est in equestribus ac pedestribus turmis sufferendis, ampliter vel strictè collocatis. Neq; mirū, aut incredibile cuiquam, Latiali præsertim homini videatur, quomodo equorū vngulę in lubrica glacie firmari poterunt, vt nedum impetuosisimè cursitent, sed & in gyrum versi, atq; ad cursum agitati, armatum sustineāt pugnatores. Equi etenim aded

Glaciei soliditas.

adeo firmati sunt in pedibus adunco ferro, & clavis acutis, ut nusquam, quantumcumque plana sit glacies, se fori de lapsu sit formidandum: imò talibus equorum feramentis glacialia frustra impetu fugientis excisa, in faciem immittuntur insequentis, ut ilico moribundus corruat, vel vulnus recipiat, non facile curandum.

De irruptionibus Moscovitarum, seu Ruthenorum.

Cap. 3.

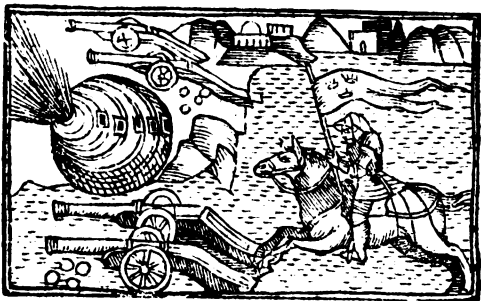
Magno gentis suæ numero non tantum ad præliandum, quantum prædandum, pro maiori parte exiguo, vel nullo seruato ordine militari, ad bella proficiscuntur Moschouitæ, præcipue qui limites regni Suetiæ, ac magni ducatus Finlandiæ præliaturi, aut prædaturi accedunt, prout in annalibus eorundem regnorum, præcipue circa annos Domini M. CD. XCV. viribus sexaginta millium hominum factum fuisse commemoratur. Causam motæ irruptionis posuere trium parochiarum collimitanearum, scilicet Egrebpe, Lasche, & Saualax, atque de fluminibus earum repetitionem, quasi æquius ad eorum pertinerent ditionem, quàm regni Suetiæ iurisdictionem. Sed reuera stimulatione Ioannis Danorum Regis tanta colluuius eo ingressa est, ut maxima regni Suetiæ prouincia subiugata, partem iuri & dominio Moschorum subiiceret, & partem dominio eiusdem Regis Danorum subiugaret: quemadmodum paucis inde euolutis annis, anno M. D. postea in Regia ciuitate Holmenfi legati Moschouitarum eidem Regi Ioanni in quadragesima proposuerunt, assentes pactum hoc osculo sanctæ Crucis inter utrosque Principes, pro humilianda ac usurpanda corona Suetiæ, solenniter fuisse stabilitum. Sed vtraque pars in meditationibus suis subito fuit exinanita, ut Rex Ioannes in suam Daniam (relicta Regina Christina, de Ducibus Misniæ, muliere optima) fugere sit coactus, & ipsa Moschorum turma hostiliter humiliata, atque more prædonum repulsa ad patrias redire habitationes, ea memoria cladis accepta, ut Danorum persuasione nunquam dominia Regis Suetiæ, aliena stimulatione, vel proprio ausu præsumperit impugnare. Vt cunque se

Ioannes Danorum Rex.

Christina Regina.

DE BELLIS GLACIALIB.

res habet; cùm Daniæ regnum paruulæ telluris angustis (teste Saxone) clauditur, importunè, & asturè pro-uidere solet, vt amplissima vicinorum regnorum Suetiæ, Gothiæ, & Finlandiæ dominia multorum Principum confœderationibus & auxiliis vsurpare possit, præcipuè Moschouitarum, seu Rûchenorû ex Oriente, Scotorum & Gallorum ex Occidente, & Germanorû ex Meridionali plaga: quæ nationes simul coniunctæ, in Suetiam subiugandam venientes, citius tumulum inueniunt, quàm triumphum.

De specu horrifono, Smellen vulgariè dicto. Cap. 4.

Visum est superiore capite, glaciæ tantam inesse fortitudinem, vt equèttres, pedestresque bellatrices turmas facillimè sufferre possit. Iamque intuentum erit, specum subterraneam esse prope littoralem urbem, Viburgum appellatam, eisdem Moschouiticis terris plurimum vicinam: quæ eius secretæ virtutis est, vt animali viuo in ipsam projecto, tâ horribilis sonus excitatur, quodd sua excellentia aures propè positorum suffocat, ne audire, aut loqui, vel stare possint: qua virtute multò plures, quam vehementissima bombardæ interimit, vel debilitat in momento. Sed neque hoc naturæ opificium videtur esse ociosum. Ingruente enim hostilitate præfectus terræ iubet omnium aures concludi cera, cellariisque, ac antris abscondi

fcondi victuros: & demum se muniēs, animal aliquod vel hasta, vel fune præcipitat in os speluncæ: vnde tam horridus excitatur sonus, vt hostes obsidentes in circuitu, quasi mactanda pecora collabantur, lapsique (si incolis visum est) longo interuallo remaneant spoliandi. Sed nulla voluptas vitionis sumendæ victoribus inest, quando naturæ potentia tam fortiter opprimi videntur inimici: qui mox vt sensum ceperint, non preliandi, sed fugiendi tempus assumunt, ne sono iterum excitato, tandē moriantur, vel mortifera ægritudine contracta, paululum etiam fugientes superuiuant. Quo casu euenit, vt qui armis & viribus à bellico furore reprimi non poterunt, solo terrore mugientis naturæ tabescunt, pristinum viræ robur tardè vel nunquam recuperantes.

De eodem. Cap. 5.

Miserandum & infelix huius calamitatis exemplū plus cæteris hostibus Rutheni seu Moschouitæ multis millibus suorū amisissis, quādoq; ad posteros reliquerunt, ne vicinas gentes, maximè Finnos superba multitudine graris opprimere pergāt. Hi etenim Finni & mutuis præsidijs, & Gothicis ac Sueticis armis, magicisq; artibus, & elementorum secretis viribus sese, suasq; terras inconcussè seruare solēt. Huius autem specus ratio vndecunq; constat, à prouido semper viro dirigi, ac custodiri debet, etiam intra plures, vt hîc cernitur, circūpositos muros: quia eius, vt aliarum rerum secreta natura in maxima potentia sita est.

De prælijs Finnorum contra Moscos. Cap. 6.

Quemadmodum amplissimus ac potentissimus est principatus maximi Ducis Moscouitarū, ac Ruthenorū, ita & titulū suæ ditionis amplificat, & extendit, prout literæ eius nouissimè per quendam Demetrium Clementi Septimo trāsmissæ, attestantur in hunc modum: Magnus Dñs Basilius Dei gratia Imperator,

DE BELLIS GLACIALIB.

*Titulus hic
in chartis
maiores
locum occu-
pas, quam
extendatur
eius domi-
natus.*

rator, ac dominator totius Ruffiæ, nec non magnus Dux Volodemariæ, Moschouïæ, Nouogrodïæ, Plescouïæ, Smoleniæ, Ifferiæ, Iugoriæ, Perminiæ, Vetchæ, Bolgariæ, &c. dominator & magnus princeps Nouogrodïæ inferioris terræ, Cernigonïæ, Razaniæ, Volotchïæ, Rozeuïæ, Belchiæ, Roschouïæ, Iaroslauïæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæq; &c. Datum in ciuitate nostra Moschouïa, anno ab initio mundi millefimo tricesimo septimo, tertio Aprilis. Verū hunc titulum tam magnum & amplum, vicinæ nationes plus mirantur, quam eius vires formidant, maximè Finni, qui sæpius prouocati, non desinunt tam potentibus eius titulis & populis insidiari. Sed non tam frequenter in cãpis (nisi asperrima hyems fuerit) quam aquis in plurimos amnes lacusq; diuisis: verū vt plurimum latrunculi sunt pro vtraque parte ardore (vt supra dictum est) rapiēdi præliantes. Sed neq; ob hanc minutam rationem principes Aquilonis in apertam hostilitatem ruunt.

De modo latrocinandi Moschorum. Cap. 7.

RVtheni, seu Moschouitæ, quàm perniciosam in piratica, seu latrocinandi studio peritiam, ac astutiam habeant, paululū supraposita figura declarat. Dum enim Carelos, siue alias vicinas gentes latronum more inuadere prædisponunt, societate congregata, atque certis legibus & pactis instructa, lembos abietinos lō

gos ac leues, 20. aut 25. hominum capaces, in solitudinibus diligentius asseribus planis & subtilibus fabricat, eo videlicet ordine, vt pars dolabris eos cauet: pars picem in subterraneis specubus (ne fumo prodantur) ex pineis stipitibus, aut scandulis concoquat: pars cuspides iaculorum, vt indurescant, adurat: pars arcus & neruos, sagittasq; adapter. Pro omnibus enim similibus instrumentis materiam aptissimam habent solitudines illæ. Quibus videlicet lembis paratis, pariter eos in aquas velut classem latrunculi immittunt, & armis instaurant. Deinde vicos, villas, castella, nauesq; onerarias in albo lacu, vel Venedico sinu, vel Liuonico mari sub anchoris stâtes, spolia rapturi aggrediuntur. Nec bona spoliassent aut diripiisse contenti, sed etiam innata crudelitate, sine quocunq; discrimine & discretionem, homines talibus ingenis superatos, in gurgitē mittere suffocandos satagunt.

De eodem. Cap. 8.

TAliq; prosperitate freti aded insolentes euadunt, vt naues maiores marina tranquillitate retardatas, circa tabulas aquis viciniores, obterebraturi, aggredi et molestare non formidant: sagittis enim, ne supernè à propriis defendantur, nauigia satis acriter auertere contendant. Attamen rarissimè pro tantæ præsumptionis audacia victoriam consequuntur, quia tormentis, ballistis, & iactilibus saxis frequentius repelluntur. Deinde dum considerant se non satis diu post illatam violentiâ, & rapinâ inter homines afflictos permanere securos, aut vltiori omnium dispèdio publicam exercere piraticam, lembos humeris impositos, in abdita sylvarum reserunt, quorum secretiora loca intimius cognoscunt: vt rursus eisdem pro similibus latrociniiis exercendis, opportuniore tempore vti possint, interim præsidia in nemonibus firmantes, vt in his tanquàm secretioribus heremi locis, spoliis abundantiâ se nutriant, ac armis tueantur. Verum vti facinus eorum horridum est & perniciosum, ita promptissimos vindices illic inuenit in sui violationem. Venatorum nanq; diligentia & sagacitate primum

Lembi portantur humeris.

DE BELLIS GLACIALIB.

m̄m latronum syluestria p̄sidia explorantur: deinde
 turmatim exeunt populi furuis armis induti, hostium
 vires vsq; ad extremam internecionem deleturi. Neq;
 tamen id sine cruenta victoria venit, dum latrones sce-
 leris conscij, pro vita tuenda quasi agonizantes decer-
 tant. Ad extremum tamen viribus fracti, partim ad
 montium antra, partim ad terrarum cauernas, partim
 ad densos arborum ramos scandendo se recipiunt, eò
 securiores se putantes, quo secretiora hæc loca antea ad
 tantum facinus perpetrandum præelegerant in ea soli-
 tudine vasta. Sed Dei vindicta exigente, neque eo
 modo aut loco vitam aut immunitatem merentur, qui
 tam diris cruciatibus innocentes opprimere consueue-
 runt. Omnes enim sine vlla clementia lembis & præ-
 sidarijs adibus impositi, comburuntur. In cauernis ve-
 ro & antris latitantes, grandibus admotis saxis & pa-
 lis, viui prolixiori fame relinquuntur interimendi. Qui
 densis arborum frondibus se tutos opinantur, latra-
 tu canum proditi, nisi de vita redimenda paciscan-
 tur, mox sagittis opplentur, vt decidat in terram mo-
 rituri. Nec alia apud eos efficacior vis est inuestigandi
 syluestres grassatores & fures, quam odoratu & lastra-
 tu canum venariorum,

*Piratarum
pena.*

De modo recipiendorum Oratorum apud Moscovitas. Cap. 9.

Perhibent nonnullæ Septentrionalium regnorum
 veteres historię, quosdam Principes Moscouita-
 rum miris præstigijs Regum & Principum lega-
 tos excepisse, atque adhuc excipere solere. Siquidem
 elegerunt, nuncque pro tempore ex plebeia multitu-
 dine quã plurimos procerioris staturæ viros, insigni
 canitie, & prolixioris barbæ formã spectabiles, elegan-
 tissimo cultu, vestitu scilicet Principis, eos exornates,
 eligunt, vt in amplissimo nobilium cœtu hinc inde
 cum silentio sedentes, sui ornatus splendore, & multi-
 tudine oculos perstringant ingredientium oratorum :
 qui tanto apparatu fascinati, aut territi, nihil austerum
 proponant, vel propositum communibus eorum sen-
 tentijs

*Mentita
nobilitas.*

rentijs anauant concludendum. Sed is apparatus, uti mentitam magnificentiam cōtinet, ita & frequentius in suo exitu vilescere iudicatur. Longè etenim ab ea æstimatione aberrant, quam se putauerant consecuturos. Nam expeditioribus legatis, qui latius arduis deductis negotijs penetrauerant orbem, totus ille splendor præstigijsque cultus, contemptibilis apparet, & pudendus. Præterea mos est apud Tartaros, ut legati, antequam eorum Imperatori commissa proponant, inter duos ignes ire cogantur, ea potissimum causa, ut si venenum portauerint pro intoxicando Principe, ardore ignis in portatorum necem prius dissoluantur. Noluntque aliter eosdem legatos audire, nisi munera ferant, flexisque genibus commissa loquantur, cæteraque cælicolis debita, homini mortali impendant: & hæc facere recusantes, vix sine vitæ periculo absoluuntur. Ut autem hic ritus recipiendorum legatorum apud Moscouitas, clarioribus ostendatur exemplis, inferendam esse volui Serenissimi Regis Poloniae legationem, anno Domini M. D. L. I. ad Ducem Moschorum, ordine quo sequitur, institutam. Orator Regis Poloniae Matthæus Bartholmieuicza Kneze Gedroitzki, vir nobilitate insignis, per milliaria Germanica cc. à Vilna ciuitate celebriori Lithuaniae, ad Mosquam Moschoviae metropolim perueniens, ingressurus, consummato prædicto itinere, aliquot equitibus ad hoc à magno Duce destinatis susceptus est: ac postea paucis diebus elapsis, ad tradendum Regias literas solenni pompa (uti Moscouitis visum est) in arcem per duo atria, quæ homines proceræ staturæ, ac prælongam barbam nutrientes, & plerunque seruilis conditionis, in subsellis orbiculatim sedentes, splendidisque satis amictos vestibus, ad magnum ducem pertinentibus, ut possit solummodo ex longinquis oris venientibus ostentare suæ aulæ magnificentiam, continebant: ad palatium tandem, in quo magnus Dux vnà cum suis principibus, etiam eiusdem formæ inducis vestimentis, morabatur, introductus est. Magnus autem dux in sella aliqua, ab alijs principibus multum separata, longa talari tunica ex serico villoso, cuius extremæ oræ margaritis vnioni-

*Moueat
cornicula
visum.*

*Legati Tar
tarorum.*

*Legatio
Regis Po
lon. 1551.
ad Ducem
Moscho:*

Mosqua.

DE BELLIS GLACIALIB.

vnionibusq; prætextæ, indutus sedebat, ac scipionem, siue baculum, superiori ex parte inauratū, inferiori vero, argento inductum, cui innitebatur, manū tenebat: deniq; capiti suo mitra (quod illi sua lingua Kalpack appellant) de præstantissimis subnigris vulpinis pellibus (quæ istis in terris maximò in pretio sunt, longeq; superant zebellinas pelles, quoad æstimationem) imposita erat. Quando autem legatus palatiū ingressus est, illicd qui eum adduxerant, ac magno duci præsentabant, in pavementum coram eo se prosternebant, ac capite terram terq; quaterq; (quemadmodum Moschouitis moris est, hoc modo reuerentiam supremam suo Domino exhibere) quatiebant. Verùm oratori ad fores distantia L. pedum à magno Duce, vnà cū famulis suis, quorum 12. cum illo aduenerant, consistere, per procuratorem sibi (quē illi Przystaw vocant) constitutum, iussu magni Ducis iniunctum est, nec propius ad eum progredi permissum: ibique, donec ad magnū Ducem orationem haberet, ac Regias literas secretario ad hoc destinato traderet, perstitit: cuius quidē Regis literas, Orator magni Ducis, aliàs dū in Polonia esset, quodd suum dominum Czar Ruski (hoc sonat Cæsare Ruffiæ) à Metropolitanò istius terræ sic creatum, minimè compellarent, atque hanc ob causam idem dux proprium oratorem postmodum misisset, recipere recusat. Postea dictus Regis Poloniae Orator à procuratore iterū in hospitium satis magna pompa, ostentandi gratia deductus est. Hæcque de modo recipiēdi oratores apud Moschouitas, sufficient.

*Moschorum
Dux appellari vult
Cesar
Ruffiæ.*

De Italico Oratore crudeliter occiso.

Cap. 10.

INsuper Albertus Crantzius Historicus Germanorū insignis, in sua Vandalia asserit, Oratorē Italum, eod quodd caput suū totaliter coram Principe Moschouitarum verba facturus nō nudaret, crudeliter fuisse interemptum. Cum enim orator patriæ suæ cōsuetudinem (qua nullius dignitas vel maiestas tecto capite orātis offendi putaretur) allegaret, efferus Princeps ferreo cla

*Scomma
crudelis.*

uote-

uo tegumentum cerebro coniungi iussit, irrisoriè asserens, se ritum huiusmodi tali memoria non violaturũ, sed confirmaturum.

De ingenio negotiatorum Moschouicæ.

Cap. 11.

Negotiatorum Moschouitarũ mos est, nouas scilicet diuersis occurrentibus stagnis, & fluminibus fabricare naues, & merces eisdem immittere comportandas. Iter enim quæstus causa in Septentrionalibus terris institutum, ad ccc. vel cccc. leucas se extendit: in cuius spatio cum syluæ atq; longi amnes, vel lacus frequenter occurrũt, comportatis rebus, nauibus iam fabricatis aut fabricandis vtuntur. Nec est qui de iniuria, aut incisione syluarum, vel piscatione talium mercatorum querulatur, modò vltra hæc naturæ dona alia non vsurpauerint, patronis ignorantibus aut inuitis, veluti iumentis pro eorum nauibus pertrahendis, aut edendis pecoribus: loco quorum carnibus ferinis inter itinerandum sagitta quæsitis, abundè vtuntur. Merces autem eorum sunt pelles pretiosæ, & omnigenæ sortis apud eos in pretio, videlicet zebellinæ, mardurina, & varolinæ, aliàs vulgari Italico Dossi dicti: de quibus superius ac inferius nonnihil est annotatum, & annotandum.

Pellium pretiosarum magna mercatura in Moscho.

De diuersis modis præliandi Finncorum. Cap. 12.

Cum apud Finnos, seu Finlandos populos Septentrionales, ob eorũ nimiã ferociã grauib; poenis seu

DE BELLIS GLACIALIB.

*Arma bel-
lica domi
Finnis in-
terdicta
sunt.*

seu cēsurā Regia edictum sit, ne domi in mutuā perniciem bellicis armis utantur, videlicet lanceis, telis, iaculis, gladijs, aut pugionibus oblongis: atramen securium, dolabrorumque usum pro domestica necessitate leuanda omnimodè permissum habent: quibus etiam conficiunt structuras admirandas. Verùm ne defensoris armis, quibus sese à Moschouitis latrocinantibus nimium vicinis, opportuno tempore defendant, carere videantur, hastatis fundis primos insultus sufferunt, aut repellunt. Deinde cominus certaturi, iactilibus saxis cingulis eorum alligatis se tuētur. Fortissimi enim sunt brachiorum, atq; plurimum iaciendo experti, ita ut nullus frustra pereat iactus. Habent etiam longissimas hastas abietinas, sole arefactas: quarum cuspides clauis, vel sudibus acuunt. Hi que velitum, seu leuium equorum imperum primi repellunt. Quidam restibus instar retium ferinorum ductilibus sublimi iactatione utuntur. Vbi enim cum hoste congressi sunt, iniiciunt eos restes quasi laqueos in caput resistentis, ut equum, aut hominem ad se trahant. Quidam etiam lapide pugillaris quantitatis funiculo quatuor palmorum longitudinis (quibus ferrei, vel plumbei globi, vel catenulæ ferreæ non sunt) baculo alligato equitum brachia, vel equorum pedes inuoluunt, trahendoque in casum repentinum retorquent. Nec minus eisdem Finnis adiutorio sunt maximi, ac mordacissimi canes: quos non minus equi Moschouitarum horrent, & fugiunt, quàm Perfici equi camelos. Hi etenim canes saltu, & morsu (prout disciplinati sunt) naribus equorum insidiātur: quo euenit, ut ea formidine subito se in posteriores pedes erigant, equitem abijcentes, ilicè interimendum vel captiuandum.

*Canes Fin-
norum in
bellis.*

Adhuc de eorundem armis, & munimentis. Cap. 13.

*Thoraces
Finnorum.*

VTuntur & iidem Finni pro corporum munitio-
ne, partim thoracibus è corio phocarum calce ma-
cerato, partim corio alcium iubato: quod superfu-
sa aqua (si hyeme bellandum sit) congelari permittūt,
nec glacies pilis forinsecus adhærens, sudoribus por-
tantis

tantis à concepta duritia relaxatur. Galeis quidam eorum instar squamarum piscium, ex vngulis alcium siue rangiferorum, aut boum ingeniosè connexis vtuntur: quidam verò certarum volucrum exuuijs intrinsecus filis ferreis diligenter contextis: quidam coriarijs galeis ex spissa, humidaq; cute calce decocta, super ligno ad formam capitis contracta, eaq; aëre sensim ficcata, tutissimè muniunt caput. Verùm galeas huiusmodi, ne capite incalescente flaccescant, subtili cortice arboris populeæ intus piscium visco (qui liquoribus resistit) confirmant.

De præfectis Septentrionalibus Regis Suetiæ. Cap. 14.

Quemadmodum superius dictum est de præfectis Islandiæ, id est, terræ glacialis, qualiter edicto Regis Noruegiæ iura reddendo, lites pro portibus illius terræ motas auerterent, aut inter mercatores Germaniæ flagrantes, iusta pœna corripere eò nauigantes, ne vel ipsi negotiatores legitimo quæstu, vel ipsi incolæ suo commodo, vel ipse fiscus debito tributo, & omnes amœna commutationis pacificæ societate priuarentur: Ita & in his Finnonicis terris populosissimis & opulentis, Regis Suetiæ præfecti, viri sagaces & prudentes, strenui, & mâsueti, vt iurgia tã indigenarũ, quàm alienigenarũ recto iustitiæ tramite auferant, & pacem vnicuiq; adiudicent, cõstituantur. Quãtò enim ferociores, austerioresq;, eo sub climate reperiuntur populi (prout reuerà sunt) tãtò prudẽtioribus viris opus est, qui magis suadeant (salua iustitia) quàm rigidè cogant, spolient, vel tormentent: eoq; casu nedum præscripta tributa alacriter exhibent, sed ad quauis imperata, etiam si periculis mortiferis annexa sint, vt eis obediant, sese prõptissimos reddũt. Talibus præfectis prudentibus, iustis & moderatis, semper floruerant Aquilonaria regna cũ Regibus & principib⁹ suis, vt suauiter recordari congruit antiqui Stenonis Sture, xxiiij. annis durissimũ populũ spatio bis mille Italicorũ miliarium strenuè & pacificè moderantis, & rursus Regis Caroli ob auaros, contumeliosos, ac violẽtos omnium suarum prouinciarum præfectos, vij. annis exulantis.

Sten. Stur.

DE BELLIS GLACIALIB.

*De arcibus violentorum præsidium
comburendis. Cap. 15.*

RVricolæ seu communitates, sentiētes se quandoq; incessabili violentia ab iniquis præsidibus præter omnem æquitatem vexari, ad amaritudinem prouocati, fortissimas artes ampla glacie circūdatas, cohortibus ac turmis, quasi vir vnus, modo quo sequitur, aggređiuntur debellandas. Quoties enim in Septentrionalibus regnis intolerabilia vulgi onera (nulla exigente necessitate) vel aliæ crudelissimæ oppressiones inducuntur, toties vi publica armorum grauinibus tam atrocibus perpetuè in fringendis obuiatur, ita videlicet quodd incolæ, seu rustici (qui semper potentes, & vniti ibidem sunt) huiusmodi fortalitia demolituri, condicōto tempore plura millia eiusdem territorij in sylua, ac glacie arcibus viciniore conueniunt, communi ferocia repente quid faciendum sit consulentes, & concludētes. Inter quos viri acrioris ingenij, breui exhortatione ad multitudinem furentem super passis ac patiendis grauinibus exposita, vnicuiq; agmini subductoribus seuerioribus officia distribuunt opportuniora: alijs, vt machinas fortissimas ac altas, subito è lignis super glaciem construant: alijs, vt multa millia fasciculorum penes eos è sylua excisa comportēt: alijs, vt magistros operis, ballistis & armis per excubias à tyrannicis incurſibus tueantur, donec omnibus paratis, vnanimiter institutum negocium aggrediātur, quo fit, vt primum machinas, siue propugnacula, cōtra hostium tormenta, vel sagittas securissimè antrorsum in lubrica glacie trudent, manipulatiq; fasciculos infinita multitudine & humeris & vehiculis congestos, super muros & mœnia iactent, donec eorum altitudine vel superata, vel æquata, ignibus immisis flamma, & fumo absumantur inclusi: qui neque periculum hoc auertere, neque sese ob immensam combustibilis materię molem defendere possunt, aut æquis conditionibus apud inexorabiles, & furiosissimos hostes inuenire: neq; fugere cōceditu, ob multitudinem ad omnem cēdem, & truculentiam excitatam. Nec aliter quā stupra exardescens, comburūtur hæc fortalitia: quæ incendijs

cendijs obnoxia sunt. Maiori enim parte non latere co- *Arces ple-*
cto, aut campestribus saxis, sed ex densis syluis (ob ar- *runque li-*
cendum frigus) coagmentatis lignis concamerata ædi- *gnæ sunt*
ficia constituuntur, prout infra dicitur de domibus A- *Septem.*
quilonarium regionum.

De machinis glacialibus. Cap. 16.

VTuntur etiam Gothi ac Sueci in aggrediendis di-
ripiendi sive fortissimis arcibus, castellis & vrbi-
bus, machinis seu propugnaculis obliquis, è trabibus
abietinis validissimè fabricatis: quas quidem machi-
nas facillimò compendio super ipsam glaciem impe-
tuosa manu admotas, mœnibus opponunt, earumque
præsidio muniti, omnem faxorum, trabiumq; iactum,
directè vel supernè emissum, ne noceat auertunt. Nihil
enim vel altitudinis impetu, vel grauitatis impulsu,
quantumcunq; violenter demissum fuerit, machinas
ipsas propter earum obliquitatem infringere vel dis-
soluere potest; imò nec ignibus immisis ab obsidione
clausis comburi: quia continuè aquam in vehementi
frigore desuper effusam, spissius congelari procurant,
paulatimq; propinquius ad portas & mœnia, vi arma-
ta protrudunt, ac turmis militaribus firmant, eadem
ferè sub machinis & castrensis præsidijs vtentes cõ-
moditate, qua perfrui solent viatores in glacialibus
casis, vbi pro frigoribus arcendis copiosa suppetunt li-
gna, itidem & commeatus sufficientes ac stipendia li-
beraliter distribuenda: & ob id atrociores obsessis in-
ferunt difficultatem. Quo viso trepidum militare ag-
men obsidione clausum, intra muros & mœnia acrius
se tueri compellitur, dum nullus insidiarum locus, pro
conficiendo vel abigendo hoste, vndiq; attentatus oc-
currit. Non enim combustilibus fomentis hostiles
machinas propter circundantem glaciem comburere
possunt, nec dolosis cuniculis ob terram faxea duritie
congelatam erumpere, nec bombardis, aut tormentis
minimò saltem loco hostes conficere, vel sagittis aut
fundis deturbare, nec aperto cõgressu eisdem tutè resi-
stere, nec arcibus relictis syluarū latebras ob asperrimū

DE BELLIS GLACIALIB.

gelu fugiendo recipere. Constantibus tamen armis, & animis iidem inclusi sese defendunt, donec obsidentes formidine glaciei resoluendæ, machinas ipsas aut sponte comburant, aut longè remotius in littora fugientes secum abducant. Neq; sic ab eorū atroci impugnatione securi reddūtur obsessi. Machinas enim easdē subito in latissimas rates conuersas, eodem loco super apertas aquas, quo aliàs in solida glacie steterunt, facillimè reponunt, aut sinunt eas maiori super inducta amplitudine in ipso gurgite liquefacta glacie firmiter permanere, additis lembis, seu lyntribus, aliòque nauigiorum genere, quò peritissimi sagittarij rates huiusmodi valeant defensare, & nocturnas vigilias, ne quisquam obsessorum euadat, diligenter obseruare. Idemque faciunt campestribus propugnaculis vbiq; præidentes. Pari enim atrocitate persequuntur obsessos, quorum impia crudelitate ad tantum vindictæ ardorem diutius fuerant prouocati. Quo fit, vt pro maiori parte tam duris custodijs constricti, sæpe imaginentur an gladio, an laqueo, an aqua, an igne, an præcipitio, an veneno, an mutuo iugulo seipsos occidant.

De vehiculis igniferis. Cap. 17.

CVM Gothis ac Sueonibus glacialis pugna perquestris, vel pedestres turmas à Moschouitis, Danis, Germanis, vel internis hostibus intèratur, iidemq; hostes diutius ad vim inferendam suas munitiones in faucibus montium, vel vallium collocare disponunt, vnde irruptiones faciant in regnicolas, qui pro sua defensione simili proposito in armis cōgregati, ne eisdem hostibus, tæpillulum digressandi spatium temporis, vel locum concedant, ingenijs & viribus vtuntur opportunis: tunc vehicula oblonga aridis sarmentis, & cætecis combustilibus materijs replent, vt a terrimum fumum, intolerabilemq; fœtorem igne, directorum audacia accenso, attractuq; equorum syluestrium, & furiosorum inimicis opponant: idque celerius committitur; quò collateraliter equi ligati ardore ignis retropositi stimulantur ad cursum, nec currere desinunt, donec
hostilem

hostilem aciē turbauerint, vt vel eo loco, vel alibi à latere armatis incolis impetuofissimè insultantibus cedant, vel eosdem fugam simulantes, quasi certi victores insequantur, vt sic educti dispersiq; , potius secretis glacierum voraginibus, quàm armatorum insidijs interimantur. Hisq; ex alijs syluarum angustijs (si opus fuerit) agminatim populus erumpens, ballistis, & telis armato hostium certamini sese immittit, & opponit, nec persequi cessat, donec hostem abegerit seuerissima vltione. Glaciales verdè hæ pugnæ, vbi fieri soleant, aut in quibus lacubus, aut locis, sequentibus capitulis diffusius ostendetur.

De bombardis, ac globis euehendis, & modo sagittandi. Cap. 18.

HAc imagine satis apertè ostenditur, quibus ingenijs & artibus Septentrionales populi in promovendis prælijs, siue super campos, siue super glaciem, intrepide aduersus inimicos iniuria vexati vti consueuerunt. Cernuntur hîc vehicula (sic enim hyemalia, seu glacialia plaustra vocantur) oblonga antroorsum ob maiorem flexibilitatem & agilitatem cuneata, seu incuruata: quorum tanta commoditas, & firmitas est, vt obiectos viarum gibbos, siue rumentes glacierum, aut niuiū colliculos, vno vel pluribus equis trahentibus, plus oneris ponderisve sustineant, quàm 5. vel 6. rotati curtus in itineribus complanatis & cõmanitis. Tamen vno potius vtuntur equo in lubrica

O 4 glacie,

DE BELLIS GLACIALIB.

glacie, tritaq; niue, quàm duobus, vt occurrētibus plastris in vijs strictis, parumper declinando cedere possint, imò propter altitudinem niuium totum vehiculum (lege poenali constituta) & grauiora plaustra, euertere teneantur. In glaciali autem itinere ob infinitam latitudinem nulla difficultas occurrit, nisi in certis rupturis glacierum, vehementia inferioris exhalationis, quasi vi tonitruorum, ob pinguedinem fundi causatis. Dico quasi vi tonitruorum, quia tātus sonus, tamq; horrendus mugitus subtrus glaciem longo tractu veluti in lateribus densarum nubium hincinde auditur, vt necessarium sit quasi fulgurum vehementia generari scissuram vnus pedis, duorum, trium, vel sex, in amplitudine exhalationis impellentis, & spiritus à fundo excitati.

*Horrendus
sub glacie
mugitus.*

*Adhuc de eodem, & modo penetrandi
rupturas glacierum. Cap. 19.*

Quas quidem rupturas vt pertranseant viatores, subitò ex obliquo latere integras partes glacierū repertas, dolabris & securibus adaptant, & reponunt, quasi petras redactas in pontes. Si verò iumētum non præuisa ruptura in vastis tenebris immersum fuerit, tunc ilicò chordis & lignis subtilibus, semper comportatis, assueta agilitate extrahitur viatoris. Si verò homines inter glacies (vt sæpius accidit) inciderint, mox eruti iucunda memoria prosequuntur adiutores. Nec terrorem exinde concipiunt, quòd ilicò circumstante frigore glaciuntur in veste: motu enim, cursuq; continuo causante, celerius restituitur calor. Igitur in his vehiculis tempore glacialis prælij commeatus, globi, pulueres, ac alia ad vsum præliorum necessaria, constituto laboris pretio ab incolis facillimè comportantur, quemadmodum æstate vsu nauigiorum in eodem maris, vel aquarum sinu, vel curribus rotatis, industria aurigarum, vel nautarum fieri solet, imò vehicula hæc in maximo numero multiplicata, veluti propugnacula, aut aggeres ipsis hostibus opponuntur (velut carri in Cimbricis bellis) sagittæq; arcuales, vel bombardales,

bardales, ex ijs in hostem facillimè excutiuntur, donec vel interposita pace, mutua concordia abeant, vel timore glaciei resoluendæ præproperè cedât, aut in pertinacia perseverantes, velut plumbum in aquis vehementibus demergantur.

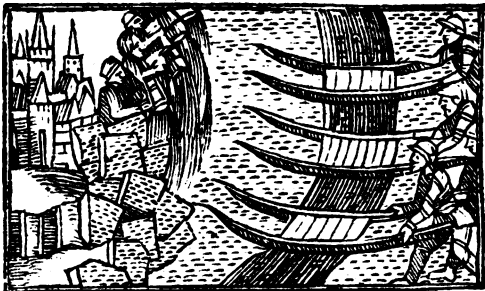

De impediendâ aquarum congelatione. Cap. 20.

MVnitissimæ ciuitates, & arces hyberno tempore dum omnia loca inuia ac peruia glacie constricta sunt, arcta obsidione premütur, quæ aliàs æstiuo tempore quasi insuperabiles & inaccessiæ videntur. Quocirca monstratur hac tabula, quomodo se muniunt, qui talibus angustijs & periculis sunt subiecti. Imminente igitur publica vel priuata hostilitate, si loca sita sunt in medijs aquis fluuiialibus, vel stagnatis, valde solliciti sunt inclusi, vt dolabris, ac ligonibus in modum *Pinguedo vitularum marinarum prohibet aquarum constrictione.* circulantium forssarum aperiant glaciem, ad minus spatio xxiiij. vel xxx. pedum glacialia fragmenta introrsum trahentes, vt super glaciem relicta, aucto gelu & frigore, in modum aggeris congelentur: eaq; aperta confecta, mox pinguedinem balenarum, phocarum, vel vitulorum marinarum infundunt, hastisque sufficienti, & magna quantitate infusum commouent & dilatant. Quò fit, vt aquæ sic cogelata, hostibus spem adimant, ne propius accedentes diu cupita victoria patiantur: imò sæpius euenire consuevit, vt prius glacierum voragine, temerario ausu & accessu suffocati in-

DE BELLIS GLACIALIB.

ti intereant, quàm conspiciant vel accedant obsessos vel obsidione claudendos: nō quod glacies ipsa in profundo lacu, vel flumine debilis sit, sed eo forsan loco audax & minax inimicus agreditur, vbi labentibus & littore paludinoso riuulis, glacies ipsa subtus excisa sit, & debilitata.

De menis glacialibus. Cap. 21.

ESt præterea alius in obsidione glaciali seruatus vel seruandus muniendi modus, is videlicet, vt cum pertinax hostis, equis dimissis, vel voragine aquarū perditis, aperturam aquę fossę pinguedine prædicta (ne congeletur) impletam, trāfire velit, trabes longissimas suprapositis tabulis, seu asseribus in modū ampliatae scalæ connexas, nocturno præsertim tempore, impetuosius quàm poterit per aquas, versus obsessos vel obsidēdos, vt marginem glaciale penetreret, præcipiti seruato cursu intrudit, quasi solido ponte vsurus. Contra quę impetum, vbi sagittarum, bombardarumq; resistentia, præ nimia hostium festinatione ac ferocia non attenditur, tūc inclusi, aquas super mœnia atq; ad latus infundūt, quę subitō magis magisq; adaucta, asperrimo gelu cooperante, longissimo vrbium tractu veluti specula cōspiciūtur: quæ mœnia vti ab imbellibus fœminis, pueris, iuuenibusq;, multiplicatis & apportatis aquarum vrnis, hyeme & glacie cōstricta sunt: ita & frigore durante

rante quemcunq; globorum iactum infracta fortitudine sustinere non horrent. Mulieres etiam subductis supra genua vestibus, inter glaciatas aquas porrigunt venas aquarum plenas. Ita in angustia inuentionis necessitas cogit omnia audere, & attentare. Sed dum homines huiusmodi stratagematibus inter se dimicant, sine tandem, quem Deus voluerit, vel vna, vel altera pars, etiam noua suborta difficultate, consequetur, licet non incruenta victoria, quæ tot trophæis quot funeribus, inuicta cohorte bellicis cincta legionibus conquiri solet. Itaque suspensis super glaciem machinis, tam foris quam intus constituti, ad complusculos dies, septimanas, vel menses mutuo conflictu sese molestant, donec resoluenda glacies indomitos obsidentes (si propriam vitam seruari voluerint) celerius abire, quam alias aduolauere, compellat. Dignum risu spectaculum (si cui in tali casu ridere vacaret, & alienum periculum, & turpitudinem spectare voluptati foret) præsertim vbi maius certamen contra aquas, quam arma subeundum erit: quod etiam eò terribilius adesse, & vrgere dignoscitur, quod repentina suborta tempestate, & rupta glacie, quasi in abyssum dimergi videntur, vbi paucis antea diebus instar triumphantium victorum aggredi & ingredi continuo credebantur.

De glacialibus excubijs, & nocturnis. Cap. 12.

Arcium & ciuitatum, castrorumque obsidionem *Noctes viginti horarum.*
 Aquilonares armati milites, tam equestres, quam pedestres, in campis, vel aquis solidissima glacie rigidibus seruaturi, vigilias longissimæ noctis, viginti ferè horarum, in medium diuisæ, diligenter attendunt, atque custodes mutant, non cornibus, aut campanulis, quasi dormire videantur personantes, sed signis secretis retentis, vt nocte aliunde accedentes ex verbo responsionis vnde, & qui sint, intelligere queant: quo verborum signo forsitan per obliuionem amisso, non secus ac proditor à Principe (si ius militare extendi debeat) in vita, vel bonis omnibus condemnari mereatur: quod aded rarissimè euenit, vt pro portento reputandum veniat, si quispiam ea negligentia inculpetur. Sed

DE BELLIS GLACIALIB.

Sed maior vis est in equorum impatientia, propter frigus, quo stridor pedum in collisione glacierum, vnde sonus excitur altior, continuè causatur: vbi sessorum armatos, etiam pellibus indutos, in frigore portant, licet hi peruigiles, exsomesq; custodiunt commissam stationem: eoq; diligentius & cautius, quòd nox progreditur ad auroram circa quam violentiores cõmitti solent insidiæ, dum humanæ vires stupore, somnoq; grauiore ligantur: tuncq; insidiatores omnium temporum quasi ex constitutis articulis sunt attentiores.

De fortunatoribus prælijs matutinis. Cap. 23.

MOs igitur fortissimorum militum est in diluculo obequitare, aut in classe naualiter pugnare, nec grandinum, nebularum, pruinarum, niuium, frigorum, nec hostium expauescere iniuriam: & hoc non tantum Principis charitate, sed æmulatione fortium virorum dura quæque pati, & iureiurando statuere ac firmare, sese nullo terrore locum deserturos, pœna addita. Si eques discesserit, nedum armis, & equo exiit, sed & legali fama, honore, ac fideli existimatione priuatur, imò & circumstantijs ponderatis, grauisima pœna multatur. Si pedes, certo plagarum numero cunctis aspicientibus castigatur, pœna nihilominus perpetuæ infamiæ penes utrosque, quasi cicatrice indelebili, remanente. Si verò fortissimè pugnando, vel constantissimè stationem seruando, adustione frigoris perpetuò debilitatus fuerit, tunc vnicuique iuxta qualitatem honoris, & generis, liberale subsidium, quo in reliquum tempus commodissimè viuat, more veteris militiæ deputatur à fisco: quod & Principis munificentia fauorabiliter ampliatur. Pro remedio tamen adusti corporis in frigore, vtuntur medicina speciali, cinere scilicet combustæ pellis leporinæ, quo applicato optimè linitur infirmitas pedum: de quo etiam aliquid de medicinis simplicioribus Aquilonarium gentium infra dicetur.

Pœna excedentium prælijs.

Premia fortium.

De op-

EST & alius pugnandi modus super glaciem val-
dè tritus & vsiratus in Septentrione. Vbi æstatis
tempore ob aquarum voragines, accessus hostilis in-
tentari non possit, orto demum immenso frigore, gla-
cieq; concreta, vltionem contra arces immanium præ-
fectorum assumere volentibus, in glacie lubricissima;
castra seu munitiones imponere, facilimus offertur ac-
cessus: in quo non segnius in arcem & hostem emit-
tuntur sagittæ, quàm si in campo fortissimo firmata
præsidia forent. Vbi verò arx est insularis, admotis
machinis, quadrato agmine sine intermissione oppu-
gnari videtur: eoq; acriùs proficiunt obsidentes, quò
magis vniti fuerit & concordēs, vnus scilicet gentis
ritus, & mutæ confortationis: quodd exercitus ex di-
uerfis hominum generibus collectus, sibi inuicem nõ-
dum vel lingua, vel vsu viuendi notus, alter alteri dif-
fidens, efficere sit ineptus: quoniam exinde discordia
nascens, fictum aggressum, vel fugam apertam, aut
prodicionem ostendit, maximè quia tales extranei mi-
lites frigoris impatientes, ita assueti non sunt, vt ince-
dere vel accurrere valeant, eminus aut cominus pu-
gnaturi. Longè etenim alia ratio est in glacie, vel niui-
bus (vt alibi etiam ostendetur) quàm montibus, cam-
pis, syluis, vallibus vel arena præliandi. Glacialis con-
gressus fit in laneis calcibus, non pellibus, aut corijs
vnctis. Vis etenim frigoris, quodcunq; sit vnctuosum,
conuertit in lubricitatem glaciale. Vsus tamen ar-
matorum est, vt tribulis, siue triangularibus ferreis, seu
triplicato stylo pro firmiori cursu, vel statione mu-
niantur. Quidam verò præmeditato congressu, vel
insultu, in medio noctis silentio cineres su-
per glaciem latè dispergentes, securif-
simam efficiunt præliandi
stationem, aut
cursum.

*Que in pri-
mis tenere
debeat im-
perator.*

De oppugnan-

DE BELLIS GLACIALIB.

De oppugnandis navibus inimicorum congelatis. Cap. 25.

Accidit plerunq; in littoribus Gothici maris, vt inimicæ naues, tam rostratas falces, quàm harpagines aliasq; terribiles munitiones, & noxia instrumenta habentes, contrario flatu diutus vexatæ, repente gelu superueniente, quasi in muris intra angustias glaciales fortissimè concretæ perstringantur, nec se eruere, neq; transmarina auxilia petere, aut expectare, aut assequi, neq; sociales naues eadem causa tempestatibus interclusas, commeatum ferentes accipere possint. Quare difficultatibus his, vel similibus, præcipuè caristia lignorum in asperrima hyeme constricti, necessitate mortifera vrgente, se dedunt, vel præsentissimam mortem incurrer. Porro verò sceleris immanitate (qua inter circumpositas gentes in cædibus, spoliis, & crudelitatibus vltra morem humanum sæuierant) obstante, multoties ad extrema vitæ remedia concurrentes, infatigabili labore in mediis tenebris glaciem confringere studet, quo fortè succisa glacie interstitio quatuor vel decem miliarium, vel plurium Germanicorū, ad apertum mare euadere possint. Interea tamen incolarū (ad debellandum, spoliandumq; eos) accedentium sagittis quasi imbris per aëra sublimius ad eorum nauigia directis & cadentibus, in periculo occisionis velut desolati consistunt: imò frigoris horrore plerunq; mortui, sociorum manu (dum terra sepeliri nequeunt) vrna inclusi, perforata glacie demerguntur in aquas. Vel si nobiles, aut alterius reputationis insignes viri sunt, sine horrore foetoris quasi ligna virentia, saxea duricie congelati, sociis à periculo euadentibus, ad honestiorē tumultum, ne in hostili terra permaneant, reseruantur. Attamen petitis, & obtentis induciis, si cadauera sua humo sacra recondere possunt, nunquā eis denegatur, imò nobiles & præstantiores terrarum incolæ adsunt in eorum honorabili sepultura: quod & in campestribus præliis hostilis terræ satis ceremoniosè seruatur. Veluti recentius exemplum est, de quodam potentissimo equite aurato D. Achone Hanson Vestrogotho, anno

*Quanta sit
Gothis in
sepeliendis
corporibus
religio.*

anno M. D. X. in Schoningia haud satis feliciter pu- *Hæbo*
gnante, ac lancea veteris sui familiaris Dani transfos- *Hanson*
so: qui totius terræ nobilibus accurrentibus, honestis- *eques an-*
simæ traditus est sepultura. *rasus.*

*De pœna infidelium feruorum per aquam
gelatam inflitta.
Cap. 26.*

PVtbat Paulus Iouius Episcopus Nucerinus ex- *Carpitur*
ternarum regionum curiosus scrutator & scriptor, *hic Paul-*
furum latronumque, & similium malefactorum *Iouius.*
grauissimam fore pœnam, quod frigidis aquis gutta-
tim super colla eorum dimissis, tanquam durioribus
tormentis, commissa flagitia confiterentur. Ita enim
in Sarmatia sua testatur: Fures, ficarios, latrones, per
quæstionem examinant Moschouitæ eo modo, quod
aquam gelidam super caput ex alto paulatim dimit-
tant: hocque habent pro intolerabili tormento. Hæc
ille. Sed reuera vel ludibriosè bonus præsul à versuto
Moschouitici principis nuntio, Demetrio dicto, tem-
pore Clementis vij. informatus est Romæ, vel alijs re-
bus curiosioribus intentus, non integrè referentem pa-
trios mores intellexit, hoc scilicet pro terribili tormen-
to in ea durissima gente reputari, quæ flammis & ecu-
leis adhibitis, vix vt acta reuelet, tantillulum commo-
uetur. Hos tamen Moschouitas robore exuperat Sueo-
nes & Gothi, qui Calendis Ianuarij solùm in rebelles,
discolos, & insolentes has pœnas infligunt, ea præser-
tim causa, quod principes & dominos suos ad sacra
Christi natalitia primùm nocte, demum die acceden-
tes, sequuti nõ fuerint ac permanserint, imò etiam qui *Sueones &*
cunque in aliqua priuata æde vel familia idem non *Gothi quâ*
fecerint, aut turpia verba, scandalosaque facta commi- *religiosè ser-*
serint, hos socij, testes, accusatores, & iudices sonoro *uent diem*
æris tympanorumque strepitu, longo ordine ad con- *Christi na-*
gelatas aquas eductos, genibusque innixos, nudato *taliuum.*
collo, & prono vultu in genua pressos, guttatim geli-
da aqua omnium applausu perfundunt. Quibus tamen
compen-

DE BELLIS GLACIALIB.

compēdiariam pœnam (promissa erratorum emenda) celeriter infligere decreuerint, ea gratia conceditur, vt simul & semel toto nudato capite, iustæ quantitatis & mensuræ vrna totaliter perfundantur. Soli Aethiopes ob verticis nimiam nuditatem, hanc pœnam horrescunt, qui licet raro perueniant ad Aquilonares regiones, veniunt tamen inter subsidiarios milites à Rege Galliarum, Regi Danorum ad impugnandum Suetiam & Gothiâ missos. Plerunq; ergo his Aethiopibus, pariter & Danis infeliciter pugnantibus, non frigida aqua infligitur, sed dura captiuitas, & ineuitabilis sepultura.

Aethiop.

De eisdem penis. Cap. 27.

EST & alius modus omni alio tempore hyberno contumacibus & obstinatis à maioribus decretus, scilicet vt perforatis glacierum foraminibus xx. vel xxx. pedum ab inuicem distantibus, chorda sub brachijs ligati, per vnum foramen subtus glaciem immisi, fune altero prætenso ad aliam pertrahuntur glaciale aperturam. Si celeriter id factū fuerit, gratiam referunt amicis, quod festinanter, & fideliter expedierint eorum causam: sin autē protractius (sic forte exigentibus demeritis animi pertinacioris) tunc extractus experitur se habuisse censores & fautores rigorosos, quia in graui periculo fuit suffocationis. Quod super glaciem instar speculi lubricam agiliter hæc fieri videntur, mirandum non est, quia triangularibus, vncis ferreis solutaribus aut calceis affixis, non tantum ad hunc, sed quemlibet actum in glacie perficiendum, securè (vt infra de piscaturis glacialibus dicendum erit) vtuntur. Moschouitis tamen schismaticis hæc aquarum submersio pro religionis cultu deputatur, quia sub glaciem perforatam infantulos suos immergentes, ritu suo baptizant: qui si rapido fluminis impetu sub glacie deferuntur in longum, arbitrantur eos ad superos ilicò euolatueros.

Moschouitarum baptismus.

De cur.

Repletis vehiculis (sic enim gens hyemales rhedas, aut currus appellat) pluribus hominibus, vno tantum præmissò equo, cursum impetuosisimum ad quinque vel sex miliaria Italica intendunt homines, vt non currere, sed velocissimè volare videantur, maxime quia vncis acutissimis, & ferreis clavis in vagulis firmati sunt equi. Brauium vero (vt primo libro in simili cursu hominum monstratū est) vestis, siue equus vitus, aut certa mensura salis, aut annona seminanda, illicd soluenda taxatur ad certum tempus: quo nunquam (nisi soluerit obligatus) habebitur liber.

De onagris seu alcibus, in niuosa glacie currentibus. Cap. 29.

Onagrorum, siue alcium vehementissimus etiam cursus in niuosa glacie est apud Sueones Septentrionales, maxime vltra regiã Holmensẽ versus superiores partes Aquilonis. Inferiùs verò ad plagam Meridionalem, etsi in magna multitudine vastorum nemorum sunt, ob Regium tamen edictum in vsu nõ habentur, ne scilicet eorum currendi celeritate (quæ longè superat omnium equorum velocitatem) proditores vtantur, ad secreta regni inimicis quàm ocysimè reuelãda. Famis etenim ac sitis, laborisque patientissima est hæc bestia,

P

bestia,

DE BELLIS GLACIALIB.

bestia, vt diem noctemque immensa spatia ducentorū miliarium Italicorum currendo valeat perficere: priuata cibo. Cæteras eius animalis virtutes, infra de animalibus liber hic monstrabit.

De rangiferis in niue currentibus. Cap. 30.

Magna etiam multitudo alterius generis rangiferorum est in Septentrionalibus locis: quorū vsus est nedom pro curribus trahendis (vt infra de animalibus ostendetur) sed etiam in onerariis vehiculis super cacumina niuium pertrahendis. Et hi quoque rangiferi (à tractoriis instrumētis ita appellati) edicto regni prohibentur à ministerio meridionales partes inhabitatibus quouis modo exhibendo. Miræ etenim velocitatis, vt onagri sunt, in absoluendo breui tempore longum ac difficile iter. Vehicula autem eorum ab aliorum formis differunt, quia antrorsum instar calceorū sunt cuneata: ad penetrandum niues, veluti marina nauigia ad diuidendum fluctus & vndas.

Vehicularum forma quedam vt calceorum.

De suffocatione hostium in vallibus niuis. Cap. 31.

Dum Sueci & Gothi hyemale certamen aduersus Teutones, Danos, aut Moschouitas, grauib⁹ provocati iniuriis instaurare coguntur, modis omnibus hostilem exercitum, quanta equestri vel pedestri potentia præditus sit, explorant: compertoque quod egregiis, ac gran-

grandibus equis, maiori parte cataphractis, numero & apparatu quasi inuincibili accedunt, quæcunque resistentia suis viribus prostraturi, in eorum occursum nō tam armati, quā animati viritum incolæ exeunt, maximè vt hostes tam atroces, virium atq; locorum congressibus attritos, iugulent, ac prædentur. Certa enim experientia norunt, talem hostem haud difficulter superandum fore, qui pluribus grauis armaturæ impedimentis inter altas niues, opacas sylvas, abdita præcipitia, & niuales glacialesq; voragines irretitus & illusus, etiam si aduertarius aliquis patriæ defensor nō obstarer, necessariò corruet vrgente natura: eoq; celerius id ipsum eisdem inimicis euenit, quò delicatius enutriti sunt, & locorum ac periculorum ignari, dum ipsi Aquilonares populi, cœli terræq; iniuriæ assueti, per montes & deuia, in ipsa sæua hyeme niuibus dēsatis, vel occurrentibus inimicis congregari non formidant: vnde & bello imminente, superbos hostes simulata fuga, vel in loca niuosa, vbi grauitate armorum velut in limosa voragine immergi, more ferarum retibus constrictarū, ab inermibus ruricolis interimuntur, vel in paludes, stagna, lacus, & amnes, propter latentem sub niuibus aquam, educunt, vt casu continuo ruant submergendi. Apparet quidem nix solida in superficie, sed subtus secreto fluminum esu aded infirma, vt vix lupum, minus hominem, & maximè armatum, sufferre possit.

De globis niualibus, equorum vngulis impressis.

Cap. 32.

EST præterea equestribus inimicis aliud spectaculū seu periculū, ineuitabiliter formidandū, quodd vngula equorum ferratæ, ob frigiditatem niui cōnexam, accedente inferius aqua, vel desuper pruina, citò generantur niuei globi in formā pilarū, vsq; ad magnitudinem capitis puerilis, & ita rotūdanti, ac congelati adherent, vt impossibile sit quin eques à iumento, vel cum eo concidat occidendus, vel captiuandus. Non enim quartum aut sextum saltum, ob globos niueos pedibus adherētes, in rectum vel obliquum efficere potest, quin illic cadat: quantoq; magis calcaribus equū sti-

DE BELLIS GLACIALIB.

mulauerit, vt currat, aut saltet, tãtò velocius fatum accelerat, vt subitò lapsus, corporeque fractus expiret, vel in aliam emigret miseriam, nece forsitan deteriore. Qui verò pro defensione patrię militant, in ipso certaminis aggressu equos ferramentis sub pedibus totaliter denudant, vt niueis globis non adhaerentibus expeditius irruant in hostem: qui hac commoditate ac securitate non audet vti, quia refugium non habet, quemadmodum incolę regni locum habent, & amicos. Neque minus periculum hostibus eisdem imminet, quando vallium montiumque latera, lubricis glaciibus veluti speculum micantibus circumfusa ascẽdere, aut descendere constringuntur, quin adhuc maiorem collisionem incurrant, quãdo præcipue glacies huiusmodi cooperitur tenuissima niue, vel ipsa vi ventorum coacta, fauces & præcipitia claudit, voragineque & specus profundas veluti campestem planitiem coæquat: in quã Teutones & Dani, vel Moschouitæ locorũ ignari præcipiti cursu illapsi, pari calamitatẽ ac nobilitate confodiebantur: imò & quàm plurimi milites bellicosissimi, qui cædibus & flammis alibi concusserunt orbem, ibidem in niuibus facillimè conficiuntur.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

OLAI

115

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de structuris aquilonaribus.

Epitome Libri duodecimi.

De varietate & forma Saxorum. Cap. 1.

Ræter manulem artem, reperiuntur in plerisque montibus Septent. provinciarum lapideæ moles, ita à natura in diuersitate figurarum, præcipuè quadratarum, & oblongarum formæ, vt vix aliquid præter politû splendorem, ad ornatum pulchriorem eisdem superaddi possit, prout apparet in vasto quodam monte Amaberg dicto, non procul ab insigni monasterio Vastenensî per illustrissimâ mulierem S. Brigittam (cuius corpus in celeberrima memoria, & filiæ eius beatæ Catharinæ primæ Abbatissæ, ibidem requiescentis, habetur) ædificato, imò & alio quodâ cœnobio diui Benedicti, Aluastra appellato: vbi lapides varij coloris, præsertim atrî, ad quæuis ædificia incolarum gratis extrahuntur, ac ratibus, seu dromonibus deportati, in pulcherrimû & cõmodissimum vsûm, à fundamentis, fenestrarû interpositione, ad culmina tectorû rediguntur, hoc opinabili relicto iudicio, quodd vel natura artem, vel ars ipsa naturam superare videatur. Dixi gratis,

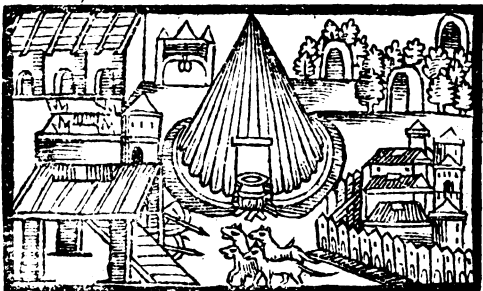
*Lapidarie
lauumie
montis A-
maberg &
Aluastra.*

DE STRVCT. AQVILON.

tiſ, quia nec pretio, nec precib⁹ emitur à poſſeſſoribus loci, ob inexhauſtam huiuſmodi ſaxorū abundāciam, vt deputentur ad publicam & priuatā vtilitatem. Nec mons ille omni amœnitate pleniffimus, latus & ſublimis, à longè nauigātibus aliter, q̄ ciuitas aliqua turrata moenibusque cinctā, apparet. Extant hodie plura ædificia prædicti coenobij Aluaſtra, atque ciuitatis Linco- penſis, eius generis ſaxorum vetuſto tempore, quadrato opere ſatis polita, ſicut & alibi fabricata. Sunt præterea alij montes Oſtrogothorum, verſus Orientaliora littora maris Gothici, lucidos lapides adamātinæ ſpeciei, forma hexagoni, inſtar cryſtallorū, lōgo ordine hinc inde producētes: è quibus (ſi ſuperuacaneus luxus æſtimatorē haberet) ſplēdidi parietes, admiratione pleni, formari poſſent. Præterea apud Veſtrogothos mōs eſt eminentiſſimus Kindaberg dictus, in circuitu mar- morea ſaxa adeò pulchro colore naturaliter variata habens, vt cuius ſtructuræ applicata, plurimū decoris af- ferāt & vtilitatis. Demū in ſuppolarib⁹ inſulis magne- tū mōtes reperiūtur, quorū fragmētis ligna ſagina cer- to tēpore applicata, in ſaxeā duriciē, & vim attractiuā cōuertuntur. Deinde tam viui cāpeſtres lapides diuerſa- rū formarū, quàm cocti, in maxima quantitate, nedum pro tectis, ſed & muris, vbiq; applicabiles reperiūtur.

*Lapidaria
Kindaberg.*

*Montes ma-
gnetum qui
bus appoſi-
ta ligna ſa-
gina ſunt
velut ma-
gnetica.*

De domibus fabricandis, & eorum varia forma. Cap. 2.

Diuerſitates ædificiorū miræ multaq; ſunt in Se-
ptētrionalib. regnis, videlicet pyramidales, cune-
atæ,

atae, arcuales, rotundae, & quadratae. Pyramidales scilicet ex solis hastis sursum connexis, deorsumque; ampliatas, idque; pro tempore aestiuo, ne fumo & flamma pariter cum solis ardore molestantur operarij manuales. Cuneatae aedes ferè omnes in altum porrectae sunt, ut densae; onerosaeque; niues citius vento arceatur, ne deprimantur: quaeque corticibus betulae, vel tegulis, vel fissilibus scandulis è pino, ob innatam picem, vel abiete, vel quercu, vel fago confectis, diuitum verò testa vel cupreis, vel aereis, aut plumbeis laminis, quemadmodum templorum sunt cooperta. Arcuales structurae satis artificiosè contra vim ventorum, casumque; niuium, tam muro quam lignis, ad variam & valde necessarium usum fabricantur. Talesque reperiuntur in aedibus magnatum pro suspellentibus domesticis, aut rusticanis conseruandis. Rotundae, & haec plurimum rarae, ut diuersi artifices pari luce à cumine reflexa, in exercitiis suis potiantur. Quadratae autem domus frequentiores sunt, sed lignis grossissimis mira combinatione in angularibus iuncturis (quibus magistrale artificium ostenditur) coaptatae: & haec quoque fenestras habent plurimum in tectis eleuatas, unde lux introrsum super quemlibet descendere possit. Muratae autem aedes portas habent proportionatas, sed strictas fenestras, ob intensissimum frigus, & pruinosas niues, Nam si maiores, amplioresque more Italico essent, còfestim minutissimis niuibus vento valido (veluti pulueribus) turbine agitatis, aedes ipsae importabili mole ilico casurae replerentur.

Aedes cuneatae.

Quadratae structurae.

De eodem. Cap. 3.

Fenestras communiores Aquilonarium aedificiorum, praesertim in vaporariis, sunt in obliquis firmatae tectis, per quae purior lux è caelo descendit. E vitro autem, vel tela picata, pro pluuia arcenda ponuntur. A latere verò in urbibus, propter vicus angustiores, ferreas habentes craticulas, & clausuras, portae incolarum extremos limites regnorum inhabitantium, ex industria strictae, depressaeque sunt, ne praedonibus pateant, & inimicis. Imò ut eisdem & apertis

DE STRUCT. AQUILON.

hostibus sagittando resistent, parietibus vtuntur perforatis. Similiter & egeste terre secretis fossis, culmo, vel stipitibus frondosis seu aridis cõrectis, ne fortè eo modo conficiant hostem. Tecta verò trabibus, & tabulis abietinis, corticibus populeis, & germinantibus terreis glebis, gemino ordine, interiecto pauco auenæ, vel hordei semine combinantur: & hoc ne fulgure comburantur, imò verius vt supereffusa aqua tempore hostili pacua præbeant ouibus & agnellis, prout superius reperitur ostensum. Quidam etiam in vrbibus ed constringunt loca ædium struendarum, vt mutuo sumptu, & consensu, coniunctis quinque vel sex lateralibus ædificiis, constituent vnum castellũ, vnicuique portam ferream fortissimam præfigentes, vt etiam si hostis muros & mœnia superarit (quemadmodum in regia Suetiæ Holmensi a culmine domorum vbique arcetur) refiliat ab incepto. Materiem autem ædificiis aptam & fidelem, ad vetustatem inducendam & conseruandam, periti architecti nouerunt inuenire, imò ab arboribus abstinere, quæ ædificiis impositæ, difficultatem parietibus ingerunt, & miseras mortes.

Holmia.

*Ædificia
uocina.*

*De maxima multitudine & magnitudine arborum
in Septentrionalibus terris. Cap. 4.*

*Pinus nau
tica.*

Abietum & Pinorum, ac Iuniperi, Laricisque maxima abundãtia est in Aquilonaribus syluis, tantæque proceritatis, vt altis turribus æquari possint: & ob id quæ mari sunt propinquiõres, ad antennas, malosque magnarum nauium adaptantur, & præcipuè pinæ arbores: quæ ob cognatam resinam & picem, sui natura imbribus, ne citò putrescant, sed diutius durè, resistere solent. Abietum tamen fructus, vel pinorum, in nullo vsu sunt, quemadmodum in Italicis oris, vnde voluptuosa medicina conflatur. Arbores pinæ nauigiorum tabulæis operiendis, ferrarum sectione, dolabrisque aptantur. Harum etiã dulcibus medullis in cacumine (quæ cerebrum vocantur) regnicolæ, præsertim Lappones, in principio æstatis recollectis, loco panis, vt Parthi palmis, vtuntur. Rami abietum pro

*Panis pi-
nem.*

pro-vasorum circulis, imò & sepibus agrorum, ac arcibus ballistarum, sicuti & larices, quasi flexibiliores, copiantur. Trabibus verd abietinis perpetuus honos attribuitur, quia testa templorum durabili earum firmitate & leuitate teguntur, eoq̄ue proceriores sunt, quò locus natiuus sabulosior inueniatur: macro tamen corpore, quia arenosis fomentis haud nutriuntur, vnde pinguis succus resinam, seu picem emittens, cõnasci videtur. Præterea betulæ arboris copia maxima est in toto Septentrione: cuius hæc est virtus, vt incisa infra corticem & librum, lachrymas potabiles emittat, vti fructus eius tempore famis habetur pro pane, cortexque tegumento. Similiter & iuniperi legumina, imò & radices eius, loco panis habentur, licet anxium accessum ob aculeos præbeant: in quibus aculeis, seu spinis, prunę viuaces, ignisq̄; per annum durat: quem nisi restinguant incolæ, subotto cæli turbine, ac tempestate, syluestre incendium excitatum, quasi vagabundum, circumiacentes agròs depopulatur.

*Abietum
vfu.*

Betule arboris lachryma potabiles.

Radices iuniperi.

Ignis qui seruari possit toto anno.

Adhuc de arboribus Septentrionis. Cap. 5.

Quercus incorrupta sub aquis durat, & ob id utilissima nauium costis. Corticibus verd eius coria præparantur, & perficiuntur, vt infra de glacialibus structuris ostendetur. Sunt & aliæ arbores durioris naturæ, è quibus detornantur annuli pro vsu antennarum, ac vres, & amphoræ, resina, ne intus putrescant, liniuntur. Præterea aliæ ignoto nomine sponte nascentes: quæ tamen ob effectum in pondere, colore, duritia, rotunditate, proceritate, & fructibus utiles æstimantur. Cotoneæ autem, & sambuci cum iuiubis dulcissimis, ibidem reperuntur: Itidem & salices duplici genere annotatæ: quibus ad præmendam famem lepores vuntur. Et hæ licet steriles sint, densissima tamen sobole excisis ramis, & plantatis renascuntur, vt reliquæ lignorum cæduæ syluæ germinantes, rursus à radice succisæ. Multæ etiam arbores inueniuntur, quæ quia altas multasque radices habent inextricabiles, nisi turbine, vel fulmine tangantur, continuè perseverant:

P 5 quarum

DE STRUCT. AQUILON.

quarum facilis ratio non datur, dum aliæ, alibi que nascantur. Hedera præterea veluti adulatrix, ad eam communis est & onerosa, vt niuium fomêto paulatim muros & moenia, nisi extirpetur, absumat.

De diuersitate arborum. Cap. 6.

SVnt præterea multiplicis generis arbores in eisdem frigidis locis, & hæ præcipuæ, præter superius dictas, vt populæ, fraxinæ, & aliarum iuniperorû, quæ ob proceritatem commodè propter annexum odorem quasi cupressinum, aptantur ad electas mansiones, & ignea fomenta, tam tempore pestis, quam alio quotidiano vsu. Sponte enim huiusmodi arbores genitæ, perpetuitate stirpis indefinenter accrescunt, & inextirpabiles coalescunt, ita vt productæ ad robustam ætatem (vt iam dictum erat) sublimibus & imis structuris, tanquam fortiores trabes, coaptentur. Quercus verò, & fagi, ultra septuagesimum eleuationis poli Arctici gradum, versus zonam frigidam nõ reperiuntur: imò pauca reliqui generis, nisi betulæ, veluti incuruati frutices in extremis Oceani Scythici littoribus, ob frequentes tempestates. Verùm in terris versus meridionalem plagam, maximus est prouentus arborum fructiferarum: quarum fructu, glandium scilicet, & corylorum nucum, ac fagorum, tempore sterilitatis incolæ loco panis panis pariter cû cæteris animantibus vruntur: quæ tamen animantia, vt mures, glires, & aues, future famis arcendæ ultra humanam sagacitatem hoc habent, vt hos fructus ad antra, cauerna que componant, vnde & prouidi terrarû incolæ imminere famem futuram cognoscentes, diligentius solito prospiciunt euentibus suis. Fagorum nutes triangulæ sunt rubecortice munitæ, subintrâ barbatum calicem habentes: quarum esu, sicuti glandium, mirè impinguntur porci, sola inspecta differentia, quod lardum his durius, illis verò mollius, seu fluidius reperiatur.

Ædes & igne odoriferi.

De fructu.

NVces corylinæ aded abundanter ibidem crescunt, ut indigenis & aduenis sufficiant ad omnē optabilem vsum: quo fit, ut quæstus causâ ac mercatorum lucro, aliquot millia vasorum è Septentrione in Germaniam exportentur: etiam stipites corylini, quorum tortuosa flexibilitate ferè omnia vasâ commodissimè colligantur. Poma verò, ac pyra diuersorum generum ibidem, vel seminata, vel transplantata, satis abundè crescut: quorum etiam aliquod genus generosissimū est, ut instar oliuæ (quæ nusquam in Aquilone crescit) in summo frigore maturescat: etiam syluestria poma, quæ sibi ætatem à natura retinent propagatam, ut in Decembri primū maturescant: & hæc vinosum saporem habent, ideoque in potum, musti nomine torcularium pressura disponuntur. Aliqua etiam tantæ acerbis reperiantur, ut aciem gladii succo suo perstringant, usque loco aceti vtuntur. Quædam rotunditatem habent mali, quædam turbinatorem pyri, quædam figuram ouatam, quibus natura honorem tribuit peculiarem. Sed quæ exotica sunt, & vltra marina, quia carnosiora, dulcioraque iudicantur, pretio maiori æstimantur. Similiter & pyra, ac pruna ficcata: non enim nisi duo genera in Aquilone nascuntur, alba scilicet & nigra. Cerasa etiam in duplici genere, syluestria scilicet, & hortensia: quæ tamen nimia acerbitate edentibus generant stuporē, aceti loco deputata: & hoc, quia in opacis, vmbrosisque locis sine solis tactu enascuntur. Quæ verò sole tanguntur satis grato sapore placere solent. Sunt præterea quedam arbores ignota: virtutis, quæ sine floribus producant niuales fructus. Frutiferæ tamen arbores gaudent mutatione, & dulcescunt. Syluestres verò ferinum habent saporem, fortè propter canos arborum villos, solis ardorem excludentes: alioquin aliqua possent blandiri suauitate vescentibus.

Cerasa acerba.

De Gum-

DE STRVCT. AQVILON.

*De Gummi abietino, siue Refina, & origine
Ambrae, seu Succini. Cap. 8.*

Perotto.

Q Via maxima varietas in scriptoribus de origine, & natura, ac qualitate succini, seu ambrae reperitur, praecipue Perotto referente, qui insigni diligente, concordare nisus est multorum opinionem singularem, unde, & quomodo nascatur hic liquor gracilis & mirandus: idcirco quid verisimilius est ex Aquilonarium sententia, hic veniet attendendum. Abietes, seu pineae arbores, natura sua resinosa, excelsa proceritate siue super littora maris, siue super riuos, vel alias sylvarum decliuitates crescentes, succinum sudant, maxime dum maturis frugibus solis feruor (vt infra la-
tius dicetur) torrentibus ipsis Iunio Iulioq; mensibus incendijsior, Cancris atq; Leonis tetigerit metas, tum istae arbores aestu valido fissis corticibus, succinum sui liquoris in subiectos latices, seu fluuios, indurandum emittunt, sicq; stillando, quodcumq; obiectum corpus sui tenacitate tanquam glutinum inuoluit: quod fit, vt ran-
nae, mures, culices, araneae, muscae, aristae, legumina, & his similia, in resinoso hoc visco rapta inuoluantur, ac indurentur, etiam si in arenam ceciderint continuatae guttae, quia imbre supereffuso ad riuos, inde flumina, & tandem in mare deferuntur: vbi instar aliarum arborum tantum certo tempore indurantur, vt saxosa duritie coacti, dira tempestate per mare Gothicum, seu Finno-

Finnonicum, ac Liuonicum, euomatur in Prutenicum litus, scilicet Meridionale, directè oppositum Septentrioni: & hoc omni tempore, quo flatibus vnde volantur ad Prutenicam terram: in qua ob Principis edictū, nulli nisi deputati & iurati laboratores, succinum huiusmodi colligere possunt.

Libri duodecimi finis.

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
de agricultura & humano victu.

Epitome libri Decimitertij.

De diuersitate messium colligendarum.

ATVRAE admiranda dispensatio est, vt aliter, alioque tempore, modo & industria colatur terra Septentrionalis, vt dictum est: aliter Aethiopica, vel Afrorum: aliter etiam nouarum insularum. Quoad Aquilonares, hoc certum est, in plerisque agris Vestrogothorum parte obiecta meridionali plagæ, hordeum spatio 36. dierum à semine proiecto maturum colligi, hoc est, à fine Iunij vsque medium Augusti, & aliquando celerius. Ea nanque maturitas ex soli natura, aërisque clementia, ac humore lapillorum fouente radices, soleque torrente, necessariò prouenit, vt ita nascatur, ac maturetur: talesque spicæ sex ordines in numero aristæ habent, aliis tamen communibus minores: quæ ceruiffæ coquendæ satis commodè adaptantur. Reliqua verò semina in principio Maij proiecta, circa medium Augusti mutua operùricularum, non tam labore, quàm alacritate, & voluntario impetu colliguntur, ne superueniens frigidus flatus messem exurat. Nec aliam diurni laboris mercedem desiderant
quàm

Fringes 6. hebdomadis maturæ rescunt.

Aristæ hexagone.

DE HVMANO VICTV.

quàm iucundam conuiuationem vespertinam : in qua iuuenes vtriusque sexus , ob fideles agrorum labores, prouidorum parentum iudicio & assensu, ac promissione eliguntur futuro coniugio copulandi : non tamen ad delitiosa connubia, etiam si illustres sint, sed ad solitudinem domesticæ honestatis & vtilitatis pro familia sagaciter & suauiter dirigenda.

De pistrinis, & coctione panum. Cap. 2.

*Ceres dea frugum.
Panis à Pan.*

Quia receptum est apud veteres, quomodo Ceres frumenta inuenerit, & Pan conspersas fruges coxisse perhibetur (vnde & nomine eius panis est appellatus) ita & illa prædicata est quod reperit, & iste laudatus, qui decenter humanis vsibus applicauit. Ideoque videndum hic erit, que frugum genera ad hunc necessarium usum afferuntur, & quibus hoc officium competit apud homines Septentrionales: qui vt in regiones multiplices tam situ quàm moribus distincti differunt, & separati sunt: ita etiam terræ nascentia, pro qualitate regionum & climatum, variata videntur.

Triticum apud Aquilonares ferè nullum.

Quantò igitur magis ad Aquilonem acceditur, tantò minor tritici vberitas, & maior ad Austrum vbilibet inuenitur. Sueconibus tamen, siue Suecis, immensa vis tritici, sed maior filiginis est concessa. Gothis verò tam Orientalibus, quàm Occidentalibus, videntibus hordeo & auena, indeficiens abundantia pro cibo & potu propi-

tio

tio numine est largita. Omnium tamē harum frugum utrobique vsus est. Sed diligentior filiginis preparatio apud Sueones: quorum fœminę ita nouerunt purgare filiginem, ut colore, sapore, ac sanitate exuperet frumenti bonitatem.

De torrendis frugibus duraturis. Cap. 3.

Diebus calidissimis feruente sole, pannos instar velorum naualium, siue ipsa vela, latē super faciem terræ, vel planos ac nudos montes extendunt, ac desuper torrendam frugē diebus sex, vel pluribus, aut paucioribus, iuxta solis ardorem imponunt: deinde eā purgaram, in quercinis repositoriis collocant, vel in farinam redactam simili custodia seruant: multosq; in annos sic torrefacta, integritate salua perdurat, Attamen si molita farina non sit, sed fruges, expedit ut interim soli obiiciatur semel in anno retorrenda: eoq; modo noua fruges tosta, poterit illi, ne deficiat, quoties opus fuerit, sagaciter commisceri. Farina autem in quercinis uasis, aut cupis forti ligneorum malleorum impulsu intrusa, locoq; sicco reposita, sine quacunq; vermium corrosione pluribus annis durare solet.

De ritu bibendi Septentrionalium populorum.

Cap. 4.

Nec displicet curiosis inspectorib⁹ interpretationē admittere, qualis sit modus Septentrionalium gentium in bibendo. In primis, quodd religiosum sit stando pro

DE HVMANO VICTV.

pro reuerentia numinum ac Principum, bibere, & quasi in agone per sudorem cõtendere, quis vno, vel altero, vel multiplicato haustu amphoram euacuet capitolinam. Videntur itaque in mensa suprapositæ imaginis quasi coronati sedere, ac tali forma vasis portare: quod forsan inexpertis generare possent admirationem: Sed mirabilius esset longo ordine intueri ministros, quasi cornutorum ceruorum pastores gregatim incedere, vt ea vasa cereali liquore repleta, propinent conuiuis. Sed neque his contenti cæremonijs, etiã contendunt monstrare sobrietatem, vt vase tam alto repletoq;, nudo capiti superposito, choream gyrando reducant: similiter & alia vasa manibus vtrisq; allata, vino, ceruisia, medone, aut mulso, vel musto repleta, conuiuantibus ad æquales haustus exhibeant epotanda.

De diuersis modis coquendi salis. Cap. 5.

Vielisca & Bochna salina sunt opulente.

A Pud Sueones siue Suecos & Gothos nulla fit decoctio salis: non quia è fundo maris extrahi non possit aqua salsa, sed quia gens alijs rebus abundans, facilius exoticum sal comparat, quàm superfluis expensis id decoquat in littore suo. Aduentu enim gradium nauigiorum Hollandiæ ac Germaniæ, ab Hispanicis & Gallicis ac Britannicis portibus, Vlysbónico præsertim & Brouaso portu, sal acceptum iusto precio venundatur. In Polonia verò montes profundissimi salis sunt, præsertim in Vielisca & Bochna: vbi videndi causa M. D. xxviij. quinta Ianuarij, transcensis L. scalis fui, & vidi in profundioribus locis laboratores nudos ob calorem, ferreis instrumentis eruere opulentissimum thesaurum salis, veluti aurum & argentum ex mineris inexhaustis.

De difficultate aduehendi salis in Aquilonaria regna. Cap. 6.

AT vbi inciderint maritima bella in Balthico mari, vt defectu salis videãtur ab hostibus premi posse Septentrionalia regna, tunc arte quæsitâ domesticū sal

sal conficiunt, ne ea penuria suam libertatem subiciant inimicis. Ut tamen id expeditius, etiam ad perpetuum lucrum, continuè efficerent incolæ Nortlandiæ, id est, Septentrionales, R. D. Io. Magnus Gothus Archiepiscopus Vpsalensis, charissimus frater & antecessor meus, aliàs 1523. Hadriani vj. Pontificis legatus, & demum electus, euolutis duobus inde annis, Vpsalensem diocesim visitans, proprijs suis sumptibus, emptis scilicet & datis instrumentis vbiq; sufficiētibus, modum & artem ab expertis acceptā, præcipuis in locis aptioribus incolis communicauit: quibus ex tunc, & in perpetuum necessario salis beneficio, quacunque imminente hostilitate, liberè & facili labore vti possent.

De maxima copia butyri. Cap. 7.

TRanscurrendo singulas prouincias Septentrionalis plagæ à 52. vsque ad 84. gradum eleuationis poli Arctici, vbiq; propter fertilissima terrarum pascua, & armentorum abundantissimos greges, maximam butyri copiam reperire licebit: non tamen æquali virtute, tum propter salis varietatem, tum etiam propter floridiores ac tenuiores herbas, longè à se inuicem distantium prouinciarum nutritiuas. Vbi enim pascua sunt grossiora, saleq; butyrum conditum grossiore, eius efficaciam non est, vt alterius cõditi in pascuis herbarum minutarum. Modus tamen conformis est omnium regionum, vel sale grosso, vel tenerrimo & candido, multa magnorum vasorum millia negotiatoribus vltamarinis vel precio, vel rerum commutationibus (nisi Regio edicto, instante vel flagrante bello, prohibitum fuerit) distrahendi vel venundandi, quemadmodum in annona, lardo, atque alijs necessarijs nutrimentis, ne hostibus afferantur, caueri solet. Insula præterea est Meridionalis Gothiæ, Oelandia appellata, vbi aëris salubritas cum piguis arui fecunditate consentiens, herbas producit dulcissima qualitate conditas: quarum pastu vaccarum turba saginata, lac tanta salubritate cõficit, vt quibus multa medicorū auxilia vel cõsilia prodesse nesciunt, solus videatur po-

Q

tus

DE HVMANO VICTV.

tus ille è butyro expressus, optabilem afferre sanitatem hocq; butyrum tanquam aromaticum, & cæteris omnibus salubrius, appetiatur.

De magnitudine & bonitate caseorum. Cap. 8.

Vestrogothia caseorum, equorum & bouum prædians.

SI Parmensis aut Placentina, vel aliæ terræ, ac villæ Longobardorum, de magnitudine, multitudine, ac vtilitate caseorum vbiq; commendari poterunt, profectò origini suæ natiuæ, scilicet Scandianæ peninsule, & præcipuè regioni Vestrogothorum in regnis Septentrio-
nalibus, gratias sunt acturæ. Hi enim Vestrogothi super omnes incolas Aquilonares, maximam commendationem obtinent, quòd nulla gens illis similis est in confectione caseorum : quod prouenire videtur ex vberissimis pascuis : in quibus & militares equi, fortes, alti & robusti, bouesque proceri innumerabili multitudine procreantur. Caseos itaq; tam magnos plerunq; conficiunt, vt duo valètes viri vix vnum ad breue spatium deferre possint. Virorum tamè manu & arte nunquam fiunt, sed mulierum : quæ vicatim ex pagis vicinioribus, adducta lactis multitudine, æstatis tempore in domo volentis caseos coagulare, confluètes, magnis caldaribus lac calefactum, adhibito coagulo, lignæ formæ quadrangulari præcipuè imprimunt, caseolosque aliàs sole aëreque siccatos, in particulas comminutos, eidem lacti quasi feruenti imponunt, veluti fit in gradibus muris, qui lapillorum & cementi infusione compactiores exurgunt. Nec vir quispiam huic operi foeminarum interesse meretur, etiam si precibus hoc impetrare conaretur. Habent enim fortissimæ mulieres illæ diuisa exercitia domestica seorsum à maritis, in quibus illi sese nunquam intromittunt, vt nere, texere, panes & ceruissiam coquere, cibos parare, & proles ornare, ac vestire, lectosque & regmina aptare, & agnellis, vitulis, alijsque minutulis animalibus providere : vbi viris grauiores incumbunt labores, vt agros colere, messes triturrare, equos domare (quod & foeminæ plerunque faciunt) arma acuere, atque sepes agrorum, aratraq; & agros disponere. Ostrogothorum verò casei lacte

lacte pecorino in maxima multitudine formati, mira *Casei Ostro*
 commendantur bonitate: ita & superioris Suetiæ, præ *gothici.*
 terquam apud Helsingos & Naruegianos: qui caseos
 quasi putres habentes, vermium scaturiginæ, & reple-
 tione visa, lætantur in eorum bonitate: imò exesa in-
 teriori substantia, eorum corticibus loco clypei, instar *Clypei ex*
 indurati corij, vtuntur in bellis. Estque caseorum lau- *caseorum*
 datissimus sapor apud Finningos, qui conspicuos eos *crustis.*
 multorum millium pondo faciunt è lacte caprino: qui- *Casei ca-*
 bus laudem augent, & saporem, submisso paululum *prini hum-*
 myrtyno fumo, vt sine vermibus seruari valeant ad *norū myr-*
 plures annos, præsertim in obsidionibus castrensibus *tati.*
 tolerandis. Apud Septentrionales scilicet Vestrogo-
 thos, naturæ beneficio ita temperati sunt, vt aromaticis
 speciebus ad senium vergentes, redoleat, cum gratissimo
 sapore. Talibus etiam vtuntur nauæ, dum tempesta-
 tibus, ne alia coquant, arcentur ab igne.

De textoribus. Cap. 9.

TExturis lineis lancisq; Aquilonares fœminæ mi-
 ro ingenio callentes, incumbūt, exceptis Lappo-
 num mulieribus: quæ ex neruis animalium (vt alibi di-
 ctum est) conficiunt telas, & de pellibus diuersarū be-
 ftiarum accōmodas vestes: quia in ea regione extrema,
 linum non crescit, neq; oues gignūtur. Vbi verò in ca-
 lidioribus locis Septentrionis linum habetur, talia fila *Apud Lap-*
 ex eo confecta colorant, & texunt, vt opus in medio *pones neq;*
 Latio ingeniosè contextum iudicaretur. Vidi olim *linum est,*
 apud eas gentes textile opus lineum, varietate linea- *neq; oues.*
 rum cœlestini coloris pulcherrimè elaboratum: quale
 demum Italiam & Romam ingrediēs, quasi vna manu
 reperi ad similitudinem illius omnimodè per texturā
 factum & ordinatum, hoc solo discrimine viso, quod
 vti Romanæ fœminæ, vel potiùs viri, textores sunt in-
 genio viuaciores: ita & in opere manuum reperiuntur
 subtiliores: & fortè quia exemplaribus insignium pi-
 ctorū vtūtur, vbi mulieres Aquilonares ex floribus, iri-
 de, aut frōdium vmbri super aquas sole splendēte re-
 flexis, excipiunt formas. Retiaria tamen intexta filorū
 Q₂ opera,

DE HVMANO VICTV.

opera, qualia videntur in domibus Principum Romæ, facilimè reliquos orbis artifices videtur excellere mulieres Aquilonares, dum huic exercitio, etiam illustres personæ ad euitandum otium, quasi hæreditario domorum ornatui præcipua subtilitate intendunt. Aedes enim diurno vsui deputatas, candidissimo illo opere retiario, quod Spraangning vocant, totaliter, etiã sub tectis, perpetua communiq; consuetudine exornant, exceptis proceribus, sericeis pannis ornantibus palatia sua: & hoc quoad thalamos, & ornatũ illustrium foeminarum, ac nuptialium festiuitatum.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

De varijs conditionibus Aquilonarium populorum.

EPITOME LIBRI XIII.

PRAEFATIO.

*Scandiana
peninsula
alter orbis.*

MIRARI quispiam nõ debet, in amplissimis Septentrionaliũ terris, præsertim peninsulæ Scandianæ (quam Plinius ob incompertã magnitudinem, alterũ orbẽ, & Iornádes, ac Paulus Diaconus, vaginã, siue officinam gentium appellant) diuersitatem fore habituum, ac vestimentorũ, pariter & morum ac conditionum, circa incolarum conuictũ, & cohabitationẽ aduentantium alienigenarum, ac iudicia vtriusque, & quàm syncera tranquillitate veteribus institutis olim adhærentes, singuli concorditer viuere dicebantur, vbi nunc crescente discordia, paucissimi sua sorte contenti videntur: in quo rursus mirandum nõ est, dum eò processit astuta hominum pernicies, vt quisq; suæ destructionis factus sit artifex ingeniosus, foris scilicet habitu discissus, & intus in mente corruptus: foris legibus parère simulans, & vbique disseminans dolos: quorum tandem effectũ, & exitũ, ad vltimum infamia plenus, & omnibus odiosus è vita discedet.

De diuer-

De diuersitate habituum. Cap. 1.

Longè aliter olim vestitus in Septentrionalibus regnis & populis, quàm nunc est, formatus erat, præsertim in exteriori, interiorique ornatu mulierum. Exteriori inquam, quia vetusto tempore illustres foeminae tunicis utebantur, ad pectus & brachia strictissimis: sed in extensione fimbriarum môstrosa videbatur lōgitudo, aded̄ vt vix vna sufficeret ancilla in fimbrijs huiusmodi comportandis: quæ etiam in hoc abusu aliqualiter dominæ suæ conformabatur. In capitibus verd̄ subtilissimis pannis lineis, negociatorū quæstu ab exteris regionibus longo maris circuitu importatis, sub his tamen tegumentis, aureas coronas lapidibus pretiosis intextas, secundum qualitates stirpis & opulentia portabant: ad vmbilicum verd̄ pro cingulo, vel zona, aureis filis contexta vel fusa, extensaq; in lōgum aurea, aut argētea lamina, latitudine duorum digitorum, utebantur. Reliquæ mulieres latissimas habebant manicas, sed has in medio cuneatas, ac argēteis vel deauratis nodis quasi tenaculis clausas. Præterea capitis ornamentum erat è panno rubro superius strictum ac cuneatum, similiter argenteis nodis claudendum vel aperiendum: & hæ quoque coronis deauratis sub lineis pannis, valde subtilibus, ornabantur: & vt earum togæ, præsertim nobilium, pariter & plebeiarū (excepto valore panni) erāt strictissimæ ac breuissimæ ita vrbanaŕū lōgissimæ, deauratas & quadratas in an-

Q₃ teriori

DE CONDIT. AQVIL. POP.

teriori parte laminas, à collo vsq; pedes super fimbriis ex vtroq; latere depēdentibus, habētes. Scapulari autē virgines vtūtur, quo pudicitie obseruantia designatur.

De pudico virginum ornatu, & rigore pudicitie. Cap. 2.

Virginum ergo ornatus in pretiosis & amplissimis aureis, vel deauratis coronis, in capitibus erat: & pro pudicitie custodia, à collo antrorsum retrorsumq; dependebat sericeum, vel lineum candidi coloris pallium: quale nunc religiosi Scapulare, vel Patientiam nuncupant: quo habitu vel pallio, omnia corporis membra, tanquam freni moderamine, incendendo vel conuersando, cum admirabili modestia & verecundia (visu vel colloquio virorum nusquam, nisi parentum licentia permisso, vtentes) dirigebant. Tantaque inerat eis pudicitia, vt vix rogatae virū publico in coetu, donec coniugali vinculo stringerentur, raroq; tunc, inspicere vellent. Aded casta celebritate oculos vbiq;, etiam à licitis, refrenabāt. Mira etiā & pertinax Aquilonarium foeminarū suae pudicitie custodia, vt etiam admissio honesto cōiugio, certis tēporib; refrenent amplexus, ea scilicet cohabitantia, vt in toto interpositione districti gladij mutuū sibi coarctent cōgressum, veluti Saxo de quadā Thira regis Anglię filia meminit, & insuper de singulari castitate multarū virgīnū illius æui.

De benedictione Catholicorum Regum. Cap. 3.

Catholico ritu in populo fideli regnatorum, multis & magnis benedictionibus, vt Deo acceptior, & populo vtilior, ac sibipsi securior fiat, repleti solet. Sed in pri-

*Frenū vir-
ginale.*

*Cōinentia
coniugalis.*

in primis sponte per sancta Dei Euāgelia iurat, & corā *Gothorum*
 Deo, & angelis eius promittit, vt legem, iustitiā & pa- *Regū con-*
 cem Ecclesie Dei, populoq; sibi subiecto cum obser- *stitutio.*
 uatione iurium & priuilegiorum, ac omniū bonorum
 custodiat: & hinc benedictionē Ecclesie postulat, & il-
 li tribuitur, vt in donis gratiarū multiplicetur, dextera
 potentie Dei vbiq; circūdetur & protegatur: vt Abra-
 hę fidelitate, Moysi mansuetudine, Daud humilitate,
 Solomonis sapiētia decoratus, Deo in omnibus com-
 placeat, iuste incedat, in hostes crucis Christi fideliter
 triumphet, & optabilem pacē in omnibus seruet. De-
 inde visibili oleo, sanctissimis verbis benedicto, inūgi-
 tur, vt dona inuisibilia percipere, & tēporali regno ius-
 tis moderatōnibus executō, æternaliter cū Deo, Re-
 gum omniū Rege, glorietur. Insuper orat Ecclesia, vt
 efficacia illius sacre vnctionis principatus sit super hu-
 merū eius, atq; vt sit iustus, fortis, fidelis pro viduis, &
 indefessus regni & populi gubernator, infidelīū expu-
 gnator, iusticie cultor, Ecclesie sancte, & fidei Christia-
 nę defensor, ad dec^o & laudē gloriosi noīs Dei. Demū
 virtute Dei dato gladio ad vindictā malorum, & lau-
 dem bonorum, vt in hoc æquitatē exerceat, iniquitatē
 destruat, & sanctam Dei Ecclesiam, eiusq; fideles prop-
 pugnet ac protegat, atq; falsos Christianos disperdat,
 viduas & pupillos clemēter adiuuet & defendat, deso-
 lata restanret, & ea conseruet, quatenus in hoc virtutū
 triūpho cū mundi saluatore, cuius typū gerit, sine fine
 regnare mereatur. Insuper corona capiti ei^o imposita:
 qua gloria & honor, ac op^o fortitudinis intelligitur, vt
 participatione ministrorū ecclesie Christi in omni ad-
 uersitate defensor adistat, regniq; à Deo dati, & Pōtifi-
 calis benedictionis vice Apostolorū, qui p fide vicerūt
 regna, omniūq; Sanctorū eius regimini cōmissi, vtiles
 executor, perspicuusque regnator semper appareat: vt
 inter gloriosos athletas virtutū gēmis ornatus, & pre-
 mio æternę felicitatis coronatus, cū Christo sine fine
 glorietur. Deinde accepta virga, seu sceptro, intelliget
 se obnoxiiū mulcere pios, terrere probos, errātes, reduce-
 re, lapsis manū porrigere, superbos disperdere, & releua-
 re humiles. Postea intronizato Regi in folio sedēti, di-

DE CONDIT. AQVIL. POP.

cet Archiepiscopus, qui eum assistentia Coëpiscoporum introduxit: *Sta, & retine amodo locum tibi à Deo delegatum, per autoritatem omnipotentis Dei, & traditionem nostram, omnium scilicet Episcoporum, cæterorumque Dei seruorum: & quando clerum sacris altaribus propinquiorem prospicis, tanto ei potentior in locis congruis honorem impendere memineris: quatenus mediator Dei & hominum, te mediatorem cleri & plebis in hoc regni solio confirmet, & secum regnare faciat Iesus Christus. Vltimò Metropolitanus inter alia orationem super Regem ad Deum facit: Sis ei contra acies inimicorum lorica, in aduersis galea, in prosperis sapientia, in protectione clypeus sempiternus: & præsta, vt gentes teneant illi fidem, proceres habeant pacem, diligant charitatem, fugiant cupiditatem, loquantur iustitiam, custodiant veritatem, vt semper maneant tripudiantes, & in pace victores. Regina etiam mutatis mutandis, quæ sexui foemineo cõgruunt, plurima ex supradictis à Deo reuerenter optantur, &c.*

De equitibus auratis, & eorum iuramento. Cap. 4.

*Donatiũ
Regium
Gothorum.*

*Iusurandũ
Equitum
auratorũ.*

FActa igitur iuxta præmissas cerimonias (apud Deũ & homines, omni æuo commẽdabiles) coronatione, ipse Rex secundum formam antiquarum legum regnorum suorum, noua priuilegia diuerso hominum statui, quatenus, & quibus opus sit, liberaliter concedit, vel pridem ab antecessoribus suis cõcessa restaurat, & auget. Demum milites auratos, feudis abundanter distributis, cingulo, & ense, ac clypeo præstitis, tali tamen interueniente iuramento, in manibus alicuius Prælati assistentis factò, creat: Ego N. opto mihi ita Deum propitium, & beatam Virginem, ac sanctum Ericum, quòd volo iuxta extremum meum posse per vitam & bona mea, defendere fidem Catholicam, & sanctum Euangelium, & tenere ac protegere Ecclesiam, & eius ministros in sua libertate & immunitate, & stare contra omne quòd iniquum est, & confortare pacem & iustitiam, & defendere pupillos & orphanos, virgines, viduas,

viduas, & pauperes, & fore fidelem meo Regi, & regno seu patrie meæ, & iustè exhibere & exercere meum militarem statum ad honorem Dei, secundum vltimum posse meum. Sic me Deus adiuuet, & omnes sancti eius. Amen. Hocq; iuramentum aded fideliter & strictè obseruare solebant, vt audita proclamatione belli contra hostes fidei, maximè schismaticos Moschouitas in Orientali limite regni Suetiæ, & Finlandiæ, imò & à summis Pontificibus prædicata Crucata contra Turcas, ilicd proprijs expensis, armata, & valida manu alacriter prælia Domini bellaturi sese in expeditione contulerunt, vel ad terram sanctam peregrinantes, accepto ad sepulchrum Christi militiæ cingulo, se in numerum fidelium armatorum contra eosdem Turcas pro religione præliaturi, voluntariè immiscuere: quò plerunq; euenit, vt gloriosi victores redirent in terrenam patriam, & tandem coronam suscepturi, in patriam cœlestem ac sempiternam.

De nuptijs plebeiorum. Cap. 5.

MOs est plebeia multitudinis apud Gothos, & Sueones, sponsalia cōtrahere cupientis, pluribus vti ceremonijs, diuerso tempore, modo, ordine, ac testimonio repetitis, præsertim hac ratione, vt stabiliores permaneant in mutua cohabitatione, vt nullo sit opus diuortio, etiam à lege permissio. Parentes nanq; puellæ ad coniugium petendæ, cuius stirpis, honoris, famæ, vel

Q5

infamiæ,

DE CONDI. AQVIL. POP.

Infamie, probitatis aut improbitatis, morum & industriae sit procus, imò an legitimo toro procreatus, diligenter inquirunt: compertaque virtute viri, praesentibus duobus ex paterna maternaque linea testibus, pater praesentat filiam sub his verbis astanti proco: Do tibi meam filiam ad honorè, & vxorè ad medium lectum, ad ianuas, & claves, & ad omnem tertiam pecuniam possidendam in mobilibus bonis ac immobilibus, & ad omne eius, quod superior Suetia à S. Erico habet, & ipse S. Ericus dedit. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen. Eoq; casu sponsalitia pacta vigore suscipiunt, & accelerata maturitate, melioribus superadditis solennitatibus absolunt, talibus praesertim, ut affines, agnati & consanguinei, sub prudenti virorum ductore, ac honesta mulierum ductrice, statuta die in equestri pompa vndequaue ornatus ad Ecclesiam confluant parochialem: vbi ardentibus faculis mirifice factis & incensis, sacerdotali benedictione coronata sponsa producitur, atque ante summum altare lateraliter cum sponso collocata, vtriusq; solenniter requisito cohabitationis in prosperis & aduersis consensu, per annuli impositionem, & nuptialem benedictionem, omnes praemissae caeremoniae ratificantur. Nec filendum est, quod sub ipsa annuli impositione, dorso tenus pugno sese astantes imperunt, ut eadem ratione actum corroborent, vti in Aurati militis creatione, ut memor sit, seruari solet. Qui talibus adsunt nuptijs, ut agnati, cognati, affines & amici, dona plurima, videlicet equos, boues, pecora, lectos, pannos, & fruges liberaliter offerunt: ut ijs felicibus auspicijs incipiant, & perficiant laetiores cohabitationem. Specialibus tamen caeremonijs equus ac bos, & securis traditur: ut sciant se venire ad eum laborem, periculorumque societatem, qua idem nolle & velle permanere debeat, donec vel diuortio, si lex vrserit, vel morte soluatur. Sunt & multae caeremoniae circa tori introitum, ut parochialis sacerdos, si adsit, vel clericus, canat hymnum: Veni creator Spiritus, cum inuocatione diuini auxiliij, ut nouis coniugibus prospera cuncta desuper elargiantur. Praeterea mos est, ut aliquot delicatoria ferula

cula in lecto sedentibus nuptis exhibeatur, ut ijs cum astantibus breui mora vescantur: tandemque valedicentibus amicis, sua pace fruuntur. Sequenti tamen die noua nupta crinibus absconsis, affabili incessu conuiujs argenteos scyphos electiore liquore repletos, in signum quod materfamilias effecta sit, liberalliter propinat.

De adulteris, & eorum pena. Cap. 6.

Mulier adulterans, testimonio sex virorum deprehensa, perdit dotem, & quicquid secum tulit in cohabitationem viri: qui ea suspiciet: imò vitæ vtriusque potestatem habet & hæreditatis eorundem, vigore municipalium legû patriæ Gothorû & Sueonum. Si verd multa contentari velit, etiam eam ex municipalibus præscriptam habet: quam & volens hic pertranseo, licet Regi, Episcopo, & Fisco ciuitatis pars eius debeatur, cuilibet separatim. Si pœnam pecuniariam dare nequierit adulter, tûc duo saxa mulieri humero tenus imponi debent, & ipsa virilibus adulteri funiculo ligatis, ipsum per plateas ciuitatis aspicientibus cunctis pertrahere, ac demum abiurare ciuitatem, deinceps non ingrediendam, cogetur. Si vnus coniugum simile scelus commiserit, eadem pœna partialiter fiat, altero innocuo declarato. Verum ministro ciuitatis in talibus seruienti, speciale pecuniarum munus siue præmium deputatur.

LIBRI DECIMIQUARTI FINIS.

OLAI

OLAI MAGNI GOTHI ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS *De diuersis hominum exercitijs.*

EPITOME LIBRI XV.

De puerorum exercitijs. Cap. 1.

NE autem Gothorum pueri, & adol-
scentes ignauia, & otio torpescere
permittantur, aut damnatis artibus
primos annos transigant iuuetutis,
pro consuetudine semper seruatum
est, vt diuersis exercitijs instruatur
exilis ætas, præcipuè militaribus ex-
ercitijs reseruanda, in sagittatoria arte, iuxta vnius-
cuiusque ætatis capacitatem, vt se diligenter exercent:
eo videlicet modo, vt non panis quidem pueris exhi-
beatur, nisi sagitta prius tetigerint metam, instructo-
rum industria collocaram. Reperiuntur itaq; pueri vix
12. annos egressi, tanta peritia sagittandi instructi, vt
iussi telo traicere caput, pectus, pedesq; minimarum
auium à longè positarum, infallibiter tangant: nec mi-
nus senes oculorum aciem adhuc retinentes. Huius rei
môstruosum exemplum Saxo Danorum historicus de
quodam sene adducit: cuius ballista tam portentose
cornu protendebatur, vt denos neruo calamos adapta-
ret: hi vegetiore iactu pariter in hostem detorti, totidè
numero vulnera confecerunt.

De ritu fugande hyemis, & receptione æstatis. Cap. 2.

*Dux hye-
malis.*

SVecis Meridionalibus & Gothis, longissimo pro-
uinciarum spatio à polo remotis, alius ritus est, vt
primo die Maij, sole per Taurum agente cursum, du-
plices à magistratibus vrbium constituentur robusto-
rum iuuenum, & virorum equestres turmae, seu cohortes,
tanquam ad durum aliquem conflictum progres-
suræ,

suræ, quarum altera, forte deputato duce dirigitur: qui hyemis titulo & habitu, varijs indutus pellibus, hastisq̄ue focalibus armatus, globatas nives, & crustatas glacies spargēs, vt frigora prolonget, obequitat victoriosus: eoq̄ue duriores se simulat, & efficit, quod ab vaporarijs stiriac glaciales dependere videntur. Rursumq̄; alterius equestris cohortis præfectus æstatis, Comes Florialis appellatus, virentibus arborum frondibus, folijsq̄; & floribus (difficiliter repertis) vestitus, æstivalibus indumentis parum securis, ex campo cum duce hyemali, licet separato loco & ordine, ciuitates ingrediuntur, hastisq̄ue edito spectaculo publico, quodd æstas hyemem exuperet, experiuntur.

Dux æstivalis, seu Comes floridus.

Ad idem. Caput. 3.

VNde & acriter vtraque parte triumphate cupiente, illa vehementius alteram vrget, quæ eo die ex aëris clementia vel austeritate videtur mutuare vigorem. Si hyemis asperitas adhuc suum gelu spirat, depositis hastis cineres viuis ignium scintillis cōmixtos, urnis vel faccis extractos, obequitādo hyemis persona, super aspicientes effundit. Similiter & hi, qui eodem cultu & habitu, quasi auxiliares turmæ adiuncti sunt, in eq̄is igniuomos globos eijciunt in aspiciētes. Ne autem æstatis persona ob defectum ramorum virentium florūm ve, cum sua equestri cohorte priuetur honore cupito, longè antea betuleas frondes, seu tiliac virgas, vaporarij calore & irrigatione artificiosè virentes, quasi è sylua productas, clāculd elatas, sed aperè reductas ostendit: quo casu ob defraudatam naturā, hyemis propugnatores infestius instant, ne dolo quaesita victoria emergat, aut sistat in placida pompa: quæ tamen fauorabili astantis populi asperrimum hyemis dominium peramplius sufferre negatis, iudicio, digna iustaq̄ue sententia conuincitur, vt æstati pro publica læticia victoria cædat, victoriamq̄ue partam splendido instructo conuiuio æqualibus perficiat, & corroboret haustibus: quam assequi vix potuit hastis.

De Maia-

DE HOMI: EXERCII:

De Maialibus festis. Cap. 4.

DEmum omnibus tam syluis, quàm pratis, & campis virescentibus, & florescentibus, sole per Centrum transeunte, hoc est, in Vigilia Natalitij ortus D. Ioannis Baptistę (quem diem miris festiuitatibus seruabat antiquitas, celebrique cultu posteris seruandum docuit, & præcepit) populus omniſ vtriusque sexus & ætatis, turmatim in publicis plateis vrbium, aut planicie camporum, vbique copiosis accensis ignibus, pro choreis tripudijsque exercendis, concurrere solitus, vetustorum heroum domi forisque magna gesta vbiliber in orbe peracta, saltando decantat: etiam quid illustriores foeminae pro æternis assequendis laudibus, amore seruandæ pudicitiaë perfecerunt. Præterea quid degeneres ignauique nobiles, crudeles tyranni, & turpes foeminae exclusa honestate fecerunt, patrijs cantionibus & rhythmis sonantibus citharis, ac tibijs alternatim adductis, exoluunt. Insuper puellæ matrum doctrina præmonitæ, quot quantaque mariti vitia, in lusibus alearum, rixa tabernarum, luxu vestium, societate scurrarum, & continua ebrietate & crapula exercent, psallendo resoluunt. Sed rursus ingeniosiores adolescentuli concinere norunt, quàm pigerrimæ, fallaces, indomitæ, rixosæ, garrulæ, furaces, nugaces & infidę sunt mulieres, ne sola querela maritos suggillēt. Deinde quid perfidi ciues, versuti artifices, vagi negotiatores, stertentes nautæ, rusticique infideles, & astutissimi proditores, ac blandiloqui adultores, & auari crudelesque terrarum præfecti efficiunt, varietate cantionum, & musicis instrumentis exponunt: ea potissimum ratione permoti, vt tenera iuuentus agnoscat, quàm excelsa ac splendida virtus sit, æternisque laudibus digna, bonorum inhærente vestigijs, & à pessimis resilire, ac præcauere exemplis.

De lusu

MOs est apud illustriores Gothos & Sueones, filias suas honesto coniugio collocaturos, procorum animos miris ingenijs & passionibus examinare, præsertim in ludo Latruncolorum, seu Schacorum. Eo enim ludo ira, amor, petulantia, auaritia, socordia, ignauia, aliaque plures dementiæ passionēs, & animi motus, fortunæque vires & proprietates demonstrari solent: scilicet an procus agrestis animi sit: quod subito triumphando indiscretè exultet, aut iniurias illatas cautius pati, vel modestius auertere norit.

Procorum ingenium in ludo latruncolorum probatur.

De chorea gladiatoria, vel armifera saltatione. Cap. 6.

HAbent præterea Septentrionales Gothi & Sueci, pro exercenda iuuetute aliū ludū, quod inter nudos enses, & infestos gladios, seu frameas, sese exercent saltu: idq; quodā gymnastico ritu & disciplina, ætate successiua à peritis, & præfultore, sub cātu addiscunt: & ostendunt hunc ludū, præcipuè tempore carnispriuij, Maschararum Italico verbo dicto. Ante etenim tempus eiusdem carnispriuij, octo diebus cōtinua saltatione sese adolescentes numerosè exercent, eleuatis scilicet gladijs, sed vagina reclusis ad triplicem gyrum, Deinde euaginatīs, itidemque eleuatis ensibus, postmo-

DE HOMI. EXERCI.

postmodum manuatim extensis, modestius gyrando alterius cuspidem capulumq; receptantes, sese mutato ordine in modum figuræ hexagonæ subiiciunt: quam Rosam dicunt: & ilicò eam gladios retrahendo eleuandq; resoluunt, vt super vniuscuiusque caput quadrata rosa resultet: & tandem vehementissima gladiatorum laterali collisione, celerrimè retrograda saltatione determinant ludum: quem tibijs, vel cantilenis, aut vtrisque simul, primùm per grauiorem, demum vehementiorem saltum, & vltimò impetuosisimum moderantur. Sed hæc speculatio sine oculari inspectione vix apprehenditur, quam pulchra honestaque sit, dum vnus parcissimo præcepto, etiam armata multitudo quadã alacritate dirigitur ad certamen: eoq; ludo clericis sese exercere, & immiscere licet, quia totus deducitur honestissima ratione.

Rosa gladiatoria,

De arcuali chorea. Cap. 7.

Alia etiam iuuenum exercitatio est, vt certa lege arcualem choream ducant, atque reducant, alijs quidem instrumentis, sed eadem vt gladiatorum saltantium disciplina reducta, Arcubus enim, seu circulis inclusis, primùm modesto cantu, herdum gesta referente, vel tibijs, aut tympanis excitati, gyrando incedunt, seq; dirigentes (qui Rex dicitur) sola voce reducant: tandem solutis arcubus aliquantulum celerius properates, mutua inclinatione cõficiunt (veluti aliã per gladios) rosam, vt formam sexangularem efficere videantur. Vtq; id festiuus sonoriisque fiat, tintinnabula, seu æreas campanulas genu tenus ligant. Est & alia quædã choreæ, seu ludi species, qua machina quadam lignea homines per aëra, rotarum more & impulsu iactantur: vel alio modo agilitate corporum insignes ludunt: vt hastis, circa quas se voluunt: funibus etiam, supra quos reciproci ambulant: item circulis, per quos se more piscium transmittunt: item tabulis, è quibus in aëra pendent, vno brachio se sustententes: hicque ludus Petauristicus appellatur, quòd iuuenes leuioribus saltibus mouentur. Pilarum etiam proiectilium, atque fustium impulsu, aliarumque infinitarum specie-

Endi petauristici.

specierum ludi, secundum varietatem temporum ibidem currendo, luctando, saltando, pedibusque sursum erectis super manus ambulando, fiunt. Sunt etiam bellicrepe armorum saltationes, quæ clypeis ac ensibus, tibicinis moderatione tardius vel celerius variantur ad saltum.

De Pyrrhica saltatione. Cap. 7.

MOS est ante aulas Septentrionalium Regum & Principū, tempore frigoris copiosos ignes, ex arboribus abietinis præcipuè, quarum ibidem copia est, instruere: quia ex earum combustione tantus enascitur sonus & stridor, ut à longè non videntes sed audiètes, existiment corruere trabes, & tecta. Ne autè fragor ille naturæ videatur ociosus, quasi tympanis excitati circū sedentes ignibus fortissimi quiq; viri, in gyrū saltumq; conuertunt, tantoq; impetu saltando constringunt, ut necessum fit postremum quenque, quasi rupta fortissima catena, in ignem illabi: moxq; exiliens saltantium applausu in sublimiori sede reponitur, ut ilicd pro Regij ignis violatione, amphoram vnam atq; alterā, bene magnam, fortioris ceruisiæ epotet. Eo enim potu sanissimo, sobriè tamen exhausto, animā viresq; resumens, celerrimè reuertitur ad suos congyrantes, & saltatores qui similiter motu, igne, sitiq; agitati, non inuiti retrahuntur ad pœnas affixas, exceptis his, qui aliàs flamarū

R. Saltibus

Stridor ignis abietini.

DE ECCLES. DISCIP.

saltibus fuerant exercitati: quibus ars & robur inest, vt amplius haud possint in igne intrudi. Fortius nanq; tenedo, per experiētiā didicere in tali spectaculo subsistere cautiore. Ideoq; maiori mēsurā bibendi honorantur, licet minimē deliquerint in Regium ignē. Reliqui verò successiua alacritate etiam in profundam noctem saltū continuantes, quasi omnes alternatim præcipitantur in flammam: taliq; modo roboris firmitatē, varioq; agitationis genere tyrones militiæ plurimum consequuntur, vt constantissimos mores in igne, saltu, & duro tactu firmient, quatenus seriosis instātibus bellorum congressibus, æquanimiter sufferre valeāt turbationes vehemētiore. Sortiuntur etiā taxillis adhibitis, quis ignem vestitus transfiliat. Si verò quis ianuā Principis malitiosa præsumptione iocum excedens offendet, vix ignem, quod in eo non comburatur, euadet.

OLAI MAGNI GOTHI ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS *de Ecclesiasticis disciplinis.*

Epitome Libri decimifexti.

De ritu orandi in Ecclesijs. Cap. 1.

Gentes Septentrionales ex pagis remotissimis ad Parochias baptismales profecturæ, aliud genus armorum, præter ballistam, gladium, & securim, nō ferunt. Ballistas inquam, propter feroces bestias, vrsos præcipuè immanes & insatiabiles lupos, qui tribus mensibus, Ianuario, Februario, & Martio plus solito ferociunt, quàm reliquo anni tempore: quod interimantur eo apud Deum præmissio voto, atque seruata fide, vt pelles feræ percussæ, quasi pro sacrificio scabellis sacrorum altarium sub pedibus celebrantis offerātur. Et hinc est ortum, quod maximo ac horrendo vt gente frigore, super vrsinam pellem stant sacerdotes celebraturi, Si verò lupina pel
lis,

lis, aut lyncea, vel vulpina, aut alterius generis retibus excepta fuerit, pretium eius proceris Ecclesie fideliter adaptatur. Dixi præterea gladios, ut vim vi, si in insidiis occurrerit, repellant. Deinde secures, propter arbores diris tempestatibus per transversam viam eiectas, ut liberè transeant, excidendas & amouendas, vel pontes subita inundatione perfractos celerius restaurent. Ferunt etiã lanceas loco baculi, ob aqueas fossas tranfiliendas. Habent nihilominus baculos annales, seu Cædarios (de quibus libro primo dictum est) pro gestamine manuũ: quibus docent, disputant, interrogat, & concludunt lunares cõiunctiones, & oppositiones, ac cursus, festa mobilia, ac fixa: pariter & signa dierum, infallibili experientia, quasi è libro declarata legerent, exponuntur & interpretantur.

De Principum funeribus & sepulturis.
Cap. 2.

MOS antiquorum erat, cadauera Principũ in frondosis arboribus, præsertim quercinis, tanquam sacris locis numinibus consecratis, suspendere, aut flammis iuniperini ligni comburere, vel certis monticulis grandibus faxis, vel quadrato, vel rotundo ordine circumseptis, humi cũ gladio & claua recludere, quẽadmodũ Saxo l. 8. de victo & mortuo Danorũ Rege Haraldo meminit: cui victor Rex Suetiẽ Ringo fastuosissimum

R 2 adhi-

DE ECCLES. DISCIP.

adhibuit funeris cultum. Hæc etenim pietatis *conditio* est, vt victum victor inferiis prosequatur: & qui defuncto hosti (teste eodem Saxone lib.3.) iusta persoluerit, superstitis sibi fauorem adsciscit: viuumque beneficio vincit, quisquis extincto studium humanitatis impendit.

De varietate egrotantium, morborum, & medicinarum. Cap.3.

MOrbi Aquilonarium peculiare hi sunt, Tussis, calculus, dentium oculorumque dolor, tormina intestinorum, febris, pituita, scabies, & Gallicus morbus, ac puerorum morbilli: pestis etiam quæ rarius venit, eò serius interimit homines, in crapula præsertim infatuatos. Est & alius morbus castrensis, qui vexat obsessos & inclusos: talis scilicet, vt membra carnosâ stupiditate quadam densata, & subcutaneo tabo, quasi cera liquecens digitorum impressioni cedant: dentesque veluti casuros obstupescit: colores cutium candidos, ac ceruleos reddit: torporemque inducit cû nausea capiendarum medicinarum: vocaturque vulgari lingua gentis *Schoerburch*, Græcè *Cachexia*, forsitan à subcutanea mollitie putrescente: quæ videtur esu salforum, ciborum, nec digestorum nasci, & frigida murorum exhalatione foueri. Sed vim tantam non habebit, vbi muri interius tabulis quorumcunque lignorum sunt cooperri. Insuper si diutius grassatur iste morbus, absynthiaco potu continuato illum arcere, sicuti & calculi radices, per decoctionem veteris ceruisiæ cum butyro epotæ, tollere solent: quæ passiones huiusmodi calculi & renum, totaliter auferre, vel in magna parte alleuiare solent.

Morbus castrensis, qui videtur diu si cachexia

OLAI

EPITOME LIBRI XVII. 131
OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
de animalibus domesticis.

Epitome libri Decimiseptimi.

PRAEFATIO.

Nimalium genera vti multa, variaq;
sunt in toto terrarum orbe, suis pro-
uinciis & naturis appropriata, ac di-
stributa, vt elephantes, cameli, leopar-
di, leones, struthiones, tigrides, fimię,
& id genus reliqua, sine pilorum den-
sitate in calidis terris numero incom-
parabili multiplicata: Ita & in frigidis regionibus cō-
plures reperiuntur bestię, sed valde pilosę, propter as-
perrimas hyemes exuperandas: vt sunt vrsi albi, vri ni-
gri, alces alti, rangiferi proceri, lupi feroces, gulones vo-
races, lynces perspicaces, lutrę fallaces, castores medi-
cinales, damulę pauidę, vulpeculę astutę, nigrę & al-
bę, atque alię alibi inusitatę naturę & nominis be-
stię, successiuus capitibus inferius per ordinem diligen-
tius insinuandę: ea potissimum causa, vt pius inspector
agnoscat, quã admirabilis excelsi creatoris affectus
& amor est in omnibus creaturis suis, vbique terrarum
suę dispositioni subiectis, maximè in frigidissimo cli-
mate Septentrionalis plagę (concessa naturali sagaci-
tate) conseruandis: scilicet vt vndique conclusa niui-
bus & gelu tellure partum prohibente, nedum viuere,
sed & genus producere atque alere possint, & inter as-
perrima elementa illę manere.

De Arietibus & Agnis. Cap. 1.

INsula est in Gothico mari, regno Gothorū, seu Sue-
tię subiecta, Gotlândia, id est, bona terra, ab omnibus
eam frequētantibus sic nominata, eđ quodd inter Aquil-
lonares insulas meritò felix & abundans, ob plurimas
naturę dotes, computari debeat, & magnificari. Hęc

*Gotlandia
insula.*

arietes, siue verueces, cæteris robustiores, & proceriores producit: quibus quaterna, vel octona cornua crescunt; tantumque ferociæ à cornibus mutuant, vt tempore coitus, nisi ferra vel lima demantur, cæteris animantibus sint nocumento, ipsique pastori rebelles. Lanã habent longam, & mollem: quam aliquando Romæ exigua veste resolutam, artifices birreta facientes, mirè cõmendarunt. Habet etiam tota Septentrionalis regio magnorum arietum & ouium multitudines: in quibus & fœminæ cornua gerunt arcuata. Sunt & multa loca versus polum Arcticum, vbi nec arietes, nec oues cornua habent, neque tauri, aut vaccæ.

De bobus & Vaccis. Cap. 2.

REgna Aquilonaria, præsertim Vermelandia ac Dalia, propter pascua vberissima, boues habet electissimos, etiam prouinciæ Vestrogothorum: hiq; boues singulis annis non tam proceritate corporis, quam numero magno multiplicantur. Habet & Noruegia, Suetia, & Finlândia similes, ad æstivalia, seu hyemalia plaustra, seu etiam agrorum vsum aptissimè dispositos: quibus, sicuti & equis, ad vomeres voluendos vtuntur. Sed nunquam vaccæ plaustris trahendis, aut agris preparandis aptantur: imò nec vlli oneri, ob spem vitulorum gignendorum, subduntur. Sed hi adhuc tenerrimi à matribus segregati, seuiente frigoris horrore, in æstuariis ad hoc spe-

specialiter ordinatis, nutriri solent : hyemeque productiore, a superiori que inualefcente, putaminibus quercinis, loco fœni vel culmi, iumenta vescuntur. Aestate vero, in lucidissimis noctibus pasqua sumunt sub cura pastorum, propter improbos vermes, & bruchos : quos ipsi custodes piceis fumis, vbi que pinorum combustione flammantibus, exurunt, aut arcent. Sed non ex integro : quia ingruente autumnali tempore, bruchi ingrediuntur cutes macrorum boum, ibique hybernant, vt tempore vernali cutem exeant, ac hospitem vexent : veluti crucæ folia arborum depascentes, quarum seminario folliculo inhærentes, hyemem transigant quietiorem. Boues tamen, quibus vermes huiusmodi sunt infesti, è cœtu aliorum, quantum industria permittit, seorsum impinguandi maectandi que segregantur : tunc que dorso tenus velut cribrum cutis perforata apparet, pretium sui diminuens aliena labe. In iis autem locis sanius conseruantur, celerius que impinguantur, vbi nec muscarum aculeis, nec bruchorum stimulis agitantur & fatigantur, & herbarum virétium satietate non priuantur.

De Equis Septentrionalibus.

Cap. 3.

NOruagici equi statura mediocres, admirandæ fortitudinis & pernicitatis sunt, in montibus ac viis saxosis penetrandis. Suetici vero ac Gothici, paludes & colles altos, profundos que saltus indifferenter longiore dieta, magna que celeritate absoluunt. Oelandici, quia paruuli sunt, ludicro magis spectaculo, quam labori deputantur : licet & in illis egregij laboriosique, distincto genere reperiantur. Equi etiam Finnonici bonæ qualitatis sunt.

De Equis preliaribus. Cap. 4.

Maximi vero equi quos Septentrio producit, præsertim in regno Vestrogothorum, non solum publico edicto hippagogis educi prohibetur, sed vt militaribus exercitiis, & disciplinis ad omnem armorum usum patriæ defensione enutrirî, custodiri, & adaptari de-

R 4 beant

DE ANIMAL. DOMEST.

beant, satis stricte iuberetur. Tales etenim equi hyemalibus bellis, quæ in Aquilonaribus regnis fiunt, ob cōnatum frigus assueti, hyemis patientes, animositate ac fortitudine armatum sessorem, quocumque direxerit, inoffenso accessu, ac valido cursu intrepidè cōportant: & ob id omnibus generosis equis, quos Hispania, Neapolis, Gallia vel Germania gignit, assimilari possunt, si præferri non merentur. Licet Africanis, Numidicis, aut Turcicis equis in celeritate cursus non comparantur: hanc tamen velocitatem mira audacia & fortitudine recompensantes, pro natura populi, loci, & temporis qualitate, maximis bellis satisfacere deprehenduntur.

De Felibus seu Cattis. Cap. 5.

Felis candida.

Feles seu catti, Græco vocabulo Aeluri nuncupati, satis magni, frequentesque, candidi præsertim coloris, in Septentrionalibus terris reperiuntur: qui nedum domos, humanasque habitationes, horrea, atque granaria, sed & agros ædibus viciniore, mira sagacitate murium gliriumque præda compurgant. Qui verò sylvestres sunt, auibus, & minutulis animalibus infidiantes, vescuntur. Harumque feliū pelles vestibis subductæ, mirè profunt aduersus hyemales asperitates.

Felis sylvestris.

De Hircis & Capris. Cap. 6.

Hircorum in Aquil. numerosus grex.

Hircorum & caprarum in Aquilonaribus terris longè maior est abundantia, quam in reliquis Europæ locis, ob montana pascua, & pastorum caprariorū diligentissimam curam. Hirci itaque ibidem sunt magno corpore, crassis cruribus, breui & plena ceruice, auribus flexis & depressis, paruo capite, longo, spisso ac nitido collo, cornibus altis & latis, animosi, bellicosi, & robusti, ita vt lupis mediocribus, canum tamè auxilio, congregari non formident. Fere omnes colore albi sunt: ita & capræ. Hyeme pascuntur pinearum arborum corticibus, atque musco, & populeis virgibus. Pelles eorum maximis nauigiis, quæstus & lucri causa, decademque numero exportantur ad Germanicas oras: vbi

Hirci & capræ fere omnes albi.

vbi rursus amplius disperguntur in orbem. Similiter & casei, propter efficaciam nutrimenti, ac medicinae, scilicet stupide ac ingrossatae carnis, vel turgentis. Carnibus caprinis crudis, sole, sale, ventroque siccatis, incolae avidius vescuntur, quam illic maceratis: idque tempore aestatis, & agriculturae.

*Carnes cru-
de caprarum
eduntur.*

Quae munera dentur novis nuptis. Cap. 7.

Populis Aquilonaribus mos est, novae nuptae plebeiae conditionis, pro initiandis augendisque armentis, & domestica suppellectile, liberaliter donare porcā, ovem, & vaccam, atque marito equinos pullos, canem, selem, & anserem.

De Rangiferis. Cap. 8.

IN partibus Septentrionis vtriusque Bothniae (sic enim extremi Aquilonis terrae, quasi à fundo vasis, vocantur) & magnae Lapponiae, bestia tricornis est, de genere ceruorum, sed longè procerior, robustior, ac velocior, Rangifer duplici ratione dicta: vna, quod in capite ferat alta cornua, velut quercinarum arborum ramos: alia, quod instrumeta cornibus, pectorique, quibus hyemalia plaustra trahit, imposita, Rancha & Locha patrio sermone vocantur: quorum cornuum duo caeteris maiora, eo loco, quo ceruus habet: sed ramo-

*Rancha.
Locha.*

DE ANIMAL. DOMEST.

flora ac extensiora, ad ramos quindecim aucta. Aliud verò in medio capitis, ramusculis circumstantibus cæteris breuioribus, situm est, caput vndique contra inimicas bestias, præcipuè lupos, armatum reddens, imò admirationis decus inter cætera monstra præsentans. Cibum huius bestię est, muscus montanus, candidus, præsertim in hyeme, niuibus in superficie soli coopertus: quas niues, licet densas, naturæ instinctu (quasi syluester equus) perforat, cibum quaesiturus. In æstate verò foliis ac frondibus arborum, stando eundoque melius, quàm se inclinando floribus ac herbis, propter cornua nimis antrorsum incuruata, vescitur: idque laterali & obliqua capitis inclinatione. Iubatum habet collum, veluti equus: vngulas bisulcas, & ferè rotundas, à natura tributas, eò quòd eius transitus, aut cursus etiam admissò fessore, fit super altas niues, in vallibus, campis, aut montibus condensatas.

De vtilitate huius animalis.

Cap. 9.

Mansuefacta hæc animalia, veluti armentarij greges, maximam præstant dominis suis vtilitatem, videlicet in lacte, pelle, neruis, ossibus, vngulis, cornibus, pilis, ac carnibus ad victum deliciariorum. Quidam terrarum incolæ possident 10. 15. 30. 70. 100. 300. vel 500. qui pastorum cura ad pascua ducuntur, & reducuntur, stabulisque, ob agmina montanorum luporum (cæteris ferociorum) grassantia, clauduntur. Educti in terras alienas, præsertim vltimarias, ob cæli solique mutationem, aut insolitam escam (nisi pastore consueto cibentur) nõ diu super sunt: quemadmodum olim Illustrissimum Principem Suetiæ Stenonem Sture iuniorem, Duci Holsatiæ Friderico sex huiusmodi animalia misisse, notatum est, duosque, masculum & foeminam, Lapponicæ gentis coniuges, eisdem animalibus adiunxisse custodes: quibus è sua natiua terra translatis, atque alienæ directioni subiectis, quia optata quies, viuendique ratio subtracta erat, nec ipsi, nec bestię singulari cura destitutæ, diutius in vita mansere. Similiter & à Rege Suetiæ Gostauro circa annos Domini

*Rangiferi
6. vna cum
pastoribus
duci Holsatiæ missi
moriuntur.*

mini 1533. postquā aliquot illustribus viris terræ Prus-
fiæ, cū ad spectaculum, tum ad generis propagatio-
nem, decem similes vtriusque sexus rangiferi emissi es-
sent, sylvestri libertate donati sunt: at nihil inde com-
pertum erat, an ipsa mutatio loci profuerit stirpis pro-
pagationi.

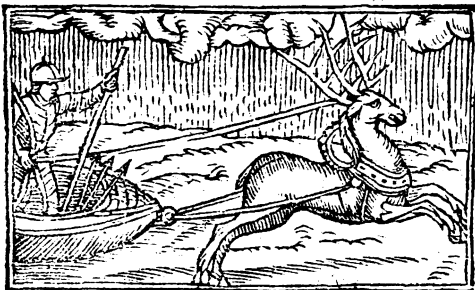
De curulibus plaustris Rangiferorum. Cap. 10.

Videndum est, duo esse genera Rangiferorum, syl-
uestrium videlicet, & domesticorum: qui vsibus
humanis subdita mansuetudine fideliter inserui-
unt, vbi feræ naturæ reliqui in solitudine relictī, aug-
mento generis se sociant, vt interim venatione premā-
tur. Qui domestici sunt, curulibus plaustris aptantur,
optimeque grauissīma plaustra per rura camposque
deducunt, res scilicet pretiosarum pellium, pannorum,
piscisque diuersæ speciei continentia: ed quodd pro ma-
iori parte Lappones ichthyophagi sunt, inexhausta fer-
tilium aquarum piscatura viuentes, vt & infra de eo-
rum diuersis exercitiis erit aperiendum. Iter itaque eo-
rum est in vallibus planis, Noruegiam (ad quam fre-
quentius proficiscuntur) respiciens, tanquam in rerum
commutatione locum viciniorem, ac populum fideli-
oris amicitix seruandæ commodiorem. Qui verd his
curribus præfecti sunt, vulgari gentis nomine Quenar
appellantur, singulis diebus, si ita beneplacitum est,
aut

*Lappones
Ichthyo-
phagi.*

DE ANIMAL SYLVEST.

30. milia- aut exegit necessitas, centum, & quinquaginta millia
 ria Gothi- passuum, id est, triginta miliaria Gothica, siue Germa-
 ca vno die nica conficientes: cursusque eorum animalium non mi-
 excurrunt noris grauitatis, quam equorum reputantur.
 curules
 rangiferi.

De vehiculis hyemalibus Rangiferorum.

Cap. 11.

HYemalium vehiculorum vsu miram commodita-
 tem assequuntur prædicti Lappones, maxime
 quod lubricitate huiusmodi vehiculorum cum niue
 conformi, longa peragunt itinera, ad loca rerum com-
 mutationibus deputata, pro ut superius Libr. 11. de for-
 ma eorum extitit declaratum: & edicto, ne externis ho-
 minibus ob maximam celeritatem accommodentur.
 Hic verò ostenditur, quod ea velocitas causatur ex pel-
 libus tenerrimorum Rangiferorum, vehiculis his hye-
 malibus subductis, hac præcipuè arte, vt anterior pars
 pellis, antrorsum consuatur sub rheda: quo fit, vt pili
 foras euerfi, nedum lubricitatem generent progredien-
 di, sed & resistendi firmitatem, ne retro labatur auriga:
 alioquin in collibus altis nunquam haberetur, aut per-
 ficeretur optatum iter. Imò eo compendio viato-
 res arcubus sagittisque extensis, sylue-
 stres rangiferos venatu ac-
 quire solent.

De com-

De commoditate partium huius animalis. Cap. 12.

L Ac deputatur ad vsum domestici nutrimenti, ac serum illius, ad potum conuenientem. Pellis pro tegumento humano, tam corporis, quam lectorum: imò equestrium sellis, culleis, & follibus artificum diuersorum aptatur: valde enim tenax & fortis est, ac durans. Nerui loco lini (ibidem ob frigora non crescentis) ad indumentorum vsum, instar filii præparati, deputantur, prout superius lib. 4. de colligatione nauium, ferro deficiente, fuerat interpretatum. Ossa atque cornua, arcuum & ballistarum artificibus, auidè ea pro rerum commutatione quærentibus, applicantur. Similiter & vngula spasmaticis profunt. Pili pro farciendis mollificandisque sellis equestribus, atque puluinaribus pro hospitibus honorandis, & hyeme reprimenda. Carnes eius animalis optimæ & salubres sunt, sale ventoque ficcata, durabiles ad plures annos: licet interim mos genti sit, ex venatione veteribus adiungere recetiores.

LIBRI DECIMI SEPTIMI.

finis.

OLAI MAGNI GÖTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de animalibus syluestribus.

Epitome Libri decimioctauæ.

De Alcebus seu Onagris, & captura earum.

Cap. 1.

Agantur Alces instar ceruorum gregatim in vasta solitudine, infidiusque extensorum telorum, industria venatorum sæpissimè capiuntur, vel maximorum canum insultu retruduntur in antra rupium, vt inde rarè viuæ euadant: imò quiescentes

quiescentes humi, vel erecti stantes onagri maximi, à minima quandoque mustela guttur infiliante mordetur, vt sanguine decurrente illicò deficient morituri. Adèd insatiabilis est hæc bestiola in cruore sugendo, vt vix similem suæ quantitatis habeat in omnibus creaturis. Hacq; bestia cannis imposita, chordaq; directa, quidam prædantur nidos hyrundinum, columbarum, & gallinarum, vt eorum extrahant pullos: quibus mirè insidiatur, hoc solo instinctu, vt sanguinem sugat, quasi ventrem haberet elephante maiorem.

De pugna Alciam, seu Onagrorum contra lupos.

Cap. 2.

Sed nec sufficit commodo atque vtili animali, homines sustinere venatores telis asperis, sagittisq; latis, millenis insidiis sese in vasta solitudine impetentes: imò & bestiolas contemptibiles, mustelas scilicet præmissas, respectu tam proceræ altitudinis suæ: nisi & ferocissimos lupos, montanos præsertim, sufferat insidiatores: eo videlicet modo, vt quû asperrime hyemes sint, densæque niues, ipsi lupi fame pressi, heremi latebras vasto agmine circumeuntes, expostulent prædam: lacubusq; congelatis onagros inesse speculantur: in quos irruentes, & vngulis & cornibus vel interrimuntur, vel effugantur. Tanta enim vis est in ictu vngulæ, vt illicò tactum lupû interimat, aut fodiat: quod sæpius, in canibus robustissimis venatores experiuntur,

tur, imò elabente cane opposita arbor eliditur, quasi fungus adesset. Onagri naturæ instinctu, norunt apra certamini loca, scilicet in lubrica glacie, in qua mucronatis vngulis sunt solidiores, vbi lupi quasi in vaginis vngulas retinent viribus vacuatas: atque ita in conflictu manentes, non procul absunt venatores, qui fatigatam partem prælio excedentem, ad interitum vsq; subsequi solent, alieno periculo prædas opulentiores conquirituri. Fit enim atrox certamen, vt pauci onagrorum, at multi luporum lacerati relinquatur: quos ob pellium valorem venatores acceptant, atque interim onagri seu alces in tuta recedunt. Lupi procul dubio super congelatum niuium cacumen, tanquam leuius insultantes, exciperent victoriam, vbi alces graui pondere niuibus immersæ, lupis fierent esca. Ita prouidens natura vnicuique animanti, idoneum campum pro sui defensione distribuisse videtur.

De Ceruis & Damulis. Cap. 3.

Licet in Septentrionalibus terris, plus quàm in alia Orbis vlla regione, videtur asperrima frigora prædominari: tamen innumerabilis ibidem etiam ignoti generis animalium multitudo reperitur, vt partim dictum est, atque per amplius ostendetur. Inter quæ ad esum humanum prædicti onagri, & hinc dicendi cerui, damulæ, atque capreoli, nobiliorem sortiti sunt æstimationem: & ob id eorum venatio solis nobilibus, atque eorum officialibus, & priuilegiatis regnicolis, vt sunt hospitem receptores, & Ecclesiarum præfides, antiqua lege reperitur admissa: atque etiam ne auaritate venatorum (quorum maximus ibi numerus est) solitudines euacuentur in sobolis propagatione. Cornibus tamen in nemoribus, tanquam pignore futuræ prædæ relictis, vtuntur occupatores: licet non facilius sit ea inuenire, quàm ceruas prospicere parturientes, aut onagrum liberum in terra saluginis rugientem.

De Ca-

De Castoribus. Cap. 4.

Maxima horum animalium abundantia est in Septentrionalibus aquis, eò quod quietiores sunt, quàm Rheni, vel Danubij: vbi strepitus est, & incessabilis nauigantium labor. In Aquilone infiniti fluuij sunt, & arbores aptissimæ, pro domibus ædificandis: quas & mira fabricant arte, docente magistra natura. Gregatim etenim ad cædenda ligna incedunt, dentibusque ligna præscindunt, & præscissa ad sua latibula miro modo comportant. Nam vnum ex suo grege laboribus inutilem, desidem aut ignaum, vel senio confectum, sed maximè alienæ societatis & gregis profugum, pro vehiculo pedibus eleuatis supinum, in terram dorsotenus sternunt: inter coxas & crura, ligna ordinant, & cõponunt: & eum trahentes ad suas mansiunculas, à lignis exonerant: iterumque exeunt & redeunt, donec institutæ domunculæ fuerint elaboratæ, situ scilicet bicamerali vel tricamerali, vt corpus ab aquis emineat. atque cauda in eis quiescat, quæ, vt pedes posteriores, pro piscibus in escis habetur. Est enim cauda instar piicium squamosa, coriaria, tum densitate suffulta, atque nodis latentibus mirè distincta, delicatissimam præbens escam, atque medicinam iis, qui sauciis intestinis elanguent. Nec periti coci eius præparationem ignorant, siue pro cibo, siue pro medica refocillatione sit præparanda. Dentes habet acutissimos, vt arbores iuxta flumina, quasi ferrea nouacula cædat: quin
& ho-

& hominis, venatoris præsertim, parte comprehensa, non antè quàm fracta concrepuerint ossa, morsu resoluunt.

De Gulanibus. Cap. 5.

INter omnia animalia, quæ immani voracitate creduntur insatiabilia, Gulo in partibus Suetiæ Septentrionalis præcipuum suscepit nomen, vbi patrio sermone Ierff dicitur, & lingua Germanica Vielefrass, Sclauonicè Rossomaka à multa comestione: Latino verò non nisi fictitio, Gulo, videlicet à gulositate appellatur. Grosities eius, vt magni canis: aures & facies, velut catti: pedes & vngulæ asperrimæ: corpus villosum, & prolixorum pilorum subfuscorum: cauda vt vulpis, licet breuior, sed crinium densiorum: vnde optima conficiuntur hyemalia capitum tegumenta. Hoc igitur animal voracissimum est. Reperto nanq; cadauere, tantum vorat, vt violèto cibo corpus instar tympani extendatur: inuentaq; angustia inter arbores, se stringit, vt violentius egerat: sicq; extenuatum, reuertitur ad cadauer, & ad summum vsq; repletur: iterumq; se stringit angustia priore, repetitq; cadauer, donec eo consumpto, aliud sollicita venatione inquirat. Creditur à natura creatum ad ruborem hominum, qui vorando, bibendoq; vomunt, redeuntq; ad mensam, noctes & dies continuaturi, prout Mechouita in sua Sarmatia opinatur. Caro huius animalis omnino inutilis est ad humanam escam: sed pellis multum commoda, atque pretiosa. Candet enim fuscata nigredine, instar panni Damasceni, diuersis ornata figuris: atque pulchrior in aspectu redditur, quò artificum diligètia & industria, colorum conformitate, in quocunq; vestium genere fuerit coadunata: soli Principes & magnates eo indumento tunicarum more confecto, hyemis tẽpore vtuntur: quia calorem adducit citius, & eum diutius seruat inductum: idq; non solùm in Suetia & Gothia, sed & in Germania, vbi raritas harum pellium maiorem sortitur æstimationem, quando nauigijs vnà cum cæteris mercibus fuerit appetiata.

S

De bone-

DE ANIMAL. SYLVEST.

*De honestandis hospitibus in harum pellium
tegumentis. Cap. 6.*

NEque incolæ terrarum quæstus causa permittunt has pelles educi in alienas regiones, cum & earum tegumentis tractent in hyeme hospites honorabiliores: argumentum ostendentes sufficiens, sese nihil amœnius, clariusq; ducere, quàm bonos hospites quouis tempore & ordine magnificare, etiam in vehementi frigore, quando inter alia beneficia lectos tam pretiosis pellibus stratos, eisdem exhibent præparatos. Sed neque silendum existimo, quod dormientibus sub harum pellium tegumentis, euenire solent somnia, quasi eius animalis vitæ, naturæque conformia, in infatiabilitate denorandi, & bestijs insidijs faciendis & præcauendis: quod forsan sub ratione fit, vt qui species calidas, zinziber, aut piper comedunt, comburi videantur: & saccharum manducantes, aquis suffocari credantur. Videtur & aliud subesse naturæ secretum, vt ijs pellibus induti, bibendo & comedendo nullum saturitatis vestigium relinquunt. Intestina huius animalis, citharœdorum opera ad vsum chordarum (voluptate gentium) formata, seu extensa, raucum generant sonum: qui temperamento chordarum dulcium citò resoluitur in amœnitatem. Vngulæ in modum circuli vertiginosis capitibus, ac tinnientibus auriculis appensæ, celeriter recuperandę sanitati profunt. Sanguis eius aquæ calidæ admixtus, venatoribus est pro potu: imò etiam melle rarissimo conditus, in nuptialibus triumphis propinatur. Aruina seu pinguedo eius, putridis vlceribus per modum vnctionis adhibita, celerrimè sanitati confert. Dentium vsus incantatoribus patrociniatur. Vngulæ prædictæ recenter extractæ, catts, canesq; fugant, si monstrantur, quemadmodum auiculæ viso vulture, vel erythrotaone.

*Gulonis
pellis, san-
guis, arui-
na, dentes:
quid va-
leant.*

De modo venandi Gulones. Cap. 7.

Venatorum arte varia acquiritur hoc animal infidiosum solo respectu pretiosæ pellis, hoc modo:
Portatur

Portatur in syluam cadauer recens, vbi frequentius hæc *Guloninae*
 bestia vagari videtur, præsertim in niuibus altis (æsta- *pelles æsta*
 te enim nil valent pelles) quo cognito per odorem, & *te nil va-*
 apprehenso, vescitur, donec ventrem instar tympani *lent.*
 extensum, inter arbores angustas, nõ sine cruciatu co-
 gatur exonerare: sicque occupatum, lata dimissa sagit-
 ta venator occidit. Est & alius modus huius bestia cap-
 piendæ, per trabes tenuissima chotda distinctas, vt eius
 leui motu, cadauer edendo stranguletur: vel etiam in
 effoscas scrobes, seu cauernas obliquas incidens, capi-
 tur si cadauere immisso fames vrgeat vt vescatur. Alia-
 que via vix conceditur, vt à canibus apprehendatur,
 cum vngulas, dentesq; aded acutos habeat, vt eius con-
 gressum formident canes, qui in ferocissimos lupos
 vires suas extendere solent.

De Leporibus. Cap. 8.

QVia in frigidis nationibus Septentrionis maxima
 est leporum multitudo, volui paucis eorum na-
 turam saltem in mira colorum mutatione decla-
 rare. Est igitur certissimum, omnes lepores Aquilo- *Lepores*
 nares post æquinoctium autumnale, primo præsertim *æstate leu-*
 niuium casu, candidum (dimisso griseo) induere pilū. *copæati,*
 Vidi & ego mures candidum saccharum continuè co- *hyeme ve-*
 medentes, album induisse colorem, atque itidem eun- *rò albi.*
 dem exuisse, sacchari comestione subtracta. Quantum *Mures cã-*
 ergo ad escam leporum Septentrionalium regionum, *didi.*
 certum est, eos (frigore, ac niuibus conclusa terra) vesci
 corticibus arborum pinei, quercini, tremulei, ac popu-
 lei generis, & alijs sagacitate naturæ conquisitis, non
 autem niuibus, vt Plinius opinatur lib. viij. in mēsis
 hybernis. Somnumq; capiunt sub densis abietū ramis,
 altitudine niuinm (fouea relicta) condensatis. Habet
 nanq; hoc genus arborum maius frigoris temperamē-
 tum, propter densitatē ramorū, & latebras secretas in
 animalibus conseruandis, quàm quoduis aliud fruticū
 genus. Aestate verd in rupibus, & petris domiciliū ele-
 git securū, cum se nouit naturali cooperāte timiditate,
 omnibus animantibus datū in prædā: quā sola veloci-

DE ANIMAL. SYLVEST.

*Mustela
dolor.*

*Esus lepori-
vine graui-
dis noxius.*

*Remediū
contra po-
dagram.
Remediū
pro adustio-
ne frigoris.*

tate, & fuga vbi poterit, euadere meditatur. nō autem quando ludit cum mustela: quia hæc etsi lusum ostendit, tamen collo eius in tantum premēdo se astringit, vt ilicd guttur leporis quantumcunque validè currentis, dentibus vt sanguinem eliciat, confringat, & manducet. Ita dolo, non viribus bestiolæ superatur: etiam accipitris velocitate: cōtra quem, vt flexuoso cursu aduersus canem, vix, aut rard se reseruat immunem. Leporum cibus valde cōmunis est, & vsitatus in Septentrione, maximè elixus cum iusculo atro pro more gentis, satis salubri, atq; eius generis carnibus assis. Vnam tamen infelicitatem pleręque mulieres vterum gerendo incurrunt, vt vel ētu, vel saltu super caput leporis factō, generent infantulos oris leporini, inter os & nares diuisa labia perpetud retinentes: nisi statim à principio assuant particulam pectoris tenerrimi pulli, ilicd occisi, & sanguinolenti. Qui podagram patiuntur, pedes imponunt iusculo leporis cocti, temperato colore relicto. Renes etiam leporini inueterati, pedibus alligati, podagram leuant. Cōtra dolorem pedum frigore adustorū (vt plerunq; ibidem accidit) cineres pili combusti apponuntur, & profunt. Pellium leporinarum, candidarum præsertim, maximus quęstus, & vsus est apud institores Moschouitarum: qui plura millia uestium vel vendunt, vel pendunt Tartaris, vt redimā quietem, pace securiore fruituri.

De Lynceis & pellibus eorundem. Cap. 9.

Lynceis

Lynces in Septentrionalibus syluis non aded frequentes generantur, vt lupi, licet impares haud sint in auditate praedarum. Natura igitur lyncis est, vt non respiciat retrò, sed continuo progressu & saltu praecipitet cursum. Cibus illi syluestrium cactorum frequentior, aut suauior est: quia sicut illis libentius vescitur, ita & eorum latibulis, vt rapiat, insidiatur. Pelles eius mollioribus plumis, & pulchrioribus maculis praeditae, satis carè venduntur, praesertim in asperissima hyemae praedatæ: tunc enim in virtute, & colore sunt aptiores, vt æstate viliores, imò deteriores.

De lupis & saeuitia eorundem. Cap. 10.

Sicut Africa & Aegyptus inertes, paruosque lupos gignunt: ita frigidus orbis Septentrionis hos asperos & truces emittit. Et verè sic esse, saeuitia & malicia eorum ostendit, praesertim tempore coitus & frigoris immensi, quando viatores armatos incedere oportebit, vt se, iumentaq; sua illæso conseruent, praecipuè mulieres partui viciniore: quibus lupi capto odore magis insidiantur. Ideoque nulla foemina sola permittitur itinerari, quin armatus custos illi assistat. Euenit enim plerunque mense Ianuario, vt hyemalibus vehiculis homines itinerantes, agminatim ab utroque latere accurrentes lupos, si viuere velint, arceant sagittis & bombardis: vnde fit, vt non secus viatores ad priuata negotia, etiam Ecclesias rurales transaturi, armis praedictis sint prouisi, quam ad publica certamina forent profecturi: imò in tantam saepissimè ferociam, & rabiem urgente fame, frigore, & naturali congressu incidunt, vt humanas habitationes intrantes, rapta iumenta ibidem celerius denorent, vel secum in syluas lacerata deportent. Sed neque impunè hoc faciunt: habent etenim & in his malis remedia ruricolæ; quod falces ferreas alligato cadauere ponant in niuib; vt lupi praedam voraturi, pedibus amputatis poenas luant, vel sagittis impetiti, ilico moriantur; vel subterraneis specubus auditate praedæ immerfi, fame macerentur.

Lupi insidiatur auidius mulieribus praegnantibus.

DE ANIMAL. SYLVEST.

De multiplici genere Luporum. Cap. 11.

SVnt in montibus Doffrinis, Suetica ac Noruegia-
na dominia diuidentibus, lupi albicantis coloris,
gregatim, vt pecora, partim in vallibus, partim in
montibus euagantes: quorum esca sunt animalia im-
becilla, vt mures, talpæ, &c. Syluestres & communes
lupi sunt, qui armentis incolarum mira importunitate
insidiantur, vt vaccis, vitulis, capris, ouibus, &c. Con-
tra quos, pauperiem incolis facientes, venatio publi-
ca, loco, die, & hora instituitur, vt retibus, canibus, ac
reliquis insidijs interimantur. Non enim tantam cu-
ram habent pro veteribus lupis intercipiendis, quàm
catulis, ne coalescant, interficiendis. Quidam etiam ex
catulis sic interceptis, etsi domestici fieri videntur in
vinculis clausi, tamen sæuissimi generis non oblitii,
quibusuis alijs etiam volatilibus insidiantur. Fœtus
tamen ex ijs, & cane domestica procreatus, valde ini-
micus efficitur in omne aliud luporum genus, quod
gregibus insidiatur. Est & genus luporum Thoës di-
ctum, cæteris longitudine procerius, sed breuitate cru-
rum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum
homini: habitum, non colorem mutat: per hyemes hir-
tum, æstate nudum.

Thoës.

*De Lutris & earum diuersitate, ac
pellium falsitate.*

Cap. 12.

LUtræ quadrato ore mordaces, vt castores: quibus
similes in pellibus, triplo tamen longiores, & in
Septentrionalibus aquis, præsertim superioris Suetiæ,
Helsingiæ, Medelpadiæ, Angermanniæ, Iemphthiæ, &
Bothniæ vtriusque reperiuntur: quarum pelles, sicut
castorum, atq; aliorum animalium, mira multitudine
versus Moschouitas, & exinde versus Tartaros expor-
tantur: quia in ijs locis frigidioribus, pro humana re-
gumentis, rerum commutationibus potius, quàm nū-
mis auidissimè comparantur. In Suetia autem apud
quosdam magnates aded cicurantur, seu domesticantur

*Lutra ci-
curata: ser-
uiunt cocis.*

tur lutre, vt signo dato per cocum, vadant in piscinam, piscem magnitudine ab eo designata suscipientes, rursumque alium & alium, donec sufficit imperatis satisfecisse. Caro eius solummodo valet pro bestiis venatione apprehendendis. In magno etiam vsu gentium Aquilonarium pelles earum sunt, ad simbrias (propter corij tenacitatem) vestium ampliandas. Numero decadam, vt castorinæ, atque vulpinæ, seu mardurinæ, &c. diuenduntur: carbonibusque, & piceo fumo falsificantur, vt appareant nigredinem tenere resplendentem: sed mox linteo albo attritæ, colore relicto, sophisticationem ostendunt. Ita & luporum pelles, carbone ac creta puluerisatæ, linteo confricatæ, demonstrant falsificationem. Ita & sciurinæ (Dosse Italicè dictæ) pelles, creta respersæ, seipsas panno adhibito atro ostendunt, quis naturæ vel artis color sit inueniendus & æstimandus.

Pelles sophisticæ qui deprehendi possunt.

De Sciuris. Cap. 13.

HOrum animalium minorum infinita est multitudo in Septentrionalibus syluis, pilorum densitate & colore distincta: vna adiecta infallibili regula, quodd quantò magis tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tantò pulchriores (frigore causante colorem) sunt harum bestiarum pelles, sub eleuatione poli scilicet 77. graduum incipiendò versus

DE ANIMAL SYLVEST.

supremum polum : in quo spatium venatores magis fatigantur, quam satiantur, hac infinita præda ubiq; in arboribus, veluti grege piscium in aquis abundante, ea præsertim commoditate, quod arbores non sunt sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quanto magis reditur ad Austrum, tanto deteriores, & magis fuscæ occurrunt pelles. Caro huius bestiolæ assa, venatoribus est pro esca suavi. Dentes verò præstigiatoribus feruiunt, vt ijs detegant futuros euentus.

Sciurinum edunt venatores.

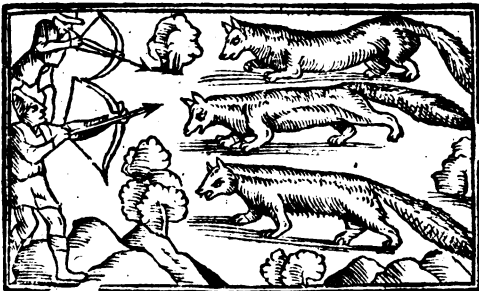

Sciuri cortice tranantes, cauda pro velo vtuntur.

Adhuc de eodem animali præscio futurorum. Cap. 14.

TRanatur hæc bestiola per amnes exiguo ligno, caudam habens pro velo expansam : non enim ei natura

natura alium concessit natandi modum, propter exiguum corpus, & nimiam pilorum densitatem in cauda villosa: qua cito imbuta aqua, mergeretur in fundū. Neq; pedes habet huic necessitati accommodatos: alioquin sagacissima est tempore caloris, vt cibos habeat pro parte longæ hyemis reconditis, vbi dormiendo & quiescendo reposuerat nidos: quos claudit ad latus, vel aperit iuxta flatuum asperitatem. Nuces autem corylinæ, & faginæ, siue pinci pampini, sunt cibus earum. Estque alia earum species, quæ somno pascuntur pro cibo. Miræ pernicitatis sunt in saliendo de vna arbore in aliam: caudaque librant motum, & agilitate vngularum acutissimarum in ramis exultant, ludosq; pulcherrimo spectaculo super congelatas niues ostendunt. Harum pelles decadum numero ad plura millia, quasi ad totam Europam nauigijs institorum exportantur, pretij augmentum viarum longitudine atque voluptate eas concupiscentium, accumulantes. Senibus quidem utilis, & honestus vestitus est: sed minimè deseruit armatis aut fortibus viris: quibus congruit lupina pellis, vel gulonina.

De Marduris, & Zebellis, ac pellibus eorum. Cap. 15.

Marduri ac zebelli, frigidarum regionum animalia sunt, vniuersis in nomine tantummodò nota: paucis tamè in proprietate virtutis: nisi ex qualitate pelliū

S 5 *quales*

DE ANIMAL. SYLVEST.

quales bestiae sint, agnosci possint. Id autem in eis deprehenditur, quod valde agiles sunt in cursu, & saltu praualentes. Ferè etenim vt sciuri, cauda quasi pro remone vtètes, de arbore in arborem, ramos vngulis apprehendendo, saltant: sed morflu terribiles sunt, pro sui generis exilitate. Dentès enim naturā eis quasi nouaculas dedit, & vngulas valde subules & acutas. Sed vt caro ad nullum ysum valere dicitur, ita & pelles horum animalium sunt plurimum appetiatæ, apud remotas præcipuè nationes: quæ luxui magis intendunt, quàm commoditati. At earum differentia in hoc deprehenditur, quod mardurinæ grossioris pili sunt à vertice ad caudam, non autè econtrà contrectatæ, pulchrum ordinem habentes: haud ita zebellinæ, quia à cauda ad verticem contrectatæ, æqualem seruant decorem: quia villosiores sunt, & densiores pili: quæ ob id citius vermibus consumuntur, quàm reliquæ pelles, nisi sint in continuo motu, aut absynthij ramis interpositis, conseruentur. Et si pelles zebellinæ ad apertum solem ficcandæ appenduntur, plus vno die consumuntur, quàm tritæ vel portatæ forent per vnum annū. Viuens enim bestia semper latitat in vmbroso saltu, ex infidioso quæstu auicularum quærens victum: libidinofum animal, & valdè foetidū in naturali congressu, vt infra de muribus Põricis, seu hermelinis ostèderur. Vtræq; tamen pelles, hæ scilicet & istæ, pilos habent tactu blandiores, satis superuacaneum generantes luxum: qui vermibus tandem consumitur, ac moritur horis suis, postquam tanti empta sit voluptas aliena. In extremis Moschouitarum syluis zebellus nascitur, & magno terrarum mariumque spatio deportatur ad alienigenas.

*Absynthiū;
seruandis
pellibus
prodest.*

*De Hermelinis, quos secundum Plinium
mures Ponticos opinor. Cap. 16.*

Plinius.

Conduntur (vt Plinius libro viij. cap. xxxvij. scribit) in hyeme Pontici mures, & ij duntaxat albi: quod qualiter intelligi poterit, saluus sit sensus vnicuique, sine iniuria tamen naturæ philosophati. Si hyeme perpetua clauderentur, & asperimo gelu, nunquā appa-

appareret albior pellis huius bestiolæ, quæ æstate sub-
 rufa videtur in fine Maij, quando deposita albedine,
 propagationi intēdit inter nouas herbas, prout fateor
 me obiter inter equitādum vidisse apud Helsingos po-
 pulos Septentrionales, Anno Dom. M. D. xvij. ita vt
 in congressu propter nimiam coniunctionem, in cursu
 velocissimo cohærent, atque dentibus striderent, tan-
 tum foetorem in magna parte syluæ diuersarum arbo-
 rum (quia ibidem plures congregiebātur) relinquētes,
 vt vix meminerim me deteriorem sensisse vnquā. Af-
 ferit idem Plinius libr. x. capite Lxv. mures lamben-
 do generari quod in his animalibus simile vero haud
 videtur: Quia more communi bestiarum coeunt, licet
 volens taceo modum copulationis. Hæ autem bestio-
 læ singulo quoque triennio, vt in plurimum, præ ni-
 mia comestione, ad maximum lucrum mercatorum,
 ampliantur, ac prolongantur in pelle: quod eo modo
 nedum in Noruegia, sed & in prædicta Helsingia, at-
 que vicinis prouincijs Diocesis Vpsalensis euenit, sci-
 licet vt bestiolæ quadrupes, Lemmar, vel Lemmus
 dictæ, magnitudine soricis, pelle varia, per tempesta-
 tes & repentinos imbres è cælo decidant: incomper-
 tum vnde, an ex remotioribus insulis, & huc vento de-
 latæ, an ex nubibus feculentis natæ, deferantur. Id ta-
 men compertum est, statim atque deciderint, reperi-
 ri in visceribus herbæ crudæ nondum concoctæ.
 Hæ more Locustarum, in maximo examine cadentes,
 omnia

*Pelles her-
 melinae by-
 eme candi-
 dissimæ.
 Murinus
 quorundā
 in coitu
 fetor pes-
 simus.*

*Lemmar;
 vel Lēmus
 calamitosa
 bestiola.*

DE ANIMAL. SYLVEST.

omnia virentia destruant, & quæ morfu tantum attingerint, emoriuntur virulentia. Viuit hoc agmen, donec non gustauerit herbam renatam: conueniunt quoque gregatim quasi hyrsidines euolaturę: sed statuto tēpore, aut moriuntur aceruatim cum lue terrę (ex quarum corruptione aër fit pestilens, & afficit incolas vertigine, & ictero) aut his bestijs, dictis vulgariter Lekat, vel Hermelini, consumuntur: vnde ijdem Hermelini pinguescunt, & reddunt pellium mēsuram longiorem. Et hæ quoq; pelles decadam numero, præsertim XL. pelles in quolibet fasciculo, vt zebellinæ, mardurine, vulpinæ, castorinę, ac sciurine, vel leporinæ, venundantur, atq; nauigijs in regiones longinquas exportantur.

De venatione Hermelinorum. Cap. 17.

Q Valiter autem Hermelini (vt vocabulo Italico, imò & Gothico vtar) à venatoribus capiãtur, & ad quem vsũ deputentur, paucis ostenditur, & in primis supradiçta positione transuersorum lignorũ subtilissima chorda adhibitorum: quę (ingredientibus hermelinis tribus, quatuor, vel octo simul) mota, repente eos in sua pressura claudit: taliaque ligna, ob nimiam multitudinem harum bestiolarum, passim sunt extensa. Item sunt & foueæ seu fossæ oblongæ, quibus substernuntur subtilissima ligna, atq; super ea nix, vt quasi appareat cõtinuus atq; solidus campus, in quam fossam magno numero cadentes bestia. à patrõno loci vel eius substituto captæ, occiduntur. Itē sunt & canes aded celeres & sagaces, vt eas comprehensas moribus occidãt, & comportent, vel ante pedes patrõni cumulando colligant. Item sagittarij inter adolescentes, plurimi aded triti sunt, vt nec in sagitta, nec in præda arripienda fallantur. Caro autem huius animalis, propter esum vilium escarum, nihil valet: sed pellis sola: quæ propter candidissimum colorem in summis Principum vtriusque sexus veneratur aulis. Licet ipsa bestiola sit luxuriosissima, vt prædictum est: in vno tamen admiranda, quòd ad finem Maij certis diebus operam præstet propagationi: & ita naturæ legibus est con-

*Pelles Her-
melina cã-
didissima.*

est contenta. Illustres personæ vtriusque sexus his pel-
libus continuo candore interpositis raris caudis ni-
gris, vtuntur, maximè in amplissimis vestium fimbrijs,
antiqua honestate seruatis.

De natura Taxorum. Cap. 18.

TAXI, quia in specubus, ac subterraneis antris na-
turaliter habitant, mansionē mirabili modo con-
fingunt, ita videlicet, vt vnum taxum constituât
terræ pedibus suis effossē vectorem: qui supinatus ex-
tensis cruribus, & erectis, supra ventrem suum terra
effossa accumulatur, oneraturque: per pedes ab alijs
exportatur: totiesque hoc faciunt, quousque man-
sionis latitudo habitatoribus sufficere possit. Sed ha-
bitationem huiusmodi tanto labore partam, non sine
difficultate postea tuentur. Primam nanque hostilita-
tem patiuntur ab insidijs vulpeculæ: quæ quum do-
mum nunquam fabricat, dolis confisa malignis & so-
litis, taxorum foueam ingreditur, ac fœtore stercoris
tantum inquinat, vt horrore suam domum relin-
quere cogantur, & securitatem. Attamen
ne insidiosæ vulpis impunita perdu-
ret astutia, sæpissimè venato-
rum industria canum pro-
ditione comprehen-
ditur; & ex-
coriatur.

*Taxorum
ingeniosa
industria.*

*Vulpium
astutia.*

Adhuc

DE ANIMAL. SYLVEST.

Adhuc de eisdem. Cap. 19.

*Taxus ani-
mal quid.*

EST igitur Taxus animal agreste, magnitudine vulpis, licet staturæ humilioris: quia tibiae habet curuas, pilosq; plures albos, quàm nigros, præsertim in dorso, & in latere: caput in medio nigrum, & in lateribus album. Pili eius duri sunt, & spissâ pellis, ac fortis, dentes acuti, ideoq; mordax. Vnde à canibus, vel alijs bestijs molestatus, seipsum resupinat, & dentibus pedibusque repugnat, præcipuè contra vulpes: à quibus haud alijs armis, quàm foetido stercore è proprijs adibus abiguntur. Duplex eorum genus est, Domesticum videlicet, valde ludicrum: & sylvestre, rigidioribus fetis respersum. Dicitur etiam taxus caninus, quia in varia findit pedem, vt canis: etiam porcinus, quia in duo findit vngulam, vti porcus. Ibi etiâ vulpibus sunt maiores, pellem habentes villosam, & fetis rigidam, atq; tenacem: de qua pharetras omnes & militares cooperiunt, & venatorias, vt sagittas à pluuia, & niuibus illæsas conseruent. Fiunt & vestes integræ habitus virilis, prout & ex lupis, ex hac pelle, cõtra frigora, & omnem casum niuium sufferendum. Morsus eius fortissimus est, & exitialis, ac venenatus, propter nimiam vermium reptilium, scarabeorũ, & murium comestionem.

*Taxi mor-
sus exitia-
lis.*

De Vrsis piscantibus. Cap. 20.

VRsi albi maximi & fortissimi, qui vnguibus glaciem rumpunt, & foramina multa faciunt, in Islandia

landia sapius prænominata, reperiuntur: per quæ glacialia foramina se in mare immergunt, & sub glacie pisces capientes, eos extrahunt, & ad littus deferentes, inde viuunt: idque toties, quoties opus fuerit, reiterât, pro sua suorumq; catulorum sustentatione: quos etiã, vt similiter piscari debeant, naturali instinctu informant. Pelles horum vrforum albæ, per venatores offerri solêt summis altaribus Cathedralium vel Parochialium Ecclesiarum, ne sacerdos celebrans in pedibus tempore horrêdi frigoris, gelu patiatur. In Ecclesia Nidrosiensi, id est, Metropoli regni Noruegię, continuis annis tales reperiuntur albæ pelles, voto venatorum fideliter in omni præda raptæ atq; oblate, etiam pelles luporum, pro cæreis emendis, atque ad reuerentiam Sanctorum comburendis.

*Nidrosia
Noruegię
metropolis.*

De Vrsis ingeniosè interficiendis. Cap. 21.

DE nigris, ac ferocibus vrsis, in Aquilonaribus regnis capiendis, is seruari solet modus, vt, cùm in Autumno maturis certis arborũ rubeis fructib⁹, instar vuarum conglomeratis, arbores ascẽdendo, vel humi stando, arbore ad terrã tracta, vescitur, sagax venator ballistis adaptatas latas sagittas, quæ pilos bene penetrant, in eum relaxet: ex quo terrore & vulnere tantum subito concutitur, vt impetu quodam esos fructus, quasi grãdines & lapillos per secessum emittat: &
 mox

DE ANIMALI SYLVESTI:

mox in occurrentem statuam, instar hominis, vel spectri ex industria collocatam irruit; atque in ea dilanianda laborat, donec aliam lethalem recipiat sagittam ab ipso venatore, post saxum vel arborem sese abscondentem. Mira etenim furia accepto vulnere: atque viso sanguine, quodcumque occurrens ferit, & maxime ipsa versa, quando catulos alit.

De insidiosa venatione vrsorum. Cap. 22.

Attendant quam diligentissime vrsi ceruorum transitum, & maxime enixis catulis ipsa femina: quae non tam fame urgente, quam metu ne rapiantur catuli, in omne obiectum animal sauire consuevit. Illa etenim huiusmodi violentijs prouocata, vrsi fortitudinem, dolos, & insidias, vt raptum vindicet, longe superat & excellit. Latitat enim inter densos arborum ramos, & virgulta: cui si ceruus cornuum gloria, aut narium virtute, vel cursus celeritate confidens, incautius appropinquat, mox in eum irruit iugulandum: & si primam sui defensionem, triumphumque in cornibus ponat, illorum tamen nodositate & pondere fessus, vrsinaque rabie agitatus, ad humum deprimitur, vt viribus & vita destitutus, illico corruat deutorandus. Accedit deinde cornutum taurum, simili astutia vrens, se super dorsum eius proijciens: cumque vrsam abigendo, cornibus se liberare nititur, ipsa cornua, scapulasque tenet vngulis, donec pondere fatigatus corruat moriturus

moriturus. Deinde dorso, velut sarcina, imposito tauro, bipes sylvarum latebras ingreditur, vt eo vescatur. Verùm cùm hyeme committitur hæc præda, vrsæ canibus vel niualibus vestigiis prodita, non faciliè euadet ilicò venatores vndiq; concurrentes. A trigesimo die conceptionis, quinos vt plurimum catulos, paulò muribus maiores, informes, & candidos carne, sine oculis, sine pilo, vnguibus tamen apparentibus, parere solet: quos paulatim lambendo matres figurant. Nec quicquam rarius hominibus, quàm parientē videre vrsam. Ideo mares quadragenis diebus latent, foeminae quaternis mensibus. Specus si non habent, ramorum fruticumque congerie ædificant mansiones impenetrabiles imbribus, mollique fronde, & musco cõstratas. Septenis diebus graui somno premuntur, vt vulneribus vix excitari queant: runcque mirè pinguescunt, suctu præsertim dextri pedis. Foetus rigentes apprimèdo pectori fouent, idque veluti volucres oua sua.

De Herinacei sive Echini cum Vrsò conflictu.

Cap. 23.

Licet herinaci⁹ pinnas habeat cacumine aculeatas, quibus sibi poma colligit ad victum, atq; recõdit in cauis arboribus, & vrsum in nido molestat: attamen mole opprimitur vrsi, ingenio adhibito, quãdo scilicet conuoluitur herinaciùs in formam pilæ, ne quid in eo præter aculeos comprehendi possit: quo tamen reme-

T dio

DE ANIMAL SYLVEST.

dio, aut vrinæ asperſione, contra vřſum vlcifcentē hoſpitiū violatum, præualere nequit: neque vřſus tam prædam, licet miſerā & inopem, quaſi ſpinofam eſcā, vorare poteſt. Quocirca rediens in cauernā ſuam quiet, atque ſuctu vngulæ viuit, & impingueſcit: caſuq; quo caperetur, & caro eiꝯ aſſarctur, præter morē omnium carnium nigreſceret, licet nullum argumentum minimi humoris, in aluo eiꝯ inueniretur, neque circa cor, niſi exiguæ guttæ, nihilq; ſanguinis in reliquo corpore. Procedūt vernali tempore mares præpingues: cuiꝯ rei cauſa non prompta eſt, quippe qui nec ſomno quidem ſaginentur vltra 13. dies. Eſt etiam pugna vřſorum contra apros, ſed rara victoria: quia plus præſidij habent in dētibus, quā cerui vel tauri in cornibus aut celeritate. Equas grauidas dentibus ac calcitratiōne pedum validi caballi defendunt ab vřſis. Pulli agilitate curſus ſe defendunt: attamen pauorem ſemper retinent, vt inutiles ſint ad bellum: in quo ſub ſtrategemate ſolet aliquis armatus occurrere in pelle vřſina, propter equos ab vřſis aliās vexatos.

De occiſione Vřſorum per ferream clauam.

Cap. 24.

CUm in Aquilonari⁹ terris, maximē Podolia, Ruſſia, atq; vicinis locis, ob infinitā apum multitudinē, domeſtica aluearia, non ſufficiant: facilē terrarum incolę ſiunt, vt ad cauas arbores arte ad eū vřſum apta-

aptatas, vel à natura sic relictas, euolent, stirpem multiplicaturæ. Vrsis igitur ad rapinam mellis assuetis, eomodo parantur mortiferæ insidiæ, vt (cùm debilissimū caput habeant, vti leo fortissimū, quodd aliquando alapa accepta exanimentur) claua lignea, ferreis cuspidibus circumdata, super foramen egredientium apum ex altiori ramo, vel aliàs suspendatur: quæ impatiētis vrsi, mella rapturi, à capite reiecta, reuertens interimit rebelantem, vt vita priuatus carnem & pellem domino exhibeat, pro exiguo melle. Carnes sale cōditæ, quasi suilæ asseruari solent, sicuti & ceruinæ, alcinæ, vel rangiferinæ, pro castrensibus cibis: aruinaque, pro medendis vulneribus, quacunq; occasione susceptis.

Caput vrsi infirmum.

Carnes vrsine edulet. Aruina vrsina.

De raptu puellæ, & generatione Vlfonis, astutissimi ac fortissimi viri. Cap. 25.

Nisi Saxo Danorū scriptor, atq; reliqui post eū, tot circumstantijs recēserent puellę raptū, parū referret huius historiæ meminisse. Attamen quia simile nō nihil apud alios autores ostenditur, indignū non erit, opus naturæ potius admirari, q̄ temerè tantillulum in additis eius rebus cōiitari. Quantū igitur ad raptum puellæ attinet, sic vt sequitur, ex noua historia charissimi fratris & antecessoris mei, Ioānis Magni Archiepiscopi Vpsalensis libr. 18. ex relatione Saxonis accepta,

Io. Mag. & Saxo.

DE ANIMAL SYLVEST.

diffusius manifestatur. Ait enim: Cuiusdā patrisfamiliās in agro Suetico filiam liberalis formæ, cū ancillulis lusum egressā, eximie granditatis vsus, deturbatis comitibus complexus rapuit: exceptamq; vnguibus præ se leniter ferens, ad notam nemoris latebram deportauit: cuius egregios artus nouo genere cupiditatis aggressus, amplectendi magis, quàm absumēdi studium egit: petitamq; laniatui prædam, in vsum nefarię libidinis vertit. Continud enim ex raptore amator effectus, famem concubitu soluit, ardoremq; gulę ueneris satietate pensauit. Quoq; eam indulgentius aleret, crebris incurfionibus vicinum acrius incessabat armentum: nec nisi lautioribus antè vesci solitam, sparsis sanguine dapibus assuefecit. Aded enim captiue species efferatam raptoris seuitiam fregit, vt quem sanguinis sui cupidum extimescebat, amoris audum experiretur, pastumq; ab eo perciperet, cui fore protinus alimonia metuebat. Tandem fera à canibus & retiariis circumuenta, ac venabilis occupata, confoditur. Vt ergo duplicis materię benigna artifex natura, nuptiarū deformitatem seminis aptitudine coloraret, generationis monstrum vsitato partu edidit, syluestremq; sanguinem humani corporis lineamentis excepit: natoq; filio paternum nomen à necessariis imponitur: qui tandem agnita suę propaginis veritate, à patris interfecto-ribus funesta exegit supplicia: cuius filius Trugillus Sprachaleg, nihil à paterna virtute deficiens, Vlfonem genuit: à quo Rex Sueno, & cætera Danorum Regum stemmata, ceu quodam deriuata principio, longo successione ordine (teste Saxone) profluxerunt. Quomodo autem similes parrus iudicabuntur, Aug. de ciu. Dei plurima dicit de simili propagine, vtri sexui magis fit attribuenda.

*DANORUM
Regum ge-
nus.*

De raptu fistulantium Subulcorum.

Cap. 26.

Satis tritum est vsos, sicuti & delphinos, ceruos, oues, atq; vitulos, imò & agnos plurimum delectari musicis melodiis; rursusque certis horrifonis cornibus, seu tubis, aded ab armētis arceri, vt sono percepto, in longos syluarum recessus abscedāt. Quod quia non

non ignorant pecorum pastores, bicornibus fistulis lu-
dentes, aliquando per vrsos rapti, cōtinuè sufflant, do-
nec fame vrgente vrsus discedat alimoniam conquisi-
turus. Quocirca accepto caprino cornu, interdumque
vaccino, sonum horridum excitant, vt territa fera, im-
munes ad armenta dispersa recurrant. Quodd bicornem
fistulam, vulgari gentis Seeckpipe dictam, secum ad pa-
scua ferant, ita naturæ vsus docuit, vt oves, & armenta
avidius escam sumant, atque compressius pascantur in
herbis.

Ingenios.

De chorea Vrsorum Lituanicorum. Cap. 27.

Rvsii ac Lituani, Sueonibus & Gothis in Oriëntali-
bus plagis viciniores, pro singulari voluptate du-
cunt

DE ANIMAL. SYLVEST.

*Modus quo
cicurentur
vrsi.*

cunt, ferocissimas bestias semper ad manum habere domesticatas, ac omni eorum arbitrio singulariter obtinuerant. Vnde ut id celerius fiat, in caueis vel catenis, eas recenter à syluis captas (præsertim vrsos) aliquântulum fame macerandas obseruant, vnum vel plures magistros conformiter vestitos, eis escas porrecturos deputantes, ut eo pacto ad lusum ac tactum cum eis etiam solutis assuescant. Adhibent & dulcem sonum fistularum, quo plurimum gaudet, ut eos ad ludicos gestus, & choreas assuescant: ac tandem dissona tubarum voce ad pedes erigendos, tanquam acriore signo, inducunt: & finaliter ut à choreæ inspectoribus, matronis præsertim & virginibus, pilo anterioribus ungulis porrecto, bipedali incessu mercedem saltus exquirant: quæ si illiberalior visa fuerit, directoris nutu murmurant, atque capite moto nummum petunt augeri. Ita mutus interpret, linguæ ignarus in exteris terris, vbi hæc spectacula fiunt, mutæ feræ signaculo præscribit astutum quæstum. Nec tamen id fieri videtur, quod solum eo exili quæstu viuant ita proficiscentes: quia ij vrsorum ductores sunt ad minus sex, vel duodecim valentes viri: in quorum societate quandoque sunt filij magnorum nobilium & magnatum, ut remotas nationes, mores, locorum distantias, arma, concordiam, vel discordiam Principum ijs ludicris artibus agnoscant. Verùm cum aliquando deprehenfi sunt in Germania viatores spoliasse, atque vrsis obiecisse deuorandos, technis his oppositæ sunt leges grauissimæ, ne amodo eò ingrediantur.

De agilitate Vrsorum. Cap. 28.

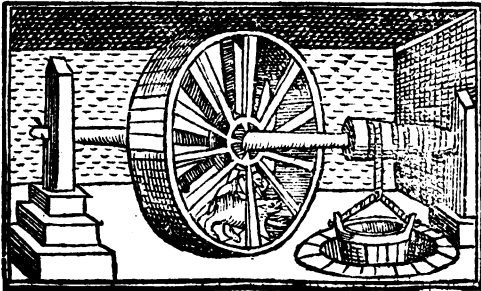
Occurrit & aliud spectaculū, quo vrsi capti deportantur naui, atque per funes ascendendo, vel descendendo, ludicras exhibet exercitationes: aliquando etiam vtilis, pro rerum inopinato euentu. Nam accidisse meminere prouincialium historiæ, quendā à pirata æmulo suo liberatū fuisse, hac occasione, quod territus erat is pirata in accessu sceleris perpetrandi, ex eo quod à longè funibus vidit ascendentes, & descendentes homines

nes (vt putabat) pro defensione nauis, vt moris est, è sublimiori malo nauis. Nec alij erant, quàm iuuenes vrsi, in funibus colludentes. Prætereà amœnius est spectaculum, quodd eis ad aquas extra naues aspiciētibus, maxima multitudo marinorum vitulorū admiranda occurrit, vt quasi innumeri porci videātur hinc inde circumnatare nauem: fitq; vt hastis longis, atq; hamatis, affixa chorda capiuntur à nautis. Similiter & cæteræ bestia, quæ captum vitulum marinum eiulantemq; more porcorum iuuare conantur: imò & ipsi vrsi ad tantandum dimittuntur, vt ad eas admirantes vituli capiuntur vel aliàs orta tempestate, coeloque tonantes emittentes extrahantur.

Quanam arte vituli marini capiuntur.

De vrsis voluentibus rotas. Cap. 19.

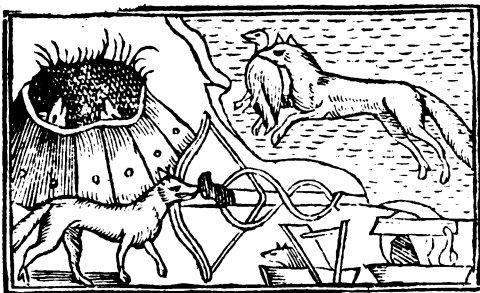
T +

Ne

DE ANIMAL. SYLVEST.

NE autem domesticati vrsi escas, quasi solis spectaculis reseruati, inutiliter consumant, rotis applicantur in curiis magnatum. vt vno vel duobus sociis, aut pluribus annexis, pōdera aquarum, vel alias res eleuent à puteis altis: idque conuenientibus vrnis magnæ quātītatis capacibus, ad hoc specialiter ordinatis. Nec solū in hoc iuuaminis genere, sed & magnis plaustris pertrahendis applicantur: quia magna fortitudo eis inest in brachiis, vngulis, & lūbis. Sed nec inuisum est, vt in pedes erecti, saccos vel ligna ad locum designatum comportent, aut in portis magnatum pro custodibus, ne noxiæ intrent bestię, deputentur. Mirum tamen ludum, dum paruuli sunt, cum pueris domesticis impunè exercent.

Vrsi domestici ligna saccosque portant.

De Vulpibus & earum dolis. Cap. 30.

SVnt in Septentrionalibus syluis vulpes nigræ, candidæ, rubæ, crucigeræ in dorso, aliæq; cœlestino colore respersæ, omnes tamen in eadem malitia atque astutia participantes. Nigræ pelles preciosiores cæteris æstimantur, quia Moschouitarum Principes frequentius his vtuntur. Deinde crucigeræ pelles, hoc est, quæ nigra cruce dorsorenis sunt à natura signate, propter maiorem ornatum, & pellium magnitudinē: quā non nisi in maturiore ætate vulpes consequitur. Hæq; pelles

pelles, vti nigræ, magno cōmercio. Moschouitarum & Rufforum, & Tartarorum appreciantur: quāuis nigræ annexam habent suspicionem, quod atro colore, fumo videlicet picarum fedarum sint adulteratæ. Candidæ pelles minoris sunt reputationis, & coloris cœlestini, aut asurini, propter multitudinem, & pilorum casum: minus enim cutibus adhærentes durant. Attamen qui curiositati student, aut vtilitati, mixtura diuersarū pel- lium operimenta arcendi frigoris, pro vsu dormiētium conficiunt, quia magnum calorem citò inductum con- seruant, leuesque sunt, senioribus conuenientes. Rubeg vulpes prædictis omnibus frequentiores, vbique repe- riuntur, facileque vestigiis post se in niuibus relictis, ve- natorum sagacitate, & canū celeritate capiūtur, prout & lepores, vrsi, cerui, lupi, lynces, propriis vestigiis se venatoribus produnt, ætate verd̄ odore canum.

De doloso ingenio Vulpium. Cap. 31.

Vulpes pressa fame, frigore, & niuibus, accedendo ædes humanas, fingit latratum canis, vt confiden- tius domesticæ bestiæ eam accedant. Insuper fingit se mortuam, ac resupina flatum attrahit, lingua por- recta. Tunc aues incautè descēdentes quasi cadauer-co- mesturas, aperto ore rapit & vorat. Præterea quādo esu- rit, nec inuenit quod māducet, rubea terra se inuoluit

DE ANIMAL. SYLVEST.

vt appareat quasi cruenta: proijciens se in terram, retinet flatum: quam videntes aues no spirantē, linguāque ore eiectam, mortuam putant. Sed mox vt descenderint, eas attractas deuorat. Præterea quum videt non posse propter aculeos superare echinum, se resupinat, atque ita mollem corporis partem lancinans enecat. Vesparum etiam quandoque multitudinem cauens, simulans se abscondit, extante cauda: circa quam vt illas certatim occupatas, villoque denso implicitas animaduertit, egreditur, atque ad saxum, siue arborem perfri-cando obterit, vt extinctas deinde pascatur. Eodem fe re commeto cancris & pisciculis infidiatur, ripam oberrans: caudaque in aquam demersa, illi nouitati occurrunt, villisque; obuoluti illicò extrahuntur. Præterea cum pulices habet, fasciculum mollis foeni ore accipit pilis inuolutum, seque paulatim posterius inchoando in aquam mergit, ac totum corpus, vt pulices aquam fugientes, ad caput ascendant. Deinde caput immergit, vt in foenum fugiat: quo facto, foenum relinquit in aqua, & mox enatat. Præterea cum famem patitur, ludum simulat cum lepore: quem illicò rapit & deuorat, nisi fuga, vt frequentius fit, suam vitam conseruet. Canes etiam quandoque euadit latratu, se canem fingens, sed certius, dum ramo se suspendit, canes errare cogit, incerta vestigia insequentes. Solet etiam venatorem & canes eludere, dum gregem caprarum intrans vnā ex eis occupat, eius dorso infiliens, vt per cursum caprae fugientis propter odiosum sessorem, citius euadat. Nam & alia caprae sequuntur: quas quum venator turbare timet canes reuocat, ne pereant plures. Capta quoque in pedica, quandoque; morsu sibi pedem præscindit, vt vel sic euadat. Quum verò fuga nulla patet, se mortuam simulat, vt à pedica extracta fugā arripiat. Præterea quum canis eam insequitur, & assequutam apprehendere nititur, villosam caudam suam per insequētis oratrahit: sicque canem eludit, donec sylvarum latebras ingrediatur. Vidi & ego in scopulis Noruegiae vulpem inter rupes, immensa cauda in aquas plures educere canes, ac demum deuorare. Idque non rarum est spectaculum, quum nulli pisces, ita vt cancri, immisere rei, præsertim

tim villosæ adhærēt: etiam aridis piscibus in aquas ad emolliendum emissis. Qui podagra vexatur, calida huius bestię pellicula extracta, atque pedibus circumligata sanantur. Adeps etiam eiusdem animalis, auribus & mēbris prodagram patientis adhibita, prodest. Pinguedo eius torminosis, & omni dolori confert. Cerebrum eius infanti sæpius datum, nunquam caducus erit. Et ita hæc & similia pro simplicibus medicinis per experientiam obseruant Aquilonares.

*De ferocia hominum per incantamenta in
Lupos conuersorum.
Cap. 32.*

IN festo Natiuitatis Christi sub noctem, statuto in loco, quem inter se determinatum habent, tanta luporum ex hominibus diuersis in locis habitantibus cōuersorum copia congregatur, quæ postea eadem nocte mira ferocia quum in genus humanum, tum in cætera animalia, quæ feram naturam non habet, sequit, ut maius detrimentum ab his, istius regionis inhabitatores, quàm vnquam à veris & naturalibus lupis accipiant. Nam uti compertum habetur, ædificia hominum in syluis existentium, mira cum atrocitate oppugnant, ipsasque fores effringere conantur, quò tam homines, quàm reliqua animantia ibidem manentia consumat. Cellaria ceruisiarum ingrediuntur, ac illic aliquot ceruisiæ, aut medonis tonnas epotant, ipsasque vasa vacua in medio cellarij vnum super aliud eleuando collocant: in quo à natiuis aut genuinis lupis discrepant. Locum verò, vbi forsitan illa nocte quieuerunt, harum terrarum incolæ fatidicum arbitrantur: quia si alicui in eo quid aduersi contigerit, veluti vehiculum obuertatur, atque ipse niuibus iniiciatur, planè sibi persuasum habent, eum isto anno morte moriturum, quemadmodum id à multis temporibus per experientiam explorarunt. Intra Lithuaniam, Samogetiam, ac Curoniam est paries quidam, ex quodam castello diruto reliquus, ad hunc certo anni tempore aliquot millia eorum cōueniunt, ut vniuscuiusque agilita-

DE ANIMAL. SYLVEST.

agilitatem in saltando explorant, qui hunc parietem transilire nequiverint, vti pinguioribus ferè euenit, flagellis ab eorum præfectis cæduntur. Denique constanter asseritur, inter hanc multitudinem etiam istius terræ magnates, atque ex prima nobilitate viros versari. Hæc igitur metamorphoseos ratio, ipsi naturæ maxime contraria, à quodam huius veneficij perito, per poculum ceruiciæ propinando (dummodo is qui huic illicito consortio applicatur, illud acceptet) certis verbis adhibitis datur. Postea quando sibi consultum videbitur, hominis idæam, in cellarium aliquod, aut abditam syluam se conferendo, in lupi formam totaliter transmutare potest. Denique hanc iuxta placitum post aliquot tempus relinquere, atque illam vicissim assumere sibi integrum est.

Exempla hominum eorum, qui in lupos conuersi sunt, & contra. Cap. 33.

AC vt ad exempla perueniamus. Cùm nobilis quidam longam per syluam iter faceret, aliquotque seruilis conditionis rusticos, huius veneficij haud ignaros (quales plerunque istis in oris reperiuntur) secum ducebat: dies ad vesperam tendebat: tum etiam in sylua pernoctandum erat, quia in proximo nullum hospitium fuit: denique fame ac penuria premebantur. Tandem vnus eorum repentinum consilium proponit cæteros debere esse quietos, nec vllum tumultum, si quid viderent, excitare: sed à longinquo gregem ouium pacentem conspiceret: curaturum, vt absque magnis laboribus vnâ ex his ad cœnam haberent assandam. Statim deinde in opacam syluam, ne ab aliquo conspiciatur, se confert, ibique formam hominis in lupum transfigurauit. Postea in ouium gregem magno impetu irruit, & vnâ ex eis retrò in syluam fugiendo diripuit: quam aliquanto post in lupi forma ad currum defert. Socij autem huius prædæ conscij, talem grato animo suscipiunt, & in curru clam abscondunt: qui verò in lupum se transformauerat, ad syluam iterum reuertitur, humanamque formam rursus assumit. Contigit quoque in Liuania haud multis ab annis, inter nobilis cuiusdam coniugem atque seruum suum (quorum illic

Lege Ouidium 1. Metamorph. de Lycæone.

EPITOME LIBRI XVIII. 151

illie maiorem capiam, quàm in vlla alia Christiano-
rum regione habent) quòd altercarentur homines in
lupos mutari haud posse: prorùpit ergo ille exemplò
eius rei exemplum velle ostendere, dummodo sibi fa-
cultas concederetur: cellarium solus ingreditur: vnde
paulò post lupi forma indutus egrediès, à canibus per
agrum ad syluam tédens effugatur: qui ei oculum (etsi
saris acriter se defendebat) erunt. Postera autem die,
ad dominam suam monoculus redit: Denique recenti
adhuc memoria compertū relinquitur, quomodo Dux
Prussiae, tali veneficio parum fidei adhibens, quendam
huius maleficii expertum, vinculis clausum coëgit vt
in lupum se transformaret: quod ita factum est. Hunc
tamen, ne huiusmodi idololatria impunita maneret,
igne postea comburi mādauit. Talia enim flagitia tam
diuinæ, quàm humanæ leges seuerissimè puniunt.

LIBRI DECIMI OCTAVI.

finis.

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
DE AVIBVS.

Epitome Libri deciminoni.

De Accipitre, & diuersis eius speciebus.

Cap. 1.

N partibus Aquilonis huius avis na-
tura generosior ac fortior, quàm in ce-
teris mundi partibus esse censetur, ma-
ximè propter cœli soliq; rigorem, &
abundantissimam escam volucrum,
scilicet suæ naturæ conuenientium,
pro solido nutrimento. Sanguine e-
nim, corde, ac pectore earū avidius nutritur, magnâq;
venandi

*Accipitres
Aquilonæ-
res generosi*

DE AVIBVS.

venandi audaciam affectumque sumit: qui & naturali superbia, ac tyrannide magis quandoque quam necessitate stimulat ad raptum, & delectantur in illo. Sunt etiam, qui cor tantummodo, latere per rostrum aperto deuorant: aliquando etiam cerebrum appetunt, reliqua parte corporis reiecta. Qui venationi student per accipitres, cancos eis offerunt manducandos: ex quarum esca mira satietate delectantur, auideque volatilia venantur, vt gratiam pro exquisita esca restituant prædam: idque facillimè faciunt ob volatus agilitatem, quam supra reliqua volatilia habent, pennasque acutas, quæ singulis annis veteribus abiectis, eis renouantur. Estque huiusmodi naturæ, quod auem, quam vesperi prædatur, vngulis sub pectore ob inducendum calorem seruat, manequè liberaliter sine iterata rapina absoluit.

Admiranda accipitris natura

Adhuc de natura accipitrum. Cap. 2.

Domesticus accipiter domino rapinam syluestrem porrigit: vnde cor & intestina recipit in escam. Et hi tepidioribus locis plus delectantur, citiusque carne bouina, vel porcina impinguntur, vti gallinacea carne iuvene marcescunt, & veteri temperantur. Ante aucupium commodius in locis non nimium tenebrosis seruantur, vt alternis diebus producantur. Sed ante omnia cauendum, ne teneris infantulis exitio sint. Nulla nanque bestia quantumcunque domestica, aded grassatur in infantulos, vt simiæ, & magni accipitres: qui aduolant cunabula, vngulasque tam fortiter imprimunt oculis, & naribus prolium, vt vix euolaturi eximant. Hi que sunt corpore amplo, oculis variis & pellucidis, vultu hilari, grossis pedibus, longis vnguibus, deliriosè comedentes, cunctasque aues inuadentes: quia nullas timent aues, nisi pauonem, immò & lepores, cuniculos, vulpeculas, porcellos, anseres, grues, anates, & gallos syluestres venantur, præsertim fame & frigore urgente, quando aduolant domos humanas: vbi subtilibus filis ala permotis, intra ianuam reclusi capiuntur: tandem longo ieiunio domesticantur

Accipitres & simiæ infantum hostes. Accipiter pauonem timet.

tur ferè eodem modo quo falcones. Est & aliud genus accipitrū in Septentrionalibus terris, quod domesticis aibus infidiatur, vt anserulis, anatibus, & pullis: hymeq; tempus suū cognoscens, latitat in nidis: audax in paruis, & timidum in magnis. A niso etiā fugatur, & gallo: tandemq̄ emoritur fame. Nisus rapax, vltra omnium ferrarum naturam sæuiens in suum genus, prout homo, ibidem in magna multitudine reperitur. Solus frequētius volat, ne in præda sustineat sodalem. Passeres, cæteræq; auiculæ eius infidias fugiētes, quàm celerrimè sese recipiunt ad rubos spinosos.

De Aquilarum natura, & differentia earundem. Cap. 3.

Aquilam auem nobilem & rapacem, ab acumine avisus sic dictam, omnibus notam relinquo. Veruntamen quia in Septentrione maxima multitudo, propter ferarum abundantiam reperitur, aliquid de earum natura, præmissa distinctione, præsentibus interponam.

Sex igitur sunt genera aquilarum.

Primum Herodius, qui & Girsalcus dicitur, auis inter omnes nobilissima, colore cæruleo, ad albedinem tendens, præterquam in pectore & alis, vbi celestem colorem euidentius imitatur: aded fortis, vt aquilam rapiat: etiam aded animosus, vt si in aëre post quatuor vel quinque grues, vel alias aues dimissus fuerit, non desinat à præda, donec omnes ad terram successiue deiiciat, cane ad hoc edocto rapiendas. Nec reuocatus herodius is præ indignatione descendit donec rapiat elapsam. Nec plures generat, quàm vnum pullum.

Secundum genus post hos nobilius est, quod anseres, cygnos, cuniculos & lepores præcipue rapit, quando pullos habet, Herodio quantitate minor, coloris varij, ex albis & cinereis pennis intermixtis, candidas penas habens in breui ano.

Tertium, quod truncatis infidet arboribus, vnde denominationem accipit: estq; cinerei coloris: anates & anseres

*Aquilarum
6. genera.
Herodius,
sive Girsal
cus.*

DE AVIBVS.

anseris venatur, duobus prædictis generibus in quantitate, & audacia minus.

Quartum, quod accipit pisces, varium in ventre, album & nigrum in dorso, & in struma nigras habens maculas: vnum pedem habet anserinum ad natandum, alium vngulis acutum ad rapiendum. Infidet arboribus super flumina piscibus insidians: quorum maxima est multitudo in Aquilonaribus aquis.

Quintum genus paruum est, variisq; coloris, sed ingenio pollens: nam ossa in sublimi portata, versus saxum ut rumpantur, ad medullam exugendam emittit.

Sextum genus candidum, viuens ex venatione leporum, cuniculorum, porcellorum, catellorum, vulpium, & similibus. Aquila tantum pullos diligit, ut sagittarum ictibus sese pro illis interponat, tanquam scutum.

De proprietate Aquilarum, & incubatione. Cap. 4.

*Aucupum
industria.*

OMne autem genus earum hoc proprium habet, quod pellibus vulpinis & leporinis casu inuentis, vel ab eis extractis, ova fouenda inuoluunt, nidisque beneficio caloris solaris cubanda reponunt. Non enim continuo cubare possunt manentes in nidis: quia vngulae tantum curuantur, ut rebus prædandis ineptæ reddantur. Curam tamen erga pullos educandos maximam gerunt, pisces, aues, lepores eis in escam adferendo. Quod quum considerant sagaces venatores, nidos ascendunt, anisque pullorum ligaculo stringunt, ut comedendi incurrant impedimentum. Solliciti itaque parentes erga sobolem ægritudine liberandam, omnia genera ferarum in caelo, terra, marisque recepta, nidis important, ut diuerso medicamine, vno vel altero modo suscepto, sanentur. Congeritur in hanc rem maxima escarum copia: quam aucupes extrahunt, comeduntque, vel vendunt. Nec sterili quaestu id accidere solet, quum aliquando lepores, gallos syluestres, anseres, anates, lucios, & pisces magnos, plurium florenorum æstimatione inueniunt, inuentosque domesticis cibus apponunt, vel magno pretio

oio vendunt. Colligitur, aucupem vnum quandoque plus duorum pullorum prouentu lucrari, quam colonum aliquem prædijs binis. Ne tamè pulli huiusmodi fame pereant anum solüunt, animæq; in famelico corpore pendenti appositos cibos permittunt, iterumque restringunt, quantò lōgius id natura concedit. Est nāque aquila aded generosi animi, vt pullos proprios nō antè dimittat, quàm sibijpsis enutriēdis sufficiant: nec eis putridas escas appōnit, sed recētes. Nobilitate naturæ aquila nedum alijs auibus secum permittit pastum, verūm eo deficiente ex eis vnam rapit deuorandam: vnde & pennæ aquilæ in pharetris telis alijs appositæ, pennas alitum consumunt, præcipuè anserinas. Item visa aquila, cæteræ aues pro eo die tantum terrenur, vt vix famem pulsuræ exeant in prædam.

*Aquilam
ēne alias
consumūt.*

De Anate & genere eius. Cap. 5.

ANas ab assiduitate natandi dicta, omnibus nota, tam syluestris quàm domestica, alioque modo & genere diuisa, hīc veniet annotāda, maximè quod in Septentrionalibus aquis, tanta earum, præsertim syluestrium, copia est, vt ferè cunctas aquas cooperire videantur. Non enim eas aucupes exturbant, nisi rarè: quia anatum carnes frigidæ sunt, & grossi nutrimenti: imò verius, quia longè meliores ex syluestri venatione, quàm aquatica, habent carnes. Et licet anates diuersi sint generis, tamen omnes conueniunt in forma rostri, seu oris lati, & figura pedum membranalium ad natandum, colore secundum qualitatem regionis abinuicem discrepantes. Domestica tamen propè candidæ sunt vniuersæ: sed syluestres non nisi in tepidis aquis morantur, quarum subterraneæ venæ calidam quasi sulphuream exhalationem continuè subministrant. Ne tamen glacie constringantur aquæ huiusmodi, naturæ instinctu circulariter, & obliquè natantes, eas aquas seruant apertas, tantumque vociferantur, vt ad magnam viarum distantiam inde audiantur. Cūm verò vehementia frigoris fuerint superatæ, in sublime se eleuant, vastum

*Anates do-
mestica &
syluestres.*

V mare

DE AVIBVS,

mare velut vnicum præfidiũ pro securissima statio-
ne petentes.

*De mirabili generatione Anatum
Scotie. Cap. 6.*

PRæterea prope Glegornum (teste Scotorum recē-
tiore historico) ad duas leucas est rupes Bassensis,
in qua est arx inexpugnabilis: circa quam magna-
rum anatum (quas Sollendas vocat) piscibus viuentium, est mira multitudo: quæ cum anatibus ferinis
communibus, aut domesticis, non sunt eadem specie
specialissima: sed quia eis in colore & figura perhimi-
les sunt, nomine communi anatum congaudent. At
discriminis causa Sollendæ vocatur. Hæ anates in ve-
re turmatim à Meridie in rupem de-Basse quotannis
veniunt, & rupem duobus vel tribus diebus circum-
uolitant: quo in tempore rupem inhabitantes, nullum
tumultum faciunt. Tunc nidificare incipiunt, & tota
æstate manent, ac piscibus viuunt: & incolæ rupis, pi-
scibus ab illis captis pascuntur. Ascendunt enim illa-
rum nidos, vt superius de pullis aquilæ dictum est, &
ad libitum pisces acceptant. In capiendis autem pisci-
bus mirabilis est huius auis industria. In fundo maris
lynceis oculis piscem contemplatur: contra quem se
præcipitat, sicuti contra ardeam nisus: quem protin-
us ore & vngulis extrahit: etsi à rupe aliquo alio in-
teruallo distet, alio pisce meliore viso priorem elabi
permittit, quatenus posterius visum capiat: & sic
semper recentissimos pisces habent, tota æstate rupem
inhabitantes. Iuniores anates aut anserculos in terra
vicina vendunt. Si ex his bis vel ter quis comederit, sa-
pidissimæ apparebunt: aues enim istæ pinguis-
sime sunt. Earumque pinguedinem artificiosè extrahunt,
quia in multis medicaminibus prodest: & partes ma-
cras vendunt. In fine autumnii rupem triduo circumuo-
lant, & postea agminatim ad partes Meridionales pro
tota hyeme auolât, vt illic viuant in æstate: quia quã-
do nobis est hyems, Meridionalibus est æstas. Diutis-
simè hæ anates viuunt: quod per quasdam signatas in-
colæ perpenderunt. Triginta, aut quadraginta in rupe
bellato-

*Sollendæ
Bassenses.*

*Sollendarũ
pinguedo
medicina-
lis.*

bellatores, harum auium fructus alit, & domino rupis nonnihil vectigalis penditur. Præterea alius Scotorum scriptor, qui diligentius rerum secreta pertrahat, dicit in Orchardibus ex quodam fructu arboris cadente in mare, generari anates: qui paululum susceptis alis euolant ad domesticas, vel syluestres.

De Anseribus. Cap. 7.

Syluestrium, domesticorumque anserum mira est multitudo in Septentrionalibus regnis, & maxime tempore cubationis, quo syluestres redeunt à Meridionalibus plagis, idque circa initium Aprilis: hique cinerei, nigrique coloris, & rubei rostri ac pedum sunt, veluti domestici ferè omnes candidi, & magna reperiuntur. Syluestres sunt in multiplici differentia, videlicet in quantitate, colore, volatu, & origine. Quidam enim alijs sunt maiores, vt cinerei coloris: quidam nigri, & cinerei, alitè volantes: quidam candidi nigerrimas pennas in extremitate alarum habentes, & hi altissimè volant: quidam ex arboribus nascuntur, vt præcedenti capite de anatibus Scotiae dictum est. Utuntur homines Septentrionales adipe anserino domestico in cibis condiendis, loco butyri: etiam in medicinis ad perfrictiones, conuulsiones, cæcosque dolores subitos. Hic adeps butyro coniunctus, sanguinem sistit: eoque ignis sacer, carbunculus, vlcera lingue, & labiorum, cutis in facie, & grauitas aurium sanatur. Anserino adipe utuntur Aquilonares ad rimas labiorum, totiusque vultus, ortas ex frigore. Isque adeps melli coniunctus, & morsui canis rabidi adhibitus, ad celerem sanationem prodest. Carnibus anserinis sale conditis, ventoque siccatis, tam coctis quam crudis, post æstiuale solstitium, vti omnium aliorum animalium, utuntur Aquilonares. Sed ante solstitium hyemale augurium sumunt ex osse pectoris anserini, quam sæua & quam durabilis erit hyems, hoc scilicet modo: Si clarum est esis carnibus, hyems rigida apparebit. Si spissum & opacum, nix plurima, hyemsque tepida

DE AVIBVS.

tepida sequetur. Anser tædio longissimæ noctis ante diluculum in forti frigore plus solito cantat: quia fame, & frigore concutitur, etiam in tantum, quod albefcit rostrum, & unguis: cuius vnicum remedium est, paleis vti substratis. Nec minus intentatis insidijs, aut orto incendio clamat.

De Coruīs marinis. Cap. 8.

EST quoddam genus coruorum, aquaticum, siue cornices anguillarum appellatum. Hæc aues nigerimæ sunt, præter pectus & ventrem: quibus cinereum colorem natura præscripsit, & incomparabile vorandi aviditatem. Venantur pisces, tardi sunt volatus; diuq; sub aquis manent, quando se immergunt. Habent rostra dentata, vt falces messorum: quibus retinet lubricos pisces, anguillas præsertim: quas aded gulosè venantur, & vorant, vt eas per aluam, rāquam per canale egerant viuas. Sunt etiam hæc aues ingratisimæ naturæ; quia stercoreibus egestis, cortices ac arborū ramos; vbi habitant, inficiunt, vt subito atrescant: Idq; ardea facit: quæ æquè ac illæ in altis arboribus nidum collocat prope piscosas aquas, vt ferè omnia genera auium aquaticarum. In vere produciunt oua: Est & aliud genus coruorū, quod in principio hyemis septem diebus nidificat, & septem diebus pullos cubando producit. Hyemis autem principium intelligitur, quando quarta cæli hyemē facit, cum scilicet sol intrat Tropicū Capricorni hyemalē, vsq; ad Arietem. Accedit etiā huic coruio, ingrato auium generi, alia auis aquatica, Morfex dicta, totaliter nigra: quæ ei insidiatur, rostrum habens ferratile, unguis fortes: quibus aquis immersa, grandes pisces venatur, & edit. Gregatim in arboribus nidificat iuxta aquas; pullos piscibus pascens. Relinquens nidos, si sentit se gtauari, nouum cibum euomit, alioqui peritura. Hæc saturata, alas sole siccādas expādit, diuq; aquam cauda percutit, antequā ad volatum eleuetur. Sortitur ergo aliud nomen, quod Humusculus, vel Humidusculus dicatur. In omnibus littoribus Septentrionis tã æstate quā hyemē hæc auis versatur.

Morfex siue Humusculus.

De ini-

De inimica aue huius Corui. Cap. 9.

Avis est Platea dicta, Septentrionalis aquæ incola: *Platea avis.* aquæ acerrimus vindex est auium se mari mergentium, vt piscibus vescantur. Ideoq; his insidiatur hoc modo: Inuolat in eas, capitaq; mordet, & corripit, donec ad suum vsu extorqueat prædam: quam mox dimittunt taliter laeessitæ. Hæc aliquando conchylibus se replens, cum testis grauari se sentit, calore vētris semicoctas eijcit, conchyliaq; & ostreū quod intus est, latè exugit & edit. Præterea inter pisces Oceani latos & aculeatos, Raia dictus reperitur: qui hominem à canibus marinis natâtem, ad deuorandum raptū & suffocatum defendit, nec deserit, donec viderit eum à periculo euasisse. Hic piscis coruum marinum sub vnda se mergentem, sæpissimè ad pastum rapit, ne etiam in aquis careat vitore suæ rapacitatis.

Raia piscis hominum amatrix.

De Falconibus & eorum distinctione. Cap. 10.

Aquilonares montes Falcones generant valde feroces, sed generosos: etiam candidos, qui ballistis incolarum, nisi omnimodam vim in rapiendo fecerint, tanquam aues sacræ non impetuntur: alioquin damna facientes, quantumcunque nobiles, aut candidi sint, sagittas incolarum non euadent. Habitant tamen in rupibus quasi inaccessis, viuētes ex raptu piscium: quos ob nimiam multitudinem diminuerere non sufficiunt homines etiam innumerabiles, nisi concurrerit adiutorium rapacium bestiarum. Ad eam natura ludit in rebus, abundantia vel defectu sagacissimè temperandis. Abundant etiam ibidem accipitres, & milui, ac corui, ob aquaticarum auium segnitiam, ac tardum volatum: quia nimium fertilitate fundi saginantur.

De Hirundinibus ab aquis extractis. Cap. 11.

Et si multarum naturalium rerum scriptores memoria prodiderunt, hirundines mutare stationes, hoc est, exurgente leui hyeme, repetere terras calidiores;

res:attamen in Septentrionalib. aquis sapius casu piscatoris extrahuntur hirundines, in modum conglomeratæ massæ: quæ ore ad os, & ala ad alam, & pede ad pedem post principium autumnî sese inter cannas descensuræ colligarunt. Notatum enim est, eas eo tempore, suavissimo completo cantu taliter descendere, & pacificè post principium veris inde euolare, atq; repetere vetustos nidos, vel novos naturali sollicitudine fabricare. Massa autè illa per imperitos adolescentes (nã antiqui & experti piscatores eam remittunt) extracta, atq; in æstuarîa portata, calorîs accessû hirundines resolutæ, volare quidem incipiunt, sed exiguo tẽpore durant: quia immatura acceleratione nõ liberæ, sed captivæ sunt reductæ: Accidit etiã tẽpore verno, liberè reuertentes, nidosq; veteres intrãtes, aut novos cõstruentes, superueniente horrida hyeme cum densò casu nivium, omnes pariter emori, vt nullæ in tectis, aut fluminum ripis tota eã æstate videantur, præter paucissimas, tardius à profundioribus aquis ascendentes, aut aliud peregrinantes, quæ naturæ beneficio sobolè reparaturæ, hyeme penitus in Maio soluta, aduolare cernuntur. Agricollæ enim ex earû nidis sublimius, vel depressius ædificatis, prognosticum capiunt, an in vallibus, an in montibus, vel collibus (propter imbriû incrementum, vel decrementum) sint seminaturi. Imò nec bonum omen capiunt incolæ ex tectis, vbi hirundines habitare perhorrescunt: quia ea culmina casura creduntur.

De Ani-

De Avibus sub niue reclusis. Cap. 12.

SVnt in Septentrionalib. terris galli syluestres, quæritate similes phasianis, licet multò breuiore cauda, & absoluta nigritie in toto corpore, & cædentibus aliquot pennis in extremitate alarum & caudarum. Mares rubra & eminenti crista, foeminae verò humili ac lata, colore griseo decoratur. Hæ aues mirabili natura sustinent frigus immensum in nemorib. vti anates in aquis. Verùm cum niues instar collium terræ superficiè vbiq; cooperiunt, ramosq; arborum diutius deprimunt, & condensant, certos fructus betule arboris (Gaſulo Italicè dictæ) in forma longi piperis vorant, & glutunt indigestos: idq; tanta aviditate ac quantitate, vt repletum guttur toto corpore maius appareat. Deinde partitis agminibus sese inter medios niuium colles immergunt, præsertim in Ianuario, Februario, Martio, quando niues vt turbines, typhones, vel tempestates grauissimæ è nubibus descendunt. Cumq; cooperatæ sunt, penitusque vt nulla videatur conglobatæ, certis hebdomadis cibo in gutture collecto, egesto ac resumpto viuunt. Venatorum canibus non produntur: attamen sagacitate expertorum venatorum sæpius euenit, vt canibus in odore erraticibus, ipsi signis deprehensis maximè numerum viuarum auium comprehendat, extrahantq; ad magnè lucrum. Sed id fieri oportebit celeriter: quia audito canum latratu, mox vigore alarum (non secus ac agmina apum) erumpunt, & se in sublime efferunt. Quod si præsentium niuem immanere maiorem, prædicto fructu iterum deuorato, aliud domicilium captunt, inq; eo manent vsq; ad finem Martij, vel celerioris resolutionis niuium, sole Arietè egrediente: tunc enim niue liquefacta, naturæ instinctu (vt multæ aliæ aues) à latebris surgunt, oua pullosq; producturæ: & hoc in montibus, vbi vepres sunt, & arbores densæ. Mares & foemine vicissim oua cubant, & vterq; pullos obseruat, & præsertim mas, ne ab aquila vel vulpe rapiantur.

De venatione earum extra niues. Cap. 13.

HÆ aues in maxima turba congregatæ volant, atq; in altis arborib. præsertim betulinis, manent: nec descendunt, nisi propagationis causa, quia in earum arborum summitate habet sufficiens nutrimentum. Et eo viso,

V 4 scilicet

DE AVIBVS.

scilicet quod sese dilatant per cāpos, etiā niue repletos, venatores siue rustici, ad quos rura spectāt, baculis seu fustibus longitudine viij. vel x. pedum obliquo situ è terra supra niues erectis, è quorū summitate dependet laqueus ad omnē tactum mobilis, venātur huiusmodi aues: quia in congressu naturę miræ saltāt, vti perdices currūt: & ita incidūt in laqueos, atq; pendētes manēt. Cumq; vna foniculo videtur suspēsa, alię eā liberaturę aduolāt, & similibus laqueis irretiuntur. Est etiā alius modus eas capiēdi, videlicet sagittis sub vmbra equorum, vt minus insidias valeāt præcauere Tempore aut propagationis, incessabili garrulitate alterutrū se superare volētes canūt, mares præsertim, vt longo latoq; spatio per oēs syluas audiātur: seq; cātu frequētius produnt. Est etiā alia auium species, Bonosa dicta, carnes habens exterius nigras, interius albas, satis delicatas & sapidas more perdicum, licet sint magnitudine phasianorum. Tempore coitus masculus hianti ore currit, donec spumet: tunc fœmina occurrens spumam recipit, indeq; videtur concipere & parere oua, atq; educere pullos. Carnes verò supradictarum auium, syluestrium scilicet gallorum, sunt admodum dulces & temperatæ, vt caponum: & ob id ingeniosè, hyeme scilicet laqueis, & æstate sagittis capiuntur.

Bonosa
auis.

De nisalibus Auiculis. Cap. 14.

EST præterea admiranda quarundā auium Aquilonariū natura, quodd in syluarū solitudine ita sese conti-

contineant, vt ibi genitæ humanis habitaculis nunquam vel raro appropinquent. Sturnorum magnitudinem, & colorem æstate habent: hyeme verò multiplicatis niuibus semper cãdidæ apparent, veluti cygni. Pedes earum rubei, vt nigrarum cicõiarum: sed rostrum croceo colore decorum, breue tamen & acutum. Cibus earum, vt cæterarum auium, vermiculi inter cortices rimosarum arborum latitantes, vel aridi pinorum, aut abietum, aut coryli fructus: quæ etiam sub asperissima hyeme vim nutrimenti, non amittunt. Sed difficilè capiuntur retibus, laqueis, arcibus, aut ballistis, ob niuium profunditatem, quum pulchriorè colorem habeant, quàm saporem. Vbi verò alites prædictæ concauitates niuium, veluti abditas specus fortitæ fuerint, eas ingrediuntur, sese balneantes, vti puluere gallus, vel sturnus arena: deinde cacumina arborum niuibus oppressarum repetunt, tanquam locum naturæ beneficio maiorem voluptatem administraturum: imò & necessitatem, vt eminentius præcaueant insidias importunas accipitrum: quibus visis se in medias niues intrudunt, vt passeret contra miluum inter spinas, & demum niuibus consumptis, inter arbores densas tempore veris. Quãdo ab albedine in cinereum colorem naturali varietate transeunt, vitam degunt, placidam, nullum inter rapaces alites accipitre minore sentientes hostem seueriorem.

*De ponderosis Niuibus, & Culicibus
hyemalibus. Cap. 15.*

Hæcque niuium magna pressura continuè durat, vsquequo solis ascensu, & Austrino vento consumitur. Deinde post tantum tamque diuturnum naturæ certamen, rediuiuo humore arbores incuruatæ, ad pristinam libertatem & decorem resurgunt, eminentius in sublime tendentes, quò terra niuium humore resoluto, singulari fertilitate fuerit impinguata: quod & agricolis pro liberaliori commodo cedit. Resolutione enim niuium agri foecundiores reddunt, citiusque germinat, quàm quouis alij agri diligentissimo labore præ-

V 5 parati,

DE AVIBVS.

parati. Similiter & prata ac pascua tantū luxuriāt gra-
minum vbertate & diuerfitate, vt necessum fit inde ar-
cere iumenta, ne nimio herbarum esu crepent, aut de-
bilitentur: imò, vbi prata sunt, falcibus sepe truncare
herbas. Accedit præterea aliud nature portentū, ver-
sus Septentrionem, quomodo in plerisque locis penes
terrarum calida spiracula minutuli culices generan-
tur, Austroq̄ne fiante modicum à terra eleuantur, &
innumerabili agmine supra niues turbato volatu mo-
uentur, sicut nulli sunt molesti, ita vnico flatu venti
Borealis asperi, veluti hemerobij extinguuntur. Sed
tamen rediens Auster novos producit ex eisdem ca-
uernis & similibus, vt plurima pars hyemalis etiam
culices videat in aëre perstreptentes. Licet autem flac-
cescant arbores niuium densitate, & teneri rami nimio
pondere more arcuum deprimantur, atque plures ar-
bores pronæ in terram inclinentur: tamen sub eis, tan-
quam in opacis locis, frigido vento liberis, habitant
diuersæ bestix in maxima securitate. Sed nec silendum
est, itinerantes sub his incuruat is arboribus, tanquam
fornicibus, perficere vias suas: leues tamen icus casu
niuium aliquando sustinere.

De Ouis insularibus diuersarum auium. Cap. 16.

Quia aquatilibus auibus tutum minimè est, oua
ponere in terra firma, aut pullos producere longe
ab aquis, propter noxias bestias, vulpeculas scilicet &

cet & mustelas: idè naturæ instinctu in insulis (quarum infinitus in Aquilone numerus est) & rupibus fruticum germine denudatis, maximo agmine, ac numero diuersi generis cohabitant: nidosque earum aliquæ in nudo silice, aliqua tortis aridisque stipulis, vel gramine sicco reponunt, ouaque innumera pariunt: quæ quibuscunque nauigantibus liberè cedunt occupanda, ita vt maxima vasa colligant, & in forum vendenda comportent, aut sale (corticibus exuta) ad domesticum cibum, non ingratum, longo tempore seruent: bonique saporis sunt, licet à feris accepta. Anas tamen in terra prope aquas aut insulas educit pullos. Inter eas aues fulica aquatica est, nigri coloris, de genere mergorum, anate minor: quæ in mari, & circa stagna habitat, non vagabunda, sed permanens in loco suæ generationis. Cadaueribus vescitur piscium à rapacibus auibus dimissorum: præter quos ipsa insidiosè inter rupes alios venatur: è quibus vice versa cæteris auibus magna liberalitate escam partitur. Tempestatibus gaudet, eò quòd ludendo se submergit, & enatat. Matutino clangore tempestatem præfagit.

Insula innumera in Septent.

Adhuc de ouis certarum auium. Cap. 17.

IN littoribus Noruagicis etiam sunt innumerabiles insulæ, vsque ad suppolares terras progredientes: in quibus vti plurimæ aues alibi non reperibiles sunt, ita & oua producunt innumera: quæ occupantibus cedunt. Sed vnum est cæteris spectaculis miserabilius, quòd gallina ex anatum ouis pariter & proprijs pullos producens, proprio fœtu secum gaudet in frictione ventris cubatione fatigati: alterum verd aquis se immergentem vocat ad escam, qui nec matrem agnoscit etiam vociferantem.

Insulae littoris Noruagici innumera.

De Pau-

DE AVIBVS.
De Pauonibus. Cap. 18.

IN Ostrogothia, & Vestrogothia, ac Suetia plures generantur Pauones, & maxima diligentia educantur, ita vt primis diebus farina hordeacea in modum pillularum confecta vescantur: postea caseo recenti à lacte expresso (nam serum nocet) deinde xxxv. die euo luto, hordeo solido nutriuntur: ac ultimo in apertis agris & campis, vbi naturæ instinctu seipos liberius sustentare possunt, præcipuè vbi vulpes non habeant ad eos accessum. Quod autem cæteris auibus diligentius fouentur, causam præstat utilitas, & pulchritudo pennarum; quam pictores & textores Aquilonarium terrarum in colorum varietate distinguenda imitatur, quum magnorum artificum picturæ raro, ob itineris prolixitatem, à remotis terris afferantur.

De auibus ignoti nominis in Lacu albo. Cap. 19.

Lacus alb.

Lacus albus inter Scythinos, & Biarmos, ac Moschouitas versus polum Arcticum situs, dominiorum & gentium terminos habet, longus & latus, adeoque piscosus, vt quibusuis piscatoribus, æstiuo præsertim tempore, exhibeat se sine sui diminutione liberalem. Quare ad eum multæ gentes accedunt, domesticam prouisionem ex eius abundantia facturæ in totum annum. In eo lacu & penes eum, habitant infinitæ species

cies auium, continuum garricum ferè sex mensibus sub clarissima luce dierum ac noctium, vsque ad graue fastidium emittèrium. Quædamq; earum ignoti nominis sunt, & maxime mollium plumarum, vt incolæ eas venantes, exinde acquirant ingentem quæstum. Opus enim est in his regionibus frigidissimis pro arcendo gelu, vt plumis, & mollibus lectis, præcipuè pro aduentijs viatoribus, qui talibus asperitatibus non sunt assueti. Cernuntur hic diuersorum hominum habitus, in nauibus (Strudzar, & Haapar dictis) Moschouitarum scilicet, Finnorù, & Scricfinnorum, quibus stante regionum pace, pacifica est conspicatio in-eunda, vt nulli (quod mirum est) iniuria pro quæstu, seu captura piscium, aut auium irrogetur: nisi furto (quod rarè accidit propter continuam lucem) aliquid ablatum fuerit, aut falsificatum. Gens enim illa Moschouitica more Græcorum astuta est, & varia in verbis. Videntur etiam aues Onocrotali, saccum sub gutture habentes, ne & deesse videatur inexplibilis auis: de qua suo loco, sicuti & coruo, & reliquis nonnihil fuerat allegatum. Item in hoc lacu infiniti cygni, anates, & anferes reperiuntur.

Moschouite taxum astutia.

De Auibus alle alle dictis. Cap. 20.

EST in hoc lacu quoddam auium genus admodum frequens, imò & in alijs sinibus maris Bothnici, ac Sue-

DE AVIBVS.

ac Suetici, quod tempore æstiuo nunquam intermissa voce clamitat, Alle alle: vnde propter hoc vbique ab incolis aues illæ Alle alle appellantur. In eo namque lacu propter dulces aquas à calidis fontibus vndique scaturientes multarum ac magnarum volucrum (pro- ut ante dictum est, tanta multitudo reperitur, vt quasi spatiofa littora, & vasta flumina cooperire videantur, præcipuè corui marini, siue cornices anguillarū, mor- fices ac mergi, anates duarum specierum, & cygni, præ- terea minuta aquatilia infinita. Hos igitur coruos, & reliquias inexplebiles aues, venatores facilius ob gra- uem tardumque volatum, duobus vel quatuor cubitis super aquas eleuatas, capiunt eo videlicet modo, quod in arctis scopulis, velut insularum ianuis, in vtraque ripa hastis atra retia, vel aqæ colore tincta appen- dunt: quæ trochleis sursum deorsumque repente mo- bilia redduntur, vt agmine magno aduolaturas aues, depresso subitoque leuatis in obliquum casum reti- bus inuoluant: quod necessario auibz illis euenit, ob grauem tardumque volatum, quem recto & lineari motu seruant institutum, ita vt pauca periculum euadant. Etiam anates, aliæque aues quandoque reti- bus huiusmodi subiiciuntur. Hæ igitur aues nigræ & pigræ, siue natantes, siue volantes, semper Alle alle vociferantur, quod Latine sonat Omnes omnes, etiam quando retibus sunt inclusa: quam vocem irrisoriam sollicitus auceps interpretatur, quod nequaquam om- nes habeat in sua potestate, neque vnquam per retia quoque sexcenta sit habiturus. Sunt & hæ aues maxi- ma multitudine in scopulis Suetiæ, & Gothiæ supe- rioris, licet non tanta, vt lacu prædicto, alijsque flumi- nibus huic vicinis. Capiuntur etiam aquaticæ aues in vasculis littoralium arborum, ramis per modum nido- rum appensis: in quæ anates præcipuè sese recipiunt, ad producendum oua & pullos, propter vulpeculas, à quibus in terra infestationem patiuntur.

Item capiuntur & visco, præ- fertim paruulæ.

De Vulpis

De Pupis, & alijs auium generibus. Cap. 21.

V Pupæ quando ad Septentrionales campos stato tempore è regionibus alienis adueniunt, veris tempus accedere indicant. Auis gemitu plena & clamore, ob ouorum, aut pullorum custodiam. Vulpes in herbis importuno clamore latitare indicat: ita & canes, ac cæteras bestias ab omnibus locis abigendas exclamat. Bellum eis cum hirundinibus ac picis, & monedulis est. In paludum tuberibus oua ponit, & pullos educit. Domesticata venando muscas domum purgat, etiam in murium raptu. Pluuiam gemitu indicat: quod & nepæ campestres faciunt, cuculi equarû dictæ: quæ transuerso volatu, citatoque forti sonitu, imbres ilicò adesse præfagiunt. Item nepæ maiores longissimis rostris pluuiam adesse prædicunt: ita & pici arborum. Est etiam auis, quæ pluuialis dicitur, perdicis magnitudine, varijs pinnis ornata, croceo, albo, nigroque distincta colore: hæc creditur solo aëre viuere, licet pinguis sit, & in ventre eius nihil inueniatur. Hanc grauibus baculis venantur aucupes, quos altius in aërem ad deterrendum eam iactant, vt ita auem ad ima volantem, & fugientem acquirant.

Auis pluuialis aëre viuitt.

De Cuculis

DE AVIBVS.

De Cuculo, & multiplici genere

Picorum. Cap. 22.

EST etiam in Aquilonaribus syluis optatæ lætitiæ
annunciatrix auis omnibus nota, Cuculus appel-
lata, circa principium Maij erumpens in vocem
sonoram: quam ferè in fine mensis Iulij continuat. Sed
hoc in vastis nemoribus, ob inimicas aues, naturali
odio eam in omnibus molestantes, ed quodd & ipsa
(Coccyx Græcè dicta) alijs fit infidiosa. Nidum enim
proprium non facit, sed in alienis, palumbi scilicet,
alaudæ, vel passeris solitarij, ponit sua oua cubanda,
& alterius labore producit pullos: qui è testa exeun-
tes, pulchritudine, vt educentur, prouocant nutricem:
quæ specie & forma impinguescentis sobolis gaudēs,
foetus suos damnat, atque absumi patitur, donec ab
adulterino foetu eualaturus interimatur: & demum
ipse Coccyx à suo genere, videlicet accipitre, dilania-
tur. Præterea picorum genera plurima sunt in Aequi-
lone, magnitudine monedularum, asperissima hye-
me in corticibus arborum quærentes victum:
quorum aliqui nigerrimi sunt, rubeam
habentes cristam, aliqui glauci, ali-
qui virides, aliqui vario colore
reserti, signa asperioris
hyemis venturæ, ge-
mitu prænun-
ciantes.

FINIS LIBRI. XIX.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE PISCIBVS.

EPITOME LIBRI XX.

De triplici Bothnia terra Septentrionalis, & abundantissima eius piscatura. Cap. 1.

BOTHNIA, quæ sinum Gothicum *Bothnia, id*
 siue Sueticum ad Septentrionem *est, fundus*
 terminat, latissima est terra, diuisa in tres *vasis.*
 magnas prouincias, Occidentale, A-
 quilonarem, & Orientale. Qui Aquilonarem incolunt, piscatu maximè viuunt: nō qudd agrū sterilem habeāt, sed quia tanta est his copia piscium optimorum, vt in omnium necessariorum rerum permutationē abundē sufficiat. Suntq; in omnibus rebus locupletes: siquidē ex Hispania ac Lusitania optimū vinū, & sal: ex Anglia & Flandria, pretiosum pannum: ex Germaniæ ciuitatibus variam domorum suppellectilem & ornatum, præter domesticum cultum: ex Suetia & Gothia triticum, filiginem, hordeū, & omne genus necessarij leguminis illuc nauibus aduectū, cōparant. Omne littus insula, sinus, amnis, riuulus, illic exuberantem piscium

X copiam

DE PISCIBVS.

copiam toto anno, maximè tempore æstiuo, quo omnia ibi amœnissima sunt, præbet. Infulæ circa maris litora plurimæ sunt, & iucundissimæ: quæ herbis, arboribus, & graminibus, maximam recreandi delectationem exhibent. In arboribus auium diuersi generis suavis concentus: piscium mira varietas, sese super undas ludendo effertentium: piscatorum maximus in omnilocho prouentus: nulla illic nociua belua in mari, nullum perniciosum reptile; aut formidabile animal prope in terra: nullæ tenebræ tempore totius æstatis, nullus ardor solis, aër salubris, & temperatus: omnia ibi iucunda, quieta, & tranquilla. Verùm quod magis mirum est in tanta locorum & temporum amœnitate, ac licetia, nullum turpis lasciuie facinus admittitur: castus, & uerecundus inter homines utriusq; sexus conuictus: nec incestus, nec fornicatio, nec adulterium fit, aut nominatur in illis: tantum enim ualet lex Domini immaculata apud simplices illos populos, ut ipsorum castimonie multi in lege diuina doctissimi cedere videantur. Labitur ex montibus huius Aquilonaris Bothniæ (id est fundi maris) undosus, & profundus, amnis: qui duobus ostiis fertur in mare, relicto in medio breui spatio, in quò fundatum est oppidum, quod Thorna, id est turrita insula dicitur: cuius latitudinis eleuatio est circiter 82. grad. longitud. 42. Est autem hoc oppidum in loco plurimum amœno, & commodo situatum: nec aliud emporium frequentius in toto tractu suppolari, quam est hæc Thorna. Ad ipsam enim confluunt Russi albi, Lappones, Biarmi, Bothnienfes, Finni, Sueci, Tauasti, Helsingi, & complures alij, ex partibus Noruægiæ, per altissimos mōtes, & vastas solitudines, ac Iempthiam regionem: & hi omnes, partim oblongis nauiculis, incitatissimis fluuiorum casibus aptatis, partim curribus domitorum rangiferorum vruntur, partim etiam pandis perticis, quibus conspersa niuibus iuga montium citò superant, celerique allapsu concurrunt, uti in principio huius voluminis explanatum reperitur.

Thorna emporium celebre.

Demul-

De multitudine piscium huius emporij.

Cap. 2.

Comportati pisces diuersarum specierum ex piscaturis superiorum fluminum in hunc locum, mercatoribus longin quarum prouinciarum rerum commutatione venundantur: & hoc in colligatis fasciculis quingentarum grauium librarum, quod pondus illic est vltatius: & prætereà in maximis vasis sale conditi pisces, seu alio modo suauioris saporis conciliandi gratia fumigati. Ad hanc insulam frequentiore nauigationem Holmenses, Aboenses, Raugmenses, & Eregrundenses, quotannis in maximo capiendo lucro instituuñt, ac mercimonia nõ pecuniarũ numeratione (ed quodd gens illa nũmos non æstimat) sed commutatione rerum necessariorum, prout libro quarto fuit enarratum, distrahunt. Et id quidem fit, quia ad hoc emporium ob populi simplicitatem, ac crudelitatem, plerun que à dolosis mercatoribus importata moneta, deprehensa fit falsa, vafro præsertim ingenio Moschouitarũ, qui illuc circa æstiuale solstitium (vti ego anno millesimo quingentesimo decimonono vidi) in magno numero, nauigia in humeris aliquando inter distantes aquas portantes, concurrere solent.

Rerum commutatio apud Botb.

Pecunia quo in loco negligitur.

Sed dolus eorum cum detegitur, repentinam illicò recipit vltionem.

De piscatura Salmonum. Cap. 3.

Vix alicubi in tota Europa vberior salmonum piscatura reperitur, quàm in Bothnico mari versus Lappones, è quorum montibus & terris, vastissima flumina dulcium aquarum descendunt: contra que pulcherrimo spectaculo, quasi milites micantibus armis, sub solari æstu ascendere videntur salmones, tanto præsertim agmine, vt superiores montium aquæ prædam referuent piscatoribus suis. Dicitur nanq; salmo à saltu: caudam enim ore replicat, & reflectit, firmiter eam, ore tenès, donec saltus agilitate locum abruptum conscendat: ad quem tendens contra fluminis impetû, à proposito non desistit, quousq; dulcibus aquis (quas auidè desiderat) reficiatur: ac postea vicissim defilièdo, ad nota domicilia intra cauernosas rupes reuertitur. Gaudet enim alternatim salis, & dulcibus aquis. Crescit, hic piscis in longitudine 6. vel 7. pedum, magno præualens robore, sed ponderosus & grauis: omnisque quam habet agilitas, à potentia virtutis eius est potius, quàm à leuitate corporis. Carnes eius rubeæ sunt: quæ licet dulces & gratæ sint, valde tamen satietatem citò manducantibus ingerunt: quod verum est recentes auidius sumptæ. Dum verò sale condiuntur, gratiores æstimantur, ita vt magno pretio ac multitudine emptæ, ad superioris Germaniæ partes vsque, primùm nauigiis, & demum curribus adue hantur. Neque genus

*Salmones
6. vel. 7. pe
dum longi-
tudine.*

nus hoc piscium, quantumcumque capiatur, deficere videtur in loco nativo suo. Vidi enim ego circa æstivale solstitium in extremis Bothniæ littoribus circa Thorsnam, aded magnam eorum multitudinem capi, atque in tanto numero extrahi, vt fortissima retia rumperentur. Nititur enim hic piscis, dum sentit se retibus pressum, omnibus viribus se liberare, caudam ad os applicando, vt circulari saltu exiliat: idque, licet tardus sit, et piger ob suam pinguedinem, celerrimè ostendit. Cor eius extractum diutius omnium cordibus animalium mouetur. In Rheno & Vistula, ac Duna, vel Dzuina prope Rigam in Liuania, magno pretio comparantur salmones: hiq; fumo querno ad gratissimum saporem indurantur, prout generaliter fieri solet apud omnes aquas Septentrionales. In regionibus autem Ostrogothorum ac Vestrogothorum, etiam plurimi capiuntur. Flumina enim illic in plerisque locis 20. vel 30. pedum altitudine reperiuntur, maximè penes Vestrogothos in prouincia Vermelandia dicta, quæ olim regio titulo decorabatur: vbi lacus dulcium aquarum, centum millibus passuum in longitudine, & 40. in latitudine patet, cui nomen Vener est: in quem 24. magna flumina à montibus Noruegiæ illabuntur, vnum solum exitum versus Meridiem habentia: qui Trolhetta, id est, dæmonum caputium appellatur: In fluminibus illis recentibus in maxima copia salmones capiuntur: inque genere suo maxima producunt oua, cicerculas, vel pisa in quantitate superantia, ac maculas nigras in cute resperfas habentia cum magno dextre. Maximus denique horum piscium, vbicumque capiuntur, quæstus est, & adhibito ingenio capiendi maior in dies excrefcit.

*Salmonis
cor diuissimè
vive.*

*De lacu
Vener vastiss.
iam di-
ctum est.*

De piscatura Vitulorum marinarum. Cap. 4.

QVia in mari Bothnico & Finnonico maxima vitulorum marinarum, siue phocarum multitudo reperitur: idcirco naturam eius, & demum venandi modum, quem videram, paucis annectam. Vitulus marinus, qui & Helcus Latine dicitur, à similitudine terrestris vituli sortitur nomen, habetq; corpus durum & carnosum,

Helcus.

*Phecarum
partus.*

sum, ideoque difficulter interficitur, nisi elisis temporibus capitis. Vox eius est, vt tauri: quatuor habet pedes, non autē auriculas: quia regimen vitę eius, & mansio est in aqua. Si enim auriculas haberet, multum humorem susciperet, natationemque sibi in aqua prohiberet. Animal generat completum; parit vt homo omni tempore, sed maximē cum primis capris. Vitulus marinus pilo vestitus, auerso coitu, vt canis, inuitus adheret; parit animal in terra more pecudum, nunquam tamen plures geminis foetus, licet author de natura rerum dicat, tres. Foetum nō ante duodecimū diem à partu in mare producit, subinde assuefaciens. Iphis in somno mugitus, vnde nomen vituli. Accipiunt tamen disciplinam, voceque pariter & visu populum salutant, incondito fremitu: nomine vocati respondent. Nullum animal grauiore somno premitur. Pinnis, quibus in mari vtuntur, humi quoque pedum vice serpunt, sursum deorsumque; claudicantium more se mouētes. Pelles eorum etiam detractas corpori, sensum equorum retinere traditur, semperque æstu maris recedēte inhorrescere. Dextra pinna vim soporiferam, somnosque alliciendi capiti subdita habet. Paudi fulminum, tutissima putant tabernacula è pellibus vitulorum marinorum confecta, eod quod solum hoc animal in æquore, vt aquila in æthere, à fulminis ictu immune est, & securum. Hoc animal, catulos mammis lactat.

De modo

De modo piscandi eos, & eorum medicina. Cap. 4.

Piscator mentita pelle nigra, cum longa hasta ferro hamata, super glacie curuatus iacet, mugituq; virulum vocat, qui mox accedit, putans nouam suscipere cōiugem, propria interfecta: est enim super omnes beluas crudelior vxoricida, vt vnā alteri super inducat, donec ab aliquā earū in defensione fuerit interemptus: verūm non consortem, sed iaculū, non luxuriam, sed laqueū inuenit, vt occidatur. Nam spiculū per hastam immissum, manet in corpore, donec debilitata belua ex suscepto vulnere, per funem attrahatur. Capitur etiam dormiēs, presertim humano mucrone, quia profundissimè dormit, vt & alij quidam pisces, de quibus infra de rosmaro dicitur. Canicies vti homini, & equo sic quoq; vitulo marino accidit: senectutiq; reuerentiā iuniores semper habent. Vbi enim in scopulis 30. vel 40. vel plures dormiendo iacent, tanquam pecorū greges, fideliter notatum est, senes pariter & iuniores seorsum dormire: vnde & seniore in aquas descendēte, nec vnus è toto grege in scopulo montano, lato, vel in glaciē parte natante remanet, nisi pariendī causa. Nam si mare turbatum in fluctus surrexerit, & pilus similiter erectus exurgit: si verò mare pacificum fuerit, pilus in planum sternitur: sicq; maris status in re insensata, & mortua deprehenditur. Bothnici nautæ prognosticon suscipiunt ex vestitu proprio, de pellibus huiusmodi composito, an mare trāquillum, & prospera nauigatio sit speranda, vel periculum in mari subeundum.

Vitulus marinus in se minā suam crudelis.

Senū inter vitulos marinos reuerentiā.

Phocarum pelliū prognosticon.

Adhuc de virtute huius bestie. Cap. 5.

Itē bestie hæ aded animosæ sunt, vt audito tonitru, visoq; fulmine ac coruscatione, gaudentes ascendāt planos mōticulos, sicuti ranę exultāt accessu pluuiarū. Nauigaturi Bothniēses, seu Aquilonares nautæ, versus Germaniam in asperrima hyeme, pinguedine huius beluæ liniūt tabulas nauīū, ne glaciē cōgelentur ad nauis demersionem. Item pinguedo hæc, Sæeltraan vulgari dicta, plurimum valet ad inungendum diuersa generis coriorum, ac pellium, quas alutas appellant: vnde caligæ

Vitulus marinus tonitru & fulgure gaudet.

DE PISCIBVS.

caligæ molliores conficiuntur: quemadmodum videtur quomodo in Prussia hac pinguedine per aquarum rotas aluta præparatur, atque distrahendi gratia in Flandriam, & tandem in Italiam, Galliam, ac Germaniam transportatur. Tegora etiam bouina, nisi vncta fuerint hac pinguedine, vel ceti, non valent ad conficiendum ocreas viatorum in pluuia, eò quod arceat omnem humiditatem, & diutissimè conseruat eas: nec mures hac pinguedine calceos vel ocreas vnctas rodunt, aut lora equorum ad præsepia ligatorum, sicuti alia, scilicet bouina, vel arietina pinguedine vncta. Imò hoc bonum naturaliter inest huic corio, vt fulmine non tangatur, vbicunq; fuerit alligatum.

*De perplexitate comedentium carnes huius Vituli
tempore Ieiunij. Cap. 6.*

CVM hoc animal carnem habeat, & laridum, more domesticorum porcorum, nonnulli scrupulosè se torquent, ne his, scilicet interioribus carnibus, vescantur in Quadragesima, ea securitate, sicuti lardum vel pinguedinem, quæ foris est, & auulsa carnem retinet sibi coniunctam. Quocirca rectoribus Ecclesiasticis hæc causa discutienda committi consuevit: dumq; in vnâ & alteram partem physica ratione multa adduci, probarique solent, nec satis concorditer diffiniri, simplicioris ingenij viri, multis post habitis causis, in vtranque partem prolatis, dicunt, & probant, ex ipso vitulo marino sumendam fore demonstrationem, hæc videlicet, vt cum partum fecerit in littore, si ad sylvas à venatore compulsa belua fugerit, abstinendum eius esu erit tempore prohibito: si verò ad aquas, securissimè ea vescendum erit. Et ita seruetur, vt infinitæ hominum multitudines hac pinguedine vtantur in obsoniis suis, loco olei: atque ob eam causam carnes in maxima quantitate, veluti latera porcorum, in vasa recluduntur. Pinguedo tamen huius vituli marini solidior, defertur ad amplam Germaniam.

*Paradoxon
pareneticum.*

De La-

SVnt lacus dulcium aquarum in montanis Lappo-
nia, 400. miliarium Italicorum longitudine, latitu-
dine verò 100. & amplius: in quibus tanta est lupor-
um aquatilium (quanuis & aliorum piscium) copia,
vt non solum alendis hominibus, per quatuor amplif-
sima Septentrionalia regna sufficiant, sed etiam latius,
salse soleq; siccati, nauigijs velut lignorū magnæ strues
in amplam Germaniam vendēdi exportentur. Itidem
de lacubus Finlandiæ cēsendum erit. Est igitur lupus,
piscis fluuiatilis, ore lato, dentibus acurissimis, mino-
rum piscium deuorator: cui tamen perca squamis &
pinnis asperrimis armata resistit, vt sibi non preualeat:
tamen ex insidijs transversam percam, ore compressam
lupus ipse minutim lacerat, & deglutit: adeò nullus,
etiā armatus piscis, à voracitate eius permanet immu-
nis. Vescitur lupus seu lucius, bestiis venenosis, vt bu-
fonibus, ranis, & huiusmodi: nihilominus ægrotanti-
bus consilio medicorum deputatur inter sanos cibos.
Retibus inclusus facillimè euadit, si attrahendo retia
piscatores lento vtuntur tractu: celerrimè etenim retia
attracta non euadit. Lupus hic aquatilis nominatur,
& si flumiales aquas cibumque pro vita sufficientē ha-
buerit, successu temporum ad longitudinem octo pe-
dum euadet: piscemque ferè ad sui magnitudinem vor-
rat, Nam vbi victum subegerit, caput primùm ore co-
medit, quo digesto, paulatim sequentia, donec totum
consumat. Pari quoque generi suo parcere recusat, vel
ob naturalem crudelitatem, vel quia audius est cibi, ra-
pinæque impatiens. Præterea & propria semina per-
sequitur, vbi induerint formam piscis: neque ab
habētibus spinas acutas, ac squamas acule-
atas abstinet: stomachum nanq; ha-
bet ita gutturi continuatum,
quod aliquando eijcit
eum, auiditate glu-
tiendi pi-
scem.

*Lacus in
Lapponia
ingentes.*

DE PISCIBVS.
De eiusdem piscis captura. Cap. 8.

Fœmina huius piscis cùm oua spargit, multum à loco, vbi morari consuevit, abscedit, ibiq; oua parit, vt filij sui non sint sibi impedimento ad prædam capiendam: idq; fit vel naturali crudelitate, vel rapinæ inuidia. Capitur multis modis, hamo videlicet lato, ex aurichalco, vel rutilante ære ad hoc fabricato, cui appositus est piscis candidi coloris. Item furca ferrea dentata sub tenebris, ad ignem piceis tedis accensum: quem quum auidè miratur, ferro furcaq; percutitur. Insuper quando sub glacie ludit in fine Martij: tunc enim projicit oua, tantùm aquæ strepitum valido capitis motu ostendit, vt vltro piscantibus signum suæ capturæ demonstret. Domunculis etiam capitur, ex asserculis longis confectis, ac in arundine firmatis: quas ingressus grassatur in quoslibet pisces deuorandos. Proceres gulæ, qui hosce pisces in piscinis pro claris hospitibus excipiendis, præcipuè in Germania, seruant, plus in eos singulo mense expédunt, quam in equos ad equestrem militiã enutriendos. Sexaginta enim lupi magni, men se vno plures pisces, quos carpiones vocant, aliunde quæsitos pede humano lōgiore, piscinis immisos consumunt, quàm alias equi decem in pabulo. Habèt etiã nonnulli, nedum pro voluptate, sed domestico vsu fabricatas penes aquarum littora lacunas, vbi piscium agmen sub libera captiuitate ludentium, & delectatione reficit animos intuentium, & hospitibus parat appetitum. Currunt auidi ad manus hominum, & antequam cibi fiant, escas expetunt. Pascit homo delicias suas, & dum habet in potestate quod capiat, frequenter euenit vt repletus omnia derelinquat. Lupi autem sale conditi, longo tempore inter castrenses cibos seruantur. Sed siccati sole, sale, & vento, longè vtiliores sunt: quia crudi, fuste vel malleo cûtusi, escam exhibèt conuenientem. Sale verò conditi viscositatem sibi annexam etiamnum retinent. Dentes luporum combusti mediocriter, & in puluerem redacti, rapturas equorum sub ephippio aspersi, atque membrana cooperti, continuo sanant.

Cepi-

De piscatione per flammam. Cap. 9.

Quia superius de furca ferrea dentata, qua lupi aquatiles facilè capiuntur, mentio facta est: ideò primà virtus eius erit hic ostendenda: quia ea, ob plures hamos, sagaces piscatores in captura luporum, ac anguillarum præcipuè vtuntur, maximumque questum facilitate talium instrumentorum assequuntur: eo tamen modò, quod in lintribus monoxyhis, aut duobus ex lignis confectis, in prora piceis tedis, quoniam tenebræ sunt alacriori suscitata flâma, videât lupos & anguillas admirationis causa in magna multitudine accedentes, atq; eos ferro hoc hamato trans fossos, ad vus suos retrahant. Quandoq; etiam suppositis lignis grossioribus, in natatibus crustis glacialibus extracto igne, simili ferro, quasi in nauicula starent, acquirunt pisces: qui ita stupidi redduntur, vt nulli adesse periculum putet. Similiter & frõdibus in nauigio erectis capiuntur, quibus pisces quiescèdi gratia sese submitunt. Sæpe etiã accidit, vt sæuiëtibus tonitruis, anguille tanquam non secure in gurgite, aquas exilire volentes, vel retibus, vel hamis, vel cassibus, ac ligneis ædificiis quadratis perforatisque, in maximo numero capiantur: Et hinc est maior incolarum prouentus, quando tonante cœlo, ab antris excitantur anguillæ, aliàs difficulter exituræ. Item appenso sufficientis ponderis saxo,

cuneata

*Anguille
ciantur tonitru.*

DE PISCIBVS.

cuneata vasa lignea perforata, culmis pisorum repleta, & ad fundum vsque demersa, pro ingressuris piscibus seruant. Nec frustra: alligatis enim funibus extrahuntur ad summum vsq; repleta. Is modus est, nouiter inuentus, & mirè lucrosus. In hyeme latent in limo profundo, vbi stagna non congelantur: quæ si totaliter glacië constricta fuerint, simul omnes respiraculū ab aëre non habentes, pariter suffocatae moriuntur, prout aliàs vidi, & infra de glaciali piscatura dicitur. Diu etiam, scilicet sex diebus anguillæ extra aquas, præsertim Borea fiante, in agris pisinis consistis viuere solent: sed sabulo, vel cinere sparso, inde egredi non possunt. Mirè delectantur sub frumentariis molendinis, ob dulcedinem farinæ minutatim descendentis. Maxima anguillarum multitudo in Aquilonaribus terris reperitur, tã sale conditarum, quàm fumo siccatarum, & hæ crudæ comeduntur.

De æstiuâ Piscatione, & Aucupio. Cap. 10.

Dvo præcipuè obseruare solent prouidi piscatores, vt in aurora ante solis ortum, quãdo visus pisciũ maximè fallitur, gregatimque cibaria quærunt, cum magno silentio piscari possint. Eliguntur ad hoc perficiendum aridi fungi betulini ligni, quos maximos ea regio gignit: qui per vadôsas aquas proijciuntur, vt vagantes aues sint securiores. Auteps autem magno fungo,

fungo, vti galea, caput contextus, ac mēto tenus stagnum ingressus, infidias eis vt struat, ad volucrum nantantium agmen progreditur: hæ viso fungo capiti aucupis imposito, persuasum sibi habentes, vnum esse ex reliquis natantibus, appropinquantes manu ipsius aucupis intercipiuntur: & ita successiuè plures accedunt, similiter interficiendæ. Nam auceps exerta sensim manu, volucrem incautam cecò raptu pedibusprehendit, & demersam subtrahit in manticâ ad id præparatam. Cæteræ volucres sua sponte subnatasse comitem arbitratæ, quærendi victus causa (vti solent) nil sollicitè, omnes suū iter prosequuntur, vt sic in aucupis & ipsæ manus cadant. Quod aut̃ altera manu amplo cassè piscatur, nō frustra agit: quippe aqua pedib⁹ eius turbata, pisciū oculos alioquin debiles, debilissimos facit, adeoq; incautos reddit, vt vltro in retiâ tendant. Præterea hamo post tergū brachiumq; longo fune dimisso, nō improprietate piscatur. Vbiq; etenim tanta piscium occurrit multitudo, vt quibuscunq; piscatoriis instrumētis, etiam singulis membris applicatis, facillimè capiātur, maximè in sinibus maris, & fluminibus, quo magna societate se recipiunt pisces, vt tràquillius tempestatibus liberati, ac securiores degant. Sed nullibi tuti, vbi humano ingenio poterint deprehendi.

Adbuc de ingeniosa piscatione. Cap. 11.

EST & alius modus piscandi sonoris infidiis inuentus, quum cōstet, plurimos pisces sensum auditus habere, vt soni dulcedine rapiantur. Retia tenduntur in longum aquæ, vel in tràuersum, & ante retia super aquas instrumētum instar arcus, ita vt fluitet super vndas: in superiori autem huius arcus parte, nola seu campanula suspēditur. Ob cuius sonū pisces gregatim adueniunt, tinnitū nolæ mirātes: vnde apertis infidiis capiuntur. Nec pigeat vnum referre casum, quē vidi: citharœdum videlicet in aperto mari cithara acuto sonocanentem, plurimos allexisse delphinos: qui postquam spatio vnius horæ sonū in tràquillissimo mari (vbi nec festuca ventis mouebatur) audierant, flatu caudaq; turbantur

Pisces ad campanæ sonum capiuntur.

Delphini mulcentur citharæ cantu.

*Delphini
sepestates
preludant.*

barunt aquas: cumque abiissent, signū gratitudinis for-
rè monstrantes, extemplo sequutæ sunt tempestates tā
horrendæ, tamq; sæuæ, vt vix vita ex adeo magno pe-
riculo liberari potuerit. Quidam etiam piscatores pisci-
culos filiis alligant viuos, filaq; per longum & latū tra-
hūt, vt maiores ob prædam & voracitatem grassantes
reti circumueniant. Quidam etiam fossas faciunt, iuxta
fluminis ripas, vt aqua ingrediatur, tabulisq; obstruūt
vt pisces quietem capturi, ibi delitescāt: qui deinde per
insidias rapiuntur: idq; frequētius autumno, quàm æ-
state contingi, propter sæuiore tempore. Quidam
etiam ponunt oblongas cuneatasq; sæpes, ex saxis li-
gnisq; congestas in modum pyramidalem ad medium
fluminis vsquæ: ne tamē vicinis publicus piscium me-
tus, qui per medium flumen protenditur, venaq; regia
huius gentis appellatione nuncupatur, omnino occlu-
datur, atq; sic in orificio pyramidalis, vbi nassa depressa
ac extensa manet, comprehendantur.

*Vena regia
piscium.*

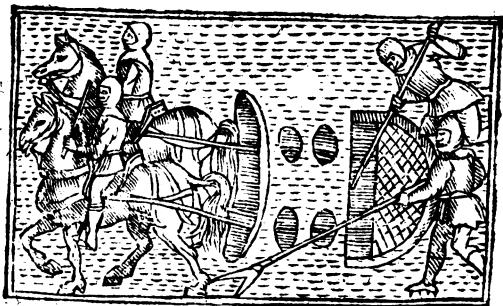

De glaciali piscatura. Cap. 12.

*Borbocha
piscis.*

HIC modus ostenditur diuersus, qualiter sub gla-
cie capiuntur pisces, Borbochæ dicti, seu Lak
vulgari gentis idiomate appellati: quos piscatores
sub tenui glacie visos, ictu granis mallei stupefactos,
subtus sistere cogunt, atque supinato motu peruertere
ventrem

ventrem, vt glacie perforata eos apprehendant semini uos. Et hic modus circa solstitium hyemale frequētius vsu venire solet. Est & alius modus piscandi sub glacie, cæteris communior, per hamos: quibus pisciculi al ligari, maiores sui dulcedine inuitāt ad rapinam, lupos præsertim, qui reliquis piscibus perhibentur magis infatiabiles. Mittitur subtilis funis 60. vel 100. passuum, inter duo foramina longè directeq; distantia, per noctem integram, sub glacie cum hamis plurimis dependentibus permanens: quem quum piscatores sequēti die vicissim extrahunt, miram piscium multitudinem consequuntur: hiq; pisces varij sunt, & vt plurimū valde pingues, propter meliorem pastum, & tutiorē quietem, quam obtinent in frigidis locis, præsertim in lacibus degentes. Masculi quidem foeminis sunt pinguiorēs, præter halecem, vt in fine dicitur.

De piscatura equestrium piscatorum. Cap. 13.

Modus hic piscandi supra glaciem, in magnis lacibus, & dulcibus aquis, ac sinibus salis inaris, singulo quoque anno à mēse Nouēbri in finem Martij, & amplius. quoties opus fuerit, pro multitudine piscium capiendorū obseruatur. Siue enim glacies spissa, siue niue cooperta, siue clara, siue lubrica, aut prout frigore constricta sit, apparuerit, aut quomodocunq; natura eam

DE PISCIBVS.

eam produxerit, nunquam deest ingenium, aut volūtas publicæ vtilitati in necessariis rebus fideliter inferuēdi. Ita frigus & æstū pariter æquo animo tolerant populi Septentrionales. Pro calcanda verò glacie, calceis tabulatis vtrisque pedibus congruentibus, ferreæ cuspidis triangulares, æqualiter in glaciem lubricam cuspidibus versis alligantur quo fit, vt ad omnem motum solidior figatur gressus, quemadmodum in firma terra. Si ferrum non adsit, nudis sotularibus sine cadendi formidine firmiter gradiuntur piscatores. In calceis verò corij vncti, nequaquam stabiliuntur pedes, propter gelu, quod corium huiusmodi illicò induratum in glaciale lubricitatem cōuertit: maximè si rara nix vnus noctis, aut mediæ super glaciem sit respersa: quia hæc improuisum reddit casum in momento. Alta verò, siue spissā, vestigiis solidiorē incessum & cūsum permittit. Volentes igitur piscari sub glacie, duo magna foramina, latitudine 8. vel 10. pedum, centum, & quinquaginta, vel 200. passibus à se inuicem directa distantia, aperiunt: inter quæ 30. vel 40. minora foramina, latitudine vnus pedis & semis, ab vtroque latere distantia 30. pedum, inter media constituunt: tum per ea à primo grandi foramine immisos funes hastis longis sub glacie dirigunt, directosque ad alterum magnum foramen, extremas horum funiū partes sessoribus equorum extrahendos committunt: iniunguntque, vt eo velocius equos ad trahendum incitent, quod retia ad exitum properare videntur, ne pisces captos se sentientes, maximè lupi, impetuoso strepitu retia frangant, & eueant. Et sic extrahuntur plerunque pulcherrimo spectaculo, aded grandi multitudine, & diuerso genere pisces, vt non libra (cuius vsus ibi non est) sed integris plaustrorum magnorumque vasorum mensuris diuidantur.

*Decursu glaciali pro piscibus, & curtam sepè
piscatura instituitur. Cap. 14.*

Accidit plerumque, vt in tanta multitudine pisciū, viri iuuenes pecuniam nō habētes, à piscatoribus gratiam

gratiam & fauorem obtineant, quod celeritate glacialis cursus, posita meta longissima, in lubrica glacie aliquam piscium quantitatem stadio cōpleto, assequi sua fortuna valeant. Nec eis negatur, quod honestè, vel laboribus meruerant, vel alia liberalitate eisdem sit vltro concedendum. Communiter xx. vel xxx. magni pisces (qui forte totidem florenos valerent Romæ) proponuntur eisdem lucrandi. Quodd autem tanto labore & industria sub glacie sit piscandum, multiplex ratio vrget, tempus scilicet propagationis piscium, quorum plura genera in asperrimo frigore oua emittūt: qui societate plures pisces, non naturali amicitia sibi coniunctos, sed tanquam suorum ouorum deuoratores habent. Vtilitas etiam, & necessitas publica vrget, vt de abundantia piscium populo prouideatur: naturaq; piscium exigit: qui nisi glacie perforata respiraculata susciperent, quotquot in flumine, vel stagno versantur, subito morerentur. Pisces longi miro modo impinguntur vento Septentrionali, quemadmodū lati aura Meridionali. Neque vno solo lacu, sed ferè in omnibus tempore hyemis, fit hæc vel similis piscatio glacialis, maximè in amplioribus stagnis, vt sunt Meler, Vener, & Vether, lacus recentes: tempusque hi demonstrant, naturali sua proprietate, quo tutè in eis piscatio fieri non possit. Vether autem præcipuè suam naturam hominibus, ne ob hoc graue aliquod periculum incurrant, significat: tempore enim resolutionis glacierum, vehementissimo strepitu incipit ebullire, & à fundo commoueri, magnaque violentia rumpi in paruas rimas, vel scissuras, quæ plerunque fiunt in glacie: & hæc in modico temporis spatio valde latas faciens. Licet autem tunc glacies in densitate etiamnum plus, quàm palmas sex vel septem habeat: tamen cooperante superiore impetu venti, tota in plures particulas diuiditur, ita vt multi pedestres, vel equestres super ipsam existentes, sæpius submergantur, si eius naturam ignorent, aut negligant, celerrimè fugiendo ad littus, seruare vitam, vel saltem audita, & visa horribili glacierum collisione, maiori particulæ natanti adhærere, quæ vi ventorum celerius iactatur ad littus.

*Qui venti
quibus pi-
scibus sagi-
nâdis com-
modiores.*

DE PISCIBVS.

De mirabili euentu glacialis stagni

Veiber. Cap. 25.

RVricola quidam plaustrum fœni ex aduersa parte huius lacus (Italicorum miliarium xvj. in latitudine, longitudine verò Lx. habentis) in aliud litus transecturus, audiuit crepitum fieri, atque glaciem in rimas exiguas paulatim rumpi. Quocirca intelligens naturam eius citò viscerum inferiorum vrgente impetu illam ruptum iri, ac fuga opus esse, vt quàm celerrimè suæ consuleret salutem: relicto plastro fœni, equis citatis velocissimè festinauit ad proximum litus. Quod quatuor armati equites retro eum constituti videntes, hunc celerrimè (quasi furem, aut latronem, propter eorum accessum præ nimio terrore fugientem) velocissimeque insequuntur, atque in littore apprehendunt: & causa intellecta, quod ob crepitum glaciæ mox resoluendæ, secundum experientiam eius, ac nullum maleficium, aufugisset, valde lætati sunt, se præter suam intentionem, atque etiam industriam, à suffocatione liberatos fuisse. Vnde & rusticus ille eisdem in littore demonstrauit, plaustrum suum non in glaciæ, sed apertissima aqua natare: quod & illis periclitantibus (nisi quàm citissimè aufugissent) euenisset. Per hunc lacum qualitercunque congelatum, ab Ostrogothis ad Vestrogothos, & e contra, solet fieri iter: sed nunquam fornatum equestribus turmis, qui terris illis hostilia arma meditantur inferre. Neque etiam in vicino nemore amplissimo, Holueden vulgariter dicto, felicia auspicia senserunt, videlicet cum Danica temeritas ibidem sæpius tentauerit vires suas demonstrare: quæ prima sepulchra eodem in loco inuenit, ne ad vltiora tormenta procedere opus haberet. Demum hic gregatio Danorum militi, Ostrogothorum exercitus prima stipendia ferro numerare consuevit.

*Holueden
lyna.*

De pisci-

De Piscibus nigri fluminis ad Arcem no-
uam in Finlanda. Cap. 26.

ARX est in extremis terris Finlãdiæ suppolaris, re-
gno Suetiæ subiecta, Noua arx dicta, eò quòd
miris ingenijs extructa, arte, naturaq; munita fit:
nam in rotundo monte collocata est, vnicum habens
introitum, & exitum versus Occidẽtalem partem: idq;
per ratem grãdibus catenis ferreis alligatam, quæ forti
labore singulis diebus trochlearũ beneficio, ob aqua-
rum impetum, per noctem à custodibus Regis Suetiæ
deputatis, vel feudum ibi tenentibus, ad vnam partem
fluminis attrahitur. Hoc castrum præterlabitur vastis-
simus fluuius, inscrutabilis profunditatis, ex albo lacu
ortus, successiueq; descendens: à fundo, nigri coloris
efficitur, præsertim in circuitu huius arcis, vbi omnes
pisces nigros habet, & generat, non tamen ingrato sa-
pore existimatos, vt sunt salmones, trutæ, perca, lupi,
& ceteri de genere mollium piscium. Producit etiam
trebium piscem æstate nigrum, ac hyeme candidum,
qui (vt Alberto libr. xxiii. placet) in Oceano efficitur
macer, & cùm pedalis sit, pinguedinem habet quinque
digitorum: quæ sale condita, aurum ex aquis, quam-
uis in profundissimas deciderit, extrahit, & de fundo
facit fluctuare. Tandẽ verò nigrum lacum efficit, tran-
sians per Viburgum, quemadmodum Nilus nigrum
flumen facit, vbi se exonerat.

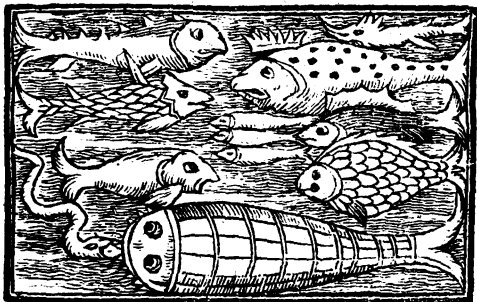
*Aqua ni-
gra, & in
ijs pisces
nigri.*

*Trebium pi-
scis, æstate
niger hye-
me candidus*

DE PISCIBVS.

De potentoſo Citharædo huius fluminis. Cap. 27.

Quod autem ſuperius cernitur imago inſtar citharædi modulantis in medijs vndis, portentum ſignat, videlicet, quod arcis præfectus, vel capitaneus in fata ſubito ruer, aut è ſublimibus muris negligens, & ſomnolentus cuſtos (caſtrenſi lege) moribundus præcipitabitur. Interea aqua hæc à ſpectris, ac monſtris omni tempore apparëtibus, haud eſt immunis. Audiuntur & cantus tiliarum, & tinnitus cymbalorum per oram maritimam.

De piſcibus diuerſorum generum. Cap. 28.

Variæ figuræ piſcium præſenti imagine designatæ, miram ac diuerſam eorum multitudinem circumqua; per Aquilonaria littora inueniri oſtendunt, quorum vſus, nomina, naturæ, & proprietates, nec apud Philoſophos, nec alias nationes reperiuntur: vt piſciculi forma, palman longitudine non excedens, leporinam faciém ac ſpicula in dorſo habens, qui quolibet etiam magnos piſces ſolo aſpectu terret, & in fugam conuertit. Deinde piſces aculeati dorſi, inſtar ferræ, qui aſperis illis aculeis, ac pinnis acutis, antrorſum (dum nocere intendunt) admotis, omnes offendunt: & hi duo tanquam aquarum & piſcium latrones, vbi capiuntur, vti inutiles ob ſpinas & aculeos, & carnem inſipidam abijciuntur. Sunt & piſces cornu in capite gerentes antrorſum, ſicuti roſtrata, vel Liburnicæ

nicæ naues, in ventre ora habentes, macilenti & infipidi, ob corporis macritudinem, quam incurrunt alios pisces persequendo. Pisces præterea arcuata figura, capitis bubalini, ac soleæ ferreæ similitudinem habentes: in vsu escarum plurimum frequētes, cùm in grege electorum piscium ad cibum capiuntur. Qui verò electiores ex vſitatis aliorum vocabulis reperiuntur, hi sunt. Araneus piscis, spicula in brachijs habens, quibus appropinquantes percutit: etiam in dorso spinas altas, similiter nociuas. Aniger, bonarum, & albarum carniū, rotundus & longus est, dulcisque saporis. Prasini pisces pingues ac lati, & longi vnus vel duorū pedum. Borbochæ pisces fluuiatiles, & in lacubus degentes, breuiores anguillis, sed magnis ventribus: profunda petentes, præterquam in hyeme, quando sub glacie (vt suprà dictum est) malleo stupefacti capiuntur. Carnem habent dulcem, pellem viscosam, non spissam, hepar magnum, rotundum & dulcissimum. Euoluto duodecimo anno maximus euadit, mutatq; nomen, ac Solaris vocatur.

Araneus.

Aniger.

Prasini.

Borboche.

lake Gothicè disti.

Solares.

De piscibus salsis, siccatis & fumigatis. Cap. 29.

TRactabimus iam de multiplici genere salforum, ficatorum, ac fumo induratorū piscium, ea præsertim ratione, quod talibus cibus nutriuntur durissima illa corpora Septentrionalium populorum: in primis ficcis piscibus, vt lupis, mugilibus, prasimis, borbochis, & quos Gothicè Sijck appellant: qui omnes vt struēs lignorum, tum mensura cānarum, seu cubitorum, tum ponderum maiorum, vt centenariorum, millenariorū, ac eorum quæ vālgari Gothico Schippunt appellātur, libramento communius venundantur. Aptandi atque hi pisces esui humano, biduo forti lixiuio, ac vno die pura aqua, vt ad gratam mollitiem redeant, resoluntur: deinde cœcti, ac salso butyro resperſi, mensis etiam principum, vt nutrimentum desiderabile & voluptuosum, imponuntur. Postea diuersi generis recētes pisces cum ficcis alternato ordine, & festiuitate, obsonijs interpositis eduntur, præsertim in eorū symposijs & ædi-

*Ratio qua
lixentur
salpæ.*

DE PISCIBVS.

bus, qui luxum & felicitatem in esca reponūt. Reliqua hominū turba celi rigore semper vrgetur, vt non quān delicata, sed quān fortia comedat, curam habeat. Quidam pisces malleis ex robusto ligno apparatus, ante decoctionem fustigantur: quidam etiam sole, saleque ficcati, crudi tunduntur, ac manducantur: quos *Sijck* vulgari sermone vocant: suntq; genere duplici præferri in mari Bothnico, in quod influunt maxima flumina ex altissimis montibus Noruegianis. Fumati pisces non infimam sortiuntur æstimationem, vt salmones, prasni, *sijck*, halec, murænæ, mugiles, & boctes. Salmonum tamē genus cæteros omnes præcellit, ed quodd vices omnium escarū sua bonitate supplet, tum quodd ante quemlibet potum esus, gratum appetitum parat. Estq; viatoribus grata, & parata esca: crudi enim optimum saporem habent. Idem de arengis pallsis, quas Germani *Bucking* appellant, sentiendum est: quæ satis carè à Romanis emuntur, & auidissimè nullo generato fastigio (præter morem aliorum piscium) manducantur: nauigijs verò Flandrorum per portus Hispaniarum in Urbem quotannis, nisi bella impediunt, deferuntur. Sunt & boctes, ac orches pisces fumigati, qui in esum genti deprentionali conceduntur.

Sijck.

*Fumati
pisces.*

*Boctes.
Orches.*

De piscibus sale conditis. Cap. 30.

Salitis piscibus infinita gentiū multitudo nutritur. Sijdem ferè omnes qui vento ficcantur, aut fumo mace-

maerantur, etiam sale, vt longius, diutiusque interni saporis illæsi permaneant, condiuntur: ac æqua æstimatione, non libra (vt dictum est) sed numero decadam, & quantitate venundantur. Horum maximus, & necessarius vsus in castrorum obsidione, & classica pugna attendi solet, quales sunt agendæ, anguillæ, præsmi, & quos in vulgari lingua Torsck appellamus. Si quis verò huiusmodi salitos pisces immiscendo corruptos falsificauerit, aut vasis putridis conseruandos crediderit, grauius à fisco mulctatus restituet pretium acceptum: & tales pisces in aquam proijciuntur, vel in publico foro comburuntur. In aquam autem perraro mittuntur, ne fortè reliqui pisces boni sanique, fame urgente his vescentes inficiantur. Integri verò pisces infinita multitudine signo magistratus appposito validantur, vt in remotas terras pro lucroso quæstu in vasis ad hoc fabricatis exportentur. Et vt omnia iustè rectèque fiant, iurati officiales, sicuti præfecti annonæ, ita & piscium, pelliumque scrutatores ac æstimatores, sunt deputari.

De Halece siue Arenæ. Cap. 31.

HAlec in littorib⁹ Meridionalis Gothiæ terræ Schoningiæ, veteri iure ad regnū Gothorum, sub principio autumnii in tāra multitudine plerunq; capitur, & infinitis in vasis sale cōditur, exportaturq; vt sufficiat

DE PISCIBVS.

in falfamentorum genere, maiori parti totius Europæ cibandæ. Congregatur enim illic super latas, longasq; ripas in domicilijs, & tentorijs spatio duorum mensum, ex omnibus vicinis nationibus diuersæ fortis mercatores, pretio, vel rerum cõmutatione huiusmodi halecem ementes, vt nauigijs abducant. Euenit plerumque vel leuissimo pretio comparari queat, ex maximo eius accessu, quoniam tam vasta in multitudine littoribus offertur, quodd non solum retia piscantium laceantur, sed etiam in agmine illo bipennis, vel lancea militaris in medio piscium inmissa firmetur: idq; Regio fisco maximum in lucrum cedit. Lex enim grauibus vallata pœnis, mercatoribus huiusmodi imposita est, vt ante omnia vestigali Regio soluto, ad sua abeures saluum conductum siue testimonium à Regio prefecto accipiant: duas quidem ob causas, tum quodd licentia recedendi eis libera concessa sit, tum quodd ad propria reuerrentes, apertis documentis demonstrare queant, nemini isto in loco, vbi tam piscaturam quàm mercaturam exercuere, violentiam, iniuriam, vel damnum intulisse. Capitur & halec, duobus aut tribus miliaribus ab eo loco: sed degener est in sapore & æstimatione, ac vilispeditur. Est etiam eodem tempore copiosissima halecis piscatura in littoribus Angliæ & Scotiæ, quæ per piscatores Flandriæ instituitur: à quibus postea sortitur nomen, vt Romam ille piscis delatus, halec Flandorum appelletur. Non tamen aded pingue genus est piscium, licet longum & crassum, ob sterilem fundum, & pastum minus yberem, ac vndarum conflictam, quemadmodum halec Septentrionale, quod propter gratum saporem vbique in maiori pretio habetur.

*Haleces
Angliæ
& Scotiæ.*

De natura Halecis. Cap. 32.

Cum vnumquodq; ferè genus piscium marinorum habeat suum tempus, quo sit bonum & delectabile hoc ab Augusto ad finem Octobris copiam sui præbet: gratiq; saporis tum temporis esse, cunctis qui eo vescuntur, notum relinquitur. Recenter captus, delicatior

tior videtur: salus autē in vsus hominum vltra quā
 alij pisces (præter salmōnes) integer durare potest.
 Omnium ferè piscium solus aqua viuūt. Ductus extra
 aquam, statim expirat, nulla mora inter aëris conta-
 ctum & eius expirationem, quando aqua extrahitur,
 visa. Oculi eius instar luminis noctu lucent in mari:
 imò quod magis est, huius piscis maximo motu, & re-
 flexu vasti sui agminis, quasi fulgura & coruscationes
 per æquora excitata apparent, fulgura halecis com-
 munitè nuncupata. Vbicunq; super aquas in mari lu-
 men videt, gregatim adnata, & hoc astu ad retia statis
 temporibus allicitur, quasi paratus ad capiendum, vt
 iussu Dei (qui dat escam in tempore opportuno) ad
 vsu & nutrimentum infinitorum hominum rapiat-
 ur. Hyberno tempore in abdito maris ad consuetum
 terminum, vsque dum capiatur, se abscondit. Appro-
 pinquat etiā littoribus propter contemplandos ignes
 copiosos, ante tentoria mercatorum accensos, veluti
 in militaribus castris. Est & halec longitudine vnus
 palmæ in mari Bothnico versus Thornā, quod nō mi-
 nus quā ante dictum, gratissimū est saporis & nutri-
 menti: atque hoc ferè omni tempore capitur, maximè
 in æstate & autumno, ac hyeme sub glacie. Tanta etiā
 multitudine post æquinoctium autumnale capitur,
 quod funes retium scindere oporteat. Hic piscis non
 habet intestinum nisi ieiunium, & ideo in ventre eius
 nihil inuenitur: tamen propter hoc sola aqua haud vi-
 uit, quemadmodum superius notatum est. In hoc ge-
 nere piscium fœminæ vulgi æstimatione carius emun-
 tur, quia oua earum stomachum satiant, dum stato tē-
 pore à piscibus veniet abstinendum: quod & similiter
 aliorum piscium oua, vt salmonum, & quos Gothi
 stick vocant, faciunt. Deniq; mas & fœmina eandem
 afferunt vtilitatem, sale, sole, & vento siccati, tanquam
 paratior esca ad præsentissimū vsu. De halece Scho-
 ningiæ Celtes loquitur:

*Halec a-
qua tantū
viuit.*

*Halec
Bothnicū.*

Celtes.

Oceanum Codanumq; videns, vbi Scandia diues
 Haleces totum mittit piscosa per orbem.

DE PISCIBVS

De piscinis, & semine piscium. Cap. 33.

SVnt etiam in aquilonaribus terris, qui piscinas pro singulari quorūdam piscium quæstu extructas habent: quas aliquando emissis aquis desiccant, atque piscibus euacuant, vt nullo penitus relicto, easdem pro alio genere imponendo euacuaras relinquant: vnde & reductis aquis, atque piscibus impositis nouis, simul exoriuntur ex semine priorum piscium latente in limo, veteris speciei pisces, atq; amplius cæteris immixtis coalescere deprehenduntur, Aegyptiacis Nili piscibus non dissimiles, qui post annum à semine sparso, & in limo recedente aqua relicto, accessu redeuntis aquæ quasi infinita multitudine reuiuiscunt. Quidam etiam semen exenterando pisces receptum, in humido loco per hyemem custodiunt, vt tempore propagationis post vernale æquinoctium in aquas emittant. Verum statim in aquas haud proijciunt, ed quod à piscibus famem patientibus, ob pigritiam quærendi victus, ilicò deuoraretur, prout plurimi tam malignæ naturæ sunt, vt vel propter præmissam rationem, vel odium proprij germinis augendi, vel luxuriam (vt in terrestribus animalibus dictum est) continuandam, vorent proprium semen. Hoc autem tam fertile genus, nisi in tam infinita multitudine instar grani papaueris, vel milij, infinito numero de vno pisce emitteretur, non posset coalescere in aquis ad sustentandam humanam vitam. Cui optimè, sed temperatè natura subuenit, vbi sunt homines voratiores, veluti in terris frigidis (gelu citò vrente, & consumente) ibi prouidit de maioribus beluis marinis: vbi verò graciles morantur populi, pisces ordinauit tenuiores.

FINIS LIBRI XX.

OLAI

174

OLAI MAGNI GOTHII

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS.

De piscibus monstrosis.

EPITOME LIBRI XXI.

PRAEFATIO.

Pectaculum admirabile vastus Oceanus in suo gurgite cunctis nationibus offert, diuersos partus ostendit, hosq; non tam magnitudine & cōparatione syderum mirabiles, quàm forma minaces adducit, vt nec cælo, nec terra, aut eius visceribus, aut domesticis instrumētis aliquid abscondi videatur, quod non adsit in sua profunditate retentum. In eo namque Oceano tam lato, supino, molli ac fertili accremento accipiēte semina genitalia, sublimi semperq; pariente natura, pleraq; esse mōstrifica reperiuntur: quę perplexis, & in semet aliter atq; aliter nūc statu, nunc fluctu cōuolutis, ex se ac alijs principijs generare formas vidētur, vt quicquid nascatur in vlla parte naturę, etiā in mari esse nobis persuasum habeamus, & perquā multa alibi nusquā reperibilia, ibidē inueniri. Nec solū animalium simulachra mari inesse licet intelligere intuentibus, sed vnam quoque in eo, gladium, ferras, equorum capita in paruis cochleis eminare. Præterea spongas, vrticas, stellas, lamias, miluos, monachos, vaccas, lupos, erythinos, spondylos, mures, passeres, merulas, coruos, ranas, porcos, boues, arietes, equos, asinos, canes, locustas, vitulos, arbores, rotas, cantharos, leones, aquilas, dracones, hirundines & similes. E quibus quædam beluę in terram exeunt, partæque radices fruticum ac satorum remeant: quædam Australi, & quædam Aquilonari vento hausto impinguescunt.

*Monstra
marina.*

Sunt & beluę in mari quasi hominis figurā imitantes, lugubres in cātu, vt Nereides: etiam marini homines,

DE PISCIBVS MONSTRO.

nes, toto corpore absoluta similitudine, qui ascendere nauigia nocturnis temporibus videntur: statimque de-
grauari quas infederint partes compertū est, & si diu-
tius permanent, etiam ipsæ naues merguntur. Imò per
fidelem Noruagicorum piscatorum assertionem addo,
nisi tales capti ilicò dimissi fuerint, aded sæua tempe-
stas exurgit cum horrido planctu eius generis homi-
num, ac nonnullorum aliorum monstrorum, vt cælum
ruere videatur: piscatoresque vitæ suæ vix etiam sum-
mo labore succurrere, multò minus piscibus insidiari
poterunt. Quocirca in tali casu piscaria lege cautum
est; & obseruatur, vt monstrous pisces taliter attracti,
secundum figuræ varietatem ilicò abscessis hamatis
funibus dimittantur.

*Lex pesca-
torum.*

De piscatura periculosa in Noruegiano Oceani.

Cap. 1.

Periculosa piscatura in Noruegiano Oceano, ob
multiplices rationes dicitur, quia in aperto mari
longissimo tractu à littore committitur. Diris tē-
pestatibus ortis, celerrimè piscatores fluctibus obruū-
tur: tum fluitante mole maxima glacierum dispergun-
tur: balenarum monstrorumque pugnae in diuersa di-
uiduntur: deniq; horribili quorundā piscium seu mon-
strorum è gurgite extractorum forma, & attractu, in
manibus emeruantur, ac nisi eos ilicò dimiserint, mota
tempestate suffocantur. Si igitur quidam piscatorum
temerarij

temerarij certamine commisso cum belua, eam intra nauim (cucullari hominis formam habentis) induxerint, mox ululatu & strepitu socialium bestiarū obruti, nec hamos ad capturam piscium projicere, nec remis laborare, vixq; vela pro fuga arripienda, nisi monstrū dimiserint, expandere queant. Hæc monstra etsi æquæ atque pisces electi (salpę communiter dicti) in retibus apparuerint, tanquam inutiles eijciuntur, sed electi in naui referuantur, magnoque venduntur lucro, tum in loco vbi capiuntur, tum in vicinis Regnis, ac vltimis Germanię oris. Plura millia piscatorum in pagis extremæ regionis Noruegiæ habitant, Andanes, Trondanes, Duuanes, Gamblauick, Nyauick dictis, & alijs circumiacentibus terris apud Vvardahus, id est, castrum, siue domum præsidij totius regni. Mense Feb. & Martio, imò & Ianuario, robustis nauibus horum locorum incolæ piscandi gratia à littore in altrū vadunt, quantum scilicet intra biduum nauigando conficere possunt, rebus necessarijs ad victum xx. vel xxx. dierum spatio secum comportatis. Locus autem, vbi frequentius hanc piscaturam exercere solent, inter Noruegiam & Islandiam situs est. Neq; hi piscatores, dum tempestates sæuiunt, in anchoris manent, sed fluxu refluxuque maris fluitando piscantur, donec naues sint vndiq; plenæ. Sola autem eis salus in repetendo littore indicio gnomonis nautici consistit: quia per hunc ortis ventis quò iter suum dirigant, agnoscunt. Estque notatum, quotiescunq; extrahuntur à mari monstrofi pisces leonina vel humana facie, & similibus, quod semper discordiam, & bella in terris portendant.

Pisces portentosi bella portendunt

De periculo piscatorum, & qualitate piscium. Cap. 2.

NEC leue periculum illis ipsis piscatoribus imminet, quando hamis attrahūt maxime fortitudinis molis, ac xij. pedum longitudinis pisces, vt sunt rhōbi, squatinae, & reliqui pisces alati: qui cū apparuerint ab aquis extrahendi, sæpe piscatores in mari retrahunt, nisi se funibus firmati in naui antea præmuniant, aut mutua ope hoc in labore sibi inuicem subueniāt. Qui verò felici vento tantis maris periculis superatis, nauibus

Rhombi. Squatinae.

DE PISCIBVS MÔNSTRO.

nibus piscosis ad littora propria appellant, pisces extractos purgatosque, integros vel in partes diuisos, salito liquore conspergunt, sole, flatibus asperrimis, frigore, atque aëris rigore ad siccandum exponunt: tum in excelsas quasi lignorum strues componunt: quas in naues vicissim collocant, atque ad celeberrimum totius Noruegiæ emporium, Bergen nuncupatum, pro rerum commutatione aut pretio distraendas exportant. Et hinc verius hoc genus piscium Bergerfick vulgari gentis idiomate vocatur, & nō stockfick à fuste vel baculo, vt mollior ad coquendam fiat pluries sustigatus. Non tamen vno eodemque genere hic Bergensis piscis, sed quantitate, vel bonitate æstimatur. Nam aliud est genus longioris quantitatis, asellus dictus: cuius ventres in bicubitales ligulas instar funium abscissos, & aëre desiccatos, quasi longè delicatioribus cibis Aquilonares eligere, & vendere solent, Roedscher dictos. Similiter & extremas caudas eorum piscium in magnis vasis ad quæstum, siue delicatam escam referuant, quas Spore Germani vocant. Præterea ex ventre rhomborum etiam fiunt ligulæ cubitales, vel bicubitales, sed latiores alijs, valde pingues, quas incolæ Raff vocant: eisque pro pane & obsonio vtuntur. Fortibus enim hominibus iste cibus conuenit, non delicatis: ferè eius saporis est, vt semen piscium induratum, Italicè Bottargi dictum: sed illi longè pinguioribus. Capitibus horum piscium loco lignorum pro cibis coquendis vtuntur incolæ Noruegiæ. Capitur etiam in littoribus Noruegiæ, præcipuè in scopulis Asloënsibus, quidam piscis in maxima multitudine Makreel dictus, sale sufficienter conditus, optimus, & sine sale pessimus.

Bergen emporium Noruegiæ celeberrimum.

Asellus piscis Roedscher.

Raff. Capita piscium, lignorum vice.

Makreel piscis.

Piscium nomina.

De piscibus Islandiæ. Cap. 3.

EST & alia piscium distinctio & qualitas, qui in Islandicis aquis infinita multitudine ab incolis illius loci capiuntur, molliori scilicet carne, & longitudine ab

dine ab istis, quos supra introduximus, differētes. Præterea aelli, rhombi, vituli marini, merlusia, Gothice Torsck appellata: inter quos balenæ, pristres, atque alia monstra marina apparent: quorum indomabili immanitate miræ aquarum turbationes excitantur. Pisces verò electiores ibi capti, ab Italis & Hyspanis Marlucz, in Romam vsq; etiam per Hispanos aut Lusitanos delati, appellantur. Tempus capturæ eorum est in Febuario, Martio, & Aprili: piscesq; capti frigidis ventis exsiccantur, ac demum in apertis campis, quasi lignorum combustibiliū strues compositi, per mensuras longorum cubitorum, siue cannas Italica mensura, ad plura millia mercatoribus Germanicis diuenduntur, aut pro frumento ceruisia, panno & similibus, in rerum commutatione distrahuntur. Si verò pondere vēdēdi sunt, idipsū centenario ac millenario numero, & æstimatione distincto fieri solet. Huiusmodi pondus vernacula eorum lingua VVaagh dicitur, veluti apud Gothos, Suecos, & Germanos Schippunt communiter appellatum (ccc. maioribus libris constans) in ponderando obseruatur. Gentis huius quasi melior & maior prouentus est in piscibus, propter quos sunt maximæ nauales pugnæ inter diuersarum nationum mercatores: quia ad hanc insulam nauigaturi mercatores quæstus causa, non aliter se instruunt, quam si aliquod atrox prælium subeundum foret.

Marlucz.

*VVaagh
maximum
pondus.*

Præterea

DE PISCIBVS MONSTRO.

Beluæ marina fugatur sono tubæ. Præterea quum humanus hostis sufficere haud videatur, occurrunt vastissimæ beluæ instar mōtium in magna multitudine, nauigantibus, nisi prospexerint, periculum illaturæ. Sed his inter alia remedia per clangorem acutè sonantis tubæ succurritur: cuius tinnitum eadem beluæ audiendo sufferre minus valētes, ad gurgitem ac maris abyssum vicissim aufugiunt, prout infra de physerere ostendetur.

De mira abundantia butyri Islandiæ. Cap. 4.

Capsæ lignee ad cōdendū butyrum 30. pedum longitudine.

Helgafiel abbatia.

IN eadem præterea insula Islandiæ tanta butyri falsi, Iob pecudum multitudinem, & pascuorum vbertatem reperitur copia, vt non sufficiens vas aut tonnis, cistas vel capsas ex odorifero ligno confectas xxx. vel xl. pedum longitudine iij. verò vel v. altitudine, quotannis pluribus in locis repleant, atque in domesticum vsum, imò & mercatorum commutationem conseruent. Piscibus enim tostis, huiusmodi butyro inunctis, loco panis frequentius vtuntur: vnde etiam Ichthyophagi appellati. Capsæ autem huius abundantis butyri, reperiuntur in Abbatia Helgafiel gentis idioma appellata: quæ in butyro & piscibus fictis, quasi melioribus thesauris, est fundata, quemadmodum & duæ Ecclesiæ Cathedrales Scalholdensis & Hollensis, vnà cum nobilium mansionibus plurimis, habentibus similem prouentum. Pro potu gens illa vtitur exotica ceruisia, è ciuitatibus Germaniæ maritimis nauigio adducta: Præterea sunt apud eas gentes fontes cerealis liquoris dulcedinem habentes, qui omni earum necessitati in bibendo, certa etiam cum delectatione ac sano sapore subueniunt. Hi autem Islandenses sani, iucundi, & liberales sunt: diu sine medicina, etiam supra centum annos viuunt. Facili causa prouocantur ad arma ac bella, quæ satis crudelia gerunt: deniq; tam ad pedestrem, quàm equestrem expeditionem in omnem euentum cuncta disposita habent.

De mira

De horribilibus monstris littorum Noruegiæ.

Cap. 5.

SVNT mōstrofi pisces in littoribus, seu mari Noruā-
gico, inusitati nominis (licet reputentur de genere
cetorū, qui immanitatem suā primo aspectu oster-
dunt, horroremq; intuentibus incutiunt, tum in formā
dinem diutius cōspicientes pariter & stuporē vertunt.
Horribilis etenim formæ sunt, capitibus quadratis, vn-
dique spinosis, & acutis, ac longis cornibus circūdati,
instar radicis arboris extirpatæ: decem aut duodecim
cubitorū longitudine, colore nigerrimo, prægrādibus
oculis: quorū ambitus octo vel decem cubitus excedit:
pupilla verò vnus cubiti, rubeum & flammeū colorē
referens, qui à longè in tenebrosis tēporibus inter vn-
das, veluti ignis accēsus, piscātibus apparet: pilos, vt an-
serinas pennas, spissos & lōgos, in modum dependētis
barbæ: reliquū verò corpus ad magnitudinem capit-
is (quod quadratū est) valde pusillū, cum vltra 14. vel 15.
cubitos in lōgitudine minimè habeat. Vna harū beluā
rum plures naues & grandes, fortissimis nautis confer-
tas, facillimè subuertit, aut mergit. Huic admirandæ
nouitati idoneū testimoniū perhibet longa ac clariss-
ima epistola Erici Falchendorff, Archiep. Nidrosiensis
Ecclesiæ (quæ totius regni Noruegiæ metropolis est)
Leoni 10. circa annos salutis 1520. trāsmissa: cui episto-
læ annexum erat alterius cuiusdam monstri horredum
caput, sale conditum.

Z

De Phy-

DE PISCIBVS MONST.

De Phytete, & eius in nauas crudelitate. Cap. 6.

IN genere cetorum Phytete, siue prister, ducenū cubitorum, seueram admodum cōsecutus est naturam: in perniciem enim nauigātium plerunq; vltra nauium antennas se extollit, haustofq; fistulis fluctus supra ca put collectos ita eructat, vt nimbofa alluuie plerunque naues fortissimas deprimat, aut maximo periculo nauigantes exponat.

Os etiā hęc bēlua magnum & amplum habet, circularē, veluti murēna, quo escam vel aquam sugit, pōdereq; suo in proram, vel puppim iniecto & impresso, nauim deprimat & submergit: quandoq; sola aqua (vt diximus nocere non contenta, dorso, vel cauda nauim,

vt mi

ut minusculum aliquod vas, crudeliter euertit. Spissum & nigrum corium habet in toto corpore, pinnas longas in forma latorum pedum, ac caudam bifurcatam latitudine 15. vel 20. pedum, qua circumuentas nauium partes vehementius stringit. Verum malignitati eius remedio occurritur opportuno, tuba videlicet militari, ob asperum acutumq; sonum, que ferre haud potest: et magnis ac immanibus vasis seu doliis eiectis, cursum beluæ impediens, siue pro lusu ei oppositis: aut validis tormentis, seu bombardis, quarum sono magis, quam ferreo vel saxeo globo terretur, cum globus huiusmodi vel aqua, vel pinguedine obstate vim perdit, vel paululum vulnerat vastissimum corpus, immensa pinguedine instar valli munitum. Imò & addendum erit, in Noruegiano littore frequentius, tum vetera, tum noua cerni monstra, maxime propter inscrutabilem aquarum profunditatem. In profundo etiam maris multa piscium genera sunt, quæ nunquam, vel rarissimè hominum aspectibus præsentantur.

De pugna Balenæ contra Orcam. Cap. 7.

BAlena, etsi quantitate maxima, centum scilicet aut trecentorum pedum longitudine, & vastissima corporis mole prædita, tamen orcam quantitate minorem, sed agilitate tam in saltu, quam aggressu crudelior

Z 2

rem,

DE PISCIBVS MONST.

rem, sibi infestam habet. Est autem orca similitudine carinæ inuersæ, belua truculenta dentibus, quibus ceu Liburnicarum rostris secreta balenæ, ac vituli eius corpus lacerat, vel celeriter aculeato dorso discurret eam agitando, ut in vada littoraq; protrudat. Illa verò, scilicet balena, pondere vasti corporis ad flexum immobilis, ad repugnandum astutiæ orcæ iners, in fuga vnicum præsidium collocat: licet ea fugâ infirmior sit, ed quodd ignaua belua pondere suo onerata, ad vada periculaq; euitanda directore indigeat.

De multiplici genere Cetorum. Cap. 3.

Multiplex est genus cetorum, quidam enim hirsuti, & hi quatuor iugerū magnitudine: (iugerum verò habet in lōgitudine pedes 240. in latitudine 120,) quidam planæ pellis, hiq; sunt minores, atque in Occidentali ac Septentrionali Oceano capiuntur. Quidam rictum oris habent dentaum, ac longissimum, videlicet longitudinis 12. vel 14. pedū, ac dentes sex, vel octo, vel duodecim pedum. Duo tamen dentes canini cæteris sunt longiores, subtus sicut cornu ad modum dentium apri, vel elephantis. Hoc autem genus ceti habet os aptum ad māducandum: oculos aded amplos, ut ambitus vniuscuiusque 15. homines sedētes admittat, imo 20. vel amplius, secundum beluæ quātitatem. Cornua præterea longitudinis sex vel septem pedum, 250. super quemlibet oculum habet, cornea duritie, ad rigidā vel placidam, anteriorem vel posteriorem motionem & ventilationem. Hæc simul cōherent ad oculorum protectionem tempore tempestuoso, aut cum alia eum inuasit belua inimica. Neq; mirum, quod tot cornua, licet satis molesta, habeat, cum inter oculos in fronte spatium sit 15. vel 20. aut amplius pedum. Quantæ autem magnitudinis aut longitudinis, costæ & ossa eius sint, aut in quem vsum reseruata prodesse queant, etiam pellis, caro, pinguedo, inferius ostendetur.

De mon-

*De monstroso pisce in littore Septentrionalis Angliae Anno
M. D. XXXII. reperto. Cap. 9.*

ET si hæc monstrofa belua pro portento ab incolis
illius regionis habita fit, atq; cum stupore ob in-
solitâ magnitudinē conspecta: attamen litora Norue-
giana inter Bergenfiū ac Nidrosiensfiū ora, quasi conti-
nuū domesticumq; hospitē talē beluā habent. Ideo que
locū hîc inter grandiores maris incolas obtinet, ea re-
latione, qua verè descriptus erat à quodam nobili An-
glicano, sub hac forma. Proiecit in arenā apud Thine-
muthum, mare nostrū hoc mense Augusto 1532. mortuā
beluam molis, & magnitudinis ingentis, quæ iam ma-
gna ex parte discerpta est, remanet adhuc tamen, quan-
tum centum fermè ingentia plaustra vix auerere pote-
runt. Aiunt, qui primū beluam viderunt, & vti pote-
rant diligenter perscripserunt, longitudinis illam fuis-
se 30. vlnarum, hoc est pedum nonaginta: à ventre ad
spinā dorfi (arenis immersam) spatiū esse circiter octo,
vel nouem vlnarum: certum non habetur. Nam 27. die
Augusti ipse ibi affui, foetente iam belua, vt vix ferri
posset foetor. Coniectant dorsum ipsius ad spatiū triū
vlnarum esse in arena immersum, quādoquidem quo-
tidie alluitur, & operitur fluctibus arenosis. Rictus o-
ris longitudo sex vlnarum & dimidiæ: mandibulæ se-
ptem vlnas ac mediam continent: circuitus alicubi vl-
næ vnus & dimidiæ, alicubi minus: omnino sicut quer-
cus grandis est. Trīginta costas in lateribus habet, ma-

DE PISCIBVS MONST.

gna ex parte longitudinis 21. pedum, circuitu vnus pedis & dimidij: tres ventres, veluti vastos specus: & triginta guttura, quorum quinque prægrandia sunt. Habet duas pinnas, vtrâque quindecim pedum in longitudine: vix poterant decem boues alteram earum abstrahere. Palato adhærebant quasi laminæ corneæ, vna ex parte pilosâ, qualem iam vnam vides supra mille. Non est fabula Polidore, sed res verissima, quâuis nō omnes vnus magnitudinis. Longitudo capitis à principio vsque ad rictum, septem vlnarum. De lingua variatur: maior pars censet septem vlnarum fuisse longitudine. Aiunt genitale ei fuisse prodigiôsè magnitudinis: mēbrum (inquam) masculinum vir quidam cū dilaniaret, fermè submersus fuisset, in ventrè beluę cadens, nisi costa arrepta se sustentasset. Spatium inter oculos sex vlnas tenebat: oculi & nares tâto corpori valde impares, & quales bobus esse solent. Cauda bifurcata & ferrata, latitudine septem vlnarum. In capite duo magna foramina erant, per quæ putatur beluam plurimâ aquâ, veluti per fistulas eiectasse. Nulli denique illi fuisse dentes: vnde colligitur non fuisse balenâ: nam balenis aiunt maximos esse dētes; exceptis laminis aliquot corneis, quæ in ore huius piscis erant.

De Xiphia, Monocerote, & Serra. Cap. 10.

Q Via hæc belua versatur in Septétrionalibus aquis, mentio aliis monstrosis veniet adiungenda. Est enim

enim Xiphia, animal nulli alteri simile, nisi in aliqua proportiōe ceto. Caput habet horridū, vt bubo: os profundum valde, veluti barathrū immensum, quo terret & fugat inspiciētes: oculos horribiles, dorsum cuneatum, vel ad gladij formam eleuatum, rostrū mucronatum. Littora verò Septentrionalia plerunq; veluti latrunculi, ac noxij hospites damna semper occurrētibus: nauigia perforādo ac submergēdo illaturi ingrediūtur. Monoceros est monstrū marinū, habens in fronte cornu maximū, quo naues obuias penetrare possit, ac destruere, & hominum multitudinē perdere. Sed in hoc pietas diuini numinis nauigantibus prouidit, cū ferox sit hæc belua, tarditas sua, quā habet maximā, præuisa, timentibus eius accessum fugam concedit. Serra belua similiter marina est, ingens corpore, caput habēs cristatum, durū, sicut serra dentatū: subter nauibus natans secat easdem, vt intrāte aqua mersis hominibus, eorum cadaueribus satietur. Est & aliud genus serræ, se erigēs contra velificantes: quod mox 30. vel 40. stadiis peractis, lassum descendit in mare. Orcaū gladio dorsetenus eleuato sæpe piscatores vulnerati, deficiunt: ita & Loliginum tactu manum retrahunt stupefactam.

*Orca.
Loliginum
tactu.*

De modo piscandi Cetos & Balenas. Cap. 11.

Q Via mira auuiditate balena fertur in esum halecis, & vitulorum marinorum, tanquam pisciū ceteris omnibus

DE PISCIBVS MONST.

omnibus pinguiorum : idcirco sapius periclitatur in scopulis arenosis, qui maris aestu, siue fluxu, atque refluxu, quasi denudati ab aquis, immerse beluæ exitum non concedunt, vt se recipiat ad gurgitem propinquorem: vnde tanto cum impetu, fortitudine caudæ laborat, quod fossa amplissima relicta, veluti in nido ligata (obstantibus vndique arenis) enatare non possit. Hoc cum piscatoribus innotuerit, turmatim accurrunt, funibus atque anchoris fortissimis (ne aestus reditu euadat) intra rictum oris, atque capitis spiracula, seu branchias, bestiam hanc ligant: magnaque manu, multiplicisque viribus eam in littus attrahunt, vel ita cōstringunt, vt nulla etiam magna potentia in aquas resilire valeat. Eoq; casu feliciter arridente, diuisa præda, quifque regreditur ad alias domesticas occupationes, donec iterum occurrat simillimus, vel alius optatior questus. Saneq; in tempestatibus contingit, vt aliqua immanis belua, vt inimicæ bestię vulnerata vel fatigata, seu cunctis viribus destituta, veterum vi ad littus proiciatur, præda vt sit occupansibus eam. Verum vbi dubitatur quod illi rediturae sint vires, gladiolos, aut grades acutissimosque tribulos sub latus quiescentis immittunt, vt sanguine impetuoso ferri motu effluente, vita destituatur. Accidit etiam, & quidem facilius, quod beluam in arena ad obiectum solis profundissime dormientem, funibus & anchoris ita firment, vt in prædam venantibus cedat.

De

De mira affectione Balenarum erga fetum. Cap. 12.

Balenæ branchias nō habentes, fistulis spirāt: quod in paucis animalibus inuenitur. Foetus suos gestāt cum infirmātur, & inualidi sunt: & si parui sunt, eos in ora suscipiunt. Hoc idem imminente tēpestate faciūt, & post tempestatē illos euomunt. Quādo propter defectum aquæ foetus impediuntur, ne matrē sequantur, mater atquā ore receptā, instar fluuij, ad eos eiicit, vt sic inhaerentes terræ liberet. Adultos etiam diu comitatur. Adolefcūt autē celeriter, & decem annis crescunt.

Balenarū descriptio.

De spermate Ceti, quod Ambra dicitur, & eius medicinis.

Cap. 13.

Cetus humanæ propagationis more cū balena cōgrediens, ob velocitatem coitus multum sperma emittit,

Z 5

DE PISCIBVS MONST.

*Medicine
ex. ambra.*

emittit, & resoluit, atque sic resolutum vulua totaliter nō admittit. Spargitur amplè per mare in diuersis figuris, colorem ceruleum habentibus, magis tamen ad albedinem tendentibus, sibi inuicem conglutinatis: atq; à nautis sollicitè (vt inter nauigandum in Oceano sparsum vidi) colligitur, vt medicis purgandū vendant, qui purgatum ambra vocant: eoq;ue contra guttas & paralyfin, tanquam præcipuo & pretiosissimo vnguento vtuntur. Est autem alba, & si inuenitur coloris gypsei, melior est. Sophisticatur autè cum puluere ligni aloës, & styrace, musco, & quibusdam aliis. Sed hoc agnoscitur: quia sophisticata ad molliciè facile reducitur tanquam cera, ambra verò integra nō ita liquefcit. Habet virtutem confortandi, valetq; contra syncopin & epilepsiam.

De vsu partium Ceti. Cap. 14.

*Currit
300. ex v-
no ceto re-
plentur.*

Cetis, seu balenis è mari piscatorū arte, & magno labore extractis, siue vi vètorum ac tempestatum: aut inimicorum piscium furia littoribus impulsis, incolæ prædam securibus & ascis parriuntur, ita vt ex vnus balenæ, siue ceti carne, pinguedine, & ossibus 250. vel 300. plaustra replei possint. Carnem & lardū in multis & magnis vasis, inter cæteros immensos marinos pisces sale condiunt: eaq; pro cōmoditatē & esca dome-

domestica vtuntur, aliisque ad eum vsum vendunt in remotas orbis partes deferenda: Pinguedo, vel adeps Ceti, magna est in toto corpore, sed maxima in capite circa cerebri medullam: vnde quandoque duodecim la genæ, quarum quælibet vix ab vno homine portari potest, quandoque triginta, vel quandoque quadraginta huius pinguedinis plenæ (quælibet Barile Romanum magnitudine sua superâs) per totidem viros fortes vix portatu idoneæ extrahuntur, eliciunturq;. Vtilitas verò huius sagine ea est, vt lãpadibus infusa, & aucta semper, ad altaria, siue alia loca sacra, tam noctu, quàm interdium continuò lumẽ administret: priuato etiam vsui, ac domestico, quum in hyeme nulli ibidem dies sint, plurimum deseruiens. Ossa præterea eius minora, defectu lignorum domestico foco adaptantur: imò & aliorum piscium capita. Ex corio denique balenæ fiunt balthea, loculi, tractorij funes pro vsu campanarum, diu durantes: imò parrita pelle vnus beluæ, quadraginta homines ex ea vestiri queunt. Nautæ præcipuè vtuntur eius pinguedine ad nauium tabulas foris inungendas, ne in horrida siue asperrima hyeme, glaciales aque nauibus submergendis adhæreant, aut congelentur, quia aquarum constrictionem prohibet. Aurigæ etiam necessarium eius vsum sibi vendicant in rotis curruum perungendis: imò & pellicum præparatores, vt etiam superius dictum est de pinguedine vitulorum marinarum.

De

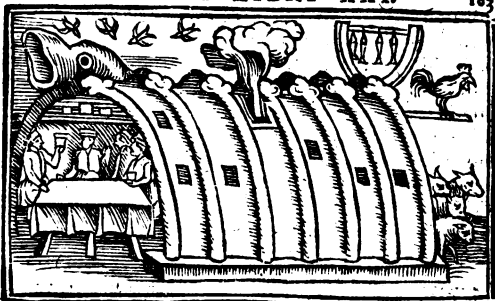

De structuris ex ossibus Cetorum. Cap. 15.

*Arbores in
extremis Se-
ptentrionis
humiles.*

FActa mentione quàm maxima sint corpora cetorum, siue balenarum, in capite, dētibus, oculis, ore, cute, ossa locum exigunt, vt & suam inueniant declarationem: quæ talis est. Cùm vehemētia frigorum in extremis partibus Septentrionis, & validæ tempestates ibidem haud sinant in altum crescere arbores, è quibus erigi possint necessariæ ædes: ided prouida natura incolis prospexit, vt ex ingentissimis beluarum costis fabricare valeat domos, & reliqua necessaria in eisdem. His enim beluis marinis ad littora tam inimica vi aliarum bestiarum appulsis, quàm venatione hominum frequenti attractis, vt illic incolarum præda fiant, vel putredine consumantur, certum est ex eis relinqui talia tamque vasta ossa, quodd ex his integræ habitations, tum quoad parietes, portas, fenestras, tecta, sedilia, tū etiam quoad mensas, cōfici queant. Hæ enim costæ 20. 30. aut plurium pedum sunt: præterea spinæ, spondyli, atque vasti capitis bifurcata ossa haud paruam in se quantitatem habent: quæ omnia artificum industria ita ferris & limis aptantur, vt faber lignarius adhibita ferrea iunctura compendiosius nihil extruere possit.

De domi-

De domibus ex erectione integrarum costarum. Cap. 16.

Ex eis igitur ac dissolutis carnib⁹ et intestinis huius vastissimæ beluæ, sola ossa remanēt in modū magnæ carinæ: quæ demū imbris & aëre purgata, viribus hominum ad hoc vocatorū, instar domus erigitur: tum industria constituētis patroni, fenestris in culmine tecti, vel lateribus beluæ collocatis, in plures & commodas habitationes diuiditur: ianuaq; fiunt ex corio eiusdem beluæ, longè prius ad eū aliumq; vsū extracto, atq; ventorū asperitate indurato. Separatim etiā intra hanc carinam, quasi domum erectā, distinguūtur camerae pro porcis & aliis animalibus, more aliarum aediū lignearū: relicto semper sub culmine huius structuræ loco, pro gallis quasi horologiis, vt homines nocte (quæ ibidem hyeme cōtinua est) ad opus excitētur. Dormientes inter has costas non alia insomnia vidēt, quā si continuè in fluctibus marinis laborarēt, aut in tēpestatibus ad naufragium vsq; periclitarentur.

*Ceti ossium
cōpago pro
domo eri-
gitur.*

De anchoris dorso Ceti impostis. Cap. 17.

Habet etiam cetus super coriū suum superficiē tanquā sabulū, quod est iuxta littus maris: vnde plerunque eleuato dorso suo super vndas, à nauigantibus nihil aliud creditur esse, quā insula. Itaq; nauæ ad illum appellunt, & super eum descendūt, inq; ipsum palos figunt, naues alligant, focos pro cibus coquēdis accendunt: donec tādē cetus sentiens ignē sese in profundum mergat, atq; in eius dorso manentes, nisi funibus

DE PISCIBVS MONST.

nlbus à nauì protentis se liberare queât, submergâtur. Hic cetus (vt superius de physterere, & priste dictũ est) aliquãdo fluctus haustos ita eructat, quòd alluue nimbofa plerunq; classẽ nauigantiũ deprimat: & quũ in mari tempestas oritur, se super fluctus attollit, vt in his cõmotionibus ac turbinibus naues mergat. Arenas aliquãdo dorso sustollit, in quibus ingruente tẽpestate, nauatẽ terrã se inuenisse gaudẽtes, anchoris demissis falsa firmitate quiescũt, ac ignes accẽsos belua sentiẽs, subitò cõmota se in aquas mergit, hominesq; cum nauibus, nisi anchorã rumpantur, in profundum attrahit.

De Porco monstroso Oceani Germanici. Cap. 18.

Hic porcus eo ipso anno aduentus Antwerp. corã omnibus diuẽditus est.

DICTUM est superius de mōstroso pisce reperto in littoribus Angliã, cum clara descriptione totius corporis, & singulorũ membrorũ eius, q̃ scilicet 1532. ibidẽ visus sit, & ab incolis in prædã raptus: nunc autẽ ad memoriã reducetur mōstrosus ille porcus, qui 1537. postea anno, in eodẽ Germanico Oceano repertus est, totusq; in omnibus sui partibus portentosus visus. Habuit enim porcinũ caput, quartam lunã partẽ in occipite, quatuor pedes draconis, duos oculos ab utroq; latere in lumbis, terciũ in vẽtre ad vmbilicũ inclinãtem, atq; in posteriorib⁹ caudã bifurcatã instar ṽsitati piscis.

De Rosmario, siue Morso Noruagico. Cap. 19.

NOruagicũ littus versus loca ad Septentrionẽ magis vergentia, maximos ac grandes pisces elephantis magnitudine habet, qui morli seu rosmari vocãtur, forsitan

forſitan ab aſperitate mordēdi ſic appellati: quia ſi quē hominem in maris littore viderint, apprehendereq; poterint, in eū celerrimē inſiliunt, ac dente lacerant, vt in momēto interimāt. Roſmari itaq; hi piſces, ſiue morſi dicuntur, caput habentes bouinæ figuræ, hirsutam pellem, piloſq; ſpiſſitudine veluti culmos, vel calamos frumenti late diſſuſcentes. Dentibus ſeſe ad rupium cacumina vſq; tanquā per ſcalas eleuāt, vt rorulento dulciſ aquæ gramine veſcantur, ſeſeq; volutando mari viciffim exponant, niſi interea ſomno profundiffimo oppreſſi, pendēdo in rupibus dormierint: quoniam tunc piſcatores appropinquantes quantocyus poterunt, pellem à lardo ſecundū caudam ſoluunt: & in hoc, quod ſolutum eſt funes fortiſſimos mittunt, eoſq; in ſcabroſis rupibus, vel propinquis arboribus firmāt: ſaxis deinde funda ad caput, vt excitetur, proiectis, eū deſcendere cogunt, maiori parte pellis funibus firmatæ ſpoliatum: vnde debilitatus, exāguis ac ſemiuiuus redditur in opimā prædam, maximē propter dentes, qui pretioſi ſunt apud Scythas, Moſchos ſcilicet & Ruthenos, ac Tartaros (vti ebur apud Indos) ob duriciam, cando rem, & grauitatē: qua de cauſa etiam framearū manubriis artificum excellenti industria accedente adaptantur. Et hoc Miechouita quoq; Poloniae hiftoricus in ſua duplici Sarmatia atteſtatur, & Paulus Iouius poſteum ex relatione cuiuſdam Demetrii à Magno Duce Moſchouitarum ad Clementem VII. miſſi.

*Dentes morſi pretioſi.
Miechouita
& Paulus Iouius hiftorici.*

De piſci-

De piscibus alatis. Cap. 20.

*Piscis Oceani alati
descriptio:*

Inuenitur piscis in mari Germanico inter Angliam & Noruegiã, qui habet duos pedes & quatuor alas: quæ mouentur flexæ ad inferiora ventris & pectoris sui, sicut aliarum auium alæ. Sunt autem duæ antè iuxta branchias, & duæ posterius ante caudam, suntq; alæ membranaceæ, spissæ quidem valde iuxta corpus in parte, quæ est loco adiutorij brachij, & tenuiores in parte anteriori alæ: & hanc dispositionem habent etiam alæ posteriores. Branchiæ autem istius piscis non habent fissuram versus ventrem, vel pectus pertingentem: sed hi pisces habent branchias, quæ terminantur super humeros alarum anteriorum, quatuor foraminibus quadratis: ita quod duo sint propinquiora capiti, & duo propinquiora alæ dextræ, similiterque disponuntur branchiæ in sinistro latere. Caput autem istius piscis, color, pellis, figura corporis, ac sapor carnis, est ferè sicut piscis, qui raia vocatur. Crura autem eius sunt cartilaginea sine iunctura, & subtus in pedibus habet foeas, ut fortius figatur. Cauda autem eius non est uti raia, sed similis caudæ aliorum piscium, nisi quod est aliquantulo longior. Denique ante caudam in loco dorsi, ubi stringitur solida pars corporis, quæ est post concauum ventris, habet & pinnam more aliorum piscium, valde tamè magnam respectu sui corporis. Capitur hic piscis
inter

inter-raias & squatinas, vt plurimū mīdū vtilis, propter steriles carnes, & exiguam pinguedinē: verū difficillimē ē profundo fune & hamo, ob resistētiam alarū, eruitur, &c. Pisces prætereā quīdam lati corporis sunt, qui quatuor pinnas habēt, duas in vētre, & duas in dorso: & hæ pinnae, quibus vtūtur, alæ vocātur: quales per oīa similes habent pisces lepores marini dicti: hi enim duas pinnas in ventre habent, & duas directē super eas in latere versus dorsum. Est etiā de supradictorū genere ludolatra animal marinū, quatuor habens alas, duas in facie, & duas in dorso, quibus magna velocitate fertur in omnem, quem elegerit volueritq; locum.

De Polypis. Cap. 21.

IN littoribus Noruegiæ polypus, siue multipes animal est, fistulam in dorso habēs, qua mare transmittit, eamq; modò in dexteram partē, modò in sinistram trāsfert. Cæterūm. per brachia (velut acetabulis dispersis) ac denticulatas forcipes, omne quod sibi appropinquat, inuoluit: animal carēs sanguine. Quicquid comedit, aggregat in caueis vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesq; pisciculos ad ea venatur: testas etiā & crustas cancrorum residuas hiecit. Mutatur color eius ex lapidis colore cui adhæret, maximè accedente timore ob aspectum cōgri inimici sui. Habet 4. pedes medios magnos, & in totum 8. parū corpus, quod pedum magnitudine cōpensatur: aliosq; adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi queūt. His

A a se susten-

DE PISCIBVS MONSTRO.

se sustentat, mouetur, & tuetur, tum etiã apprehendit quicquid à se fuerit remotum: supinusq; adheret saxis, vt vix amoueri possit, nisi re aliqua foetida admota.

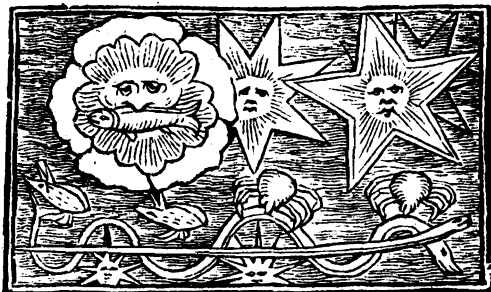
De crudelitate quorundam piscium, & aliorum benignitate. Cap. 22.

HOminem natãtem in aquis falsis, piscis de genere canicularũ marinarũ Boloma Italicè, & Haafisek Noruagicè dictus, aded auidè turmatimq; ex insidijs adoritur, vt non tantũ morfu, sed pondere etiã in profundum demergat, deuoretq; teneriora membra, nares videlicet, digitos & genitalia: donec superueniat raia, vt iniuriarum vindex, quæ per aquas armata naturalibus pinnis discurret, ac quodã impetu demersi hominis grassatores abigit, eumq; vt enatet, pro viribus vrget: ea quoq; eum custodit, quatenus spiritu penitus extincto, post aliquot dies, dum mare naturaliter se purgat, sursum feratur. Cernitur illud miserabile spectaculum in Noruagicis oris, quãdo lauãdi gratia homines, exotici videlicet nauarũ, periculorũ & insidiarum ignari, è nauibus in vndas exiliunt, Latitãt enim caniculæ, siue bolomæ huiusmodi, sub nauibus in anchoras manẽtibus, velut aquatici arietes, vt homines rapiant naturæ militia stimulatè. Veruntamè hoc periculũ vrinatores stylis præacutis lineis annexis euitant, quibus arietes morinos, & has caniculas interficiũt: quia nisi his perfossi fuerint, haud recedũt. Ita sub aquis cum eis atrox oritur dimicatio. Inguina enim hominum, & calcès, omnemq; candorem hæ beluæ appetunt. Huius caniculæ cutis in asperitate, ad expolienda ligna & ossa, eandem naturam cum cute raiarum habet.

De Spongijs. Cap. 23.

SPõgia valdè multiplicata penès littora Noruegiæ, Seius est naturæ, quòd conueniat cum cæteris animalibus in motu dilatationis & cõtractionis. Quædam verò earum immobiles sunt à saxis, & si abrumpanur à radicibus, recrescunt: quædam autè sunt mobiles de loco ad locum: & hæ in maxima copia in littoribus prædictis reperiuntur. Cibantur limo, pisciculis, & ostreis. Viuentibus idem qui madentibus, nigricans color. Adhærent nec parte, nec totæ: intersunt enim

enim fistulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinque, per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ, sed supernè concretæ. Et subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur. Viuere constat longo tempore.

De vermibus longissimis. Cap. 24.

Est præterea in littoribus Noruegicis vermis glauci coloris, longitudine xl. cubitorum, & amplius, vix spissitudinè infantis brachij habens: lineæ modo, ita vt eius progressus difficulter percipi queat, per mare se trāsmitit, nemini noxius, nisi humanis manibus pressus: vnde contactu tenerrimæ cutis eius tangentes digiti intumescunt. Vexatus & detentus à cancris, tortuosum cursum euadēdi gratia attētat: sed frustra. Cácer enim brachijs suis quasi dēticulatis forcipibus, tum etiam pedibus ita eum stringit, vt non secus ac nauis anchora demissa, firmetur. Hunc vermem sæpius vidi, ab eius tactu nauarum informatione abstinens.

De pisce, quem Noruegiani Svamsfisk appellant, & alijs quibusdam monstris marinis. Cap. 25.

Varietas horum piscium, siue potius mōstrorum, hic inserta est, ob earum mirabilem formam, ac multifariam naturæ proprietatem, cum littoribus Noruegicis inter alias beluas sæpius appropinquant, capiunturque propter pinguedinem, quam habent copiosam & abundantem. Eam nanque piscatores, vt carnes, supra ignem coquendo expurgant, venduntque ad vsum corij inungendi, aut causa luminis in

DE PISCIBVS MONSTRO.

*Sval-
fisk.*

lampadibus, cū tenebræ cōtinuæ fuerint, conseruandī. Occurrit igitur in primis rotunda forma monstrum, Noruagico idioma Svalmisk dictū, cæteris oībus marinis bēluis animal gulosius: cōtinua etiā præda vix satiatur, stomachum distinctū nō habere dicitur: vnde quicquid comedit, vertitur in sui corporis crassitudinem, vt nihil aliud videri possit, quàm vna massa pinguedinis adunata. Dilatatur, & extēditur supra modū, cumq; amplius extēdi nequeat, pisces per os facile eijcit, quoniā, vt cæteri pisces, collo caret. Os eius continuatum est ventri. Est autē aded crassum hoc animal, quodd vrgente periculo carnē, pinguedinē, & pellē suā, vt Hericius, super caput reduplicat, & cōtrahēdo se caput abscondat: neq; id sine sui detrimēto facit, quia inimicas bestias rimēs, fame vrgente se nō aperit, sed esu carniū suarū sustentatur, magis eligēs in parte cōsumi, quàm à beluis totaliter depredendū vorari. Scrutatur tamē vt saluetur, si periculum est sublatum. Est & aliud monstrū marinū Cahab dictū, pedes paruos habens. respectu magnitudinis corporis sui: vnum tamen longum, quo loco manus vtitur in omnibus membris suis defendēdis: & per ipsum ori suo cibū porrigit, herbasq; eradicat. Habet autē pedes maximè cartilagineatos, & formatos ad modū pedis vaccæ, aut vituli. Hoc animal narās in aqua spirat, & cūm spiritū emittit, ad aërem redit aquamq; eijcit in altū, vt delphini & balenæ.

tenz. Apparet etiã huic aliud simile monstrũ Circhos, habens cutẽ testaceã, mollem, partim nigrã, partim rubeam, fissuras duas in pede, quæ tres digitos efficiunt. Pes dexter huius animalis valde paruus, sinister verò magnus longusq; : & ideo dum ambulat totũ corpus fert super sinistrũ, & aliũ post se trahit: aere sereno absolutum incedit, cõmoto autẽ vëto, nubiloq; cælo applicatur lapidibus, & immotũ quiescit, ac fortiter adhæret, vt vix auelli queat. Natura hæc satis admiranda, quæ sereno tẽpore sana, tẽpestuoso infirma inuenitur.

De Vacca, Vitulo, Equo, Lepore, & Mure marino. Cap. 26.

Marina Vacca monstrũ est magnum, robustũ, iracundum, & iniuriosum, edes partum sibi similẽ, sed nõ supra geminum, vnũ tamẽ sæpius, quẽ plurimũ diligens sollicitẽ secũ ducit, quocunq; tandẽ se per mare trãsmittit, aut in terra gressus dirigit x. mēibus impregnatur: demũ hoc animal aliquãdo cxxx. annis, per *Vacca marina 130. an. vivit.* caudæ ipsius amputationem probatũ est vixissẽ. Vitulus marinus superiorib⁹ capitulis pro parte naturę suæ demonstratus est, hoc vno præsentis loco adiecto, quod eo maior halecis deprædatur inter aquatilia haud inueniatur. Accedit nanq; retia, in quibus halec secundum brãchias, vel aliam partem corporis captum retinetur, vnumq; post alium deuorat, vt paucum remaneat dependens. Equus marinus inter Britannia, & Noruegiã sæpi⁹ videtur, caput habes equinũ, & hinnitũ emittēs, pedes autẽ fissos cum vngulis ad similitudinẽ vaccæ, eã in mari, quam in terra pastũ quærēs. Rarò capitur, licet ad magnitudinem bouis deueniat. Caudam deniq; vt piscis, bifurcatã habet. Mus marinus in terra scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terrã. Tricesimo die resfossa aperit, fœtũmq; ad mare producit, primò cæcum, & deinde oculis illuminatũ. Lepus marinus varij generis esse in Oceano deprehēditur, sed captus mox ob suspicionem veneni, quocunque saltem indicio lepori cõueniat, dimittitur. Habet autẽ post caput quatuor pinnas, duas, quarum motus est secundum longitudinem piscis, & illæ sunt longæ sicut aures leporis : & duas, quarum motus est à dorso secundum ventris piscis profunditatem, quibus grauitatem capitis sui eleuat.

DE PISCIBVS MONSTRO.

Hic lepus in mari formidabilis, in terra vti lepusculus pauidus, timidusq̄e reperitur.

De magnitudine Noruagici serpentis, & aliorum.

Cap. 27.

Q Vi naualibus exercitijs in littoribus Noruegiæ, vel mercaturæ, vel piscaturæ operâ nauant, cõformi testimonio stupendâ sanè rem asserunt, serpẽtem videlicet vastę molis, ducẽtorum pedũ, & amplius lõgitudine, ac viginti pedũ spissitudine, in rupibus & cauernis penes oras maris Bergẽsium versari: qui vitulos, agnos, porcos voraturus, ab antris solũ lucido noctis tẽpore in æstate exit, vel polypos, locustas, & genera marinorũ cancrorum vt deglutiat, maria trãsmittit. A collo deinceps depẽdentes pilos cubitalis lõgitudinis habet, squamasq̄; acutas, atro colore, & flammeos oculos rutilãtes. Hic nauigia infestat, hominesq̄; se in sublime instar columnę erigens rapit, ac deuorat: neq̄; id sine portentoso spectaculo regni, iustãte mutatione, euenire solet, nempe quod principes in fatũ cõcedent, vel in exiliũ turbabũtur, aut bellicus tumultus euestigio subsequetur. Est & alius miræ magnitudinis serpens in infula Moos dicta, diocesis Hãmerensis: qui vt cometa orbi reliquo, sic is regni Noruegiæ mutationẽ portẽdit, prout visus est anno M. xxij. altẽ super aquas se extollens, atq; in modum sphæræ conuoluens. Existimatus est hic serpens coniectura collecta ex longinquo visu quinquaginta fuisse cubitorũ: quem expulsio
Regis

Regis Christierni, atq; grauis praelatorum persecutio
secura est: imò excidium patriæ demonstrauit.

De diuersitate ac vario colore serpentum. Cap. 28.

A Rbitratur plurimi in solis regionibus calidis habitare serpentes, ob connatam frigiditatē eisdem animalibus inhaerentem, tum quodd calore magis multiplicentur, ac citius incrementū suscipiant: sed reuera frigida illa Europę pars in Septentrione etiā pessimos habet, & nutrit serpētes, licet quoad naturā veneni debiliores, quàm sint Africani. Vt cunq; se habeat huiusmodi certamē, certum est plures, & noxios esse serpentes in frigidissima plaga Septentrionis, terrestres scilicet, qui acrius aquaticos persequuntur: & hi in terris manent, ac diuersis nutrimentis minutarum herbarum, in quibus acriorem veneni vim cognoscunt, auidius reficiuntur, maximè in locis montosis productarum: hiq; deteriores sunt in ledendo homines veneno suo, quàm littorales aut riparij. Serpentes autem ieiuni, satiatis sunt crudeliores: ita & irati, ac prouocati. Coloribus diuersis distinguuntur, nigro scilicet, cinereo, arenaceo, candido, rubeo, vario, guttis denique distincto. Remedijs verò cōtra serpentū venena vtuntur Aquilonares, theriaca videlicet Veneta, quę ceteris omnibus præstantior reputari solet, ab exoticis mercatorib⁹ in maxima quātitate ob quæstū terris illis importata. Nigri coloris serpētes, partim a quas, partim terras inhabitāt, partim

DE PISCIBVS MONSTRO.

cum tubera in paludibus existentia (Gothicè Iuuar dicta) partim rupes petrosas aquis contiguas. Hi serpentes de genere aquaticorū sunt, atq; noxij existūt: inter quos & *Berus serpens aquaticus* locum habet, astutus, nequitiosus & lethifer. Serpentes in rupibus morantes plerunque nigri sunt, quos vulgari gentis idiomate *Snock* appellāt, quanuis etiam ibidem varij in magna multitudine reperiātur. Hi mortalibus in rupibus versantibus, æstate præsertim, haud parum molesti sunt, cum etiā veneno suo sæpe homines occidāt. Antra incolentes lacertæ sunt, & hæ quoq; multiplices: sed nō ita noxiæ, vt serpentes, atramen cauendæ sunt. *Scytale serpens* est duplicis speciei: vnus admiratione suæ pulchritudinis detinet inspicientes, piger, paruus, & ignei veneni, ita etiam quod ille quē lædit, statim moriatur: atque *Slaa* Gothicè vocatur. Hic frigidissima hyeme pellem deponit, sicuti stupefaciēs aspis, quæ pellē mutat. Hic etiam, veluti alij serpentes in hyeme latitantes, se recipit in viscera terræ, à Solis videlicet ingressu in libram, vsq; dum Arietis signum exeat: intra quē terminum si Solis attractu antra exierit, atq; calore haud tempestiuo nimis diu delectatus fuerit, niue geluq; antrum cōstringente, moribūdus extra illud relinquitur, prout superius de *Hirundinibus* est specificatū. Alius *Amphisbœna* dicitur, eod quod duō capita habeat, vnū in loco suo, alterum in cauda, currens ex utroq; capite tractu corporis circulato. Hic solus serpentium frigori se committit, primus omnium procedens.

De habitatione ac mansione Serpentum. Cap. 29.

Videtur (licet nō raro) mirum spectaculū in Aquilone, quomoddò profundè sub radicibus arboris *beruline* manēt serpētes: quorū multitudo suo afflatu calorē in radicibus excitat, vt folia huius arboris semper durante hyeme viridia permaneant. Quocirca gens naturę secreta ignorans, arborē sacrā putat, quasi magno numini consecratam. Hyeme tamen in cauatibus arboribus, vel rupibus serpentes latent, pro cibo somno vtentes: aliās in æstate cibus eorū herbæ, carnes, & aues sunt, quarum pennas & plumas postea euomunt demum si possunt, lac & vinū, vel modicā aquā bibūt.

De

Berus serp.

*Scytale,
qui Slaa.*

Aspis.

*Amphis-
bœna bi-
ceps.*

De pugna pastorum contra serpentes. Cap. 39.

SVnt & aspides in partibus Aquilonaribus scabrosa *Aspides.*
 Scute, dura siccitate, cinereo colore, oculis scintillā-
 tibus, longitudine trium vel quatuor cubitorū, veneni
 acumine hominē interficiētes ante horas 4. nisi reme-
 dijs opportunis occurratur, theriaca scilicet Veneta, *Remedias*
 aut allio cum cereuisia antiqua bibito, aut succo fraxi- *contra ve-*
 ni expresse, & epoto, aut fursure more emplastri ap- *neua.*
 posito. His remedijs pro se pastores, sed theriaca pro
 pecoribus inungēdis cum sale in circuitu tumoris vrū-
 tur. Nam hi serpentes eleuati super pectus ad medium
 cubitum incedunt, venenumque in magna quantita-
 te, diuersissimo colore in gutture collectum in resi-
 stentem aut obuium hominem expuunt, ac celerrimē
 sub antra & saxa fugiendo se recipiunt. Hoc autem
 ira esse meo ipsius exemplo comprobare queo, quia
 ante L. annos is casus in Arosiensibus pratis mihi ac-
 cidit, dum morę scholarium in medio Augusti colle-
 cturus eram grana iuniperorum, quæ tunc primum in
 Aquilone murescunt. Sunt etiam serpentes, qui ar-
 cuato seu rotato cursu velociter mouentur, decē pedes
 saltando: & insuper pugnant, strēpitum vehementem
 inter herbas solē siccitas facientes. Verū benignitate
 naturę factū est, vt sonitu prodantur, quando nocituri
 accurrunt. Venenum autem sic exputum, in vestem oc-
 currentis multiplici colore distinctū descendit, nec an-

DE PISCIBVS MONSTR.

quis posteaquàm venenum expuendi in hominem sibi
audaciam assumpfit, apparet. Sūt etiã domestici ser-
pētes, vt penates in Aquilonis extrema plaga reputati,
qui lacte vaccino vel ouino nutriti, cū infantibus sub
tectis ludunt, & plerunq; in cunis, vt fidi custodes dor-
mire videntur: quos lædere pro piaculo existimatur.
Sed hi ritus reliquiaz sunt veterum superstitionum,
omnino suscepta Catholica fide interdicti. Si verò
fulgure vel domestico incendio domus huiusmodi de-
lectæ, aut peste grassante habitatoribus euacuatae fue-
rint, remanent serpentes in antris exultæ domus, tan-
toque agmine coalescunt, vt difficultatem nouo cul-
tori pariant, quo minus tutè cum ipsis cohabitare pos-
sit. Cernuntur etiã serpentes innumerabiles sub quer-
cubus in æstatis initio, ducem (cui candida crista vt
corona eminet) tanquam apes suum rectorem, sequen-
tes. Creduntur veterum relatione lapidem statu suo
gignere, ex aliqua venenata particula eo in loco vbi
manent, inter folia producta, vel reperta.

De Thrissa pisce nuper etiam in Prussia reperto. Cap. 25.

Q Vandoquidè Itali in hunc vsq; diem se solos frui
delicijs piscis persuasum habēt, quem cōmuniter
Thrissam, nostræ ætatis Græci corruptè Phrissam,
Romani Laccia appellant: quidã ex eo Clupeam esse
opinantur, quod id genus pisciũ Veneti etiamnũ Chie-
pam nuncupent: talem etiã hoc anno in Prussia circa
mare (vt vocant) recens, eo in loco, vbi in sinũ Balti-
cum, seu Codanum iuxta Celtè, se exonerat, videlicet
circa castra Balge, & Lockstede ad ducè Prussiaz perti-
nentia, in maxima multitudine captũ esse compertum
habetur. Nã horum pisciũ quos Pruteni Porpel appel-
lant (nomè antea incognitũ) piscator quidã duodecim
millia & sexcentos, seu quod idè est, sexagenas (vti ap-
pellant) mille octingētas, mense Maio intra quatuor-
decim dies, præter alios pisces, quorũ etiam haud par-
ua copia erat, cepit. Nō est igitur quod in posterũ Ita-
lia de hoc pisce, tanquam sibi soli à diuino numine cō-
cesso gloriatur, cùm idem prorsus genus per Dei beni-
gnitatem alijs in oris quoque repertum sit

FINIS LIBRI XXI.

EPITOME LIBRI XXII. 190
OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
De infectis animalibus.

EPITOME LIBRI XXII.

De molestissimis Culicibus extremi Aquilonis. Cap. 1.

ST versus extremas Septentrionis terras & aquas, maxima molestia grandiorum culicum præsertim in punctura, & fastidiosissimo sono, quando in continua dierum ac noctium luce dormiendum est. Verùm ad euitandam horum molestiam, Aquilonares absynthio vtuntur, aceto peruncto, ac tosto, & fumigato, vt eo graui odore percepto aufugiant. Simili modo recedunt, quando caput, cæteraq; membra decoctione absynthij asperguntur, vel rutæ, aut nigellæ, quum haberi queunt: vel atramento sutorio, permixto cum iunipero vsto & fumigato. Dormientibus autem tentoriolum ex panno linteo, vel cortice confectum necessarium est, sub quo, tanquam velamento, contra iniuriam culicum tutò dormire liceat, ac nullus omnino sonoris istis insectis aditus pateat, ne duplici malo, punctura videlicet, & fastidioso sono quiescentes molestantur.

*De remedijs fugandi Culices, & Cimices.
Cap. 2.*

PRætereà vt iumenta in pascuis à culicum muscarumue infestatione libera permaneant, iuniperorū rubos vbiq; tā in cāpis, quàm syluis abundātes, vel pineas arbores, vbi greges pascuntur, penes radices pastores incendere solēt, similiter & iuncos odoratos, ac aridas radices herbe serpentariæ, quoniam horum omnium

DE INSECTIS ANIMAL

hium fumis mirè arcentur. Deinde ad effugandū culices, & cimices è domibus, fit suffitus cum minutissimis partibus pini, quę dum ferratur, in magna multitudine colliguntur: aut cū nigella: similiter cum myrto sicca, & cum sulphure, & bdellio, ac spina foetida, tum etiam stercore vaccino. Item pro eodē malo abigendo, aspergatur domus ex decoctione radicis lupinorum, vel nigellę, vel absynthij, vel rutę. Cimices grauis odor rubrarum pellium, quę à Germanis Reusch leder appellantur, mirificè tollit: hęc autem à Moschouia per Bulgariam in Italiam, & Romam venales aduehuntur: ita & calx viua cū sulphure mixta eos interficit. Occiduntur præterea cimices mixtura ex oleo, argento viuo, sale, aceto, & amaro pomo facta, simulq; contrita, decocta, ac rimis lectorum bis vel ter immissa: sed simplicius & frequentiq; feruentissima aqua, quę intimè penetrat, etiam semina vermium noxiorum corrumpete. Quod verò culices tam multi frequentesq; in suppollaribus illis terris vagantur, hanc præcipuè causam habet: quia nulli vespertiliones, qui hos, similiaq; insecta noctu deprædari solent, propter continuam dierum & noctium lucem, ibidem manent, neq; alię lucifuge seu nocturnę aues: quanuis quædam à natura deputatę, culices ac muscas in escam colligentes reperiatur. Verùm vt à putrescentibus celeriter incrementū accipere apparent, ita & aspero flatu euanescere citò consueverunt: pastu nanq; deficiente, ad cognatam putredinem pascendi euolant, atque ibi tabescunt.

*Causa cur
aded mul-
tis culicib.
infestetur
Septent.*

De Apibus, & earum nutrimentis. Cap. 3.

Regiones Aquilonares vt in plurimis rebus tam necessarijs, quàm etiam superfluis, in vsum cæterarum nationum cōmunicandis, abundat: ita & singulari nature benignitate prouidente, maximā mellis copiam habent, magnamq; curam semper, & vbiq; circa apes adhibent, vt pura custodia seruentur, & coalescāt. Cū autem mella de aluarijs exempta sunt, mos est genti tantum nouellis apibus dimittere, quantum eis sufficere videtur ad hyemalē victum, scilicet duas partes: quia in hyeme, ac principio veris, anteaquàm flores
appa-

apparent, ex melle contritis ficis, & uvis passis aliunde quaesitis maximè viuūt. Sed quia res istæ exoticæ sunt, & rarè inueniūtur, mel eis pro esca præcipuè relinquitur: quod etiã minoris, quã prædicta, venditur: quanuis necessitate urgente, loco mellis, contusis fabis, pis, libis ex papauere confectis, triticea farina multò humectata, etiam carnibus pullorum recenter occisorum, in minutissimas partes contraectis nutriantur.

De melle, & eius probatione. Cap. 4.

Mellis abundãtia magna est in Septentrionalibus terris, vt testatur Plin. fauos Septentrionales cæteros magnitudine superare, ponitq; in exemplis octo pedum longitudinis visum fauū. Sed reuera adhuc longiores in Podoliæ terris Regi Poloniæ subiectis, reperiuntur: vbi apes propter pascuorum vbertatem, odorè suauem, florem abundãtem, ac saporem iucundū, maximas siccarum terrarum foueas fauis melle plenis replent, ita vt immanes vrsi in tales foueas cadentes, ob nimium mel deuoratū suffocētur. Et hinc est, quòd tot tantaq; nauigia Orientalium gentium, ceræ plena, per vniuersam Europam dispergantur: ceram quidè ad finitimas oras emittūt, verùm mel pro infinito vsu præcipuè omnigeno potu, vino deficiēte, sibi in magna copia referuant, prout superius lib. xij. satis superq; tractatum est. Post æstiuale igitur solstitium, vti optimū mel (etiam per excellentiã bonum) colligitur, ita & in illis terris sine fraude dolòve in sua puritate conseruatur: licet vltra mare translātū, insatiabili mercatorum auaritia adulteretur. Mella quæ post solsticia colliguntur, aded salubria sunt, vt nedū pro sano cibo in pane, potu, & escarū condimentis vsurpentur, sed etiam pro electissimis medicinis diligenter custodiantur: quãdoquidem in Aquilonaribus terris medici diligenter custodiantur: quandoquidè in Aquilonaribus terris medici rarissimi sūt, sed salubris aër, escarum sana virtus, & melleus potus, optimam medicinam præsent. Hic quantò vetustior est à tēpore suæ decoctionis (nempe sex vel duodecim annorum) tantò efficacior ad multorum morborum remedia adhibitus reperitur.

Medici apud Aquilonares rari.

De

DE INSECTIS ANIMAL

De formicis. Cap. 5.

Formicas tam alas, quam sine alis in multiplici specie habent terræ aquilonares: quæ maiores, & alatae sunt, in solitudinibus ædes ex folijs capillatis pinorum, ac insectis pectinum modo abietum confectas, atq; magno altive cumulo congestas inhabitant. Has vrsi leuandi pruritus gratia in naribus impetuose molestant, sed celeriter ab earum domibus recedunt, ne aliquas in suum nidum comportent, quæ quandoq; sobole multiplicata, eos à proprijs cauernis exturbare possent. Præterea in turribus altis Ecclesiarum, regijsque pomarijs sua domicilia collocant, vbi aliquando notatae sunt euentum abbreviandi imperij Regū portentoso omine præfagiuisse, quodd videlicet Reges à plebeia multitudine vel occisi, vel è regno expulsi sint.

Præfagiū.

Quando autem tale aliquod portētum imminet, tunc tenuiores formicæ iniuria maiorum excitatæ, arborem, præsertim antiquam pyrum, in qua grandiores morantur, infinita multitudine ad iniuriam illatam vlciscendam ascendunt, præliumque graue in ea committunt: quod nullo modo antea dirimere, licet ab vtraq; parte plurimæ earum ab arboris frōdibus moribundæ ruāt, quàm maiores superarint, earumq; mansionibus potitæ sint, in animo habent. Hoc genus portenti binis in locis Vpsaliæ scilicet, & Holmiæ M. D. xxj. notatū est contigisse, quando Rex Daniæ Christiernus ij. ab incolis Suetiæ è regnis Gothorum ac Sueonū expulsus est, atque omnibus fortunis spoliatus. Tales enim nullius æstimationis creaturæ per iniuriam illatam prouocatæ, inuictæ pro diuersis generibus detrimentorū acceptis, ad vindictam atrociter sumendam existunt: neq; aliter quàm iratorum numinum prodigiosi nuntij, nihil boni suis prælijs annunciātes, reputari queunt. Sunt præterea formicæ rubeæ, parua, vrina sua valde noxium pruritus excitantes: atq; hæ ab Aquilonaribus venenatae appellantur, & in tuberibus pratorum habitant. Verum hoc genus formicarum ab alijs iam enumeratis in laborum assiduitate haud dissimile esse videtur quoniā etiā vestigia cursus sui in duro filice relinquit.

De mar-

De margaritis, & earum generatione. Cap. 6.

NE autem margaritarum delicata materia post descriptionem piscium omiſſa, intacta relinquatur, in primis fatendū eſt, in Aquilonaribus terris quosdā eſſe amnes gemmiferos: quoniam hi cōchas producūt, è quarum teſtis albicantes margaritę, licet pallidę propter aërem gelidum, extrahūtur. Aër enim iſte rori admixtus, circa medium menſis Auguſti in concham deſcendit, cauſamq; præſtat, vt quantocyus margaritę in ea contentę matureſcāt. Hęc autem ita extractę, in ornatu ac pretio apud Septentrionales habētur, atq; vbi debito ordine collocatę fuerint, pulchritudinē micantem obtinent: quę illustratione mangonū augetur. Et hi quoq; ſplendidioreſ Orientis margaritas, ſeu vniones maximo numero, præſertim in vſum vel potius abuſum illuſtrium fœminarum, imò cōmunis ſortis mulierum, ad oras Aquilonarium apportant: quę talibus tanquam rarioribus gaudēt ornamentis, atq; ijs in coronis, brachialibus, humeralibus, ac capitū deniq; tegumentis vtuntur. Nulla tamen mulier ibidem quantumcunq; illuſtris, viſa eſt vnquā margaritas, vniones, aut gēmas propter graue opprobriū euitandū, auribus appoſuiſſe, quaſi nō vnicuiq; membro ſuū decorem & venuſtatem, abſque aliunde à vermibus viliffimis mutuato ſplendore, artifex ipſa natura attribuiſſet.

*Amnes
gemmaferi
in Sepeſen.*

F I N I S.

